

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BALKAN ANTANTI, BALKAN PAKTI VE TÜRKİYE

SALİH İŞİK

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. BÜLENT ATALAY

EDİRNE 2011

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH İŞİK tarafından hazırlanan **BALKAN ANTANTI, BALKAN PAKTI VE TÜRKİYE** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12. maddesi uyarınca **10.02.2011 Perşembe** günü saat **13.30**'da yapılmış olup, tezin * Kabul Edilmesine.....
OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. İbrahim SEZGİN	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. Mustafa ÖZER	Kabul Edilmesine	
Yrd. Doç. Dr. Bülent ATALAY (Danışman)	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında “Kabul Edilmesine/Reddine” seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	394600
Yazar Adı / Soyadı	Salih Işık
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 49330252772
Telefon / Cep Telefonu	0212 506 15 19 0536 604 61 44
e-Posta	salih8504@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye
Tezin Tercümesi	Balkan Entente, Balkan Pact and Turkey
Konu Başlıkları	Tarih
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Tarih Bölümü
Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	193
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Bülent Atalay
Dizin Terimleri	Balkan Antantı=Balkan EntenteBalkan Paktı=Balkan PactNATO=North Atlantic Treaty OrganisationAmerika Birleşik Devletleri=United States of AmericaSovyetler Birliği=Soviet Union
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☐ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☒ Ertelemesini istiyorum [2 YIL]

b. Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının **22.02.2013** tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.
NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

23.02.2011

İmza: .....

Yazdır

TEZİN ADI: BALKAN ANTANTI, BALKAN PAKTI VE TÜRKİYE

HAZIRLAYAN: SALİH IŞIK

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da barış antlaşmaları ile oluşturulan Versailles düzeni, Avrupa'nın siyasi haritasını yeniden şekillendirmiştir. Fakat yeni düzen, savaşta tam olarak istediğini elde edememiş ve mağlup olarak ayrılmış olan devletlerin dış politikalarında revizyonist bir tutum izlemelerine sebep olmuştur. Zamanla bu revizyonist politikaların Balkanları da tehdit altına alması ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi gibi nedenler, Balkan Devletleri arasında işbirliği yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Balkanlar'da işbirliğinin sağlanması adına Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya ve Arnavutluk arasında 1930-1933 yılları arasında ardı ardına dört Balkan Konferansı düzenlenmiştir. Balkan Konferansları, Balkan Antantı'nın zeminini oluştururken; 1934 yılında Atina'da Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında, "Türkiye'nin katılmış olduğu çok taraflı ilk savunma antlaşması" olan Balkan Antantı imzalanmıştır. Fakat Türkiye haricindeki Antant ülkelerinin, İkinci Dünya Savaşı'nda Alman işgaline uğramasının ardından Balkan Antantı geçerliliğini yitirerek sona ermiştir. Türkiye ise İkinci Dünya Savaşı sırasında takip ettiği tarafsızlık politikası sayesinde savaş dışında kalmayı başarmıştır.

Savaş sonrasında oluşan iki kutuplu dünyada tercihini NATO üyeliğiyle birlikte Batı dünyasından yana kullanan Türkiye; hem Balkanlar'da Sovyet yayılmacılığına karşı güvenliğini sağlamak, hem de ABD tarafından öngörülen plan çerçevesinde Yunanistan ve Yugoslavya ile birlikte SSCB'yi güneyden çevrelemek amacıyla 1953 yılında Ankara'da Balkan Paktını imzalamıştır. Balkanlar'da güvenliğin sağlanması adına Balkan Antantı'ndan sonraki ikinci deneme olan Balkan Pakti, 1954'te Yugoslavya'nın Bled şehrinde imzalanan ikinci bir antlaşma ile İttifak haline getirilmesine rağmen, Yugoslavya'nın tarafsızlık politikasına yönelmesi ve

Kıbrıs meselesi yüzünden Türk-Yunan ilişkilerinin 1950'li yılların ortalarından itibaren bozulması üzerine kısa sürede işlevini yitirerek tarihe karışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Antantı, Balkan Paktı, Revizyonizm, NATO

THE NAME OF THE THESIS: BALKAN ENTENTE, BALKAN PACT AND TURKEY

AUTHOR: SALİH İŞİK

ABSTRACT

Following the I.World War, Versailles order which was formed with the several peace treaties in Europe, reshaped the political map of Europe. But this new order, caused to follow a revisionist attitude in the foreign policies of the countries which could not get what they really wanted in the war and also which were defeated in the war. In the course of time, these revisionist policies also threatened the Balkans and Great Depression which occurred in 1929. All these reasons made the cooperation among the Balkan Countries inevitable.

For the sake of ensuring the cooperation in the Balkans, four Balkan Conferences were organized one after the other among the countries Turkey, Greece, Bulgaria, Yugoslavia, Romania and Albania between the years 1930-1933. While Balkan Conferences constituted the base of Balkan Entente, Balkan Entente which was “the first multilateral defense treaty that Turkey attended” was signed among the countries Turkey, Greece, Yugoslavia and Romania in 1934 in Athens. But, after the other Entente members except for Turkey was occupied by Germany in the II.World War, Balkan Entente ended by losing its validity. Turkey, on the other hand, succeeded remaining out of the war thanks to pursuing the neutrality policy during the II.World War.

After the war, two sides of political polarization occurred in the world and Turkey chose to be a side of Western World with its NATO membership. Therefore, it signed Balkan Pact in Ankara in 1953 in order to ensure security against the Soviet expansionism in the Balkans and to encompass Soviet Union from the south with Greece and Yugoslavia within the frame of the plan envisaged by the USA. For the sake of maintaining security in the Balkans, as the second attempt after Balkan Entente, was signed in Bled in Yugoslavia in 1954 as the second treaty. Although this treaty made Yugoslavia alliance, Yugoslavia followed the neutrality policy and

relations between Turkey and Greece deteriorated because of Cyprus matter in the mid 1950s. As a result, Balkan Pact lost its function in a short time and vanished.

Key Words: Balkan Entente, Balkan Pact, Revisionism, NATO

ÖNSÖZ

“Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye” isimli tez hazırlanırken konu ile ilgili kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş olup, ayrıca konunun dönemin basınında nasıl yankı bulduğunun öğrenilmesi amacıyla, dönemin belli başlı gazeteleri taranmıştır.

Kaynak temin edilmesi amacıyla yükseköğretim öğrencilerine açık olan İstanbul, Marmara ve Boğaziçi Üniversitesi Kütüphaneleri, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Taksim Atatürk Kitaplığı, İSAM Kütüphanesi ile Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı (OBİV) Kütüphanesi’nden yararlanılmıştır. Ayrıca çalışma yapabilmek için özel izin gerektiren Harp Akademileri Kütüphanesi için Genelkurmay Başkanlığı İletişim Daire Başkanlığı’ndan; Dışişleri Bakanlığı Arşivi için Dışişleri Bakanlığı İstanbul Temsilciliği’nden; İçişleri Bakanlığı Arşivi’nden yararlanabilmek için ise İçişleri Bakanlığı’ndan izin talep edilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı İletişim Daire Başkanlığı tarafından Harp Akademileri Kütüphanesi’nde yararlanılmasına izin verilirken, Dışişleri Bakanlığı İstanbul temsilciliği tarafından verilen cevapta Dışişleri Bakanlığı Arşivi’nde çalışma imkanının olmadığı (Bkz. EK-1 ve EK-2) belirtilmiştir. İçişleri Bakanlığına yapılan çalışma talebi hakkında ise cevap alınamamıştır.

Giriş kısmı, Balkan Antantı ve Balkan Paktı isimli bölümlerden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünü oluşturan Balkan Antantı, 1934 yılında imzalanmıştır. Fakat konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla ilk bölüm Birinci Dünya Savaşı’nın çıkışından itibaren anlatılmaya başlanmış olup, savaş sonrasında Avrupa’daki ve Balkan ülkelerindeki genel siyasi durumlara yer verilmiştir. Sonrasında Balkan Antantı’nın imzalanmasına giden süreçte yaşanan gelişmelere, Balkan Antantına değinilmiş ve Antantın, Türk ile yabancı basın ve kamuoyundaki yankılarına yer verilmiştir.

Tezin ikinci ve son bölümünü oluşturan Balkan Paktı bölümü ise; İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile birlikte anlatılmaya başlanmış olup, savaş sırasında Avrupa’daki ve diğer kıtalardaki siyasi durum genel olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca Balkan Paktı'nı oluşturan Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'da İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Paktın imzalanmasına kadar geçen sürede yaşanan gelişmelere değinilmiştir. Daha sonrasında ise Balkan Paktı'nın ve İttifakı'nın maddeleri ile içeriği irdelenip, dönemin belli başlı gazetelerinde Paktın yankılarına değinilmiştir.

TBMM tarafından çıkarılmış olan Soyadı Kanunu'na tezin yazımı sırasında dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda tezde ismi geçen tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının soyadlarının yazımına, Soyadı Kanunu'nun çıkmış olduğu 21 Haziran 1934 tarihinden sonra meydana gelmiş ve tezde anlatılan olaylarda yer verilmiştir. Bu tarihten önce anlatılan olaylarda ise kişilerin o dönemdeki Gazi, Paşa, Bey ..vb ünvanları kullanılmıştır.

Tezde yararlanılmış olan Bulgarca kaynakların çevirileri annem Saniye Işık ve babam Bahri Işık tarafından yapılmış olup; tez konusunun belirlenmesinde yardımcı olan Tarih Bölümü Öğretim Üyesi ve Edebiyat Fakültesi Dekanı hocam Prof. Dr. İlker Alp'e ve tezimin içeriğinin belirlenmesi ile yazım safhalarında karşılaştığım zorluklarda sorularıma cevap vererek yön gösteren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bülent Atalay'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenmiştir. Proje No: 2010-09

Salih Işık
İstanbul 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
A. BALKANLAR	1
1. Balkan Yarımadası'nın Sınırları ve Fiziki Yapısı.....	1
2. Balkanlar'ın Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi.....	3
3. 1914'e Kadar Balkanlar'ın Kısa Tarihçesi.....	4

I.BÖLÜM

BALKAN ANTANTI

A. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASINDA AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ SİYASİ DURUM (1914-1934)	12
1. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918).....	12
2. Savaş Sonrası Avrupa Devletlerinde Siyasi Durum.....	14
3. Savaş Sonrası Türkiye ve Balkan Devletlerinde Siyasi Durum.....	16
a. Türkiye.....	16
b. Yunanistan.....	20
c. Bulgaristan.....	22
d. Romanya.....	23
e. Arnavutluk.....	24

f. Yugoslavya.....	26
4. Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Üye Olması.....	27
B. BALKAN ANTANTI'NİN KURULUŞ NEDENLERİ.....	29
1. 1929 Dünya Ekonomik Krizi.....	29
2. İtalya'nın Saldırgan Dış Politikası.....	30
3. Bulgaristan'da Neuilly Antlaşmasına Karşı Oluşan Rahatsızlık.....	31
4. Muhtemel Bir Bulgar-Yugoslav İşbirliğine Engel Olmak.....	31
C. BALKAN KONFERANSLARI.....	32
1. Balkan Konferansları Düzenlenmesi Fikrinin Ortaya Çıkışı.....	32
2. I.Balkan Konferansı (5-13 Ekim 1930).....	33
3. II.Balkan Konferansı (20-26 Ekim 1931).....	34
4. III.Balkan Konferansı (22-27 Ekim 1932).....	37
5. IV.Balkan Konferansı (5-11 Kasım 1933).....	38
D. BALKAN ANTANTINA GİDEN SÜREÇTE YAPILAN DOSTLUK ANTLAŞMALARINI.....	40
1. Türkiye-Yunanistan Samimi Antlaşma Paktı (14 Eylül 1933).....	40
2. Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması (17 Ekim 1933).....	42
3. Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Hukuki Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması (27 Kasım 1933).....	44
E. BALKAN ANTANTI (9 Şubat 1934).....	45
1. Hazırlık Safhası ve Parafe Edilmesi.....	45
2. Balkan Antantı'nın İmzalanması.....	48
3. Balkan Antantı'nın İçeriği.....	52
4. Bulgaristan'ın Balkan Antantına Katılmama Sebepleri.....	57
a. Revizyonist Bir Dış Politika Takip Etmesi.....	57

b. Bulgar Azınlıklar Sorunu.....	57
c. Ege Denizine Çıkma İsteği.....	58
F. BALKAN ANTANTI'NİN TÜRK VE DIŞ KAMUOYUNDAKİ YANKILARI.....	58
1. Türk Kamuoyunda Balkan Antantı.....	58
2. Dış Kamuoyunda Balkan Antantı.....	62
a. Balkan Kamuoyu.....	62
aa. Bulgar Kamuoyu.....	62
ab. Yunan Kamuoyu.....	64
ac. Yugoslav Kamuoyu.....	65
ad. Rumen Kamuoyu.....	67
b. Avrupa Kamuoyu.....	67
G. BALKAN ANTANTI'NİN İMZALANMASI SONRASINDA YAŞANAN SİYASİ GELİŞMELER.....	70
1. Balkan Antantı Daimi Konseyi'nin Kurulması.....	70
2. Montreux Boğazlar Konferansı'nın Düzenlenmesi.....	72
3. Yugoslavya-Bulgaristan ve Yugoslavya-İtalya Dostluk Antlaşmaları'nın İmzalanması.....	74
H. BALKAN ANTANTI'NİN DAĞILMA SÜRECİ VE AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ YANSIMALARI.....	76
1. Balkan Antantı'nın Dağılma Süreci.....	76
a. İtalya'nın Arnavutluk'u İşgali.....	76
b. İkinci Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Romanya'nın Alman Kuvvetlerince İşgal Edilmesi.....	77
c. İtalya'nın Yunanistan'a Saldırması ve Türk-Bulgar Ortak Demeci'nin Yayınlanması.....	78
d. Yugoslavya ile Yunanistan'ın Alman Kuvvetlerince İşgali ve Balkan Antantı'nın Önemini Yitirmesi.....	79

2. Balkan Antantı'nın Avrupa'daki ve Balkanlar'daki Yansımaları.....	80
a. Balkan Antantı'nın Başarısızlıkları.....	80
b. Balkan Antantı'nın Başarıları.....	82

II.BÖLÜM

BALKAN PAKTI

A. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASINDA AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ SİYASİ DURUM.....	84
1. İkinci Dünya Savaşı (1939-1945).....	84
a. Savaşın Başlaması ve Polonya'nın İşgal Edilmesi.....	84
b. Almanya'nın Fransa ve İngiltere'ye Saldırması.....	85
c. Alman-Sovyet Savaşı ve ABD'nin Savaşa Dahil Olması.....	87
d. Almanya ve Japonya'nın Teslim Olmaları.....	89
e. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Genel Olarak Türkiye.....	90
ea. Savaşın İlk Yıllarında Türkiye.....	90
eb. Mihver ve Müttefik Devletler'in Türkiye'yi Savaşa Dahil Etme Çabaları.....	92
ec. Savaşın Son Döneminde Türkiye.....	95
2. Balkan Pakti'nin Kurulmasında Doğrudan Etkisi Olan Unsurlar.....	98
a. Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'nin Safını Belirlemesi: NATO'ya Üye Olarak Kabul Edilmesi (1952).....	98
aa. NATO'nun Kurulması ve Türkiye'nin Üyelik Çabaları.....	98
ab. Türkiye'nin Kore Savaşına Asker Göndermesi ve NATO Üyeliğine Kabul Edilmesi.....	100
b. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Yugoslavya.....	103
c. İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Yunanistan.....	105
B. BALKAN PAKTI (28 Şubat 1953).....	107

1. Balkan Paktı'nın İmzalanması.....	107
2. Balkan Paktı'nın Metni.....	110
3. Balkan Paktı'nın İçeriği.....	112
4. Balkan Paktı Daimi Sekreterliği'nin Kurulması.....	114
5. Balkan Paktı'nın Türk ve Dış Kamuoyundaki Yankıları.....	117
a. Türk Kamuoyunda Balkan Paktı.....	117
b. Dış Kamuoyunda Balkan Paktı.....	119
6. Balkan İttifakı (Bled Antlaşması) / (9 Ağustos 1954).....	122
a. Bled Antlaşması'nın İmzalanması.....	122
b. Bled Antlaşması'nın Metni.....	123
c. Bled Antlaşması'nın İçeriği.....	128
C. BALKAN PAKTI'NIN ÇÖKÜŞÜ VE SONUÇLARI.....	130
1. Balkan Paktı'nın Çöküş Nedenleri.....	130
a. Stalin'in Ölümü Sonrasında SSCB Dış Politikası'nda Görülen Yumuşama ve Yugoslavya'nın Tarafsızlık Politikasını Benimsemesi.....	130
b. Kıbrıs Meselesi ve 6-7 Eylül Olayları Nedeniyle, Türk-Yunan İlişkileri'nin Bozulması.....	132
2. Balkan Paktı'nın Sonuçları.....	134
a. Yunanistan Açısından.....	134
b. Yugoslavya Açısından.....	135
c. Türkiye Açısından.....	136
SONUÇ.....	138
KAYNAKÇA.....	140
DİZİN.....	150
EKLER.....	156

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
Haz.	: Hazırlayan
Km	: Kilometre
MC	: Milletler Cemiyeti
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

A-BALKANLAR

1-Balkan Yarımadası'nın Sınırları ve Fiziki Yapısı

“Balkan” sözcüğü, üzeri sık ormanlarla kaplı sıradağ anlamına gelen Türkçe bir sözcüktür¹. Balkanlar'ın büyük bölümünün sarp ve ormanlık dağlarla kaplı olması sebebiyle, Osmanlı Türkleri tarafından bölgeye bu ismin verildiği kabul edilmektedir. Balkan isminin kökeni konusundaki ikinci görüş olarak ise; bölgeye Osmanlılar'dan önce gelmiş olan Kıpçaklar, Peçenekliler ve diğer Türkmen Boyları'nın, Hazar Denizi'nin doğusundaki Türkmen Stepi'nin güney sınırını oluşturan Balkhan Dağlarına benzediği için, bölgedeki dağlara Balkan ismini verdiği varsayımı kabul edilmektedir².

Balkanlar'dan söz edildiğinde genellikle her şeyden önce bir tanımlama zorluğu ortaya çıkmaktadır. Balkan yarımadasının sınırları konusunda coğrafyacılar nispeten uzlaşma içinde olmuşlarsa da ; siyaset bilimciler, hangi devletlerin Balkan Devleti sayılması hususunda çok defa anlaşmazlığa düşmüşlerdir³. Fiziki coğrafya açısından Balkan yarımadasının batısında Adriyatik Denizi, güneyinde Akdeniz, güneydoğusunda Ege Denizi, doğusunda ise Karadeniz bulunmaktadır⁴. Balkanları Avrupa'dan ayıran doğal bir sınırın olmaması, yarımada'nın kuzey sınırlarının saptanmasını güçleştirmişse de⁵ genel olarak Tuna, Sava ve Kupa Nehirlerini, eski

¹ İhsan Gürkan, “Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye”, *Balkanlar*, İstanbul 1993, s.260 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, (Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1993, s.1.

² İhsan Gürkan, *a.g.m.*, s.260.

³ Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara 1969, s.1 ; Toktamış Ateş, “Geçmişte ve Günümüzde Balkanlar”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XXXIV, S.1-4, İstanbul 1986, s.81.

⁴ Georges Castellan, *Balkanlar'ın Tarihi: 14.-20.Yüzyıl*, Çeviren: Ayşegül Yaraman Başbuğu, İstanbul 1993, s.15 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.1.

⁵ Toktamış Ateş, *a.g.m.*, s.81.

Yugoslavya'nın Fiume Limanı ile birleştiren hayali çizgi yarımadaının kuzey sınırı olarak kabul edilmektedir⁶.

Balkanlar için yapılan bir diğer tartışma ise hangi devletlerin Balkan Devleti sayılıp, sayılamayacağı konusu olmuştur. Bazı siyaset bilimciler Balkan Devletleri olarak Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve eski Yugoslavya'yı kabul ederlerken; Türkiye'nin bir Yakındoğu, Yunanistan'ın ise bir Akdeniz ülkesi olduğunu varsayarak, Balkan Devleti olarak kabul etmemişlerdir. Bazı bilim adamları ise Yunanistan'ı Balkan Devletleri içerisine alıp, Yugoslavya ve Romanya'yı birer Tuna ve Orta Avrupa Devleti olarak kabul etmişlerdir. Fakat Balkan Devleti olmanın kıstası, bir devletin Balkanlar'dan başka bir bölgede sınırının olmaması ise, bu durumda da Arnavutluk ve Bulgaristan'dan başka Balkan Devleti'nin kalmayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır⁷.

Balkan yarımadasının dikkati çeken ilk coğrafi özelliği dağlık olmasıdır. Zor geçit veren dağlar, bölgeler arasındaki irtibatı güçleştirerek kültür, dil ve geleneklerin çok farklı biçimde gelişmesine sebep olmuşlardır. Balkan yarımadasında dört dağ silsilesi bulunurken; bunlardan birincisini, Alp Dağları'nın devamı olan ve Adriyatik Denizi boyunca güneye doğru inen Dinar Sıradağları oluşturmaktadır. İkinci dağ silsilesi Karpatlar'dır. Bu sıradağlar Romanya'nın kuzeyinden güneyine kadar uzandıktan sonra, Tuna Nehrine 150 km kadar yaklaşınca batıya döner ve 600 km bu istikamette ilerleyerek Demirkapı bölgesinde güneydoğuya doğru yönelirler. Yarımadaının üçüncü dağ silsilesini, Bulgaristan'ı batıdan doğuya doğru ikiye bölen Balkan Sıradağları oluşturmaktadır. Dördüncü ve son dağ silsilesi ise Rodoplar'dır. Balkan dağlarının batısından güneye doğru indikten sonra doğu istikametinde kıvrılan Rodoplar, Trakya'nın kuzeyinden geçerek Karadeniz'e kadar uzanmaktadırlar⁸.

⁶ Oral Sander, *a.g.e.*, s.1.

⁷ Aynı eser, s.1-2 ; Toktamış Ateş, *a.g.m.*, s.81.

⁸ Kemal H. Karpat, "Balkanlar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, V, İstanbul 1992, s.25.

2860 km'lik uzunluğu ile Avrupa'nın ikinci, Balkanlar'ın ise en uzun nehri olan Tuna⁹, Avusturya ve Macaristan'ı geçtikten sonra Mohaç'ın biraz güneyinden Balkan sınırları içine girer. Sonrasında Arnavutluk'un kuzeydoğusunda ve Bulgaristan'ın kuzey sınırında yaklaşık olarak 1300 km yol katedip, Dobruca'nın kuzeyinde Avrupa'nın en geniş deltalarından birisini meydana getirerek Karadeniz'e dökülür. Balkan yarımadasının büyük nehirleri arasında yer alan Sava, Drava, Drina ve Morava'da Tuna ile birleşirken; yarımada'nın güneydoğusundan Ege Denizine dökülen nehirlerin en önemlileri ise Vardar, Struma-Karasu, Mesta-Karasu ve Meriç'tir¹⁰.

İklim olarak Balkan yarımadasının güney kısmı ve Adriyatik sahilleri bir hayli sıcak ve kurak iken; iç taraflara yani kuzeye doğru çıkıldıkça yağışlı ve kışların sert geçtiği bir iklime rastlanır¹¹. Bitki örtüsü olarak yarımada'nın kuzey ve orta bölgelerinde 1500 metre yüksekliğe kadar yaprak döken ağaçlar, 1500-1800 metre arasında ise iğne yapraklı ormanlar görülürken, daha yüksek kısımlarda çalı ve maki örtüsüne rastlanır. Balkan yarımadasının güney ve batı kıyılarında hakim olan bitki örtüsü ise yaprak dökmeyen Akdeniz ağaçları ve makidir¹².

2-Balkanlar'ın Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi

Avrupa'daki beş büyük yarımada'dan biri olan Balkan yarımadası, Akdeniz ve Orta Avrupa'ya kadar uzanan jeostratejik konumu¹³ ile tarih boyunca Doğu ve Batı arasında doğal bir bağ ve köprü olmuştur. Bu nedenle istilacı uluslar rahatlıkla Balkanlara hakim oldukları gibi; Balkanlar'da egemenliği sağlayan devletlerde batıda Avrupa'yı, doğuda ise Rusya'yı tehdit etme gücüne sahip olmuşlardır. Özellikle XIX.yüzyılın ilk yıllarından itibaren Balkanlar, dönemin büyük devletleri arasındaki çatışmaların önemli bir sahnesi haline geldiği gibi Avrupa'nın büyük

⁹ İhsan Gürkan, *a.g.m.*, s.261.

¹⁰ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.25-26.

¹¹ Aynı makale, s.26.

¹² *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.5.

¹³ İhsan Gürkan, *a.g.m.*, s.259.

devletleri arasındaki uyuşmazlıkların önemli bir kısmı da bu bölgede çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşını başlatan kıvılcım da yine Balkanlar'dan ateşlenmiştir¹⁴.

Balkanlar, Avrupa ile Asya kıtalarını birbirine bağlayan ve bu iki farklı kıtanın kültürünü kendi içerisinde kaynaştıran bir köprü işlevi gördüğü gibi, ayrıca İslam ve Hristiyan dünyalarının birleştiği bölgelerden birisi olmuştur. İslamiyet zamanla Anadolu'ya, Anadolu'dan da Boğazlar üzerinden Balkanlara yayılırken; Hristiyanlık'ta Boğazlar üzerinden Balkanlara ve oradan da Avrupa'ya yayılmıştır. Balkan ve Anadolu yarımadasını birbirine bağlayan Türk Boğazları ise, Trakya ile birlikte bütün Balkan yarımadasını Türkiye için çok kritik bir savunma bölgesi durumuna getirmiştir¹⁵.

Balkan yarımadasının en uzun nehri olan Tuna ise Balkanlar'ın ekonomik ve stratejik değerlerine katkısı olan önemli coğrafi öğelerinden birisidir. Karadeniz ile Kuzey Denizini birbirine bağlayan Tuna Nehri, üzerindeki barajlar ve her biri birden fazla ülkeye enerji sağlayan hidroelektrik santralleri ile birlikte değerlendirildiğinde, ekonomik ve stratejik değerinin Balkanlarla sınırlanan bölgesel düzeyin çok üstünde olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır¹⁶.

3-1914'e Kadar Balkanlar'ın Kısa Tarihçesi

Balkanlar'ın en eski sakinleri İlliryalılar olup, Avusturya'daki Hallstatt kültürüne mensupturlar. Arnavutlar'ın da İlliryalılar'ın soyundan geldikleri genel olarak kabul görmektedir. II.Filip'in kurduğu ve oğlu Büyük İskender'in dünya imparatorluğu haline getirdiği Makedonya Krallığı¹⁷, M.Ö.IV.yüzyılda Balkanlar'ın büyük bölümünü idaresi altına almıştır. Ancak Makedon idaresinin zayıflaması ile birlikte bölge, M.Ö.III.yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun istilasına uğramıştır. M.S. III.yüzyılda başlayan Gotlar'ın akınları Balkanlar'daki Roma hakimiyetini zayıflattığı gibi; Roma İmparatorluğu da 395 yılında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye

¹⁴ Oral Sander, *a.g.e.*, s.2-3.

¹⁵ İhsan Gürkan, *a.g.m.*, s.260.

¹⁶ Aynı makale, s.261.

¹⁷ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.28.

ayrılmıştır. Ostragotlar'ın 475 yılında Batı Roma İmparatorluğuna son vermesinin ardından, Balkan yarımadası tamamen Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nun hakimiyeti altına girmiştir. Bu arada Gotlar'ın Balkan yarımadasına yaptıkları akınlar V.yüzyıla kadar devam ederken ardından Hun, Bulgar ve Arap akınları başlamıştır¹⁸.

Hint-Avrupa kökenli bir kavim olan Slavlar¹⁹ ise V. ve VI.yüzyıllarda gruplar halinde Balkan yarımadasının kuzeyinden, Balkanlara girmişler ve yavaş yavaş bugünkü Yunanistan'ın kuzey kesimleri de dahil olmak üzere Balkanlar'ın büyük bir kısmına hakim olmuşlardır. VII.yüzyılda hükümdarları Asparuh'un liderliğindeki Türk asıllı Bulgar kabileleri, Tuna Nehri'ni aşmış ve Batı Karadeniz ile Tuna Nehri arasındaki bölgede yaşayan Slavları hakimiyetleri altına almışlardır. Fakat bu Türk asıllı Bulgar kabileleri, hakimiyetin verdiği maddi menfaatlerini koruyabilmek için, tarihte çok ender olarak görülen bir şekilde benlik ve kimliklerinden vazgeçerek Slavlaşmışlardır²⁰. IX.yüzyılda Yunanlı ve Frank misyonerlerin etkisi ile Hıristiyanlığı kabul eden Slavlar, Bizans İmparatorluğu tarafından Dalmaçya kıyılarına yerleştirilmiş ve zamanla buradaki topluluklar ile kaynaşmışlardır²¹.

Balkanlar, XI.yüzyılda Volga bölgesinden gelen Peçenekliler'in ve Kumanlar'ın istilasına uğramışsa da²², bölgedeki Bizans hakimiyeti, IV.Haçlı Seferi (1204) sırasında İstanbul'un (Konstantinopolis) Latinler tarafından işgaline kadar devam etmiştir²³. Kendileri için kutsal sayılan toprakları ele geçirmek ve özgürlüğe kavuşturmak vaadiyle Haçlı Seferleri düzenleyen Avrupalı Hristiyanlar, IV.Haçlı Seferi ile İstanbul'u üç gün boyunca korkunç bir şekilde yağmalamışlardır²⁴.

Bizans İmparatorları'ndan VIII.Michael Paleologos, 1261'de İstanbul'u tekrar ele geçirmişse de; Balkanlar'da Haçlı komutanları tarafından kurulmuş olan

¹⁸ İrfan Kaya Ülger, *Yugoslavya Neden Parçalandı? : Balkan Dramının Perde Arkası*, Ankara 2003, s.23-24.

¹⁹ Aynı eser, s.24 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.15.

²⁰ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.28.

²¹ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.24.

²² *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.15.

²³ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29.

²⁴ Georges Castellan, *a.g.e.*, s.39.

feodal devletlere karşı önemli bir girişimde bulunamamıştır. Böylece Frank, Germen ve Katalan unsurlar Balkanlar'da kalmışlardır. Balkanlar'ın, büyük kısmı Slav ve Yunan kökenli olan yerli halkının önemli bir bölümü de bu feodal beyler arasında paylaşılmış ve Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki hakimiyetine kadar, yaşamlarını onların egemenliği altında devam ettirmişlerdir²⁵.

Osmanlılar'ın, Çanakkale Boğazı'nı aşarak Avrupa topraklarına yerleşmeleri ise Osmanlı Beyliği'nin bir uç beyliğinden çıkarak Balkanları ve Anadolu'yu da içine alan bir imparatorluk haline gelmesinde etkili bir rol oynamıştır. Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın idaresinde, Bizans İmparatorluğu'nda taht mücadelelerine girişen İoannis Kantakuzenos'un müttefiki olarak Gelibolu yarımadasına geçen (1352) ve Balkanlara ilk adımını atan Osmanlı Devleti, iki yıl sonra ise yine Süleyman Paşa'nın idaresinde Gelibolu kentini ele geçirmiş ve Trakya ile Balkanlar'da yapacağı fetihler için önemli bir üs elde etmiştir²⁶.

1361 yılında Edirne (Adrianopolis)'yi ele geçirip başkent yapan Osmanlılar, İstanbul'un Avrupa'ya bakan girişlerine de çok kısa sürede hakim olmuşlar ve üç küçük feodal Bulgar Krallığına son verip, Balkanlar'da süratli bir şekilde hakimiyet kurmaya başlamışlardır²⁷. 1362-1389 yılları arasında I.Murad, Tuna Nehri'nin güneyinde kalan Balkan topraklarının büyük bir kısmını hakimiyeti altına aldığı gibi yerel hanedanların çoğunu da Osmanlı Devleti'nin vassalı haline getirmiştir²⁸.

1389 yılındaki Kosova Meydan Muharebesi ile Sırlar bozguna uğratılırken, Sırbistan Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Balkanlar'daki Osmanlı hakimiyeti Niğbolu Muharebesi'nde (1396), Haçlıların hezimete uğratılması ile pekiştirilmişse de²⁹; Ankara Savaşı'nda (1402) Timur'un Yıldırım Bayezid'i ağır bir yenilgiye

²⁵ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29.

²⁶ Halil İncalçık - Donald Quataert (Editörler), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal ve Ekonomik Tarihi: 1300-1600*, Türkçeye Çeviren: Halil Berktaş, I, İstanbul 2000, s.47.

²⁷ Aynı eser, s.47 ; Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.15.

²⁸ Halil İncalçık - Donald Quataert, *a.g.e.*, s.47.

²⁹ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.26 ; William M. Sloane, *Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar*, Çeviren: Sibel Özbudun, İstanbul 2008, s.13 ; Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29 ; Halil İncalçık - Donald Quataert, *a.g.e.*, s.48.

uğratmasının ardından Osmanlı Devleti sarsılmış ve onbir yıllık bir kargaşa dönemine girmiştir³⁰.

Mevcut kurumlarının sağlamlığı sayesinde I.Mehmet ve II.Murad'ın saltanat dönemlerinde hızla toparlanan Osmanlı Devleti, 1444'de Varna, 1448'de ise İkinci Kosova Savaşını kazanarak Balkanlar'da tekrar önemli bir güç haline gelmiştir³¹. Fatih Sultan Mehmed (II.Mehmed)'in 1453 yılında İstanbul'u alarak Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğuna son vermesi ve İstanbul'u da devletin yeni başkenti yapmasının ardından; döneminde Balkanlar'da Arnavutluk (1454), Sırbistan ve Karadağ (1459), Bosna'nın büyük bir kısmı (1463) ile Eflak ve Boğdan (1475) Osmanlı idaresi altına girmiştir³².

Özellikle Bosna'nın fethedilmesiyle birlikte, Fatih Sultan Mehmed döneminde Osmanlı idaresi Dalmaçya sahillerine kadar ulaşmıştır. Fatih'in ölümünün ardından duraklayan Balkan yarımadasındaki fetihler, Kanuni Sultan Süleyman (I.Süleyman) zamanında tekrar başlamıştır. Kanuni Sultan Süleyman, 1521 yılında Belgrad'ı alırken; 29 Ağustos 1526 tarihinde iki saat gibi kısa bir sürede Mohaç Meydan Muharebesi ile Macar ordusu büyük bir yenilgiye uğratılmış ve Macaristan topraklarının bir bölümü Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girmiştir³³.

Balkan yarımadasının kısa sürede Osmanlı hakimiyetine girmesi ve bu hakimiyetin ciddi bir muhalefet görmeden yıllarca devam etmesi siyasi, sosyal ve kültürel sebeplere dayanmaktadır. Osmanlı idaresi, Balkanlar'da Bizans ve Haçlılar'ın getirdiği feodal toprak rejimini ortadan kaldırarak araziyi miri esaslar dahilinde işletmeye koymuştur. Bizans idaresi zamanında yılda dört-altı ay kadar efendisinin tarlasında ücretsiz olarak çalışmak zorunda kalan Ortodoks Hristiyan köylüsü, Osmanlı Devleti'nin getirmiş olduğu yeni toprak rejimi sayesinde bu yükünden kurtulmuş ve sadece vergi vermekle mükellef tutulmuştur. Osmanlı idaresi

³⁰ William M. Sloane, *a.g.e.*, s.14 ; Georges Castellan, *a.g.e.*, s.71.

³¹ Halil İnalçık – Donald Quataert, *a.g.e.*, s.48 ; William M. Sloane, *a.g.e.*, s.14.

³² William M. Sloane, *a.g.e.*, s.14 ; Toktamış Ateş, *a.g.m.*, s.82 ; İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.26-27.

³³ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.16 ; İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.27 ; Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanuni ile 46 Yıl*, Ankara 1991, s.32.

böylece Balkanlara siyasi ve ticari bir bütünlük kazandırmıştır³⁴. Ancak 1789 Fransız Devrimi'nin en önemli sonuçlarından biri olan “ulusçuluk” akımı Balkan yarımadasındaki farklı etnik kökenden gelen insanlar arasında yaygınlaşmaya başlayınca; Balkanları ele geçirmek için açıktan açığa mücadele vermekte olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Rus Çarlığı, Osmanlı Devletine karşı ayaklanan uluslara yardım etmeye başlamışlardır. Bu politika çerçevesinde Balkan ulusları önce bazı ayrıcalıklar sağlamışlar, daha sonrada bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir³⁵.

Osmanlı yönetimine karşı Balkanlar'da ilk olarak Sırlar ayaklanmışlardır. Sırp isyanı mahalli yeniçerilere ve ayanlara karşı bir direniş olarak başlamasına rağmen, 1804 yılında Kara Yorgi'nin liderliğinde milli bir isyan haline gelmiştir³⁶. Sırlar'ın bu isyanı aralıklarla 1812 yılına kadar devam ederken, ilk Sırp isyanının bastırılmasından üç yıl sonra 1815'de Sırlar bu seferde Miloş Obronoviç'in liderliğinde ayaklanmışlardır³⁷. Osmanlı Devleti, Rusya'nın ikinci Sırp isyanına müdahil olmasını istemediğinden 1816'da Miloş Obronoviç'i “başknez” olarak tanıdığı gibi Sırlara da kısmi özerklik statüsü vermiştir. Osmanlı Devleti'nin Rusya ile yaptığı Akkerman (1826) ve Edirne (1829) Antlaşmaları ile de Sırlara verilen özerklik tasdik edilmiştir³⁸.

1827 yılında Osmanlı Devleti'nden Yunanistan'ın bağımsızlığını talep eden İngiltere, Fransa ve Rusya bu taleplerine olumsuz yanıt almaları üzerine, Navarin Limanı'nda demirlemekte olan Osmanlı-Mısır ortak donanmasını ani bir baskınla ateşe vermişlerdir. Osmanlı Devleti ortada bir savaş durumu olmadığı halde yapılan bu saldırıyı protesto ederken, protestonun hemen ardından Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etmiştir. Rus ordularının Edirne'ye kadar ilerlemesi üzerine Osmanlı Devleti, 14 Eylül 1829 tarihinde Rusya ile Edirne Antlaşmasını yapmış ve antlaşma

³⁴ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.29.

³⁵ Toktamış Ateş, *a.g.m.*, s.82.

³⁶ Kemal Beydilli, “Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, I, İstanbul 1999, s.83.

³⁷ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.30 ; Kemal Beydilli, *a.g.m.*, s.83 ; Georges Castellan, *a.g.e.*, s.261.

³⁸ Kemal Beydilli, *a.g.m.*, s.83-84 ; İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.30.

gereğince Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır³⁹. Böylece Balkan yarımadasında Osmanlı Devletine karşı ilk isyan edenler Sırlar olmalarına rağmen, bağımsızlığını kazanan ilk Balkan Devleti Yunanistan olmuştur⁴⁰.

Sırlar'ın kısmi özerklik, Yunanlılar'ın ise bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen Balkan yarımadasının büyük bir kısmı 1878 yılına kadar Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında kalmaya devam etmiştir. Fakat Rusya'nın Balkanlar'da planlamış olduğu Panslavist (Balkanlar'daki Osmanlı hakimiyetinin sona erdirilmesi ve Osmanlı yönetimindeki Slavların, Rusya'nın himayesinde bir araya getirilmesi) politikalar çerçevesinde 1870'te müstakil bir Bulgar Kilisesi kurulmuş, 1875'te ise Bosna-Hersek'te başlayan isyanın ardından Sırbistan ve Karadağ Osmanlı Devletine karşı isyan bayrağı açmışlardır. En nihayetinde Rumi takvim ile 1293 yılında meydana gelmiş olması sebebiyle, tarihte 93 Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Balkanlar'da yüzyıllardır devam eden Osmanlı hakimiyetini büyük ölçüde sona erdirmiştir. Bölgedeki İngiliz Konsolosluğu'nun raporlarına göre Osmanlı Devleti'nin savaştaki kaybı 300-400.000 kişiyken, Balkanlar'dan Anadolu'ya göç edenlerin sayısı ise 1.000.000 civarında gösterilmiştir⁴¹.

93 Harbi sonrasında imzalanan Ayastefanos Antlaşması (3 Mart 1878) ile Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız bir devlet haline gelirken; sınırları Karadeniz'den Sırbistan'a, Tuna'dan Ege'ye kadar uzanan büyük bir Bulgaristan Devleti'nin kurulması planlanmıştır. Ayastefanos Antlaşmasına göre ayrıca Doğu Anadolu'daki Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Bayezid bölgelerinin Rusya'ya verilmesi kararlaştırılmışsa da; Balkanlar'daki güç dengesinin Rusya lehine değişmesi, çıkarlarına ters düştüğü için Avrupa'nın büyük devletlerini rahatsız etmiştir⁴². 1878'in Temmuz ayında toplanan Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Antlaşması'nın kararları geçersiz sayılmış, ayrıca Balkan Devletleri'nin sınırları da

³⁹ Kemal Beydilli, *a.g.m.*, s.87.

⁴⁰ Toktamış Ateş, *a.g.m.*, s.83.

⁴¹ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.30 ; Kemal Beydilli, "Balkanlar'da Dönüm Noktası 93 Bozgunu ve Sonrası", *Berlin Antlaşması'ndan Günümüze Balkanlar*, Derleyen: Mustafa Bereketli, İstanbul 1999, s.25-27 ; İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.31.

⁴² Kemal Beydilli, *a.g.m.*, s.28-30.

yeniden tespit edilmiştir. Berlin Antlaşmasına göre Sırbistan, Karadağ ve Romanya aynı Ayastefanos Antlaşması'nda olduğu gibi tam bağımsızlıklarına kavuşurken; Ayastefanos Antlaşması'nda yaratılmaya çalışılan Bulgaristan'ın sınırları küçültülmüş ve kendilerine özerklik verilmiştir. Bosna-Hersek ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun hakimiyeti altına girmiştir⁴³.

Ancak Berlin Antlaşması ile Balkanlar'da oluşturulan yeni düzen Balkan Devletlerini memnun etmemiştir. Bunun üzerine Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ aralarındaki anlaşmazlıkları bir kenara iterek, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da kalan son toprakları olan Arnavutluk ve Makedonya'yı paylaşabilmek amacıyla aralarında ittifak kurmuşlardır. Ekim 1912'de başlayan Birinci Balkan Savaşı'nda, dört Balkan Devleti kısa sürede Osmanlı kuvvetlerine karşı üstünlük sağlarken, Osmanlı Devleti ise İstanbul çevresindeki dar bir şerit dışında Balkanlar'daki hemen hemen tüm topraklarını yitirmiştir⁴⁴.

Fakat Birinci Balkan Savaşı'nın sona ermesinin ardından dört Balkan Devleti arasında ele geçirilen Osmanlı topraklarının paylaşılması konusunda anlaşmazlık çıkmıştır. Paylaşımında en büyük hisseyi alan Bulgaristan'a diğer üç Balkan Devleti'nin karşı çıkması ve Bulgaristan'ında bu üç müttefiki ile savaşmayı göze alması üzerine 1913 Haziranı'nda İkinci Balkan Savaşı çıkmıştır. Osmanlı Devleti, Balkan Devletleri arasındaki mücadeleden yararlanarak son bir gayretle 21 Temmuz 1913'te Edirne'yi geri alırken; Bulgaristan'ın yenilgisi ile sonuçlanan İkinci Balkan Savaşı, Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913) ile sona ermiştir. Bükreş Antlaşmasına göre Makedonya toprakları Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan arasında paylaşılmış; Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun baskıları üzerine Sırbistan ve Karadağ tarafından işgal edilen toprakların bir kısmı da yeni kurulmuş olan Arnavutluk'a bırakılmıştır⁴⁵. Balkan Savaşları sonucunda Osmanlı Devleti'nin elinde

⁴³ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.31 ; Kemal Beydilli, *a.g.m.*, s.30-31 ; Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.30.

⁴⁴ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.31-32 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.20.

⁴⁵ Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa", s.124 ; İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.32.

ise sadece, Doğu Trakya olarak bilinen ve İstanbul-Istranca-Keşan üçgenini içine alan bölgedeki Balkan toprakları kalmıştır⁴⁶.

---

⁴⁶ Kemal H. Karpat, *a.g.m.*, s.30.

I.BÖLÜM

BALKAN ANTANTI

A-BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASINDA AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ SİYASİ DURUM (1914-1934)

1-Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)

Askeri manevraları izlemek üzere Saraybosna'da bulunan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtı Franz Ferdinand ve eşinin, 28 Haziran 1914 tarihinde Gavriilo Princip adlı Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ve bu olay karşısında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Sırbistan'a savaş ilan edip, 28 Temmuz'da Belgrad'ı bombalaması ile birlikte Birinci Dünya Savaşı fiilen başlamıştır⁴⁷.

Belgrad'ın bombalanmasının ardından yavaş yavaş İtilaf (İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya) ve İttifak (Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Osmanlı Devleti, Bulgaristan) Devletleri grupları belirmeye başlamıştır. İttifak Devletleri'nden Almanya, 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta da Fransa'ya savaş ilan ederken; İngiltere ise 4 Ağustos'ta Almanya'ya karşı savaş açmıştır. İki gün sonra da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Rusya'ya savaş ilan ettiğini açıklamıştır⁴⁸.

1917 yılına kadar savaş kısmen İttifak Devletleri'nin lehine gelişme göstermiştir. Öyle ki 1915 yılında İtilaf Devletleri'nin Çanakkale çıkarması başarısızlıkla sonuçlanmış; Almanya, Fransa'nın doğusunda ve kuzeyinde, demir ve kömür bakımından zengin, geniş topraklar ele geçirmiş, Doğu cephesinde ise

⁴⁷ Kemal Arı, *Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi*, Ankara 1997, s.6,13 ; Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, I-II, İstanbul 2007, s.103 ; Georges Castellan, *a.g.e.*, s.395.

⁴⁸ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.104.

Rusya'yı sarsmıştı. Bulgaristan'ın da İttifak Devletlerinin yanında savaşa katılmasından sonra Sırbistan da İttifak kuvvetlerince işgal edilmiştir⁴⁹.

2 Nisan 1917 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'nde, İttifak Devletlerine karşı savaş ilan edilmesini öngören tasarının kabul edilmesiyle birlikte⁵⁰, İtilaf Devletleri bu ülkenin geniş mali ve endüstriyel imkanlarını arkalarına alarak, silah ve mühimmat meselesini halletmişlerdir. Üstelik savaş uzayıp giderse ABD sadece bu imkanlarıyla değil, hızla artan nüfusu sayesinde rahatça oluşturabileceği yeni birlikleriyle de İtilaf Devletlerine yardım etme imkanına sahipti⁵¹.

ABD'nin savaşa girmesinden sonra başlayan İtilaf kuvvetleri taarruzları karşısında çözülen ilk İttifak Devleti Bulgaristan olmuştur. Fransız kuvvetlerinin, 1917 yılında kendi yanlarında savaşa katılan Yunanistan üzerinden 1918 Eylülü'nde giriştikleri saldırıları durduramayan Bulgar kuvvetleri, 29 Eylül 1918'de Sofya Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak savaş dışı kalmışlardır. Bulgaristan'dan sonra İtilaf Devletleri; Osmanlı Devleti ile 30 Ekim 1918'de Mondros, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile 3 Kasım 1918'de Villa Giusti ve son olarak 11 Kasım 1918 tarihinde de Almanya ile Rethondes Ateşkes Antlaşmalarını imzalayarak dört yıldır devam eden Birinci Dünya Savaşını fiilen sona erdirmişlerdir⁵².

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi üzerine İtilaf ve İttifak Devletleri imzalanacak olan barış antlaşmalarının görüşülüp, hazırlanması için 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı'nda bir araya gelmişlerdir. Dört aydan fazla süren görüşmeler sonucunda 28 Haziran 1919'da Almanya ile Versailles, 10 Eylül 1919'da Avusturya ile Saint-Germain, 27 Kasım 1919'da Bulgaristan ile Neuilly, 4 Haziran

⁴⁹ Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*, Ankara 2002, s.340-341.

⁵⁰ Kemal Arı, *a.g.e.*, s.271 ; Pierre Renouvin, *Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918*, İstanbul 2004, s.519.

⁵¹ Haluk Ülman, *a.g.e.*, s.345.

⁵² *Aynı eser*, s.359-361 ; Pierre Renouvin, *a.g.e.*, s.726-729 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.141,143.

1920’de Macaristan ile Trianon ve 10 Ağustos 1920’de Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşmaları imzalanmıştır⁵³.

Savaş sonrasında oluşan Versailles düzeninde, Avrupa ve Balkanlar’daki Devletler; iç-dış politikadaki çeşitli gelişmelere ve gelişmeler karşısında izledikleri tutumlarına göre, revizyonist* ve antirevizyonist olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Almanya, Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan revizyonist grupta yer alırken⁵⁴, savaş sonrasında kurulan Çekoslovakya, Polonya ve genişleyen Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ile Yunanistan antirevizyonist (statükocu) grupta yer almışlardır. Bu grubun koruyuculuğunu ise İngiltere ve Fransa üstlenmiştir⁵⁵.

2-Savaşı Sonrası Avrupa Devletlerinde Siyasi Durum

İttifak Devletleri’nin lideri Almanya savaştan ağır bir yenilgiyle çıkmış ve özellikle 1929 Dünya Ekonomik Krizi Almanya’yı mali anlamda buhrana sürüklemiştir. Ekonomik bunalımla birlikte gelen sosyal ve siyasal çalkantılar, 1932 yılında yapılan seçimlerde 14 milyona yakın oy alarak Adolf Hitler’i siyaset sahnesine çıkarmıştır. Hitler, 1933’te iktidara gelmesinin hemen ardından⁵⁶ Versailles düzeninin getirdiği adaletsizliğe son vermek için, 14 Eylül 1933 tarihinde ülkesinin hem Cenevre’de çalışmalarını sürdüren Silahsızlanma Konferansı’ndan hem de Milletler Cemiyeti’nden çekildiğini açıklamıştır. Hitler yönetimindeki Almanya, Versailles Antlaşması’nın getirdiği düzeni değiştirmek için hızla

⁵³ Kamuran Gürün, *Savaşın Dünya ve Türkiye*, Ankara 1986, s.93 ; İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları I (1920-1945)*, Ankara 1989, s. 397.

* Revizyonizm uluslar arası politikada mevcut düzeni (statükoyu) değiştirmek anlamına gelirken; siyasi tarih dalına giren en dar anlamı ise Birinci Dünya Savaşını bitiren antlaşmaların kurduğu düzeni reddetmek ve onları değiştirmeye çalışmaktır. Savaş sonrasında kurulan düzenden memnun olan devletler ise anti-revizyonist (statükocu) olarak adlandırılmıştır. (Baskın Oran, “Revizyonizm ve Statükoculuk”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, I, İstanbul 2004, s.46)

⁵⁴ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.177.

⁵⁵ İsmail Soysal, “Balkan Paketi (1934-1941)”, (*Yusuf Hikmet Bayur Armağanı 1985’ten Ayırbaşım*), Ankara 1985, s.126.

⁵⁶ Feridun Koskosoğlu, “İkinci Dünya Savaşı Öncesi Bir Dostluk Köprüsü: Türkiye (Balkan Antantı-Sadabad Paketi)”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (20-22 Ekim 1997)*, Ankara 1999, s.542.

silahlanmaya başladığı gibi; ülkede 1935 Martı'ndan itibaren zorunlu askerlik uygulaması da yürürlüğe girmiştir⁵⁷.

Savaştan galip ayrılan Müttefik Kuvvetlerinin yanında bulunmasına rağmen, beklentilerine karşılık verilmemesinin kırgınlık ve kızgınlık içinde olan İtalya'da⁵⁸, 30 Ekim 1922 tarihinde Mussolini'nin iktidara gelmesiyle faşizm egemen olmuştur. Mussolini idaresindeki İtalya özellikle Afrika'da nüfuzunu arttırmaya çalışmıştır⁵⁹. Bu hedefine paralel olarak Mussolini, 1932 yılında "Dört Güç Paktı'ndan" söz etmeye başlamıştır. Dört Güç Pakta göre İtalya, İngiltere, Fransa ve Almanya milletlerarası alanda düzeni sağlamakta belirleyici olacaklardı. Pakta; Türkiye başta olmak üzere Balkan ülkeleri, dört devletin dünyadaki gelişmeleri kimseye sormadan tayin etmek istemesi nedeniyle karşı çıkmışlardır. Bu durumdan tedirgin olan Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'da dönemin İtalyan elçisi Lojacano'ya, 14 milyon nüfuslu ülkesinin kaderinin dört büyük devlet tarafından çizilemeyeceğini belirtmiştir⁶⁰.

Bir diğer Avrupa Devleti olan Sovyetler Birliği ise; 1917 İhtilali'nden 1930'lara dek kendi iç sorunlarıyla uğraşmış, diğer taraftan da kendisine karşı anti-Sovyet bir blok oluşturulmasını önlemek için dış politikada mümkün olduğu kadar ılımlı bir politika izlemeye gayret etmiştir. Sovyetler Birliği, 1920'li yıllardaki Silahsızlanma Konferanslarına büyük bir istekle katılmış ve savaşın yasaklanmasına ilişkin olarak 1928 yılında Briand-Kellogg Pakta imza atmıştır. Ancak doğusundaki Japonya'nın 1931'de Mançurya'ya saldırmasından sonra batısındaki Almanya'da da Nazilerin iktidar olması üzerine, Sovyetler Birliği de silahlanmaya hız vermiştir⁶¹.

⁵⁷ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.127.

⁵⁸ Aynı makale, s.126.

⁵⁹ Feridun Koskosoğlu, *a.g.m.*, s.542 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.172.

⁶⁰ Dilek Barlas, "İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Türkiye'nin Balkanlar ve Avrupa'daki İşbirliği Arayışları", *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (23-25 Ekim 1995)*, Ankara 1996, s.264 ; Dilek Barlas, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası-Makaleler-*, Yayına Hazırlayan: Berna Türkoğan, Ankara 2000, s.278.

⁶¹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.132.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı sonucunda parçalanması üzerine ise; Avusturya, Macaristan, Çekoslovakya, Yugoslavya gibi yeni devletler ortaya çıkmıştır⁶².

3-Savaşı Sonrasında Türkiye ve Balkan Devletlerinde Siyasi Durum

a-Türkiye

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği sırada İstanbul'da Sait Halim Paşa başkanlığındaki İttihat ve Terakki Hükümeti bulunmaktaydı. İçine düştükleri yalnızlık duygusu içinde bulunan İttihat ve Terakki yöneticileri, özellikle de Enver Paşa'nın isteği üzerine 1914 yılı ortalarında Almanya'ya bir antlaşma önerisinde bulunmuş fakat Alman İmparatoru II.Wilhelm, başlangıçta Osmanlı Devleti'nin Almanya için sadece bir yük olacağını düşünerek bu öneriyi olumlu karşılamamıştır. Ancak Balkanlar'da Rusya'ya karşı bir müttefik arayan Avusturya'nın ısrarıyla Temmuz 1914'te görüşmelere başlanmış ve 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya-Osmanlı Devleti arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma gereğince; Almanya ile Osmanlı Devleti, Avusturya ile Sırbistan arasındaki çatışmalarda tarafsız kalacaklardı. Ancak bu çatışmalar giderek bir Alman-Rus savaşına dönüşürse, o zaman Osmanlı Devleti Almanya'nın yanında savaşa katılacaktı. Osmanlı Devleti'nin, Almanya'ya verdiği yardım sözüne karşılık; Almanya'da Osmanlı Devletine bir Rus saldırısı karşısında yardım etme sözü vermiştir⁶³.

Antlaşmanın bir başka maddesinde ise; Almanya, savaş halinde General Liman von Sanders başkanlığındaki bir askeri heyetini Osmanlı Devleti'nin emrine bırakacaktı, buna karşılık Osmanlı Devleti de bu heyete, ordusunun yönetiminde etkin bir rol verecekti. En az 1918 yılı sonuna kadar devam etmesi planlanan bu gizli

⁶² Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.177 ; İhsan Sabri Balkaya, "Basınımıza Yansıdığı Şekliyle Balkan Antantı Sürecinde Türkiye ve Bulgaristan", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX, S.60, Ankara 2004, s.763.

⁶³ Haluk Ülman, *a.g.e.*, s.309-312 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.108.

antlaşmaya 5 Ağustos 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da imza atmıştır⁶⁴.

Osmanlı Devleti, Almanya ile yaptığı antlaşmadan bir gün sonra yani 3 Ağustos'ta Birinci Dünya Savaşı için tarafsızlığını ilan etmiştir. Fakat tarafsızlık ilanından birkaç gün sonra 6 Ağustos'ta Almanya'nın Akdeniz filosuna mensup Goeben ve Breslau adlı iki savaş gemisinin, İtalya'nın Mesina Boğazı'ndan geçerek, Amiral Souchon'un komutasında Çanakkale'ye doğru yol aldıkları öğrenilmiştir⁶⁵. Akdeniz'de İngiliz donanmasının takibine uğrayan Goeben ve Breslau savaş gemileri 10 Ağustos 1914 tarihinde Çanakkale Boğazını geçerek Osmanlı Devletine sığınmışlardır⁶⁶.

Tarafsızlığını ilan etmiş bir ülke olarak Osmanlı Devletine, savaşan taraflardan birisinin savaş gemileri sığındığından, deniz hukukuna göre bu iki geminin ya bir gün içinde Osmanlı karasularından çıkmaları ya da Osmanlı Devleti tarafından gemideki silahların sökülüp, personelinin gözaltına alınması gerekmektedir. Fakat gözaltı ihtimaline Almanya'nın şiddetle karşı çıkması üzerine, güya bu gemiler Osmanlı Devleti tarafından Almanya'dan satın alınmış gibi gösterilerek 16 Ağustos'ta Goeben'e Yavuz, Breslau'ya da Midilli adı verilmiştir. Her iki gemiye de Osmanlı Devleti Bayrağı çekildiği gibi Amiral Souchon ve gemi mürettebatına da fes giydirilmiştir⁶⁷.

Alman savaş gemilerinin göstermelik olarak Osmanlı Devletince alınması, İtilaf Devletleri'nin gözünden kaçmamışsa da, Osmanlı Devletini tarafsız tutumundan ayırmamak için bu duruma göz yummuşlardır. Öte yandan Almanya'nın Marne Muharebeleri'nde Fransa'ya karşı istediği üstünlüğü kuramaması ve Rusya ile mücadelesinin şiddetlenmesinin yanında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Rusya karşısında yenilerek Galiçya'yı Ruslara kaybetmesi üzerine, Almanya kendi

---

⁶⁴ Haluk Ülman, *a.g.e.*, s.312.

⁶⁵ *Aynı eser*, s.312-314.

⁶⁶ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.109.

⁶⁷ Doğan Hacıpoğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Harbine Girişi: 29 Ekim 1914*, İstanbul 2003, s.86-87 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.109.

yükünü hafifletmek için Osmanlı Devletini Rusya'ya karşı yeni bir cephe açması için zorlamaya başlamıştır⁶⁸.

Alman Genelkurmay Başkanlığı ise Osmanlı Devleti'nin kendilerinin yanında savaşa katılması durumunda Osmanlı Sultanı'nın cihad ilan edeceğini ve böylece İngiltere, Fransa, Rusya ve kolonilerdeki Müslümanların ayaklanacağı düşüncesini taşımaktaydı⁶⁹.

Bir taraftan Alman Hükümeti'nin diğer taraftan İstanbul'daki Askeri Yardım Heyeti'nin baskılarının da etkisiyle, Amiral Souchon komutasındaki Osmanlı Donanması 29-30 Ekim 1914 tarihlerinde Odessa ve Sivastopol'daki Rus limanlarını bombalamışlardır⁷⁰. Bu saldırı karşısında 2 Kasım'da Rusya, 5 Kasım'da ise İngiltere ve Fransa, Osmanlı Devletine savaş açarken; Osmanlı Devletini bu üç İtilaf Devletinin tümüne 11 Kasım 1914 tarihi itibarıyla savaş ilan ederek Birinci Dünya Savaşına katılmıştır⁷¹.

Dört yıl devam eden Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır bir yenilgiyle ayrılan Osmanlı Devleti, İtilaf Devletlerince 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda bırakılmıştır⁷². Mondros Mütarekesi ile başlayan Osmanlı topraklarını yağmalama süreci; 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışıyla birlikte merkezileşen ve tek bir merkezden sevk ve idare edilmeye başlanan bir direniş ile karşılaşmaya başlamış⁷³ ve en nihayetinde 9 Eylül 1922'de Yunan Ordusu'nun İzmir'de denize dökülmesiyle Türk İstiklal Savaşı sonuçlanmıştır⁷⁴.

⁶⁸ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.109-110 ; Doğan Hacipoğlu, *a.g.e.*, s.108.

⁶⁹ Doğan Hacipoğlu, *a.g.e.*, s.108.

⁷⁰ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.110.

⁷¹ Doğan Hacipoğlu, *a.g.e.*, s.166-167.

⁷² Salahi Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, I, Ankara 1995, s.1.

⁷³ Osman Metin Öztürk, "İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde (1919-1939) Stratejik Açıdan Türkiye", *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (23-25 Ekim 1995)*, Ankara 1996, s.331.

⁷⁴ İlker Alp, "Atatürk'ün Devlet Adamlığı ve Geleceği Öngörüsü", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, X, S.2., Edirne 2008, s.15.

Mondros Mütarekesine karşı Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk Milleti'nin, hemen tepkisini göstererek ortaya koyduğu Milli Mücadele ile Türk milli sınırlarının temel hatları belirlenirken; 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile daha önce askeri alanda kazanılan zafer, milletlerarası alanda siyasi olarak da tasdik edilmiştir⁷⁵.

Türk Heyeti, Lozan Konferansı'nda Türkiye'nin siyasal bütünlüğünü kabul ettirmiş olmasına rağmen; hedeflerinin hepsini gerçekleştirememiştir. Boğazlar üzerinde tam egemenlik kurulamadığı gibi 1928 yılına kadar gümrük vergilerinin arttırılmamasını öngören karar ile de Türkiye Cumhuriyeti, ekonomik kısıtlamalara maruz kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin 1920'li yıllarda dış ticaret politikasını şekillendirmesini imkansız hale getirmiştir. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ise Türk ekonomisine büyük darbe vurmuştur. Ancak bu dönemde Lozan Antlaşması'nın getirdiği ekonomik kısıtlamaların sona ermesiyle birlikte, dış ticarete koruyucu politikalar geliştirilmeye başlanmıştır⁷⁶.

Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra başta komşuları olmak üzere hiçbir devletin toprağında gözü olmadığını açıkça ilan etmiştir. Özellikle Balkan Devletleri'nden başlayarak bu doğrultuda ilk adım 15 Aralık 1923 tarihinde Arnavutluk ile bir Dostluk Antlaşması imzalanarak atılmıştır⁷⁷. Daha sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın milletine ve ülkesine daha güvenli bir gelecek temin etmek için izlediği barış odaklı dış politika doğrultusunda Türkiye; 1925'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Bulgaristan ve Yugoslavya, 1926'da Fransa ve Yunanistan, 1930'da ise tekrar Yunanistan ile Dostluk Antlaşmaları imzalamıştır⁷⁸.

Aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923-1938 yılları arasındaki Balkan politikasını başlıca iki döneme ayırmak mümkündür. Türkiye'nin 1923-1929 yılları arasında Balkan politikasının temel hedefi Balkan Devletleri ile ikili ilişkileri geliştirmek olurken; 1929 Dünya Ekonomik Buhranı ile başlayıp 1938'de Mustafa

⁷⁵ İlker Alp, *a.g.m.*, s.15.

⁷⁶ Dilek Barlas, "İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Türkiye'nin Balkanlar...", s.262-263.

⁷⁷ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.765.

⁷⁸ İlker Alp, *a.g.m.*, s.16.

Kemal Atatürk'ün vefatına kadar devam eden dönemde ise, kolektif barış ve güvenliğin sağlanması için Balkanlar'da bölgesel işbirliğine yönelinmiştir⁷⁹.

b-Yunanistan

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Yunanistan'da, 1920 yılında yapılan seçimlerde Venizelos iktidardan düşmüş ve Kral Konstantin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Bu sırada Yunanistan'ın Anadolu macerası Türk Milli Mücadelesi'nde hezimete uğrayınca, Kral Konstantin iktidardan çekilmiş ve Venizelos tekrar göreve çağrılmıştır. Venizelos iktidara geldikten kısa bir süre sonra Yunan Parlamentosu 1924 Mayısında cumhuriyeti ilan etmişse de; 1925'te General Pangalos, 1926'da ise General Kondilis darbe yapmak suretiyle iktidarı ele geçirmişlerdir. 1928 yılında Venizelos tekrar başbakanlığa gelmiş ve 1932 yılına kadar iktidarda kalarak Yunanistan'a belli bir siyasi istikrar getirmiştir⁸⁰.

Yunanistan'ın uzun bir süre en kötü münasebetlere sahip olduğu komşusu Türkiye olmuştur⁸¹. 1926 yılında imzalanan Türk-Yunan Antlaşmasına ve karşılıklı elçi gönderilmesine rağmen, iki ülke arasındaki ilişkiler dostluktan uzak kalmış hatta 1929 yılına doğru çatışma tehlikesi belirmiştir. Muhtemel bir savaşın acı sonuçlarını bilen dönemin Yunan Başbakanı Venizelos, Yunan Meclisi'nde 10 Şubat 1930 tarihinde yaptığı konuşmada, Yunanistan'ın imzalamış olduğu savaş sonrası antlaşmalara bağlı kalacağını ve Türkiye'nin barışsever bir devlet olduğunu belirtmiştir. Venizelos'un bu tutumunu Türk Hükümeti de olumlu karşılamış ve 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara'da iki devlet arasında Ahali Mübadelesi meselesini halletmek üzere bir antlaşma imzalanmıştır. Antlaşmanın imzalandığı gün Başbakan İsmet (İnönü) Paşa, Yunan Başbakanı Venizelos'a gönderdiği mektupta iki devlet arasında yeniden kurulmuş olan dostluktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve

⁷⁹ Dilek Barlas, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan...", s.275.

⁸⁰ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.187.

⁸¹ Aynı yer.

kendisini Ankara'ya davet etmiştir. Daveti kabul eden Venizelos, 27 Ekim 1930'da Ankara'da görkemli bir törenle karşılanmıştır⁸².(Bkz-EK 3)

Yunan Başbakanı Venizelos'un Ankara ziyareti sadece iki devleti birbirine yakınlaştırmakla kalmamış aynı zamanda 30 Ekim 1930 tarihinde iki ülke arasında "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması" imzalanmıştır.(EK-4) Antlaşmaya ayrıca "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Hakkında" bir Protokol ve "İkamet, Ticaret, Denizcilik Sözleşmesi" de eklenmiştir⁸³.

Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması'nın 1. ve 2. maddelerinde, tarafların birbirlerine karşı hiçbir siyasi ya da ekonomik anlaşmaya katılmaması ve taraflardan birisinin saldırıya uğraması halinde diğer tarafın tarafsız kalması öngörülmüştür. 3. ve ondan sonraki maddelerde ise iki ülke arasında çıkacak uyuşmazlıkların; eğer diplomasi yoluyla bir anlaşmaya varılamazsa önce uzlaştırma yöntemi ile o da sonuç vermezse yargısal çözüm ya da hakeme başvurularak halledilmesi öngörülmüştür. Antlaşmanın, "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Hakkındaki" ek protokolünde ise, deniz silahları yarışını durdurmak amacıyla taraflara, altı ay önceden ve birbirlerine haber vermeden yeni savaş gemisi yapmaması ya da almaması yükümlülüğü getirilmiştir⁸⁴.

Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması ve Ek Protokolleri'nin yürürlük süresi beş yıl olarak tespit edilmişken, taraflarca son verilmediği sürece kendiliğinden beşer yıllık sürelerle yürürlüğünün uzatılması öngörülmüştür⁸⁵. Adı geçen antlaşma, Emekli Büyükelçi Aptülahat Akşin*'e göre, Balkan Birliği'nin temelini oluşturmuştur⁸⁶.

⁸² Sevim Ünal, "Atatürk'ün Balkanlar'daki Barışçıl Politikası", (IX.Türk Tarih Kongresi'nden Ayrılışım), Ankara 1989, s.1985-1987 ; Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 28 Teşrinievvel 1930, s.1.

⁸³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.391 ; Sevim Ünal, *a.g.m.*, s.1988 ; Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 31 Teşrinievvel 1930, s.1.

⁸⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.391-393.

⁸⁵ Aynı eser, s.392.

* Büyükelçi Aptülahat Akşin; 1939-1946 yılları arasında Buenos Aires, 1946-1952 yılları arasında Şam Elçisi, 1952-1957 tarihleri arasında ise Varşova Büyükelçisi olarak Türkiye Cumhuriyetini temsil etmiştir. (Aptülahat Akşin, Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Ankara 1991, s.IX)

⁸⁶ Aptülahat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991, s.259.

c-Bulgaristan

1915 Eylülü'nde Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi İttifak Devletleri'nin yanında Birinci Dünya Savaşına katılan Bulgaristan⁸⁷, Alman cephesinin çökmesiyle savaştan mağlup olarak çıkmış ve 29 Kasım 1919'da imzaladığı Neuilly Antlaşması ile Güney Dobruca'yı Romanya'ya, Batı Trakya'yı ise Yunanistan'a bırakmak zorunda kalmıştı⁸⁸.

Balkanların önemli ülkelerinden olan Bulgaristan'da 1919 yılında Aleksander Stambulinski'nin Çiftçi Partisi iktidara gelmiş ve 1923 yılına kadar iktidarda kalmıştır. Stambulinski iktidara geldikten sonra ülkede büyük bir toprak reformuna girişmiş ve krallığın topraklarını köylülere dağıtmıştır. Fakat Stambulinski'nin komşularına özellikle Yugoslavya'ya karşı takındığı yumuşak politikadan memnun olmayanların, 1923 Haziranı'nda yaptığı bir darbe ile Stambulinski iktidardan düşürülmüş ve birkaç gün sonra da öldürülmüştür. Stambulinski'nin ardından 1926 yılına kadar başbakanlık yapan Çankov'dan, sonra yönetime gelen Andrei Liapcev ise beş yıldan fazla bir süre iktidarda kalmıştır⁸⁹.

Türkiye-Bulgaristan arasında ilk temaslar ise gayrı resmi olarak daha Lozan Barış Antlaşması imzalanmadan önce Milli Mücadele döneminde Stambulinski Hükümeti'nin, Edirne Konsolosu Todor Markov'a Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesi yönünde talimat vermesiyle başlamıştır. 27-30 Ocak 1923 tarihleri arasında İzmir'de yapılan Mustafa Kemal Paşa-Todor Markov görüşmesinde Türk Hükümeti, iki ülke arasında 1923 Mayısı'nda normal diplomatik ilişkilerin kurulması için öneride bulunmuştur. Ankara Hükümetinin bu teklifine; Bulgar Hükümeti, Türk temsilcisini kabul edeceklerini fakat Bulgaristan'daki Türk menfaatlerini koruyan İspanyol Elçiliğine bağlı olmasının gerektiğini bildirmişlerdir⁹⁰.

⁸⁷ Haluk Ülman, *a.g.e.*, s.338-339.

⁸⁸ Ferhat Başdoğan, "Türk-Bulgar İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Beklenen Gelişmeler", *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl:24, S.85, Ağustos 1990, Ankara 1990, s.86.

⁸⁹ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.185-186.

⁹⁰ Ali Sarıkoyuncu, "Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938)", *XX.Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*, Ankara 2005, s.146.

İki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulması açısından son derece olumlu gelişmelerin sürdüğü bu dönemde 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bulgar Hükümeti de, Lozan Antlaşmasını imzalayan devletlerden biri olarak 31 Ağustos 1923'te Todor Markov'u resmi bir itimatname ile resmi elçi sıfatıyla Türkiye'ye göndermiştir. 3 Aralık 1923'te ise Markov'un yerine Galatasaray Lisesi mezunu, Türkiye'yi iyi tanıyan, çok iyi Türkçe konuşan, tecrübeli diplomat Simeon Radev, Bulgar Elçisi olarak görevlendirilmiştir. Türk-Bulgar ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan görüşmede Simeon Radev'i kabul eden Başbakan İsmet Paşa, Türk Hükümeti'nin Bulgaristan'a olan yaklaşımını; *"Türkiye, Bulgaristan ile yakın bir dostluk kurmak arzusundadır. Bizim siyasetimiz açık bir siyasettir. Bulgaristan aleyhinde hiçbir art niyetimiz yoktur."* sözleriyle ifade etmiştir⁹¹.

d-Romanya

Bir diğer Balkan ülkesi Romanya ise, Birinci Dünya Savaşına Almanya'nın yanında katılmış fakat İtilaf Devletleri tarafından kendisine Bukovina, Transilvanya ve Banat'ın verileceğinin vaat edilmesi üzerine Ağustos 1916'da eski müttefiklerine karşı savaş ilan etmiştir. İtilaf Devletlerinin galip gelmesi üzerine; St.Germain Antlaşmasıyla Avusturya'dan Bukovina, Triannon Antlaşmasıyla Macaristan'dan Transilvanya'nın büyük bir kısmı, Rusya'dan Beserabya ve Neuilly Antlaşmasıyla Bulgaristan'dan Güney Dobruca, Romanya'ya bırakılmıştır. Böylece Romanya, Birinci Dünya Savaşı'ndan topraklarını en fazla genişleten devletlerden biri olarak çıkmıştır. Bu durum Romanya'yı statükonun korunmasını isteyen antirevizyonist bir devlet yaptığı gibi Batıya, özellikle de Fransa'ya yaklaştırmıştır⁹².

Savaş sonrasındaki ilk yıllarda Romanya'da Julius Maniu'nun Köylü Partisi ülke yönetiminde söz sahibi olmuş ve bu dönemde toprak reformu yapılarak, topraklar köylülere dağıtılmıştır. 1922'de Gratianu kardeşlerin liderliğinde bulunan

⁹¹ Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.147-148.

⁹² Ferhat Başdoğan, "Romanya ve Türk-Rumen İlişkileri", *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl:26, S.87, Eylül 1992, Ankara 1992, s.32 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.184 ; Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye(1945-1965)*, Ankara 1969, s.5.

ve özel teşebbüsü savunan Liberal Parti iktidara gelmiş ve 1928'e kadar ülkeyi yönetmiştir. 1928-1930 yılları arasında ise iktidar tekrar Julius Maniu'nun Köylü Partisi'nin eline geçmiştir. Kral Ferdinand'ın ölümü üzerine 1930 yılında oğlu II.Karol hükümdar olmuş ve ülke 1930-1933 yılları arasında siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar içinde kalmıştır⁹³.

İki dünya savaşı arasındaki dönemde, Türkiye ve Romanya arasında ihtilaf olmaması sebebiyle, iki ülke arasındaki ilişkiler gelişerek devam etmiştir⁹⁴. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra Türkiye'nin tarafsız kalması sebebiyle Romanya ile arasında önemli bir olay cereyan etmediği gibi, savaş sonrasında oluşan "İki Kutuplu" dünyada, taraflar ayrı ayrı bloklarda bulunmalarına rağmen aralarındaki mevcut dostluğu korumuşlardır⁹⁵.

e-Arnavutluk

1468 yılından itibaren 444 yıl süre ile Osmanlı hakimiyeti altında yaşayan Arnavutluk⁹⁶, Osmanlı Meclisi'nde mebusluk yapan İsmail Kemal'in liderliğinde 28 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığını ilan etmesinin ardından iç karışıklıklara sürüklenen Arnavutluk'ta, 1914 yılında Avrupalı bir prens olan Prusya Prensi Wilhelm Wied, Arnavutluk Kralı olmuşsa da iç karışıklıklara ancak altı ay dayanabildikten sonra ülkeyi terk etmiştir. Arnavutluk, Birinci Dünya Savaşı sırasında kuzeyden Sırp, güneyden Yunan ve batıdan da İtalyan kuvvetlerinin işgaline uğrarken⁹⁷; General Ferrero yönetimindeki İtalyan kuvvetleri, ancak 1920'de Arnavutluk'tan ayrılmışlardır⁹⁸.

⁹³ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.184.

⁹⁴ *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, (Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları), Ankara 2006, s.142.

⁹⁵ Ferhat Başdoğan, *a.g.m.*, s.36-37.

⁹⁶ L. Carl Brown (Derleyen), *İmparatorluk Mirası: Balkanlar'da ve Ortadoğu'da Osmanlı Damgası*, Çeviren: Gül Çağalı Güven, İstanbul 2003, s.9.

⁹⁷ Bilal N. Şimşir, *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri: Büyükelçilik Anıları (1985-1988)*, Ankara 2001, s.15-16.

⁹⁸ *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, (Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1993, s.199.

Ülkenin düşman işgalinden kurtulmasının ardından 1922’de iktidara gelen Ahmet Zogo’nun⁹⁹, otoriter uygulamaları ülkedeki gerilimi arttırmış ve muhalefet, “1924 Demokratik Devrimi” olarak adlandırılan silahlı bir isyan ile Zogo’yu iktidardan uzaklaştırmıştır. İktidardan devrildikten sonra Yugoslavya’ya sığınan Ahmet Zogo, burada Yugoslav Ordusu’nun ve Beyaz Rusya Ordusu’nun emekli askerlerinin yardımı ile bir askeri müdahale hazırlamış ve 14 Aralık 1924 tarihinde, başkent Tiran’a girerek tekrar iktidarı eline geçirmiştir. Arnavutluk Parlamentosu, Ocak 1925’te Cumhuriyeti ilan ederken; Ahmet Zogo’da Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir¹⁰⁰.

Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından ülkesini modernleştirmek isteyen fakat sermaye sıkıntısı çeken Zogo, Mussolini yönetimindeki İtalya ile yakınlaşmıştır. Arnavutluk’ta 1925 Eylülü’nde, İtalyan sermayesi ile ulusal bir banka açılırken; Roma yönetimi de, Ahmet Zogo’ya Arnavutluk’un güvenliğinin teminat altına alınabilmesi için kendilerine özel haklar tanınması konusunda baskıda bulunmuştur. İtalya’nın baskıları sonucunda Kasım 1926’da İtalya ve Arnavutluk arasında Tiran’da bir “Dostluk ve Güvenlik Antlaşması” imzalanmıştır¹⁰¹.

Türkiye ile Arnavutluk arasındaki ilişkiler başlangıçta hızla ilerlemiştir. Türkiye’de Cumhuriyetin ilanı ve Mustafa Kemal Paşa’nın Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine dönemin Arnavutluk Başbakanı olan Ahmet Zogo, 31 Ekim 1923 tarihinde mevkidaşı İsmet Paşa’ya bir kutlama telgrafı göndermiştir. İki ülke arasında, 15 Aralık 1925’te Ankara’da “Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi” imzalanırken; 1926 yılında karşılıklı olarak Elçiler atanmıştır. Fakat 1925 yılında Cumhurbaşkanı olarak seçilen Ahmet Zogo’nun zamanla ülkesinin İtalya’nın bir uydusu olmasına göz yumması Türkiye’de kaygı ile karşılanmıştır. Ahmet Zogo’nun 1 Eylül 1928’de cumhuriyet rejimini askıya alarak “I.Zogo” ismiyle krallığını ilan etmesi üzerine, Gazi Mustafa Kemal Paşa bu durumdan memnuniyetsizliğini göstermek için Tiran’daki Türk Elçisi Tahir Lütfi Beyi, Ankara’ya geri çağırtmıştır.

⁹⁹ *Balkanlar’ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.199.

¹⁰⁰ Georges Castellan, *a.g.e.*, s.450.

¹⁰¹ *Aynı yer.*

Ancak Balkan Antantı hazırlıkları başlayınca Gazi Mustafa Kemal Paşa, Arnavutluk ile ilişkilerin düzeltilmesinde yarar görmüş ve 1933'te Ankara'ya atanan yeni Arnavut Elçisine karşılık; altı yıldır boş bulunan Türkiye'nin Tiran Elçiliğine 1934 yılında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Ruşen Eşref (Ünaydın)'ı atamıştır. Böylece Gazi Mustafa Kemal Paşa, Genel Sekreterini Tiran'a göndererek Arnavutluk'a verdiği önemi göstermiştir¹⁰².

f-Yugoslavya

28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahtı Franz Ferdinand'ın, Saraybosna'da Gavrilo Princip isimli Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi¹⁰³ ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun da Sırbistan'a savaş açması ile Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında Sırbistan Hükümeti de 7 Aralık 1914'de, Sırp, Hırvat ve Sloven halklarının özgürlüğü için Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna savaş ilan ederken; 1915 yılında Londra'da Avusturya-Macaristan topraklarında yaşayan Sırp, Sloven ve Hırvat kökenli siyasi sürgünlülerden oluşan bir "Yugoslav Komitesi" kurulmuştur¹⁰⁴.

Yugoslav Komitesi'nin amacı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde yaşayan Slav azınlıkların sorunlarını kamuoyuna duyurmak ve müttefiklerine anlatmak olmuştur¹⁰⁵. 20 Temmuz 1917 tarihinde ise Sırbistan Başbakanı Nikola Paşiç ve Yugoslav Komitesi Başkanı, "Korfu Deklarasyonunu" yayınlamışlardır. Deklarasyona göre kurulması planlanan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, Sırp kökenli Karayorgiyeviç Hanedanı'nın idaresinde anayasal, demokratik ve parlamenter bir monarşi ile yönetilecekti¹⁰⁶.

1918 Temmuzunda Yugoslav Komitesi, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan yönetimleri altında bulunan Slav kökenli halklara kendi geleceklerini belirleme hakkı verilmesini talep ederken; kurulması planlanan Sırp-

¹⁰² İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.134-135 ; Bilal N. Şimşir, *a.g.e.*, s.17-19, 23.

¹⁰³ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.34 ; Georges Castellan, *a.g.e.*, s.395.

¹⁰⁴ *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.160.

¹⁰⁵ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.35.

¹⁰⁶ *Aynı eser*, s.36 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, s.160.

Hırvat-Sloven Krallığı'nın yasama görevini yerine getirebilmesi amacıyla 29 Ekim 1918'de Zagreb'te bir meclis açılmıştır. Meclis 4 Aralık 1918 tarihinde toplanırken, yapılan ilk oturumda Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın kurulduğu ilan edilmiştir. 10 Eylül 1919'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile imzalanan St.Germain Barış Antlaşması ile yeni kurulan devlet, milletlerarası toplum tarafından da tanınırken; ülkenin ilk kralı Sırp Karayorgiyeviç Hanedanı'ndan I.Peter olmuştur¹⁰⁷. Fakat I.Peter'in krallığı kısa sürmüş ve 1921 Ağustosunda vefat etmiştir. I.Peter'in ardından, 1921-1934 yılları arasında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın tahtına I.Alexander geçmiştir¹⁰⁸.

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, I.Alexander'in hükümdar olduğu 1921 yılından itibaren ülke, Sırp'ların kontrolü altına girmiş ve Sırp egemenliğini meşrulaştıran 1921 Anayasası, Hırvat ve Sloven partilerin muhalefetine rağmen kabul edilmiştir. Ülkede 1925 yılında Sırp Radikal Partisi ile Hırvat Köylü Partisi arasında koalisyon kurulmuştur. Fakat Hırvatların çoğunluk oldukları bölgelerde özerklik istemeleri, Sırp'ların bu istek karşısında olumsuz tavır takınmaları ve taraflar arasındaki ihtilafın çözülememesi üzerine 1927 yılında Sırp-Hırvat koalisyonu sona ermiştir. 1928 yılında ise Hırvat Köylü Partisi lideri Stepan Radiç'in, Sırp Radikal Partili bir Karadağlı tarafından öldürülmesi üzerine Sırp-Hırvat ihtilafını yeniden alevlenmiştir. Bu olayın ardından ülkedeki Hırvatlar ve Sırp'ların haricindeki diğer uluslarda ayrılıkçı eğilimlerin artmaya başlaması üzerine, Kral I.Alexander ulusal rekabeti önlemek amacıyla 6 Ocak 1929 tarihinde parlamentoyu feshedip, anayasayı ve basın özgürlüklerini kaldırırken, devletin ismini de Yugoslavya olarak değiştirmiştir¹⁰⁹.

4-Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Üye Olması

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra milletlerarası barışın korunması ve işbirliğinin sağlanması yolunda kurulan en önemli teşkilat Milletler Cemiyeti olmuştur. Birinci Dünya savaşından galip çıkan büyük devletlerin önderliğinde

¹⁰⁷ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.37.

¹⁰⁸ Georges Castellan, *a.g.e.*, s.427.

¹⁰⁹ İrfan Kaya Ülger, *a.g.e.*, s.39-41 ; Aliya İzzetbegoviç, *Tarihe Tanıklığım*, İstanbul 2003, s.5

kurulan teşkilatın başlıca amacı, Versailles Antlaşması ile tespit edilen savaş sonrası düzenin devamını sağlamaktı. Osmanlı Devleti savaştan yenilgiyle çıktığı için Türkiye, teşkilatın asli üyeleri arasında yer almamıştır¹¹⁰.

Teşkilatta İngiltere'nin egemen durumda bulunması ve Musul olayında teşkilatın İngiltere'nin etkisi altında hareket etmesi dolayısıyla Türkiye, Milletler Cemiyetine bir süre güvenle bakmamıştır. Ancak 1930 yılından sonra teşkilat içinde statükonun korunmasını isteyen devletlerin çoğunlukta bulunması Türkiye'yi teşkilata yaklaştırmıştır. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey (Aras), Silahsızlanma Konferansı'nın 13 Nisan 1932 tarihli oturumunda Türkiye'nin, Milletler Cemiyeti ile işbirliği yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir¹¹¹.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne kendi müracaat ederek değil davet edilerek girmesini istemekteydi. Nitekim MC Genel Kurulu'nun 6 Temmuz 1932'de Çin-Japonya uyuşmazlığını görüşmek üzere yaptığı olağanüstü toplantısında, İspanya temsilcisinin teklifi ve Yunanistan temsilcisinin desteği ile Türkiye Cumhuriyeti'nin teşkilata davetini öngören bir karar tasarısı kabul edilmiştir. Davet, 9 Temmuz 1932'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşüldükten sonra Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğine mektup ile Türkiye'nin kararını bildirmiştir. 18 Temmuz 1932'de de MC Genel Kurulu'nun 43 üyesinin oybirliğiyle aldığı karar neticesinde Türkiye, Milletler Cemiyetine üye olarak kabul edilmiştir¹¹².

Türkiye'nin Milletler Cemiyetine katılmasını teklif etmiş olan İspanyol delegesi De Madariaga, Türkiye'nin üyeliğe kabul edilmesi üzerine; *"Türkiye'nin Milletler Cemiyetine girişi, cemiyetin buhran içinde olduğu hakkındaki kötümserliği*

¹¹⁰ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Ankara 1990, s.92 ; Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1987, s.493.

¹¹¹ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.336-337 ; Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.92.

¹¹² Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.94-95 ; *Son Posta Gazetesi*, 7 Temmuz 1932, s.1 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.493-494 ; *Son Posta Gazetesi*, 19 Temmuz 1932, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 1932, s.1.

ebediyen fikirlerden silinmesine yardım etmesi” dileğinde bulunarak konunun önemine dikkat çekmiştir¹¹³.

Milletler Cemiyeti üyelik müzakerelerinde Türkiye’yi Bern Elçisi Cemal Hüsnü (Taray)* ve TBMM üyelerinden Necmettin Sadık (Sadak) Beyler temsil etmiştir¹¹⁴. Cemal Hüsnü Bey sonrasında Türkiye’nin Milletler Cemiyeti nezdinde ilk temsilcisi olarak görevlendirilmiştir¹¹⁵.

Türkiye’nin Milletler Cemiyetine katılması SSCB’yi rahatsız etmiştir. Bunun üzerine Türkiye, Sovyetler Birliği herhangi bir devlete saldırmadıkça Milletler Cemiyeti Anayasası’nın 16. ve 17. maddelerinde öngörülen zorlama tedbirlerin haksız bir biçimde Sovyetler Birliğine yöneltilmesine rıza göstermeyeceği hakkında teminat vermiştir. SSCB’nin hoşnutsuzluğunun asıl sebebi, Türkiye’nin kendisinden ayrılıp Batılı devletlerle işbirliği yapması endişesiydi ancak bu endişe fazla sürmemiş ve 1934 yılında Sovyetler Birliği de Milletler Cemiyetine üye olmuştur¹¹⁶. Böylece iki devlet arasında Milletler Cemiyetine katılım konusunda mesele kalmamıştır.

B-BALKAN ANTANTI’NIN KURULUŞ NEDENLERİ

1-1929 Dünya Ekonomik Krizi

1929 Dünya Ekonomik Krizi aralarında Türkiye ve diğer Balkan Devletleri’nin de bulunduğu tarım ülkelerini sanayileşmiş ülkelere daha fazla etkilemiştir. İhracatları tarım ürünlerine dayanan bu devletlerin özellikle dış ticaretleri büyük açıklar vermeye başlamıştır. Ekonomik kriz, bir anlamda Balkan

¹¹³ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.172.

* Cemal Hüsnü Taray, 1930-1936 yılları arasında Elçi-Müsteşar ünvanıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin Bern Elçisi olarak görev yapmıştır. (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://bern.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx>)

¹¹⁴ *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Temmuz 1932, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 15 Temmuz 1932, s.3.

¹¹⁵ Mehmet Gönübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.94.

¹¹⁶ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.337.

Devletlerini harekete geçirmiş ve krizden kurtulmak için işbirliğine yönelme ihtiyacı hissetmişlerdir¹¹⁷.

Türk Hükümeti bu dönemde krizin etkisiyle içe kapalı bir politika izlemeye başlamasına rağmen, krizin yarattığı ekonomik ve politik etkenler dolayısıyla komşularıyla ilişkilerini geliştirmeye önem vermiştir. Bu doğrultuda Türkiye, 1930 yılından başlayarak ardı ardına düzenlenen Balkan Konferanslarına katılmış ve ekonomik krize çareler bulmaya çalışmıştır¹¹⁸.

Ekonomik kriz, ülkelerin ekonomileri ile birlikte siyasetlerinde de bir istikrarsızlık meydana getirmiştir. Krizden çıkış için yeni yollar aranmaya başlandığı gibi birçok ülkede aşırı devletçi, milliyetçiliği aşırırkçılığa doğru kayan akımların kuvvetlenmesi ve demokratik sistemlerin zayıflaması Balkan Antantı'nın imzalanma sürecini hızlandırmıştır¹¹⁹.

2-İtalya'nın Saldırgan Dış Politikası

Mussolini iktidara geldikten sonra dış politikada saldırgan bir tutum takınmıştır. Mussolini'nin Akdeniz'den "mare nostrum (bizim deniz)" diye bahsetmesi ve Oniki Ada'nın da İtalya'nın elinde olması, Türkiye'de bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu nedenle Türk Hükümeti, İtalya'nın yayılma politikası karşısında oluşturulması planlanan Antant'ın İtalya'ya karşı bir set görevinde bulunmasını arzulamıştır¹²⁰.

Bu dönemde kendisi gibi revizyonist Bulgaristan ile sıkı ilişkiler kuran İtalya, Yugoslavya'yı zor durumda bırakmak için Bulgaristan'daki Makedonya Örgütüne yardımda bulunmaktan da geri durmamıştır. İtalya'nın 1920'li yılların sonunda Balkanlar'daki temel amacı; kendisinin liderliğinde, Yunanistan, Türkiye ve Bulgaristan'ın katılımıyla bir güvenlik sistemi oluşturmaktır. İtalya bu emelini

¹¹⁷ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.762-765 ; Dilek Barlas, *a.g.m.*, s.277.

¹¹⁸ Dilek Barlas, "İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Türkiye'nin...", s.264.

¹¹⁹ Kadir Gündoğan, "Balkan Antantı ve Türk Dış Siyaseti Açısından Değerlendirilmesi", *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (22-24 Ekim 2003)*, Ankara 2005, s.454.

¹²⁰ Aynı makale, s.460 ; Mehmet Gönülbol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.101.

gerçekleştirebilirse Yugoslavya'yı kuşatmış olacak ve zamanla onu da güvenlik sistemine katılmak zorunda bırakarak, Adriyatik Denizi'nden Doğu Akdeniz ve Karadeniz'e kadar uzanan bir nüfuz alanı kurmuş olacaktı. Balkan Devletleri arasında bir birliğin kurulması İtalya'nın dış politikadaki hedeflerini sekteye uğratacağından, İtalya bu girişimi önlemeye çalışmıştır¹²¹.

3-Bulgaristan'da Neuilly Antlaşmasına Karşı Oluşan Rahatsızlık

Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı'na Almanlar tarafından kendilerine Makedonya ve Arnavutluk'un vaat edilmesi üzerine katılmıştı. Fakat 15 Eylül 1918'de Alman cephesinin çökmesiyle beraber Bulgaristan, İtilaf Devletleri ile Neuilly Antlaşmasını imzalamış ve bu antlaşma doğrultusunda Güney Dobruca'yı Romanya'ya, Batı Trakya'yı ise Yunanistan'a bırakmıştır¹²².

Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır bir yenilgi alarak ve komşularına toprak kaybederek çıkması savaş sonrasında komşularıyla münasebetlerini doğrudan etkilediği gibi, ülkede savaş sonrasında imzalanan barış antlaşmalarının kurmuş olduğu düzene karşı hoşnutsuzluk oluşmuştur¹²³. Ayrıca Bulgar Hükümeti'nin, savaş sonrasında kaybettiği toprakları geri alma ve Ege Denizine çıkma isteği doğrultusunda özellikle 1927 yılından sonra izlemeye başladığı yayılcı ve revizyonist dış politika, diğer Balkan ülkelerinin Bulgaristan'a karşı bir ittifak kurmaları için gerekçe olmuştur¹²⁴.

4-Muhtemel Bir Bulgar-Yugoslav İşbirliğine Engel Olmak

Bulgaristan'ın revizyonist bir dış politika izlemesinden rahatsız olan Türkiye, Yunanistan ve Romanya günün birinde oluşması muhtemel bir Bulgar-Yugoslav

¹²¹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.131.

¹²² Ferhat Başdoğan, "Türk-Bulgar İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Beklenen Gelişmeler", *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl:24, S.85, Ağustos 1990, Ankara 1990, s.86.

¹²³ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.185.

¹²⁴ Oral Sander, *a.g.e.*, s.8-9.

işbirliğine engel olmak ve böylece Balkanlar'da kuvvetli bir Slav bloğunun doğuracağı tehlikeleri ortadan kaldırmak istemişlerdir. Daha Balkan Konferansları sırasında Bulgaristan, Yugoslavya'nın desteğini sağlamaya çalışmışsa da Türkiye ve Yunanistan, Bulgaristan'ın bu yakınlaşma isteğine engel oldukları gibi; Romanya da Bulgar-Yugoslav yakınlaşmasının önlenmesine güney sınırlarının daha güvende olacağı inancıyla destek vermiştir¹²⁵.

C-BALKAN KONFERANSLARI

1-Balkan Konferansları Düzenlenmesi Fikrinin Ortaya Çıkışı

İlk olarak 1926 yılında Romanya'daki Türk diplomatı Hüseyin Ragıp Bey, Rumen Dışişleri Bakanı Duca'ya Balkan Birliği fikrinden bahsetmiştir. Atatürk dönemi Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey ise Balkanlar'ın kaderinin Balkan milletleri tarafından tayin edilmesi gerektiğini savunan bir paktın kurulmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Türk Dışişleri Bakanı'nın bu fikri 1928 yılında Yunanistan'da iktidara gelen Venizelos tarafından da destek görmüştür¹²⁶.

Balkan Antantı yolunda ilk adımlar ise gayri resmi çabalarla atılmıştır. Merkezi Cenevre'de bulunan Milletlerarası Barış Bürosu'nun, 6-10 Ekim 1929 tarihleri arasında Atina'da düzenlemiş olduğu Evrensel Barış Kongresi'nin 27.oturumunda, Kongre başkanı ve eski Yunanistan Başbakanları'ndan Aleksander Papanastasiu bir "Balkan Birliği" kurulması fikrini ortaya atmıştır. Türkiye'nin de dahil olduğu bütün Balkan ülkeleri delegasyonlarının bu fikri kabul etmeleri üzerine, 1930 Ekimi'nde Atina'da Birinci Balkan Konferansı toplanmıştır¹²⁷.

¹²⁵ Oral Sander, *a.g.e.*, s.10-11 ; Kristyo Mañev, *İstoria na Balkanskite Narodi 1918-1945 (Balkan Halklarının Tarihi 1918-1945)*, İzdatelska Kışta Paradigma (Paradigma Yayınevi), Sofia 2000, s.185.

¹²⁶ Dilek Barlas, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin...", s.277-278.

¹²⁷ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.337-338 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.142-143 ; Zekai Güner, "Atatürk Dönemi Balkanlar Politikası ve Balkan Antantı", *Atatürk 4.Uluslararası Kongresi (Bildiriler: 25-29 Ekim 1999)*, I, Ankara 2000, s.346 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.454-455.

Atina'daki Birinci Balkan Konferansından sonra sırasıyla Ekim 1931'de İstanbul'da, Ekim 1932'de Bükreş'te ve Kasım 1933'te Selanik'te olmak üzere ikinci, üçüncü ve dördüncü Balkan Konferansları düzenlenmiştir¹²⁸.

2-I.Balkan Konferansı (5-13 Ekim 1930)

Birinci Balkan Konferansı 5 Ekim 1930 tarihinde Atina'da toplanmıştır. Gayri resmi mahiyette olan ve Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya temsilcilerinin katıldığı bu ilk konferans, uzun süre birbirlerine karşı milli, dini ve diğer düşmanca duygular besleyen Balkan ülkelerinin ilk defa bir araya gelmeleri bakımından tarihi bir öneme sahiptir¹²⁹.

Yunanistan'ın eski Başbakanlarından Papanastasiu'nun hem Yunan delegasyonuna hem de konferansa başkanlık ettiği Birinci Balkan Konferansı'nda¹³⁰; Türk Delegasyonu, TBMM İkinci Başkanı Hasan (Saka) Bey'in başkanlığında Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Ruşen Eşref (Ünaydın), Reşit Saffet ve Zeki Mesut Beylerden oluşmuştur¹³¹.

Son celsesi 13 Ekim 1930'da yapılmış olan¹³² konferansın sonunda;

- Balkan Devletleri Dışişleri Bakanları'nın; her yıl düzenli olarak Balkan şehirlerinden birinde toplanıp fikir alışverişinde bulunmaları, bir Balkan Paktı hazırlanması ve bu pakt içinde savaşın yasaklanması, uyuşmazlıkların barış yolu ile çözülmesi, bir tecavüz halinde karşılıklı yardımlarda bulunulması hakkında hükümlere yer verilmesi ve sözkonusu devletler arasında iktisadi, toplumsal, kültürel

¹²⁸ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.494 ; Zekai Güner, *a.g.m.*, s.346 ; İsmail Soysal, "1934 ve 1954 Balkan Paktları", *Berlin Antlaşmasından Günümüze Balkanlar*, Derleyen: Mustafa Bereketli, İstanbul 1999, s.91.

¹²⁹ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.96-97 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.455 ; Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.261 ; Barbara Yelaviç, *İstoria na Balkanite XX.vek (XX.Yüzyılda Balkan Tarihi)*, Tom 2 (Cilt II), İzdatelska Kışta AMAT-AH (AMAT-AH Yayınevi), Sofia 2003, s.218 ; Kristyo Mançev, *a.g.e.*, s.180.

¹³⁰ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 7 Teşrinievvel 1930, s.1.

¹³¹ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 3 Teşrinievvel 1930, s.5.

¹³² *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Teşrinievvel 1930, s.3 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 14 Teşrinievvel 1930, s.1.

ve siyasi alanlarda yakınlaşmayı sağlayacak daimi bir örgütün kurulması kararlaştırılmıştır¹³³.

Konferans başkanı Yunan Papanastasiu, konferansı takip eden Türk gazetecilerinden Vasfi Raşit Beye verdiği; “*Türk delegasyonunu tanımaktan ve onlarla birlikte çalışmaktan çok memnunum. Türk delegasyonu, konferansta ele alınan meselelerin halledilmesinde büyük bir gayret ve iyi niyet göstermiştir.*” demeci ile Türk heyetinin konferansa katılımından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir¹³⁴. Bu ve benzeri açıklamalar Türk basınında olumlu karşılanırken; Hakimiyeti Milliye Gazetesi yazarlarından Zeki Mesut, Birinci Balkan Konferansı’nın yaptığı en önemli işin, Balkan Devletleri’nin ve dolayısıyla milletlerinin kendi aralarında, kendi meselelerini görüşüp halledebilecekleri kanaatini oluşturması olduğunu belirtmiştir¹³⁵.

Konferans sonunda ayrıca Türk delegasyonunun sonraki konferansın İstanbul’da toplanması için yaptığı teklif, diğer Balkan ülkelerinin delegeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir¹³⁶.

3-II.Balkan Konferansı (20-26 Ekim 1931)

İkinci Balkan Konferansı 20 Ekim 1931 tarihinde Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya Devletleri temsilcilerinin katılımıyla sabah saat on buçukta İstanbul Dolmabahçe Sarayı’nda başlamıştır.(EK-5) Amerikan, Fransız, İngiliz, Rus, İran, Japon ve Macar Elçilerinin de hazır bulunduğu

¹³³ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.97 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.455 ; Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.262 ; Kadir Kasalak, “Atatürk Dönemi Türk-Romen İlişkileri”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (22-24 Ekim 2003)*, Ankara 2005, s.512.

¹³⁴ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 18 Teşrinievvel 1930, s.1.

¹³⁵ Zeki Mesut, “Balkan Konferansının Bilançosu”, *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 24 Teşrinievvel 1930, s.1.

¹³⁶ *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Teşrinievvel 1930, s.3 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 14 Teşrinievvel 1930, s.2.

açılıştadır; Türk Heyeti, Hasan Bey'in başkanlığında, Genel Katip Ruşen Eşref Bey ve Katipler Reşat Nuri ile Abdülhak Şinasi Beylerden oluşmaktaydı¹³⁷.

Daha çok ekonomik, teknik ve kültürel konularda işbirliği kararlarının alındığı konferansta; ayrıca azınlıklar konusuna değinilmiş ve uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümlenmesinin üzerinde durulmuştur. Açılışı İstanbul'da yapılan konferansın, son oturumu ise Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılmıştır¹³⁸.

Türk Delegasyon Heyeti'nin Başkanı olan Trabzon mebusu Hasan Bey, konferansın açılışı dolayısıyla yaptığı konuşmada; altı Balkan Devletinin, temelleri bir yıl önce Atina'da atılmış olan samimi görüşmeleri iyi neticelendirmek için gösterdikleri gayretlerden dolayı duyduğu teşekkürleri ifade etmiştir. Hasan Bey, konuşmasının devamında Birinci Balkan Konferansı'ndan itibaren Balkan ülkeleri arasında sarf edilen çalışmaları özetlemiş ve ikinci konferans çalışmalarında tüm delegasyon heyetlerine başarılar dileyerek konuşmasını tamamlamıştır¹³⁹.

Gazi Mustafa Kemal Paşa ise, 25 Ekim 1931 tarihinde konferansın TBMM'de yapılan son celsesinde iki yüzden fazla yabancı ülke delegesine Fransızca bir nutuk vermiştir.(EK-6) Mustafa Kemal Paşa'nın 14-15 Ekim 1931 tarihlerinde bizzat kaleme aldığı nutukta¹⁴⁰ delegelere; *“Bugün Balkanlar'da Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Türkiye olmak üzere her biri bağımsız nitelikte devletler mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntısının direkt sonucu olan Türkiye Cumhuriyeti dahil bütün Balkan Devletlerinin son yüz sene içerisinde doğmuş olduğunu söylemek mümkündür. Şüphesiz ki tüm Balkan*

¹³⁷ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 20 Teşrinievvel 1931, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Teşrinievvel 1931, s.1; *Akşam Gazetesi*, 20 Teşrinievvel 1931, s.1 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.455 ; Hasan Berke Dilan, *Türkiye'nin Dış Politikası 1923-1939*, İstanbul 1998, s.88.

¹³⁸ Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.88-89 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.455 ; Mehmet Gönülbol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.97 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 26 Teşrinievvel 1931, s.1.

¹³⁹ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 21 Teşrinievvel 1931, s.1,4.

¹⁴⁰ Ayşe Afetinan, “Balkan Antantı (1934)”, *Belleten*, XXXII, S.126, (Nisan 1968'den ayrıbasım), Ankara 1968, s.286 ; Zekai Güner, *a.g.m.*, s.346 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 26 Teşrinievvel 1931, s.1 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.455.

Devletleri arasında yeni bir organizasyonun oluşumu takdirle karşılanacaktır.”¹⁴¹ sözleriyle hitap etmiştir.

Konferansta muhtelif konularda işbirliği kararları alınmasına rağmen yine de Balkan Birliği'nin oluşması için bir taslak hazırlanamamıştır. Konferanstan umduğunu bulamayan Gazi Mustafa Kemal, bir ara Balkan Devletleri arasında barışa ve dostluğa dayalı bir işbirliği yaratılması için Balkan gezisine çıkmayı dahi düşünmüştür¹⁴². Gazeteci Yunus Nadi'nin aktardığına göre Cumhurbaşkanlığından da ayrılmayı göze alan Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet Halk Partisi başkanı olarak çıkacağı böyle bir gezi hakkında; *“Gösterişsiz, tantanasız, dahası sessiz sedasız bir Balkan gezisi yapmaya çıksam bundan gerçekten büyük sonuçlar alınabileceğini kesin görüyorum. Bu gezide kimseye haber vermeksizin Atina'ya uğrarız, Belgrad'a geçeriz. Bükreş'te üç-beş gün duraklarız ve sonunda Sofya'da eski bildiklerimle konuşuruz. Bütün bu başkentlerde benim ilişki kuracağım adamlar, hükümetlerinden önce ve onlardan çok daha fazla halk gruplarının aydın ileri gelenleri olacaktır. Ve kendileriyle niçin Balkanların önce kendi aralarında bir kardeş hayatı yaşamayacaklarını konuşacağım. Ben, kendileriyle konuşacağım adamların kalplerine sesleneceğim için haklı olan iddiamı onların hepsine kabul ettireceğim.”* sözleriyle kanaatini belirtmiştir. Ancak cumhurbaşkanlığı süresince yurt dışına çıkmamış olan Gazi Mustafa Kemal Paşa, planladığı bu geziyi maalesef gerçekleştirememiştir¹⁴³.

Konferansa katılan devletler arasında Balkan Birliği taslağı hazırlanamamış olsa da Türkiye ve Yunanistan arasındaki uyuşmazlıklar hemen hemen halledilmiştir. Balkanlar'da statükonun devamını isteyen bu iki ülke Balkan birliğinin gerçekleştirilmesi için işbirliği yapma yoluna gitmişler ve bu hareketin öncüleri olmuşlardır¹⁴⁴.

¹⁴¹ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 26 Teşrinievvel 1931, s.1 ; *Akşam Gazetesi*, 27 Teşrinievvel 1931, s.2 ; *Tarihte Türk-Rumen İlişkiler*, Ankara 2006, s.147 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Teşrinievvel 1931, s.5.

¹⁴² Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.456.

¹⁴³ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi III: Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, Ankara 1996, s.180-181.

¹⁴⁴ Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.152-153.

Konferansın Ankara'daki son celsesinin bitmesi üzerine Balkan Devletleri'nin delegasyonları için Halkevi'nde, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası tarafından bir konser verilmiştir. Konsere Cumhurbaşkanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa'da katılmıştır¹⁴⁵.

4-III.Balkan Konferansı (22-27 Ekim 1932)

Üçüncü Balkan Konferansı; Romanya, Arnavutluk, Bulgaristan, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya devletlerinin temsilcilerinin katılımı ile Romanya Meclisi Başkanı M.Ciceo Pop'un başkanlığında 22 Ekim 1932 tarihinde Romanya'nın başkenti Bükreş'te başlamıştır. Konferansın açılışında Romanya Dışişleri Bakanı Titulesco'da bir konuşma yapmış ve konferansı Romanya Hükümeti adına selamlamıştır¹⁴⁶.

Son toplantısı 27 Ekim 1932'de yapılan konferansta Türk Heyeti; TBMM Başkan Vekili Hasan Bey'in başkanlığında, Genel Katip Ruşen Eşref, Balkan Cemiyeti Katibi Abdülhak Şinasi, TBMM Genel Katibi Veysel Adil ile milletvekilleri Yakup Kadri ve Zeki Mesut Beylerden oluşmuştur¹⁴⁷.

Komşularından toprak talebi olan Bulgaristan, konferans sırasında bu isteğine ulaşabilmek amacıyla, komşu ülkelerde bulunan Bulgar azınlıkların haklarının korunmasını bahane etmiş ve Bulgar azınlıkların hakları korunmadıkça kurulması hedeflenen Balkan birliğini desteklemeyeceğini bildirmiştir. Meselenin halledilememesi üzerine Bulgar delegasyonu konferanstan çekilirken, bu tutum Bulgaristan'ın revizyonist emellerini açıkça ortaya koymuştur¹⁴⁸.

¹⁴⁵ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 27 Teşrinievvel 1931, s.4 ; *Akşam Gazetesi*, 27 Teşrinievvel 1931, s.2.

¹⁴⁶ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 23 Teşrinievvel 1932, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Teşrinievvel 1932, s.3.

¹⁴⁷ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 28 Teşrinievvel 1932, s.3 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Teşrinievvel 1932, s.6.

¹⁴⁸ Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.89-90 ; Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.512 ; Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *Cumhuriyetin İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934)*, Ankara 1974, s.308.

Türkiye ve Yunanistan, Bulgaristan'ı konferansa döndürmek için yoğun uğraşlar vermişlerse de başarılı olamamışlardır¹⁴⁹. Konferansta yaşanan sıkıntılara rağmen devlet adamları arasında Balkan Antantı fikri üzerinde görüş birliği oluşmaya başlamıştır. Bu fikir ise en çok Türkiye'den destek görmüştür¹⁵⁰.

Bulgaristan'ın konferanstan ayrılmasından sonra diğer beş üye (Arnavutluk, Türkiye, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan) ekonomik ve sosyal meseleler üzerinde çalışmalar yaparak, Balkan ülkeleri arasında bir gümrük birliği kurulması konusunu görüşmüşlerdir¹⁵¹.

5-IV.Balkan Konferansı (5-11 Kasım 1933)

Dördüncü Balkan Konferansı'nın siyasi alandaki ilk önemli işi bütün Balkan ülkeleri delegasyon heyetlerinin konferansa katılımını sağlamak olmuştur¹⁵². Böylece Dördüncü Balkan Konferansı Yunanistan Başdelegesi Papanastasiu'nun başkanlığında; Yunanistan, Türkiye, Bulgaristan, Arnavutluk, Yugoslavya ve Romanya delegasyonlarının katılımı¹⁵³ ile 5-11 Kasım 1933 tarihleri arasında Selanik'te düzenlenmiştir¹⁵⁴.

Başkanlığını Trabzon milletvekili Hasan Beyin, Genel Katipliğini Ruşen Eşref Beyin yaptığı Türk Delegasyon Heyeti'nin diğer üyeleri ise; milletvekilleri Nazım İzzet, Fazıl Ahmet, Reşit Saffet, Cevat Abbas, Zeki Mesut, Vasfi Raşit, Akil Muhtar, İbrahim Fazıl, Tahir Mithat, Ahmet Mithat, Ali Muzaffer, Abdülhak Şinasi Beyler ile İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı Hamit Bey, İş Bankası Genel Katibi Baki Bey ve TBMM Genel Katibi Veysel Beylerden oluşmuştur¹⁵⁵.

¹⁴⁹ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.456.

¹⁵⁰ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, "1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s.100 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.456 ; Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.156.

¹⁵¹ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış...*, s.97 ; Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.156.

¹⁵² *Ayn Tarihi*, 15 İkinci Teşrin – 31 Birinci Kanun 1933, S.1, s.241.

¹⁵³ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 11 İkinci Teşrin 1933, s.4.

¹⁵⁴ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 6 İkinci Teşrin 1933, s.1 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 12 İkinci Teşrin 1933, s.3 ; *Akşam Gazetesi*, 12 Teşrinisani 1933, s.2.

¹⁵⁵ *Akşam Gazetesi*, 2 Teşrinisani 1933, s.2.

Dördüncü Balkan Konferansı'nın açılışından bir gün önce, 4 Kasım 1933 tarihinde konferansın Selanik'te toplanması vesilesiyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın doğduğu eve bir kitabe konulmuştur¹⁵⁶. (EK-7A ve 7B)

Konferansta Balkan Antantı'nın en kısa sürede imzalanması tartışılırken, Bulgaristan'ın ilk üç konferansta takındığı tavır da eleştirilmiştir¹⁵⁷. Konferans sonunda bir bildiri yayınlanarak çalışmalara son verilmiştir. Yayınlanan bildiri; yapılan dört konferansın genel bir değerlendirmesine yer verilmiş, Balkan devletleri arasında yapılan ve yapılacak olan ikili antlaşmaların önemine değinilerek Balkan ülkeleri hükümetlerinden bir an önce çok taraflı antlaşmaların imzalamaları temennisinde bulunulmuştur¹⁵⁸.

Balkan Konferansları sonucunda; Balkan Ticaret ve Sanayi Odası, Balkan Denizcilik Bürosu, Balkan Ziraat Odası, Balkan Turist Federasyonu, Balkan Hukukçuları Komisyonu, Balkan Tıp Federasyonu gibi kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Fakat siyasal işbirliğinin gerçekleşmesi hemen mümkün olmamıştır. Konferanslar süresince Bulgaristan revizyonist emellerini dolaylı bir şekilde belirterek, azınlıklar meselesinin tartışılmasında ısrar etmiş ancak Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya bu duruma engel olmuşlardır. Bununla beraber Türkiye konferanslarda uzlaştırıcı bir politika izleyerek, Bulgaristan ile de işbirliği sağlamaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır¹⁵⁹. Balkan Konferansları milletlerarası alanda da geniş yankılar uyandırmış ve Milletler Cemiyeti ile Uluslararası İş Bürosu toplantıları takip etmek için gözlemciler göndermişlerdir¹⁶⁰.

¹⁵⁶ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 11 İkinci Teşrin 1933, s.4.

¹⁵⁷ Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.513.

¹⁵⁸ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.457.

¹⁵⁹ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.338 ; Feridun Koskosoğlu, *a.g.m.*, s.542-543.

¹⁶⁰ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.259.

D-BALKAN ANTANTINA GİDEN SÜREÇTE YAPILAN DOSTLUK ANTLAŞMALARI

1-Türkiye-Yunanistan Samimi Antlaşma Paktı (14 Eylül 1933)

Türkiye ve Yunanistan, 30 Ekim 1930 tarihinde yaptıkları antlaşma ile aralarındaki dostluğun temelini attıktan sonra bunu bir adım daha ileriye götürmek ve Balkanlar'da kurmayı amaçladıkları barış ortamının önünü açmak için bir antlaşma daha yapma ihtiyacını hissetmişlerdir. Bu doğrultuda 11 Eylül 1933'te Yunanistan Başbakanı M.Çaldaris ile Dışişleri Bakanı Demetre Maksimos, Ankara'ya gelmişlerdir(EK-8). Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, gelen heyeti kabul etmiş ve yapılan görüşmeler sonrasında 14 Eylül 1933 tarihinde Ankara'da "Türkiye-Yunanistan Samimi Antlaşma Paktı" imzalanmıştır¹⁶¹. (EK-9)

Türkiye-Yunanistan Samimi Antlaşma Paktını, Türkiye adına Başbakan İsmet Paşa ile Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Bey; Yunanistan adına ise Başbakan M.Çaldaris ve Dışişleri Bakanı D.Maksimos imzalamışlardır¹⁶².

Antlaşmanın birinci maddesiyle, her iki devletin ortak sınırlarının dışarıdan gelecek üçüncü bir devletin saldırısı durumunda karşılıklı olarak güvence altına alınması öngörülmüştür. Böyle bir saldırı ancak Ege Denizine inme düşüncesinden vazgeçmemiş olan Bulgaristan'dan gelebilirdi. Bu bakımdan Bulgaristan'ın, Yunanistan'ın Batı Trakya sınırı üzerinden saldırıya geçmesi ihtimal dahilindeydi. Antlaşmanın birinci maddesindeki; "Türkiye ve Yunanistan, ortak sınırlarının dokunulmazlığını karşılıklı olarak güvence altına alırlar" ifadesiyle Türkiye'nin, Yunanistan'a sınırlarının dokunulmazlığı hakkında teminat vermesi; Bulgaristan'da

---

¹⁶¹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.433-435 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 12 Eylül 1933, s.1 ; İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.771 ; Mehmet Gönübol-Cem Sar, "1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış...", s.101 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 15 Eylül 1933, s.1.

¹⁶² İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.435-436.

tepki ile karşılanmış ve Türkiye'nin Bulgaristan'a karşı düşmanca bir hareketi olarak yorumlanmıştır¹⁶³.

Antlaşmanın ikinci maddesi gereğince “Türkiye ve Yunanistan’ın milletlerarası nitelikte olup kendilerini ilgilendiren tüm meselelerde önceden birbirlerine danışma, anlaşma ve işbirliği yapması” ; üçüncü maddede ise “Türkiye ve Yunanistan’ın temsil durumu sınırlı olan tüm milletlerarası toplantılarda, içlerinden birisinin temsilcisinin her iki tarafın ortak ve özel çıkarlarını savunma görev ve yetkisine sahip olması” öngörülmüştür¹⁶⁴.

“Türkiye-Yunanistan Samimi Antlaşma Paktı” on yıllık bir süre için imzalanıp, 6 Mart 1934’te 2384 sayılı yasa ile onaylanmış ve 12 Mart 1934 tarihinde de yürürlüğe girmiştir¹⁶⁵.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1 Kasım 1933 tarihinde TBMM’nin Dördüncü Dönem Üçüncü Yılı Toplanma Yılı vesilesiyle, mecliste yapmış olduğu açılış konuşmasında Türk-Yunan Samimi Antlaşma Paktına değinmiş ve memnuniyetini şu sözlerle ifade etmiştir: “*Yunanistan’ın mümtaz başvekilini ve nazırlarını kabul ettiğimiz esnada, dostça antlaşma paktı imza edildi. Başlıca hükmü, iki memleketin ortak sınırlarını karşılıklı taahhüt altına alan bu mukavele Yunanistan ile aramızda mütemadiyen artan dostluk ve emniyet münasebetlerinin neticesidir. Bu antlaşma, denizde ve karada yüksek menfaatleri ve coğrafi münasebetleri bu kadar birbirine girmiş olan iki memleket için tabii ihtiyacın ifadesidir. Bu antlaşma, Balkanlar’da barışın ve genel ahengin kuvvetli bir vasıtası olacaktır.*”¹⁶⁶

Türkiye ile Yunanistan’ın bu yakınlaşması Bulgar kamuoyunda rahatsızlık oluşturmuştur. Nitekim antlaşma dolayısıyla 17 Eylül 1933 tarihli Bulgar Zora Gazetesi’nde; “*Türk-Yunan Antlaşması, Türk-Yunan sınırlarının ortaklaşa*

¹⁶³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.433 ; İhsan Sabri Baklaya, *a.g.m.*, s.771 ; Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış...*, s.98 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 15 Eylül 1933, s.3.

¹⁶⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.435 ; Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.98.

¹⁶⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.433-434.

¹⁶⁶ *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV.Dönem (1931-1935)*, I, Hazırlayan: Fahri Çoker, Ankara 1996, s.172.

savunmasını temin etmektedir. Bu antlaşma bir ittifakı andırmaktadır. Bu suretle Bulgaristan'ın menfaatlerine uymayan bir mana teşkil etmektedir.” haberi yayınlanmıştır¹⁶⁷.

Bulgaristan'da oluşan tepkinin hem bölge için zararlı olacağına hem de Bulgaristan'ın Balkan Antantına girmesini tehlikeye atacağı düşüncesiyle Başbakan İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Bey ile beraberindeki heyet temaslarda bulunmak için Bulgaristan'a gitmiştir. 20 Eylül 1933 tarihinde Sofya'ya ulaşan Başbakan İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti; Sofya Garı'nda Bulgar Başbakanı Nikola Muşanov ve eşi, Sobranya (Meclis) Başkanı ve eşi, Bulgar Hükümeti üyeleri, milletvekilleri, Bulgaristan'ın Ankara Elçisi M.Atanov, İtalya ve Yunanistan'ın Sofya Elçileri, Türkiye'nin Sofya'daki Elçilik Erkanı, Emniyet Genel Müdürü ve Sofya Askeri Kumandanı tarafından samimi bir şekilde karşılanmıştır¹⁶⁸. (EK-10)

Bu sıcak ve içten karşılama görüşmelere de yansımıştır. İsmet Paşa ve Dr.Tefvik Rüştü Bey, ziyarette Bulgar Devlet Adamları'nın şüphelerini, endişelerini bertaraf etmeye çalışmış ve Bulgaristan'a Türk-Yunan Paktına katılması için davette bulunmuşlardır. Fakat Bulgar Devlet Adamları, Türkiye'nin teklifine sıcak bakmamışlardır. Buna rağmen yapılan görüşmeler sonucunda 1929 yılında imzalanan Türk-Bulgar Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması'nın beş yıl uzatılması kararlaştırılmıştır¹⁶⁹. (EK-11)

2-Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması (17 Ekim 1933)

Birinci Dünya Savaşı'ndan oldukça kazançlı çıkmış olan Romanya'da bu kazanımlarını devam ettirmek için statükocu devletler safında yer almış ve Türkiye ile yakınlaşmıştır. İyi ilişkilerin yansımaları olarak, Romanya Dışişleri Bakanı Titulescu'nun Ankara'ya yaptığı ziyaret sırasında 17 Ekim 1933 tarihinde “Türkiye-

¹⁶⁷ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.771-772.

¹⁶⁸ Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.156-157 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 21 Eylül 1933, s.1.

¹⁶⁹ Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.157-158 ; Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.91 ; Mehmet Gönübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.99 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 23 Eylül 1933, s.1.

Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması” imzalanmıştır¹⁷⁰. (EK-12)

Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşmasını, Türkiye Cumhuriyeti adına Dışişleri Bakanı ve aynı zamanda İzmir Milletvekili olan Tefvik Rüştü Bey; Romanya Krallığı adına ise Dışişleri Bakanı Nicolas Titulescu imzalamıştır¹⁷¹.

Antlaşmanın birinci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Krallığı arasında içten ve sonsuz bir dostluk kurulacağı belirtildikten sonra, ikinci maddede tarafların birbirlerine karşı saldırmamaları, üçüncü ve sonraki maddelerde de iki ülke arasında çıkacak uyuşmazlıkların diplomasi yoluyla, barışçı yollardan çözümlenmesi öngörülmüştür¹⁷².

Antlaşma, Balkan Antantına doğru atılmış bir adım olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti ve Romanya Krallığı arasındaki işbirliği çalışmalarının da temelini oluştururken¹⁷³, 6 Mart 1934’te TBMM’de 2383 sayılı yasa ile onaylanmış, 7 Haziran 1935 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Antlaşmanın 22.maddesine göre “Türkiye-Romanya Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması”, on yıl geçerli olacaktı ve bu süre sona ermeden altı ay önce adı geçen antlaşmaya son verileceği bildirilmezse, antlaşma beş yıllık bir süre için yenilenmiş olacak ve döngü böyle devam edecekti¹⁷⁴.

¹⁷⁰ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.437-438 ; Mehmet Gönübol-Cem Sar, “1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış...”, s.101 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 18 Birinci Teşrin 1933, s.1.

¹⁷¹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.438, 440 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 18 Birinci Teşrin 1933, s.1.

¹⁷² İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.437-438 ; *Atatürk’ün Milli Dış Politikası: (Cumhuriyet dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, II, Ankara 1992, s.552-553.

¹⁷³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.437.

¹⁷⁴ *Aynı eser*, s.437-440 ; Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.513 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 18 Birinci Teşrin 1933, s.3.

3-Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Hukuki Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması (27 Kasım 1933)

Balkanlar'da istikrardan yana tavrını açıkça ortaya koyan Türkiye, 1933 yılında Yunanistan ve Romanya ile yaptığı dostluk antlaşmalarından sonra Yugoslavya Krallığı ile de aynı nitelikte bir antlaşma yapılması arzusundaydı. Türkiye ve Yugoslavya arasında yapılması planlanan antlaşmanın hazırlıkları devam ederken Yugoslavya Kralı Aleksander, 1933 Ekimi'nde Türkiye'yi ziyaret etmiştir¹⁷⁵.

Kral Aleksander'in ziyaretinden bir ay sonra bu defa Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, resmi bir ziyaret için Belgrad'a gitmiştir. Bu ziyaret esnasında 27 Kasım 1933 tarihinde "Türkiye-Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Hukuki Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması" imzalanmıştır.(EK-13) İki ülkenin Dışişleri Bakanlarının yetkili temsilci olarak atandığı antlaşmayı, Türkiye adına Tevfik Rüştü Bey; Yugoslavya Krallığı adına ise mevkidaşı Bogolioub Jevtich imzalamıştır¹⁷⁶.

Türkiye ve Yugoslavya arasında imzalanan antlaşmanın birinci maddesine göre; iki ülke aralarında çıkıp da diplomasi yoluyla ve belirli bir sürede halledilemeyen meselelerin çözümünde barışçıl yollar dışına çıkmamayı karşılıklı olarak kararlaştırmışlardır. İki ülke ayrıca birbirlerine karşı savaşa başvurmamayı ve başka devletlerce, bu iki ülkeden birine (Türkiye ile Yugoslavya) karşı yöneltilmiş bir saldırıya katılmamayı ve kınamayı karşılıklı olarak taahhüt etmişlerdir. Antlaşmanın ikinci maddesine göre ise; Türk ve Yugoslav Hükümetleri arasında diplomatik yollardan çözüme bağlanamayan, aralarında bir hak üzerinde uyuşmazlıktan doğan sorunları bir karara bağlamak üzere; ya Milletlerarası Sürekli Adalet Divanına ya da bir Hakem Mahkemesine sunmayı kararlaştırmışlardır¹⁷⁷.

¹⁷⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.441.

¹⁷⁶ Mehmet Gönübol-Cem Sar, *a.g.m.*, s.101 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.441-442, 446 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 28 İkinci Teşrin 1933, s.1.

¹⁷⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.442-443 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 28 İkinci Teşrin 1933, s.1,3.

Türkiye-Yunanistan Dostluk, Saldırmazlık, Hukuki Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Antlaşması, TBMM’de 6 Mart 1934’te 2386 sayılı yasa ile onaylanmış, 7 Haziran 1935 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Antlaşma metninin 25.maddesinde, antlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıllık bir süre için geçerli olacağı, sürenin sona ermesinden altı ay önce son verileceği bildirilmezse, kendiliğinden beş yıllık bir süre için daha uzayacağı ve yenilenmenin bu şekilde devam edeceği belirtilmiştir¹⁷⁸.

Türkiye Cumhuriyeti ve Yugoslavya Krallığı arasında imzalanan bu antlaşmayla birlikte; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasındaki ikili dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları zinciri de tamamlanmıştır. Fakat Balkanlar tam anlamıyla bir istikrar yarımadası haline dönüştürülemedi. Çünkü Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra imzaladığı Neuilly Antlaşmasını kendi lehine değiştirmek istediğinden, bu ittifak sisteminin dışında kalmayı tercih etmiştir¹⁷⁹.

E-BALKAN ANTANTI (9 Şubat 1934)

1-Hazırlık Safhası ve Parafe Edilmesi

Balkan Antantı’nın tasarısı Yunanistan Dışişleri Bakanı Maksimos tarafından hazırlanmıştır¹⁸⁰. Maksimos’un 1933 yılı sonlarında Ankara’ya ilettiği tasarı metni, Türk Hükümetince de uygun görülmüştür. Dört Balkan Devleti arasında statükonun karşılıklı olarak güvence altına alınmasını öngören tasarı metni, daha sonra Yugoslav ve Rumen Hükümetlerine de takdim edilmiştir¹⁸¹.

Balkan Antantı hazırlıklarının başlaması üzerine, Bulgar Hükümeti telaşlanarak böyle bir paktın imzalanmasını önlemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda

¹⁷⁸ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.441-446 ; *Atatürk’ün Milli Dış Politikası: (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, II, Ankara 1992, s.579 ; *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV.Dönem (1931-1935)*, I, Haz: Fahri Çoker, Ankara 1996, s.493.

¹⁷⁹ Sevim Ünal, *a.g.m.*, s.1995 ; Mehmet Gönübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış...*, s.99.

¹⁸⁰ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.458 ; Kamuran Gürün, *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara 1991, s.134 ; İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.152.

¹⁸¹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.152 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.134.

Bulgar Başbakanı'nın Ocak 1934'te Bükreş'e yaptığı ziyaretle ilgili olarak, Türkiye'nin Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Türk Dışişleri Bakanlığı'na yolladığı telgrafta; Bulgaristan Başbakanı'nın, Romanya Dışişleri Bakanına bir Saldırmazlık Paktı teklif ettiğini ancak buna karşılık Romanya Dışişleri Bakanı'nın, teklifin daha önce gelmesi halinde yararlı olabileceğini, artık bu konuda konuşma imkanı kalmadığını Bulgaristan Başbakanına ifade ettiğini belirtmiştir¹⁸².

Yunan Dışişleri Bakanı Maksimos, Balkan Antlaşma Paktı (Balkan Antantı) tasarısının özelliklerini ve pakt karşısında Bulgaristan'ın tutumunu Paris, Londra ve Roma Hükümetlerine anlatmak¹⁸³ üzere Aralık 1933'te Avrupa gezisine çıkmıştır. Maksimos'un temasları sonrasında Fransa, statükoyu güçlendirecek böyle bir paktı iyi karşılamakla birlikte, onu özendirmekte istememekteydi. Fransız Hükümetinin bu tutumunun sebebi; sadece Bulgaristan'ın durumu değil, Romanya ve Yugoslavya'nın Küçük Antant'a* olan bağlarının zayıflaması sonucu, Fransa için hayati derecede önemli olan Orta Avrupa'da dengenin bozulması ihtimaliydi¹⁸⁴.

İngiltere de oluşturulması düşünülen Balkan Antantına ilke olarak olumlu yaklaşmış ancak, Bulgaristan'ın dışarıda kalmış olmasının bu devletin ileride istenilmeyen yollara başvurmasından duyduğu endişeyi 1 Şubat 1934 tarihinde İngiltere'nin Ankara Elçisi Sir Percy Loraine aracılığıyla Türkiye'ye bildirmiştir¹⁸⁵. İngiliz yetkililerin duyduğu rahatsızlık kamuoylarına da yansımıştır. Nitekim İngiliz Manchester Guardian Gazetesi, 2 Şubat 1934 tarihli sayısında kuruluş hazırlıkları yapılmakta olan Balkan Antantı'nın siyasi sonuçlarını, özellikle İtalya ve Bulgaristan açısından inceleyerek; "*İtalya, Orta Avrupa ve Balkanlar bölgelerinde revizyonizm*

¹⁸² İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.152-153 ; Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *a.g.e.*, s.314.

¹⁸³ Mehmet Gönübol-Cem Sar, "*1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış...*", s.102 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.458 ; *Aynı Tarihi*, 1-31 İkinci Kanun 1934, S.2, s.95-96.

* Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya arasında Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan statükonun devamının sağlamak için kurulan ittifaktır. Küçük Antant; 14 Ağustos 1920'de Çekoslovakya-Yugoslavya, 23 Nisan 1921'de Romanya-Çekoslovakya ve 7 Haziran 1921 tarihinde Romanya-Yugoslavya arasında yapılan ittifak antlaşmalarıyla kurulmuştur. Fakat Fransa; 1924'te Çekoslovakya, 1926'da Romanya, 1927'de de Yugoslavya ile yaptığı ittifak antlaşmaları ile Küçük Antantı kendisine bağlamıştır. Bundan sonra Fransa ve Küçük Antant üyeleri milletlerarası gelişmelerde birlikte hareket etmişlerdir. (Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, I-II, İstanbul 2007, s.188-189)

¹⁸⁴ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.153-154.

¹⁸⁵ *Aynı makale*, s.154.

bağlıdır. Bunu, kendi nüfuz alanını oluşturmak ve devam ettirmek için en iyi vasıta saymaktadır... Bulgaristan da şüphesiz, İtalya ve Macaristan tarafından Balkan Antantına girmemeye teşvik edilmiştir... Antant özellikle Yunanistan için bir başarıdır. Zira, Ege Denizine çıkış temin etmek için sadece Yunanistan ile müzakere etmek durumunda olan Bulgaristan, şimdi dört devleti blok halinde karşısında bulacaktır...Netice itibariyle Balkan Antantı'nın hükümleri, Büyük Devletlerin Balkanlar'daki anlaşmazlıkları istismar etmelerini eskisinden daha güç hale getirebilir.”¹⁸⁶ tahmininde bulunmuştur.

Bir diğer Avrupa Devleti İtalya ise, Balkan Antantı'na açıkça karşı çıkarken¹⁸⁷, İtalyan kamuoyunda da Balkan Antantı soğuk karşılanmıştır. Balkan Antantı'nın gerçekleşmesi için Türk Devlet Adamlarının gayretleri ise; Bulgar basınında tepkiyle karşılandığı gibi, Türkiye aleyhinde yayınlara sebebiyet vermiştir¹⁸⁸.

Bu arada Balkan Antantı tasarısı üzerinde, dört Balkan Devleti arasındaki görüşmelerde ilerlemiş ve devletlerin Dışişleri Bakanları 1934 Şubatı'nın ilk haftasında Belgrad'da tasarıya son halini verip, imzalamak üzere toplanmışlardır. 4 Şubat 1934 tarihinde Yugoslavya Krallığı Dışişleri Bakanlığı'nda Balkan Antantı tasarısı parafe (EK-14 ve 15) edilmiştir¹⁸⁹. Dışişleri Bakanları, Belgrad'da ayrıca Balkan Antantı'nın Atina'da imzalanması konusunda uzlaşmaya varmışlardır¹⁹⁰.

Bir Balkan Devleti olmasına rağmen Arnavutluk ise, İtalya'nın himayesi altında olup, bağımsız bir dış politika izleyecek durumda olmaması sebebiyle antant dışında bırakılmıştır¹⁹¹.

¹⁸⁶ Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *a.g.e.*, s.350.

¹⁸⁷ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.154.

¹⁸⁸ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.m.*, s.102.

¹⁸⁹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.157 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Şubat 1934, s.1 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 5 Şubat 1934, s.1, *Aydın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.91 ; *Akşam Gazetesi*, 5 Şubat 1934, s.1.

¹⁹⁰ *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Şubat 1934, s.1 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 5 Şubat 1934, s.1.

¹⁹¹ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış...*, s.101.

2-Balkan Antantı'nın İmzalanması

Yunanistan'ın başkenti Atina'da 9 Şubat 1934'te saat 12.40'ta Atina Akademisi'nde; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Devletleri arasında üç madde ve bir ek protokolden oluşan Balkan Antantı imzalanmıştır. Antantı, Türkiye adına Dışişleri Bakanı Dr.Tevfik Rüştü Bey, Yunanistan adına Dışişleri Bakanı Demetre Maksimos, Romanya adına Dışişleri Bakanı Nicolas Titulesco ve Yugoslavya adına da Dışişleri Bakanı Bogolioub Jevtich imzalamıştır¹⁹². (EK-16 ve 17)

Giriş kısmı ve üç maddeden oluşan¹⁹³ Balkan Antlaşma Paketi (Balkan Antantı) metnine, onun kapsam ve anlamını açıklayan bir protokol eklenmişse de bu protokol, Türkiye'de gizli tutulmuştur. Oysa Antant ve Ek Protokol'ün Fransızca metinleri, Balkan Antantı'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra Milletler Cemiyeti'nin kütüğüne geçirilmiş ve yayınlanmıştır¹⁹⁴.

BALKAN ANTANTI YASASI

(Pacte d'Entente Balkanique)

Atina, 9 Şubat 1934

Balkanlar'da barışın güçlendirilmesine katkıda bulunmak isteğinde olan; Briand-Kellogg Yasası'nın ve Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nun onunla ilgili kararlarının temelindeki anlaşma ve uzlaşma düşününe sahip bulunan; daha önceki bağıtsal yükümlere saygılı olmaya ve Balkanlar'da bugün kurulu toprak düzeninin sürdürülmesini güvence altına almaya kesinlikle kararlı olan; Türkiye

¹⁹² *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Şubat 1934, s.1 ; *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 10 Şubat 1934, s.1 ; Cengiz Hakov, "İki Dünya Savaşı Arası Döneminde Bulgaristan-Türkiye Siyasi-Diplomatik İlişkileri (1919-1938)", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (Bildiriler Kitabı): 11-13 Mayıs 2005 Osmangazi Üniversitesi*, Eskişehir 2005, s.155 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.454-455 ; *Akşam Gazetesi*, 10 Şubat 1934, s.2 ; Barbara Yelaviç, *a.g.e.*, s.218 ; Kristyo Mançev, *a.g.e.*, s.188.

¹⁹³ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.159.

¹⁹⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.447.

Cumhurbaşkanı, Yugoslavya Yüce Kralı, Yunanistan Cumhurbaşkanı ve Romanya Yüce Kralı bir “Balkan Antantı Yasası” yapmayı kararlaştırmış ve bu amaçla, yetkili temsilcileri olarak;

Türkiye Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Sayın Tefrik Rüştü’yü;

Yugoslavya Yüce Kralı, Dışişleri Bakanı Sayın Bogolioub Jevtich’i;

Yunanistan Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Sayın Demetre Maksimos’u;

Romanya Yüce Kralı, Dışişleri Bakanı Sayın Nicolas Titulescu’yu atamışlardır.

Bu yetkili temsilciler, yöntemine uygun olduğu görülen yetki belgelerini birbirlerine verdikten sonra, aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

1- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya, tüm Balkan sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak güvence altına alırlar.

2- İmzacı Devletler, bu antlaşmada gösterilmiş olan çıkarlarını bozabilecek olasılıklar karşısında ve alınacak önlemler konusunda, aralarında görüşmeler yapmakla yükümlüdürler. Onlar, bu antlaşmayı imzalamamış olan herhangi bir başka Balkan ülkesine karşı, birbirlerine önceden haber vermeksizin, hiçbir siyasal eylemde bulunmamaya ve imzacı devletlerin izni olmaksızın, herhangi bir başka Balkan ülkesine karşı siyasal hiçbir yüküm üstlenmemeye yükümlüdürler.

3- Bu antlaşma tüm Balkan Antantı ülkelerince imzalanır imzalanmaz yürürlüğe girecek ve en kısa zamanda onaylanacaktır. Antlaşma, katılma isteği imzacı taraflarca olumlu biçimde incelenmek üzere her Balkan ülkesine açık bulunacak ve katılım, imzacı devletlerin onaylarını bildirmeleri üzerine geçerli olacaktır.

Bu hükümlere olan inançla, adları geçen yetkili temsilciler işte bu Paktı imzalamışlardır. Atina'da, 9 Şubat 1934 günü dört örnek olarak düzenlenmiş ve imzacı taraflara bunlardan biri sunulmuştur. (EK-18)

Dr.Tevfik RÜŞTÜ
Demetre MAKSİMOS
Bogolioub JEVTİCH
Nicolas TITULESCU¹⁹⁵

Ek Protokol (Protocole Annexe)

Balkan Antantı imzalandığı sırada Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Dışişleri Bakanları, ülkelerinin üstlendiği yükümlülükleri açıklığa kavuşturmak ve bu açıklamaların Balkan Antantı'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtme gereği duymuşlardır. Buna göre;

1) 3 ve 4 Temmuz 1933 Londra Sözleşmeleri'nin, ikinci maddesinde öngörülen saldırı eylemlerinden birine girişecek herhangi bir ülke, saldırganı sayılacaktır.

2) Balkan Antlaşma Paktı (Balkan Antantı) hiçbir devlete karşı yöneltilmiş değildir. Amacı Balkan sınırlarını, bir Balkan Devletince girişilecek herhangi bir saldırıya karşı güvence altına almaktır.

3) Eğer Balkan Antlaşma Paktını imzalayan devletlerden biri, Balkanlı olmayan bir devletin saldırısına uğrar ve bir Balkan Devleti bu saldırıya o anda ya da sonradan katılırsa, Balkan Antlaşma Paktı'nın hükümleri bu Balkan Devletine karşı tümüyle uygulanacaktır.

¹⁹⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.454-455 ; Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.263 ; Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *a.g.e.*, s.367-368 ; *Atatürk'ün Milli Dış Politikası: (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, II, Ankara 1992, s.671-672 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 12 Şubat 1934, s.1 ; *Akşam Gazetesi*, 12 Şubat 1934, s.2.

4) İmzacı Devletler, Balkan Antlaşma Paktı ile güdülen amaçlara uygun sözleşmeler yapmaya yükümlüdürler. Bu sözleşmeler ile ilgili görüşmeler altı ay içinde başlayacaktır.

5) Balkan Antantı, daha önce üstlenilmiş olan yükümlere aykırı düşmediğinden, önceki sözleşmeler ile anlaşmalara bağlı tüm sözleşmeler, geçerliliklerini bütünüyle sürdürecektir.

6) Balkan Antantı'nın giriş kısmında "daha önceki antlaşmalardan doğan yükümlülükler saygılı olmaya kesinlikle kararlı" cümlesi, imzacı devletler için, onlardan biri ya da birkaçının imzacısı olduğu, Balkan devletleri arasındaki anlaşmalara saygılı anlamına gelmektedir.

7) Balkan Antantı bir savunma aracıdır. O nedenle, imzacı devletler için Paktın ortaya koyduğu hükümler, onların Londra Sözleşmeleri'nin ikinci maddesinde öngörüldüğü biçimde, bir başka devlete saldırıya geçen imzacı taraf ile ilişkileri bakımından sona erer.

8) İmzacı Taraflar için Balkanlar'da bugünkü mevcut sınırlar kesin niteliktedir. Paktın ortaya koyduğu yükümlere gelince, bunların imzacı tarafların Paktın imzalanmasını izleyen iki yıl içinde ya da sonra saptayacakları bir süresi olacaktır. Bu iki yıl içinde Pakt'ın bozulma olasılığı yoktur. Paktın süresi en az beş yıl ya da daha fazlası için saptanacaktır. Eğer imza gününü izleyen yılın sonunda hiçbir süre saptanmamışsa, Balkan Antantı'nın imza gününü izleyen iki yılın sonundan başlamak üzere, kendiliğinden beş yıllık bir süresi olacaktır. Bu beş yılın ya da imzacı devletlerce kabul edilen sürenin sonunda, Pakt, imzacı devletlerden birisi tarafından, Paktın sona erışı için öngörülen günden bir yıl önce bozulmadıkça, daha önceki yürürlük süresine eşit bir dönem için gizli olarak kendiliğinden yenilenmiş olacaktır. Her durumda, ister Paktın yürürlüğe girdiği birinci dönem (yedi yıl ya da yedi yıldan çok) olsun, ister kendiliğinden başlayan sonraki dönem olsun, Paktın sona eriş gününden bir yıl önce, hiçbir bozma ya da bozma bildirisi geçerli değildir.

9) Balkan Antantı, her ülkenin kendi yasası uyarınca onaylanınca, imzacı devletler birbirlerine bilgi vereceklerdir¹⁹⁶.

Balkan Antantı'nın imza töreninde Yunanistan Başbakanı Çaldaris ile birlikte Yunan Hükümeti üyeleri, elçiler, yerli ve yabancı basın mensupları da hazır bulunmuşlardır. Balkan Antantı, görüşülmek üzere 5 Mart 1934 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiş, 6 Mart 1934'te 2381 sayılı yasa ile de (EK-19) onaylanmıştır. 12 Mart 1934 tarihinde de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁹⁷.

3-Balkan Antantı'nın İçeriği

Balkan Antantı'nın 1.Maddesinde; “*Dört Balkan Devleti, tüm Balkan sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak güvence altına alırlar*” ifadesi bu antlaşmanın; bir savunma ittifakı, bölgesel bir yardımlaşma paktı olduğu anlamı taşımaktaydı. Sadece saldırı durumunda yardımlaşmayı öngörmekteydi¹⁹⁸. Bu madde aynı zamanda Balkan Antantı'nın temel hükmünü oluşturmuştur¹⁹⁹.

Antantın 2.Maddesinde; olası tehlikeler karşısında Balkan Antantı üyeleri arasında siyasi danışmalar yapılmasını öngörülmüş, ayrıca başka bir Balkan Devletine (Bulgaristan, Arnavutluk) karşı, siyasi ilişkilerde uyum ve dayanışma isteği belirtilmiştir²⁰⁰.

3.Maddede ise; zorluklarla dolu geçen bir süreçte imzalanabilen Balkan Antantı'nın, imzacı devletlerin meclislerinde onaylanıncaya kadar geçen süreçte yeni zorluklar çıkabileceği endişesiyle imzalanmaz yürürlüğe konulması isteği belirtilmiştir²⁰¹. 3.Maddenin devamında, Balkan Antantı diğer Balkan ülkelerinin

¹⁹⁶ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.455-457.

¹⁹⁷ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.459 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Şubat 1934, s.1 ; *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV.Dönem (1931-1935)*, I, Haz: Fahri Çoker, Ankara 1996, s.494 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.447 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 7 Mart 1934, s.1.

¹⁹⁸ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.449.

¹⁹⁹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.159.

²⁰⁰ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; “Balkan Misakı Hakkında Tan'ın Mütaleaları”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Şubat 1934, s.3 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.162.

²⁰¹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; Kristyo Mançev, *a.g.e.*, s.188.

(Bulgaristan, Arnavutluk) katılımına açık tutulmuş ve istedikleri zaman katılabilme olanağı sunulmuştur fakat ne Bulgaristan ne de Arnavutluk hiçbir zaman böyle bir talepte bulunmamışlardır²⁰².

Ek Protokolün 2.Maddesinde; “*Balkan Antantı’nın amacı, Balkan sınırlarını bir Balkan Devletince girilecek herhangi bir saldırıya karşı güvence altına almaktır*” ifadesi doğrultusunda, Balkan Antantı’nın dışında kalan Arnavutlukta böyle bir eylem beklenmediğine göre, bu madde de Bulgaristan’ın kast edildiği anlaşılmaktadır. Bu madde uyarınca Bulgaristan, Balkan Antantı devletlerinden birisine saldırırsa, Balkanlar arası sınırları güvence altına alan diğer üç devlet, Bulgaristan’a karşı harekete geçeceklerdi²⁰³.

Ek Protokolün 3.Maddesinde; “*Balkan Antantında imzası olan devletlerden biri, Balkanlı olmayan bir devlet tarafından saldırıya uğrar ve bu devlete bir Balkan Devleti de yardım ederse, Balkan Antantı üyeleri bu saldırgan Balkan Devletine karşı birlikte savaşa girişeceklerdi*” ifadesi yer almaktaydı. Fakat SSCB’nin isteği üzerine Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, Balkan Antantı’nın imzalandığı 9 Şubat 1934’te SSCB Dışişleri Bakanı Litvinof’a gizli bir deklarasyon sunmuştur. Gizli deklarasyonda “*Türkiye’nin, SSCB’ne karşı yöneltilmiş herhangi bir eyleme, hiçbir zaman katılmayacağı*” belirtilmiştir. Türk Hükümeti, SSCB’ye sunmuş olduğu bu deklarasyon hakkında, Balkan Antantı’nda imzası bulunan diğer ülkelere de bilgi vermiştir. Aynı gün (9 Şubat 1934) Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Dışişleri Bakanları vermiş oldukları ortak demeçte “*Türkiye tarafından SSCB’ye verilen çekincenin, Balkan Antantına ve her üç devletçe izlenen barış politikasına aykırı olmadığını*” açıklamışlardır²⁰⁴.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin, Türkiye’den böyle bir çekince istemesinin sebebi, “1925 Türk-Sovyetler Birliği Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşmasına” ek olarak yapılan 1929 Protokolü’nde yer alan, “ *tarafların*

²⁰² “Balkan Misakı Hakkında Tan’ın Mütalaaları”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Şubat 1934, s.3 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; İsmail Soysal, “1934 ve 1954 Balkan Paktları”, s.93 ; Kristyo Mançev, *a.g.e.*, 189.

²⁰³ İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.160.

²⁰⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.450, 456-458.

birbirlerine sormadan ve onayını almada, komşularıyla anlaşmalar yapmayacağı” maddesidir. İşte bu madde, Balkan Antantı’na bir “Sovyet Çekincesi” koyulmasının temel nedenini oluşturmuştur²⁰⁵.

Öte yandan Yunanistan’da anamuhalefet partisi lideri Venizelos, ülkesinin diğer muhalif parti liderlerine, “*Yunanistan’ın bir savaşa girmesinden korkmaktayım. Tefrik Rüştü Bey, Balkan Antantı sayesinde nasıl ülkesini savaş tehlikesinden kurtardı ise Yunanistan’ın da kurtarılmasına çalışılmalıdır. Mesela Yugoslavya, İtalya’nın müttefiki olan Arnavutlukla savaşa tutuşursa Yunanistan da Yugoslavya yüzünden İtalya’ya karşı cephe almak taahhüdünden kurtulmalıdır.*” telkininde bulunmuştur²⁰⁶.

Venizelos’un bu telkinlerinin etkisiyle Balkan Antantı, 16 Mart 1934 günü Yunan Meclisi’nden geçerken eski Başbakanlardan ve muhalefet liderlerinden Papanastasiu’nun teklifi ile; “*Balkan Antantı’nın amacı yalnızca Balkan Devletleri’nden gelecek saldırıları karşılamaktır. Yunanistan, Paktın bir gereği olarak hiçbir durumda, büyük devletlerden birisine karşı savaş ilan etmez*” çekincesi koyulmuştur. Bu çekincenin anlamı; İtalya ya da çok az bir ihtimalle de olsa Almanya, Yugoslavya’ya saldırır, Bulgaristan da İtalya veya Almanya’nın yanında savaşa girerse, Balkan Antantı nedeniyle Yunanistan, büyük devletlerle karşı karşıya gelmek istememekte, sadece Bulgaristan’a karşı yükümlülüklerini yerine getirmek istemekteydi²⁰⁷.

Yunan Hükümeti, muhalefetin o sıra da Senato’da çoğunlukta olması sebebiyle, Balkan Antantı’nın Senato’dan geçmemesi ihtimalini ortadan kaldırmak için Balkan Antantına bu çekinceyi koymak zorunda kalmıştır²⁰⁸.

Protokolün 3.Maddesine hem Türkiye, hem de Yunanistan çekince koydurmuş olmalarına rağmen; yine de Bulgaristan olur da İtalya veya SSCB’nin

²⁰⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.449-450 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.133.

²⁰⁶ *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1934, s.1,6.

²⁰⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.450 ; İsmail Soysal, “1934 ve 1954 Balkan Paktları”, s.92-93 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Mart 1934, s.1-2.

²⁰⁸ İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.181-182.

yanında bir Balkan Devletine karşı savaş ilan ederse, Balkan Antantı üyeleri Bulgaristan'a karşı harekete geçeceklerdi. Dolayısıyla bu madde her şeyden önce Bulgaristan'ın büyük bir devlete alet olmasını önleme amacı taşımıştır²⁰⁹.

Bu çekince sayesinde Yunan muhalefet lideri Venizelos, İtalya'yı kışkırtmamak için Balkan Antantı'nın kapsamını sınırlı tutmaya çalışırken; Mustafa Kemal Paşa ise bu görüşün tersine "Antantın kapsamını ve etkinliğini arttırmakla, onun caydırıcılığını göstermek gerektiği" iddiasındaydı. Tarih Gazi Mustafa Kemal Paşayı haklı çıkardığı gibi; Venizelos'un kışkırtmaktan çekindiği İtalya, 1940 yılında Yugoslavya ya değil de doğrudan doğruya Yunanistan'a saldırmıştır²¹⁰.

Ek Protokolün 5.Maddesinde, Balkan Antantı'nın, imzacı devletlerin (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya) daha önce yapmış oldukları antlaşmaların hükümlerini zedelediği belirtilmiştir. Türkiye'nin SSCB ile 1921 ve 1925 Antlaşmaları, Yunanistan ile 1930 ve 1933 Antlaşmaları, yine 1933 senesinde Romanya ve Yugoslavya ile yapmış olduğu Antlaşmalar ; Romanya'nın Yugoslavya ile olan 1921 İttifakı ve onu bütünleyen 1933 Küçük Antant örgütüne ilişkin Pakt ile Türkiye dışındaki diğer üç devlet arasındaki antlaşmalarda bu kapsamın içine girmektedir²¹¹.

Ek Protokolün 8.Maddesinde geçen "Balkanlar'da bugünkü siyasi sınırlar kesin niteliktedir" cümlesi ise; o dönemde Balkanlar'da, revizyonist bir dış politika takip ettiği için Bulgaristan'ı hedef alıyor ve onun olası bir saldırısına karşı düzenlendiği açıklık kazanıyordu. Aynı maddenin devamında, Balkan Antantı'nın süresi ilk olarak iki yıl olarak saptanmışsa da, bu sürenin devamında beş yıllık devreler halinde kendiliğinden uzaması öngörülmüştür²¹².

Balkan Antantı'nın, TBMM'de 6 Mart 1934'te onaylanmasının ardından²¹³ ve diğer üç devletinde meclislerinde onay işlemini bitirmesi üzerine Balkan Antantı,

²⁰⁹ İsmail Soysal, "Balkan Paktı (1934-1941)", s.161.

²¹⁰ Aynı makale, s.182.

²¹¹ Aynı makale, s.162-163.

²¹² İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.449,451.

²¹³ *Cumhuriyet Gazetesi*, 7 Mart 1934, s.1 ; *Akşam Gazetesi*, 7 Mart 1934, s.1.

hukuksal bakımdan da yürürlüğe girmiştir. Metni saklayıcı devlet olan Yunanistan'ın Dışişleri Bakanı Maksimos, Balkan Antantı ve Ekli Protokolün asıllarına uygun örneklerini 27 Eylül 1934 tarihinde Milletler Cemiyeti Genel Sekreterine yollamıştır. Bu doğrultuda belgeler 1 Ekim 1934 günü, 3514 sayılı olarak kütüğe geçirilip, Milletler Cemiyeti Antlaşmalar Dizisi içinde yayınlanmıştır²¹⁴.

Balkan Antantı, bir savunma ittifakı olmakla birlikte ayrıca ortak bir askeri teşkilat kurulamamıştır. Gerçi protokolün 4.Maddesi uyarınca, bir saldırı durumunda ne gibi toplu askeri önlemler alınması gerekeceği yolunda 1934 yılı ortalarında danışmalar yapılmıştır. Fakat Türkiye ile Yunanistan arasında askeri sözleşme görüşmeleri bir sonuç vermemiştir. Buna karşılık 5 Haziran 1934'te Cenevre'de Türkiye-Yugoslavya ve Türkiye-Romanya arasında özdeş biçimde, askeri nitelikli iki gizli sözleşme imzalanmıştır. Ülkelerin Dışişleri Bakanları'nın imzaladığı, üç maddeden oluşan bu sözleşmeye göre²¹⁵;

1) İmzacı iki devletten biri, hangi koşullar altında olursa olsun, bir başka Balkan Devleti'nin yalnız başına ya da Balkanlı olan ya da olmayan bir devletle birlikte saldırısına uğrarsa, diğer imzacı devlet kendisini de saldırıya uğramış sayacak ve kendisiyle ortak sınırı bulunan saldırgan Balkan Devlete ya da Devletlerine karşı derhal silahlı eyleme geçecektir.

2) İmzacı devletlerden biri, birinci madde de öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında, Balkanlı olmayan bir devletin bir savaş eylemiyle karşılaşarsa, diğer imzacı devlette bu saldırganı karşı savaşa girişecektir.

3) İmza edilir edilmez yürürlüğe girecek olan bu sözleşme, imzacı devletlerden her birinin kendi anayasaları uyarınca ve en geç altı ay içinde onaylanacaktır. Taraflar onay işleminin yapıldığını birbirlerine bildirecektir²¹⁶.

²¹⁴ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.163.

²¹⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.450,459 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.167.

²¹⁶ *TBMM Gizli Celse Zabıtları: 2 Mart 1339(1923)-25 Teşrinievvel 1934*, IV, İstanbul 1985, s.585 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.459.

Bu sözleşmeler, Balkan Antantı'nın kapsamını Türkiye, Romanya ve Yugoslavya açısından biraz genişletmiştir. Çünkü Türkiye'nin Balkan Antantı'na koydurduğu SSCB çekincesiyle dolayısıyla Sovyetler Birliği söz konusu olmasa bile; İtalya'nın Bulgaristan ya da Arnavutluk ile birlikte Balkanlar'da girişebileceği bir savaşta, bu üç devletin (Türkiye, Romanya, Yugoslavya), İtalya'ya karşı askeri eyleme geçmeleri öngörülmüştür²¹⁷.

4-Bulgaristan'ın Balkan Antantına Katılmama Sebepleri

a-Revizyonist Bir Dış Politika Takip Etmesi

Bulgaristan, revizyonist bir politika takip ettiği için Balkan sınırlarının korunmasına karşı çıkmıştır. Bu konuda Bulgar Başbakanı Muşanov'a Balkan Antantı hakkındaki görüşleri sorulduğunda: “*Size kesin olarak şunu söyleyebilirim ki bugünkü sınırları teyit eden bir antlaşmayı bile bile imzalamayacağız.*” cevabını vermiştir²¹⁸.

Balkan Antantı'nın metninden de anlaşılacağı üzere Antant, Balkanlar'daki statükonun devamı için revizyonist devletlere, daha doğrusu Bulgaristan'a karşı alınmış bir tedbirdi. Bulgaristan bu dönemde bir taraftan Ege Denizine çıkış ararken, diğer taraftan da Romanya'dan Dobruca'yı koparmanın hesaplarını yapmaktaydı²¹⁹.

b-Bulgar Azınlıklar Sorunu

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Neuilly Antlaşmasını imzalayan Bulgaristan'ın, bu antlaşmanın toprak düzenlemeleri sonucunda, komşusu olan Balkan ülkelerinde Bulgar azınlıklar kalmıştı. Bu azınlıkların haklarının korunması Bulgar Hükümetleri'nin üzerinde önemle durdukları bir konu olmuştur²²⁰, bu sebeple 23-26 Ekim 1932 tarihleri arasında Bükreş'te düzenlenmiş olan Üçüncü Balkan

²¹⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; İsmail Soysal, “1934 ve 1954 Balkan Paktları”, s.93.

²¹⁸ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.779.

²¹⁹ Mehmet Gönübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.100-101.

²²⁰ Oral Sander, *a.g.e.*, s.9.

Konferansı'nda Bulgar Delegasyonu, Bulgar azınlıklar meselesinin kendi istekleri doğrultusunda çözülmemesi üzerine konferansı terk etmiştir²²¹.

c-Ege Denizine Çıkma İsteği

29 Kasım 1919'da imzalamış olduğu Neuilly Antlaşması ile Batı Trakya'yı Yunanistan'a bırakan Bulgaristan'ın²²², Ege Denizine ulaşma yolundaki ümidi, 14 Eylül 1933'te Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan "Samimi Antlaşma Paketi" ile ortadan kalkmıştı. Türkiye ve Yunanistan'ın Trakya'daki ortak sınırlarını garanti altına alan bu antlaşma, Balkan Antantına giden yolda önemli bir dönemeç olurken, Bulgaristan'da ise bu antlaşma, kendisine ve Ege Denizine inme isteğine karşı bir ittifak olarak algılanmıştır²²³.

Yunanistan'ın eski Başbakanları'ndan Venizelos ise; İtalya'nın telkinleri neticesinde Bulgaristan'ın Balkan Antantı'nın dışında kaldığı iddiasında bulunmuştur²²⁴.

F-BALKAN ANTANTI'NİN TÜRK VE DIŞ KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

1-Türk Kamuoyunda Balkan Antantı

Balkan Antantı'nın imzalanması üzerine Yunanistan Başbakanı Çaldaris, Başbakan İsmet Paşa'ya bir tebrik mesajı yollamıştır. İsmet Paşa da Çaldaris'in mesajına hitaben verdiği; *"Bu hayırlı ve sulhseverlik eserin tarihi medeniyet merkezlerinden, sevimli devlet merkeziniz Atina'da ve yüksek irfan evi akademide imzalanmış olması tarihin kaydedeceği kıymetli bir hatıra olacaktır. Sulh içinde insanlığın ilerlemesinden başka hiçbir amaç taşımayan bu eserden, Antantu imzalayan devletlerin olduğu kadar, bu devletlerin eski ve yeni ciddi dostlarının da*

²²¹ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.456 ; Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.89 ; Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.512.

²²² Ferhat Başdoğan, *a.g.m.*, s.86.

²²³ Oral Sander, *a.g.e.*, s.9 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.435.

²²⁴ *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1934, s.1.

memnun olacaklarına şüphe yoktur. Bende sizi kalbi olarak tebrik eder ve kardeş Elen milleti hakkındaki saadet temennilerimi takdim ederim.” yanıtı ile memnuniyetini dile getirmiştir²²⁵.

Balkan Antantı'nın imzalanması üzerine; genelde muhalif seslerin pek çıkmadığı bu dönemde Türk Basını'nın, Pakta büyük önem ve destek verdiği görülmektedir²²⁶. Akşam Gazetesi'nden Necmeddin Sadık, 11 Şubat 1934 tarihli yazısında, birkaç yıl öncesine kadar ancak hayal edilebilecek Balkan Antantı'nın imzalanabilmesi için ilk şartın Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk olduğunu belirtmiş ve Türk-Yunan dostluğu ile onun neticesi olan Balkan Antantı'nın tarihin insanlık lehine kaydedeceği en önemli olaylardan biri olduğu, dünya barışını düşünenlerin, cesaretlerini kaybetmemeleri için bu misaka bakmalarının yeterli olacağı yorumunda bulunmuştur. N.Sadık Bey yazısının devamında, Antantın imzalanması için en çok çaba sarf eden ülkenin Türkiye olduğunu ve sadece barış için imzalanmış bir vesika olduğuna işaret ederek bu yüzden Balkan Antantı'na katılmış devletlere fazladan hiçbir taahhüt getirmediğini, misakın ne bir ittifak ne de bir cephe olmadığını sadece bölgesel bir barış vesilesi olduğunu vurgulamıştır²²⁷.

Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı Yunus Nadi Bey'de 11 Şubat tarihli yazısında Antantın önemine vurgu yaparken, Necmeddin Sadık gibi Türk-Yunan Antlaşması'nın (1933) ve dostluğunun Balkan Antantı'nın kökünü oluşturduğunun hiçbir zaman unutulmayacağını belirtmiştir. Yunus Nadi yazısının sonunda Antantın, hiçbir devlet aleyhine en ufak bir düşmanlık taşımadığı gibi, aynı durumun Bulgaristan içinde geçerli olduğunu ve bu durumun Bulgaristan tarafından da pek iyi bilindiğini ifade etmiştir²²⁸.

Milliyet Gazetesi yazarı Ahmet Şükrü ise, 12 Şubat 1934 tarihli “*Balkan Misakı*” başlıklı makalesinde; daha birkaç sene öncesine kadar bir araya gelmelerine

²²⁵ İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler 1933-1938, (TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları), Ankara 2003, s.54.

²²⁶ Cezmi Eraslan, “Türk Basınında Balkan Paktı Değerlendirmeleri”, *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri 29-31 Mayıs 1995 (Ayrı Basım)*, İstanbul 1996, s.63.

²²⁷ Necmeddin Sadık, “Balkan Misakı”, *Akşam Gazetesi*, 11 Şubat 1934, s.1-2.

²²⁸ Yunus Nadi, “Balkan Misakı'nın İmzasından Sonra”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Şubat 1934, s.1.

pek olanak verilmeyen devletlerin bu antlaşmayı imzalamış olmalarının, Balkan Antantı'nın önemini daha da arttırdığını, bu bakımdan harp sonrasının en önemli tarihi vesikalarından birisi olduğu yakıştırmasında bulunmuştur. Ahmet Şükrü Bey yazısının devamında, Bulgaristan'ın iştirak etmemesinin misakın tamamlandığı anlamına gelmediğini, ancak katılmaması için ortada hiçbir sebep olmadığını belirtmiş ve yakın bir gelecekte de bu katılımının gerçekleşmesi dileğinde bulunmuştur²²⁹.

Hükümete yakınlığıyla bilinen Vakit Gazetesi, Balkan Antantı ile ilgili geniş değerlendirmelerde bulunmuştur. Gazetenin başyazarı Mehmet Asım, 13 Şubat 1934 tarihli yazısında Paktı; *“İlk müteşebbisliğini Türkiye'nin yaptığı Balkan Antantı'nın bütün Balkanlı milletler için tamamen yeni bir huzur ve sükun devri getirecek bir siyasi vesikadır. Balkan birliği fikrinin rehberi Büyük Gazimiz olduğu halde, İsmet Paşa Hükümeti içinde en derin takdir ve tebriklere layık olacak bir siyasi zaferdir.”* cümleleriyle yorumlamıştır. Mehmet Asım Bey ayrıca, Paktın beklenilenin aksine Türk-Sovyet ilişkilerini bozabileceğini düşünenleri yanılttığı gibi tam tersine kuvvetlendirdiğini, Bulgaristan'ın kendilerine katılmamış olmasının da Paktın değerini azaltmadığı öngörüsünde bulunmuştur²³⁰.

Vakit Gazetesi'nden Sadri Etem ise; 1 Mart 1934 tarihli yazısında, Balkan Antantı'nın öneminin ve neler anlattığının anlaşılabilmesi için; Balkanların önceden beri akıp giden yazgısına bakılmasının gerektiğini çünkü Balkanlıların uzun asırlar boyunca birbirlerini ancak savaş alanlarında tanıyan komşular olduklarını ve o dönemde savaş ne kadar tabii ise günümüzde de barışın o kadar zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Sadri Etem yazısının devamında; dünyanın bir taraftan içten içe parçalandığı bir sırada Avrupa'nın bir köşesinde imzalanan Balkan Antantı'nın, Balkan milletlerinin barış ve dostluk yolunda meydana getirdiği güzel bir eser olduğunu belirtmiştir²³¹.

²²⁹ *Aydın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.130-131.

²³⁰ *Aydın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.133-134 ; Cezmi Eraslan, *a.g.m.*, s.65.

²³¹ *Aydın Tarihi*, 1-31 Mart 1934, S.4, s. 211.

Dönemin muhalif sayılabilecek basın kuruluşlarından biri olan Son Posta Gazetesi, Antant'ın imzalanmasını 10 Şubat 1934'te "*Balkan Misakı İmzalandı*" başlıklı yorumsuz ve sade bir haber ile okuyucularına duyurmuştur. Gazete, Antant hakkındaki ilk değerlendirmesini 15 Şubat 1934 tarihli sayısında yaparken, Balkan Antantı ile ilgili ilk geniş habere 22 Şubat'ta yer vermiştir. 22 Şubat tarihli bu haberde, Antant'ın bir anlamda tepki mahiyeti taşıdığını da vurgulanarak, "*Balkan Antantı'nın kendilerini daima büyük devlet olarak ilan edip, her davaya düzen verme hakkını kendilerinde görenlere bir nevi yeter demektir.*" ifadesine yer verilmiştir²³².

Son Posta Gazetesi, 27 Şubat 1934 tarihli nüshasında yer alan "*Misakın İlk Faydası: Edirne Kurtuluyor*" başlıklı yazıda ise, Trakya üzerindeki emperyalist emeller dolayısıyla devletin burayı ihmal ettiği, şehrin boşaldığı ve evlerin kereste fiyatına satıldığı haberine yer verilmiştir. Yazının devamında; Misakın, Avrupa hudutlarımızı teminat altına aldığı için tehlikenin kalktığı, devletinde ilk icraat olarak bölgede umumi müfettişlik kurup imara başlamayı kararlaştırdığı belirtilmiştir²³³.

Balkan Antantı'nın imzalanmasından bir süre sonra Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Alman Völkischer Beobachter Gazetesine* verdiği beyanatta; "*Antantın her şeyden evvel Balkanlar'da antirevizyonizmin ifadesi olduğunu vurgulamıştır.*"²³⁴ Bu demec bir anlamda Türkiye'nin revizyonist-antirevizyonist ayrımında, bulunduğu safın en yetkili ağızlardan bir tarafından ilanı olmuştur.

Balkan Antantı'nın, TBMM'de kabul edildiği 6 Mart 1934'te Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, yapmış olduğu konuşmada; Bulgaristan'ın da Antantta yer almasını hükümet olarak çok istediklerini, fakat bu dileklerinin gerçekleşmemesine rağmen Bulgaristan ile iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmeyi amaçladıklarını

²³² Cezmi Eraslan, *a.g.m.*, s.66.

²³³ Aynı makale, s.67.

* Nasyonel Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin 1920'lerden 1945'e kadar yayımladığı gazetedir. Völkischer Beobachter Gazetesi 1925'ten önce haftalık, 1925'ten sonra ise günlük olarak yayınlanmaya başlamıştır. yılında Avusturya'nın ilhak edilmesinden sonra gazetenin Viyana baskısı da çıkmaya başlamıştır. Yabancı muhabirler ve diplomatlar, Nazi politikasındaki değişimleri bu gazeteden takip etmişlerdir. Gazetenin tirajı ise 1941 yılında 1.100.000'i aşmıştır. (Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, XXII, s.66)

²³⁴ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 3 Nisan 1934, s.5.

belirtmiştir. Tevfik Rüştü Bey konuşmasının devamında, Balkan Antantı'nın aynı zamanda Balkan milletleri arasında kardeşlik dönemini başlatan bir vesika olduğunu mecliste bulunan milletvekillerine ve basın mensuplarına ifade etmiştir²³⁵.

Antantı, TBMM'de onaylanması vesilesiyle yazdığı makalede Yunus Nadi; eskiden dünyanın en karışık bölgesi sayılan, Birinci Dünya Savaşını başlatan kurşunun ateşlendiği Balkanlar'ın, yapılan Balkan Antantı sayesinde dünya barışı için örnek teşkil etmesinin takdir ile karşılanacak çok parlak bir manzara olduğu yorumunda bulunmuştur²³⁶.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 9 Mayıs 1935 tarihli, Dördüncü Büyük Kurultayı'nda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Balkan Antantı için; *“Asıl dikkate değen, Balkan Antantı'nın daha bir yıl içinde milletlerarası barış için büyük bir etken olduğunun anlaşılmasıdır. Balkan Antantı, gittikçe Avrupa barışının başlıca temel taşlarından biri olmaktadır.”*²³⁷ övgüsünde bulunurken, Antantın kaydettiği ilerlemeden ve milletlerarası arenadaki yerinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.

2-Dış Kamuoyunda Balkan Antantı

a-Balkan Kamuoyu

aa-Bulgar Kamuoyu

Ülkelerinin komşuları tarafından sarıldığı endişesiyle Balkan Antantına²³⁸ en büyük tepki Bulgaristan'dan gelmiştir²³⁹. İster hükümet yanlısı olsun, ister muhalif bütün Bulgar gazeteleri; Milletler Cemiyeti Misakı'nın 19'uncu maddesinde kabul

²³⁵ *Cumhuriyet Gazetesi*, 7 Mart 1934, s.1,5 ; *Akşam Gazetesi*, 7 Mart 1934, s.1.

²³⁶ Yunus Nadi, “Balkan Misakının Tasdikinden Sonra”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Mart 1934, s.1.

²³⁷ *Atatürk'ün Milli Dış Politikası: (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, II, Ankara 1992, s.61 ; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille): TBMM'de ve CHP Kurultaylarında (1906-1938)*, Yay. Haz: Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Akif Tural, Ankara 2006, s.827.

²³⁸ İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.183.

²³⁹ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.779.

edilmiş olan; antlaşmaların barış yolu ile değiştirilmesi hakkından asla vazgeçmeyeceklerini, Bulgaristan'ın dahil olmadığı bir Balkan Antantı'nın eksik olduğunu, Bulgaristan'ın hiçbir ülkeye saldırmayı düşünmediği için böyle bir paktın lüzumsuz ve manasız olduğunu beyan etmişlerdir²⁴⁰.

Bulgar Mir Gazetesi'nde ise; *“Bu misak bir Balkan misakı mahiyetinde kabul edilemez, o sadece müttefikler arasında yapılmış bir itilaftır. Bu misak, bu yapısını muhafaza ettikçe bir barış değil bir nifak eseri olacaktır. Bulgar milleti hemen her şeyini kaybetmiştir fakat henüz şerefini müdafaa edebilir. Meydana getirilen bu eser Bulgaristan'ın zararındır. Eğer biz bu eseri imzalamış olsaydık, bu durum bizim menfaatimize olmayacaktı.”* haberi yayınlanarak, Balkan Antantı ağır bir şekilde tenkit edilmiştir²⁴¹.

Bulgar Hükümetine yakınlığıyla bilinen ve fikirlerini aksettiren La Bulgarie Gazetesi'nde Balkan Antantı'nın imzalanması üzerine: *“Eğer maksat barışı kuvvetlendirmek ise bunun çaresi vardır: Mr.Muşanov, Bükreş'te saldırmazlık paktları yapılmasını teklif ederek bu yolu göstermiştir ve bu yol Milletler Cemiyeti ile Briand-Kellog Paktlarına uygundur. Bulgaristan daima bu yolda gitmeye ve müzakerelerde bulunmaya hazırdır.”* haberi yayınlanmıştır²⁴².

Bulgaristan Başbakanı Muşanov, 12 Şubat 1934'te Plevne kentinde verdiği bir beyanatta; komşularının, Balkanlar arazisinin statükosunun korunması için bir antlaşma imzaladıklarını, ancak Bulgar siyasetinin amacının zaten bütün komşularıyla barış ve anlaşma olduğunu söyledikten sonra, Bulgaristan'ın bu birlikteliğe katılmamış olmasına rağmen, barış siyasetine devam edeceğini ifade etmiştir²⁴³.

Başbakan Muşanov, 31 Mart 1934 günü verdiği bir başka beyanatta ise daha sert bir üslup takınarak; Bulgaristan'ın hiçbir devleti tehdit etmediğini, Balkan

²⁴⁰ Aptülaha Akşin, *a.g.e.*, s.267.

²⁴¹ *Ayın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.126 ; İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s.779.

²⁴² Aptülaha Akşin, *a.g.e.*, s.268.

²⁴³ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 13 Şubat 1934, s.6.

Antantı'nın gereksiz olduğunu ve istenilseydi Balkanlar'da barışın İkili Antlaşmalarla pek ala korunabileceğini belirtmiştir²⁴⁴.

Bulgar akademisyen Lüdmil Petrov ise; Balkan Antantı'nın imzalanması ile birlikte Balkan Devletleri arasında, anti-Bulgar temelli politik birleşme sürecinin başlamış olduğunu ve Bulgaristan'ın sert bir daire içine sıkıştırıldığını iddia etmiştir. L.Petrov, Balkan Antantı üye ülkelerinin bu durumu büyük askeri üstünlükleriyle desteklemiş olduğunu belirtirken; 1939 yılına gelindiğinde Balkan Antantına katılan devletlerin toplam 127 tümene sahipken, bu tümenlerin 38'inin doğrudan Bulgaristan sınırlarına karşı yerleştirilmiş olduğunu, bu tarihlerde Bulgar ordusunda ise sadece 10 kara tümeninin bulunduğunu belirtmiştir²⁴⁵.

ab-Yunan Kamuoyu

Balkan Antantı'nın imzalanmasının ertesi günü Yunanistan Başbakanı Çaldaris, Anadolu Ajansına verdiği beyanatta mutluluğunu; *“Barış yolunda çok önemli bir eser vücuda getirildiği için alınan neticeden fevkalade memnunum.”* sözleriyle dile getirmiştir²⁴⁶. Muhalefette bulunan Venizelos ise, Antant'ın imzalanmasına olumsuz yaklaşarak bu durumun, tecrit edilen Bulgaristan'ın Yugoslavya ile yakınlaştıracığını ve bununda Yunanistan için tehlike oluşturacağını iddia etmiştir. Muhalefette yer alan bir diğer Devlet Adamı Metaxas da Balkan Antantı'nın görüşüldüğü bir toplantıda; esasında Balkan Antantı'nın Yunanistan'ın menfaatine uygun olmadığını olası bir savaşta Yunanistan'ı İtalya ile karşı karşıya getireceği gibi, bu durumun Balkanlar'da barışın korunması için büyük önem arz eden Türk-Yunan Dostluğunu bile sarsacağını²⁴⁷ ifade ederek, Balkan Antantına karşı olanlar safında yer almıştır.

Yunan Basını'nda ağırlıklı olarak; Balkan Antantına katılmış olan ülkelerin sadece ortak sınırlarını müdafaa etmeyi amaçladıkları belirtilirken; Katimerini

²⁴⁴ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.183.

²⁴⁵ Lüdmil Petrov, “XX.Yüzyılın Otuzlu Yıllarında Bulgaristan ve Türkiye (Siyasi İlişkiler)”, *XX.Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*, Ankara 2005, s.164-165.

²⁴⁶ *Ayin Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.92.

²⁴⁷ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.265.

Gazetesi'nde, imza sahibi devletlerin saldırgan bir blok değil, tersine savunmacı bir grup teşkil ettikleri haberi yayınlanmıştır. Proiya Gazetesi'nde ise; Antantta imzası olan devletlerin barışa yaptıkları katkının gelecekte takdir edileceğinden emin olduklarını ve Arnavutluk ile Bulgaristan'ında Balkan Antantına katıldıklarını görmekten mutlu olacakları, haberine yer verilmiştir²⁴⁸.

Birçok Yunan gazetesi ise; eski Başbakan Venizelos'u, Balkan Antantı hakkında kendi hükümetinden bilgi almak yerine, ülkedeki diğer devletlerin elçiliklerini ziyaret edip, onlardan bilgi almaya çalışmasını şiddetle eleştirmiştir²⁴⁹.

Antant metnine imza koyan devletlerin, Bulgaristan'ın Balkan Antantına dahil olmamasından duydukları endişenin devam etmesi üzerine Yunan Dışişleri Bakanı Maksimos, 16 Mart 1934'te Balkan Antantı'nın Yunan Meclisi'nde kabulü münasebetiyle yapmış olduğu konuşmada; Balkan Antantı'nın hiçbir devlet aleyhinde olmadığını gibi, hedeflerinin Balkanların şimdiki sınırlarının emniyete alınması ile barışa hizmet etmek olduğunu açıklamış ve Bulgaristan'ın da gelecekte bu itilafa katılacağından ümitli olduğunu söylemiştir. Maksimos konuşmasının devamında; kendilerinden önceki hükümetin teşebbüsü ile başlayan Türk-Yunan dostluğu ve işbirliğinin, Balkan Antantı'nın odak noktasını teşkil ettiğini söyledikten sonra bu dostluğun temellerinin Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın rehberliğinde kurulduğunu belirtmiştir. Maksimos, ayrıca Türk-Yunan dostluğu ve işbirliğinde İsmet (İnönü) Bey ile Tevfik Rüştü (Aras) Bey'in barış yolunda büyük hizmetleri olduğunu da meclis kürsüsünde ifade etmiştir²⁵⁰.

ac-Yugoslav Kamuoyu

Yugoslav Basını'nın önde gelen gazetelerinden Politika; Balkan Antantı'nın imzalanmasıyla birlikte, bu birliktelikteki Balkan milletlerinin doğru yolda olduklarını ispat ettikleri gibi; Balkan Konferanslarında, Antantın imzalanmayacağı

²⁴⁸ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 13 Şubat 1934, s.3.

²⁴⁹ *Akşam Gazetesi*, 25 Şubat 1934, s.1-2.

²⁵⁰ *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Mart 1934, s.1-2.

yolunda ümitsizlik gösterenlerin düşüncelerinin de tekzip edildiği haberi yayınlanmıştır²⁵¹.

Belgrad Hükümeti'nde ise Bulgaristan ve Arnavutluk'un olmadığı bir Balkan Antantı'nın Balkanlar'da nasıl bir güven ve gevşeme ortamı kurabileceği hakkında tereddütler mevcuttu. Dışişleri Bakanı Jevtich, Antant'ın Yugoslavya Millet Meclisi'nde tasdiki münasebetiyle yapmış olduğu konuşmada, kaygılara cevap verdiği gibi; bu teşebbüsün Balkanlar'da barış ve güvenliğin kurulması için bir ilk olduğunu, Antant'ın bugünkü şartlar altında mümkün olabilecek her şeyin azamisini sağlamış olduğunu ve hedeflerinin bu bölgede genel bir barış ortamının yaratılması olduğunu belirtmiştir. Jevtich konuşmasının devamında, Antant'ın herhangi bir devlet aleyhine yapılmış bir belge olduğu iddiasının doğru olmadığı gibi Balkanlar'ın barış ve güvenliği sağlamaktan başka bir amaç taşımadığını ve birliğin hiçbir yabancı devletin elinde alet olmayacağını ifade etmiştir²⁵².

Yugoslavya Kralı Aleksander'da 18 Mayıs 1934 tarihinde Manchester Guardian Gazetesine verdiği beyanatta; asırlarca Balkan Devletleri'nin, Büyük Devletlerin elinde bir dama taşı gibi kullanıldığını, Balkan Antantı'nın bu suretle Balkanlar'ın oyuncak olmaktan çıkardığını ve Antanta, Bulgaristan ve Arnavutluk'un katılmasından daha önemli bir isteklerinin olmadığını belirtmiştir²⁵³.

Yugoslav Stampa Gazetesi'nde, Antantın imzalanmasından sonra yayınlanan bir yazıda ise Tefik Rüştü Bey için ayrı bir parantez açılmış ve Balkan Antantı'nın kökenini Türk-Yunan, Türk-Rumen ve Türk-Yugoslav dostluklarının oluşturduğu, bu dostluk antlaşmalarının yapılmasında ise Türk Dışişleri Bakanı'nın barışçıl gayret ve teşebbüslerinin olduğu, övgüsüne yer verilmiştir²⁵⁴.

²⁵¹ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 13 Şubat 1934, s.3.

²⁵² Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.266.

²⁵³ *Ayin Tarihi*, 1-31 Mayıs 1934, S.6, s.165-166.

²⁵⁴ Albert Mousset, "Birazda Başkalarının Gözü ile Balkan Misakı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Şubat 1934, s.1.

ad-Rumen Kamuoyu

Balkan Antantı'nın Atina Akademisi'nde imzalanmasından üç gün sonra Romanya Dışişleri Bakanı Nicolas Titulesco, Anadolu Ajansına verdiği beyanatta; *“Antant, Balkan ülkelerinin meydana getirebileceği en kuvvetli barış vesikası olduğunu gibi; bu antlaşmanın imzalanması ile birlikte Balkan milletleri arasında çok kuvvetli yardımlaşma ve dayanışma bağları meydana gelmiştir.”* açıklamasında bulunurken; sınırlarını olası bir savaş durumuna karşı korumak istemeleri sebebiyle, Antant devletlerinin yayılmacı bir tutum içinde olduklarını söylemenin son derece saçma olacağını ifade etmiştir²⁵⁵.

Romanya'daki Universul Gazetesi, Balkan Antantı'nın daha çok milletlerarası alandaki başarısına dikkat çekerek verdiği haberde; Antant'ın Milletler Cemiyeti kararlarına tam olarak uyum sağlayarak, Romanya'nın takip ettiği barış politikasına milletlerarası önemde bir başarı ilave ettiğini ve Balkan Antantı'nın başlıca prensibinin statükonun korunması suretiyle ortak sınırların muhafazası olduğunu belirtmiştir²⁵⁶.

Bir diğer Rumen gazetesi Epoka; Antant'ın barışçıl bir blok içinde yaşamak isteyen dört milletin iradesinin işareti olduğu ve Antant'ın hazırlanmasında büyük rol oynayan Romanya'nın elde edilen bu neticelerden dolayı iftihar edebileceği övgüsüne yer verirken ; Karantul Gazetesi'nde ise Antant hakkında yer alan; *“Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Barış Antlaşmalarının düzeltilmesi aleyhinde vaziyet almış ve 55 milyon nüfusu temsil eden dört milletin siyaset birliği”* haberiyle²⁵⁷ Balkan Antantı'nın antirevizyonist temelli olduğu ifade edilmiştir.

b-Avrupa Kamuoyu

Avrupa'da Balkan Antantına ilk ve en ciddi tepki İtalya'dan gelmiştir. İtalyan Basını, Balkan Antantını şiddetle eleştirdiği gibi, İtalyan Hükümeti de hemen

²⁵⁵ *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 13 Şubat 1934, s.1.

²⁵⁶ *Aynı Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.134.

²⁵⁷ *Aynı yer*.

harekete geçerek 1934 Şubatı ortalarında; İtalya, Yunanistan ve Türkiye arasında ayrıca bir Pakt yapılması yolundaki eski planını yeniden önermiştir. Yunan Hükümeti bu plana ilgi göstermiş ve Ankara Büyükelçileri Sakellaropulos aracılığıyla Türk Hükümeti ile görüşmelerde bulunmuştur. 16 Şubat'ta Ankara'da yapılan görüşmede Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu, Yunan Büyükelçisine Üçlü Pakt hakkında; *“Biz birbirimize sağlam biçimde bağlı iken aramıza İtalya’yı almanın hiçbir yararı olmaz, böyle bir Üçlü Pakta girmekle Balkan İttifakını da dağıtmış oluruz, bundan çok zararlı çıkarız.”* yanıtını vermiştir²⁵⁸.

Olumsuz bir neticeyle sonuçlanan bu girişimden sonra 19 Mart 1934'te Mussolini'nin İtalya'nın tarihi emellerinin Asya ve Afrika'da olduğunu açıkça söylemesi Türkiye'de kaygıları arttırdığı gibi, Türk basında da tepkiyle karşılanmıştır²⁵⁹. İtalya ise Balkan Antantı'ndan duyduğu memnuniyetsizliği müttefiki Arnavutluk'u pakta katılmaktan alıkoyarak göstermiştir²⁶⁰.

Bu arada İtalyan Lavoro Fascista Gazetesi'nde, Balkan Antantı çok sert bir şekilde eleştirildiği gibi; Bulgaristan ve Arnavutluk'un dışarıda kaldığı, Yunanistan'ın teşebbüsü ile meydana gelen Balkan Antantı'nın, milletlerarası ilişkilerin iyileşmesine hizmet etmediği, Balkan ülkeleri arasındaki sorunları bertaraf etmek şöyle dursun bazı sorunların daha da vahim hale getirdiği belirtilmiştir²⁶¹.

Fransız ve özellikle Paris Basını'nda, Antant hakkında uzun ve övgü dolu makaleler yayınlanırken, Balkan Antantı'nın imzalanmasının çok önemli bir hadise olduğu ve barışı takviye eden bir vesika olduğunu ifade edilmiştir. Gazeteler ayrıca Türkiye'nin samimi barışseverliğine değinerek Balkan Antantı'nın sadece Balkanlar'da değil tüm milletlerarası politikada rol oynayacağını belirtmişlerdir²⁶².

²⁵⁸ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.182.

²⁵⁹ Aynı makale, s.183 ; Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *a.g.e.*, s.349.

²⁶⁰ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.268.

²⁶¹ *Akşam Gazetesi*, 16 Şubat 1934, s.2.

²⁶² *Akşam Gazetesi*, 14 Şubat 1934, s.2.

Balkan Antantı'nın imzalanması sonrasında Antanta başyazısında yer veren Fransız Temps Gazetesi'nde ise; Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya'nın aynı Küçük Antant devletleri gibi müşterek ve birleşik bir siyasi cephe temin ettikleri ve bu dört Balkan Devleti'nin amaçlarının barışı muhafaza etmek olduğu haberine yer verilmiştir²⁶³. Temps Gazetesi'nde ayrıca; Balkan Antantı'nın imzalandığı şekli ile Bulgaristan'a veya herhangi bir devlete karşı saldırgan bir mahiyetinin olduğunun söylenemeyeceğini ve antlaşmanın üçüncü maddesinde de belirtildiği üzere Balkan Devletlerini tamamlayan Bulgaristan ve Arnavutluk'un münasip gördükleri zaman Antanta katılabilecekleri, belirtilmiştir²⁶⁴.

Sovyetler Birliği, Balkan Antantı'nın imzalanmasından sonraki gelişmeleri yakından takip etmiş ve Besarabya bölgesi üzerindeki emelleri nedeniyle Romanya'nın, sadece Bulgaristan'a karşı da olsa, Antant ile bir güvence sağlamasından memnun olmamış ama karşıda çıkmamıştır. Sadece Türkiye'ye baskı yaparak Antanta bir Sovyet çekincesi koydurmuştur²⁶⁵. Sovyet Hükümeti, ayrıca Elçilerine; “*Biz Balkan Antantına taraftar değiliz. Sadece teşebbüs dost bir memleketten geldiği için karşı çıkmadık zaten çıkarlarımızın korunacağı da taahhüt edilmiştir.*” mesajını iletmiştir²⁶⁶.

İngiltere Hükümeti ise statükocu bir devlet olarak başlangıçta Balkan Antantını olumlu karşılamakla birlikte²⁶⁷ yayınladığı bir notta; Balkan Antantı'nın genel bir işbirliğini kolaylaştırmadığını ve metnin Bulgaristan'ın iltihakını sağlayacak bir biçimde hazırlanmamış olmasından dolayı tasvip etmediğini ilan etmiştir. İngiltere'nin Balkan Antantına karşı bu olumsuz tavrı, sadece Bulgaristan ve Arnavutluk'a duyduğu sempatiyle bağdaştırılamaz. İngiltere'nin tutumunda, Fransa'nın Balkan Antantı yoluyla Balkanlar üzerinde nüfuz kurmasını engelleme isteğinin de payı bulunmaktadır²⁶⁸.

²⁶³ *Akşam Gazetesi*, 14 Şubat 1934, s.2.

²⁶⁴ *Ayın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.138.

²⁶⁵ Sina Akşin-Melek Fırat, “İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar”, *Balkanlar*, İstanbul 1993, s.123.

²⁶⁶ Şükran Güneş-Ali Hikmet Alp, *a.g.e.*, s.348.

²⁶⁷ Sina Akşin-Melek Fırat, *a.g.m.*, s.123.

²⁶⁸ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.269.

İngiliz Times Gazetesi de İngiliz Hükümeti'nin görüşüne benzer bir tutum takınarak 12 Şubat 1934 tarihli sayısında Balkan Antantına bakışını; “*Misakı imzalayan devletler arasında Bulgaristan ve Arnavutluk'un mevcut olmaması, vesikanın kıymetini önemli derecede bozduğu gibi, buna Balkan Misakı adı verilmesinin doğru olmadığı da söylenebilir. Özellikle Bulgaristan'ın katılmamış olması dolayısıyla ne Ege Denizine istemekte oldukları çıkış meselesi ne de Makedonya'daki Bulgar azınlıklar meselesi halledilememiştir.*” cümleleriyle okuyucusuna duyurmuştur²⁶⁹.

Antantın imzalanmasından memnun olmayan ülkelerden Alman Hükümeti'nin yarı resmi gazetesi olan Correspondance Politique et Diplomatique Gazetesi, Balkan Antantı için Bulgaristan'ı bir çevirme hareketi içinde sıkıştıran dört devletin siyasi ve askeri birlikteliği nitelemesinde bulunmuştur. Gazetede, Antant ile ilgili haberin devamında Bulgaristan'a adeta arka çıkılarak; Bulgaristan'ı, bugünkü sınırlarını devam ettiren bir antlaşmayı imzalamaya kimsenin zorlayamayacağını ifade edilmiştir. Bir diğer Alman gazetesi Angriff ise kendileri gibi revizyonist bir politika takip eden Bulgaristan'ın Antant dışında bırakılmasını; “*Fransız diplomatlarının çabaları ve onayıyla imzalanan Balkan Antantı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan barış antlaşmalarının oluşturduğu düzenin tamirine aleyhtar olduğu için bir ilerleme eserinden ziyade gerileme eseridir.*” sözleriyle okuyucusuna duyurmuştur²⁷⁰.

G-BALKAN ANTANTI'NİN İMZALANMASI SONRASINDA YAŞANAN SİYASİ GELİŞMELER

1-Balkan Antantı Daimi Konseyi'nin Kurulması

Balkan Antantı'nın imzalanmasından sonra Dört Devletin Dışişleri Bakanları ilk kez 1934 Haziranı'nın ikinci haftasında Cenevre'de toplanmışlardır. Bakanlar, dönemin son gelişmeleri ile Hitler Almanya'sına karşı Fransa ve SSCB arasındaki

²⁶⁹ *Ayın Tarihi*, 1-28 Şubat 1934, S.3, s.132-133.

²⁷⁰ *Akşam Gazetesi*, 16 Şubat 1934, s.2.

dayanışmayı arttırma çabalarını gözden geçirmişlerdir. Dört Bakanın daha sonraki toplantıları ise 30 Ekim-2 Kasım 1934 tarihleri arasında Ankara’da yapılmıştır²⁷¹. Ankara’da yapılan toplantıların sonunda Balkan Antantı’nın statüsü belirlenmiştir. Bu statüye göre;

- Dört Balkan Devleti’nin ortak politikasına yön verici bir örgüt olmak üzere, bu devletlerin Dışişleri Bakanları’ndan oluşan bir “Balkan Antantı Devletleri Daimi Konseyi” kurulması,

- Daimi Konsey’in, diplomasi yolunda sürdürülecek olan olağan işler dışında, zorunlu olarak yılda iki defa toplanması ve bu toplantıların sıra ile dört ülkede yapılması,

- Daimi Konsey Başkanı’nın, Balkan Antantı’nın imzalandığı 9 Şubat 1934 tarihi itibarıyla bir yıl süreyle Yunanistan Dışişleri Bakanı olması ve bu başkanlık sırasının 9 Şubat 1935’te Romanya’ya, 9 Şubat 1936’da Türkiye’ye, 9 Şubat 1937’de de Yugoslavya’ya geçmesi (bu sıralamada ülkelerin isimlerinin Fransızca alfabe sıralaması göz önüne alınmıştır) ve Daimi Konsey Sekreterliği’nin kurulması kararlaştırılmıştır. Tüm bu kararların yanı sıra dört devletin ekonomik çıkarlarının zamanla eşgüdümünü sağlamak için Balkan Antantı Devletleri’nin bir “Ekonomik Danışma Konseyi” oluşturmasına da karar verilmiştir. Ekonomik Danışma Konseyi, dört ulusal şubeden oluşacaktı ve her şubenin çeşitli ekonomik alanlarda bir temsilcisi bulunacaktı. İşbirliğini sağlamak ve karar almak üzere bu şubelerin temsilcilerinin, yılda iki defa sıra ile Balkan Antantı devletlerinin başkentlerinde toplanmaları kararlaştırılmıştır²⁷².

Balkan Antantı Daimi Konseyi’nin, 1935 yılındaki ilk toplantısı ise Romanya Dışişleri Bakanı Titulescu’nun başkanlığında 10-13 Mayıs tarihleri arasında Bükreş’te yapılmıştır. Konsey toplantısında Avrupa ve Balkanlar’daki genel durum ile barış sürecinin devam ettirilmesi irdelenirken; Balkan Antantı’nın içindeki ve

²⁷¹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.185 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451.

²⁷² İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.460-462 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.170.

dışındaki devletlerle ticari ilişkilerin oluşturulması ve bu ticari ilişkiler oluşturulurken daha açık ve basit kurallar koyularak daha geniş bir ticari serbestlik oluşturulması yönünde kararlar alınmıştır²⁷³.

2-Montreux Boğazlar Konferansı'nın Düzenlenmesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin, 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşmasını imzaladığı gün bir de Boğazlar Sözleşmesi yapılmıştı. Boğazlar Sözleşmesine göre; Çanakkale ve İstanbul Boğazları'ndan, denizden ve havadan serbest olarak geçiş esas alınmıştır. Bu geçiş güvenliğinin sağlanması amacıyla Boğazların her iki kıyısı ile Marmara Denizi'ndeki adalar askersiz hale getirilmiş ve bölgede asker bulundurmamak yasaklanmıştı. Bölgenin güvenliği Milletler Cemiyeti'nin garantisi altına bırakılmış ve sözleşmenin kontrolü için, bir Türk temsilcinin başkanlığında Boğazlar Sözleşmesi'nde imzası bulunan devletlerin temsilcilerinden oluşan "Boğazlar Komisyonu" kurulmuştu. Türkiye ise Boğazlar üzerinde egemenliğini sınırlayan bu sözleşmeyi o dönemin koşulları içerisinde istemeyerek de olsa kabul etmişti²⁷⁴.

Ancak 1933 yılından itibaren Almanya'nın ciddi olarak silahlanmaya başlaması ve 1935 Ekimi'nde İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesinin ardından, ABD ve Japonya Milletler Cemiyeti'nden ayrılmıştır. Bu durum Milletler Cemiyeti'nin kontrolünde olan Boğazların güvenliği için tehlike arz etmekteydi. Dönemin siyasi konjonktürü dolayısıyla Türkiye, devletler hukuku prensiplerinden "*şartlar değişmiştir*" ilkesine dayanarak Lozan'da kabul edilen Boğazlar rejimini değiştirmek için harekete geçmiş ve 11 Nisan 1936'da Lozan Boğazlar Sözleşmesine taraf olan devletlere birer nota göndererek sözleşmenin düzeltilmesini talep etmiştir²⁷⁵.

Türkiye'nin bu talebi, Neuilly Antlaşması'ndan kurtulmak için örnek teşkil edeceğini düşüncesiyle Bulgaristan'da olumlu karşılanmıştır. Bulgaristan'ın Türkiye'ye yakınlık göstermesi Yunanlıları kuşkuya düşürmüştür. Ancak onlarda çok geçmeden Boğazların askerselleştirilmesinin kendilerine de "Boğazönü Yunan

²⁷³ *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Mayıs 1935, s.1,12.

²⁷⁴ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.497.

²⁷⁵ Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.514 ; Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s.338.

Adaları'nın (Limni, Semendirek)" askerileştirilmesine izin verilebileceği ihtimalini göz önünde tutarak, Türk Hükümetine olumlu yanıt vermişlerdir. Yugoslavya ise tereddütsüz bir şekilde Türk Hükümeti'nin girişimini desteklemiştir²⁷⁶. İngiltere bu dönemde Akdeniz'de güçlü bir Türkiye istediği için, Sovyetler Birliği ise 1923'te belirlenen Boğazların statüsünden memnun olmaması sebebiyle Türkiye'nin teklifini olumlu bir şekilde cevaplamıştır²⁷⁷.

İsviçre'nin Montreux kentinde toplanan konferans 22 Haziran 1936 tarihinde saat 14'te açılmıştır²⁷⁸. Konferansa Türkiye adına; Temsil Heyeti Başkanı ve Dışişleri Bakanı sıfatıyla Tevfik Rüştü Aras, Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Fethi Okyar, Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Suad Davaz, Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu, Genelkurmay İkinci Başkanı Korgeneral Asım Gündüz, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti Daimi Temsilcisi Necmeddin Sadık Sadak, İktisat Bakanlığı Deniz Ticareti Müsteşarı Sadullah Güney gibi isimlerin yanı sıra 1973-1980 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı cumhurbaşkanı olarak görev yapmış olan (E)Oramiral Fahri Korutürk'te konferansa Türkiye'nin Roma Deniz Ataşesi olarak Deniz Binbaşı rütbesiyle katılmıştır²⁷⁹.

Yapılan müzakereler sonrasında 20 Temmuz 1936'da Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya, Sovyetler Birliği, Fransa, İngiltere ve Japonya devletleri arasında "Montreux Boğazlar Sözleşmesi" imzalanmıştır²⁸⁰. Sözleşmeye göre; Boğazlar ve Boğazların iki tarafındaki askerden arındırılmış bölgelerde Türkiye'nin asker bulundurabilmesi, Boğazlar komisyonunun kaldırılıp vazifelerinin tamamen Türk Hükümetine devredilmesi ve Türkiye savaş halinde ise, bütün savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesinin Türkiye'nin takdirine bırakılması

²⁷⁶ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.187.

²⁷⁷ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.499.

²⁷⁸ Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.514 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.499.

²⁷⁹ *Montreux Boğazlar Konferansı: Tutanaklar, Belgeler, Çevirenler*: Seha L. Meray-Osman Olcay, Ankara 1976, s.18-19 ; *Montreux Sözleşmesi*, (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1995, s.6.

²⁸⁰ Kadir Kasalak, *a.g.m.*, s.515 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.344-345 ; Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s.338.

kararlařtırılırken²⁸¹; barış zamanında ise ticaret gemileri, bayrağı ve y¼k¼ ne olursa olsun tam ge¼iř özg¼rl¼ğ¼nden yararlanabileceklerdi²⁸².

3-Yugoslavya-Bulgaristan ve Yugoslavya-İtalya Dostluk Antlaşmaları'nın İmzalanması

24 Ocak 1937'de Yugoslavya Krallığı, Berlin-Roma Mihveri karşısında Bulgaristan arlığı ile bir "Yıkılmaz Barış, Samimi ve Ebedi Dostluk Antlaşması" imzalamıştır. Antlaşmada iki ¼lke arasındaki dostluğ¼n, ¼lke halklarını gelişmeye ve refaha g¼t¼recedeđi, Balkanlar'daki barışın sağlam temellere oturacağı ifade edilmiştir. Yugoslavya, Bulgaristan ile bu antlaşmayı imzalamadan ¼nce diğer Balkan Antantı ¼lkelerinin onayını almışsa da Balkan Antantı'nın temel kuruluş nedenlerinden birisi Bulgaristan'ın revizyonist politikaları olduğuna g¼re bu antlaşma Balkan Antantı'nın dokusunu zedelemiştir. 25 Mart 1937 tarihinde ise Yugoslavya ile İtalya arasında bir Dostluk Antlaşması imzalamıştır. Beş yıl için imzalanan bu antlaşmanın, tarafların mevcut milletlerarası taahh¼tlere sorun teşkil etmeyeceği belirtilmişse de; antlaşmanın ikinci maddesinde, iki ¼lkenin birbirlerini ilgilendiren ortak meselelerde birbirlerine danışmayı taahh¼t etmesi, Yugoslavya'yı Balkan işbirliğinde İtalya'yı daima hesaba katma zorunluluğunda bırakmıřtır²⁸³.

Balkan Antantı'nın karşılaştığı bu sarsıntıyı sona erdirebilmek için Başbakan İsmet İn¼n¼ ve Dışışleri Bakanı Tefvik R¼řt¼ Aras, 1937 ilkbaharında Balkan Devletleri'nin başkentlerinde temaslarda bulunmuşturlar. İsmet İn¼n¼, 14 Haziran 1937'de gezi d¼n¼ř¼ yaptığı açıklamada; "*Balkan devletleriyle m¼nasebetlerimizin b¼t¼n milletler tarafından bilinmeyen hemen hemen hiçbir safhası yoktur. Yakın bir zamanda ben ve Dr.Tefvik R¼řt¼ Aras, Balkan m¼ttefiklerimizin başkentlerini beraber veya ayrı ayrı g¼rmek bahtiyarlığına nail olduk. ¼lkemize karşı*

²⁸¹ Yusuf Hikmet Bayur, *T¼rkiye Devleti'nin Dış Siyaseti*, Ankara 1973, s.179-181.

²⁸² *Montreux S¼zleřmesi*, (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1995, s.7.

²⁸³ Oral Sander, *a.g.e.*, s.12 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.340 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.191 ; Feridun Koskosoğlu, *a.g.m.*, s.544 ; Kalina Peeva, "Balkanlardaki Siyasi Durumun Değişimi ve Bulgaristan ve T¼rkiye Dış Politikalarının Yakınlaşması (1935-1937)", *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet D¼nemi T¼rk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (Bildiriler Kitabı): 11-13 Mayıs 2005 Osmangazi ¼niversitesi*, Eskişehir 2005, s.315.

*müttefiklerimiz tarafından gösterilen teveccüh ve muhabbet bütün dünyanın dikkatini çekecek sıcaklıkta idi. Fakat dört devletin ayrı ayrı sorunları dolayısıyla zaman zaman görülen özel politikaların, onları Balkan Antantı yükümlülükleri üzerindeki tutumlarının gevşek olduğu izlenimi vererek propagandalara neden olmaktadır. Bunu görüyoruz, ancak inanmıyoruz. Zira en yakın temaslarımızda anlıyoruz ki, dört Balkan Devleti kendilerini birleştiren barış idealine içtenlikle bağlıdır. Komşumuz Bulgaristan'ın, Balkanlar'da barışı koruma ve öbür komşularıyla iyi ilişkilerini geliştirmek için gösterdiği iyi niyeti biz yakından ve en yetkili ağızlardan işittik.”*²⁸⁴ demeciyle Balkan Antantı üyeleri arasında itilaflar bulunduğu yönündeki söylentileri kesin bir dille yalanlamıştır.

Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Dr.Tevfik Rüştü Aras, çıkmış oldukları Balkan gezisinde 20 Nisan 1937 tarihinde Sofya'yı ziyaret etmişlerdir. İsmet İnönü, Bulgar gazetecilere, Türk heyetinin Bulgaristan'da gördüğü samimiyet dolayısıyla teşekkürlerini ifade ederken; Bulgar basınında da ziyaret münasebetiyle İ.İnönü ve T.R.Aras'ın kişiliklerini öven ve Türkiye'nin Balkan barışındaki önemli rolünü belirten yazılar yayınlanmıştır²⁸⁵.

1937 yılında Yugoslavya ile bir Dostluk Antlaşması imzalayan Bulgaristan'ın, diğer komşularıyla da ilişkilerini düzeltmek istemesi üzerine²⁸⁶ Balkan Antantı ülkeleri ve Bulgaristan arasında 31 Temmuz 1938 tarihinde Selanik'te bir antlaşma imzalanmıştır. Antlaşmayı, Balkan Antantı ülkeleri adına Yunanistan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Metaxas, Bulgaristan adına Başbakan ve Dışişleri Bakanı Köseivanov imzalamıştır. Antlaşmada, kuvvete başvurmamak konusunda milletlerarası yükümlülükler hatırlatıldıktan sonra; Neuilly Barış Antlaşması'nın Bulgaristan'ın silahlanmasını kısıtlayan kimi hükümleri ile Lozan Barış Antlaşmasına ekli “Trakya Sınırına İlişkin Sözleşmenin”, Türkiye'nin Bulgaristan ve Yunanistan ile olan sınırlarının iki yanındaki 30 km'lik bölgelerin

²⁸⁴ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, “1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası”, s.105 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.191-192.

²⁸⁵ Pars Tuğlacı, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*, İstanbul 1984, s.133 ; Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.159.

²⁸⁶ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.199.

silahtan arındırılmasıyla ilgili hükümlerin uygulanmasından vazgeçilmesi kararlaştırılmıştır²⁸⁷.

H-BALKAN ANTANTI'NİN DAĞILMA SÜRECİ VE AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ YANSIMALARI

1-Balkan Antantı'nın Dağılma Süreci

a-İtalya'nın Arnavutluk'u İşgali

7 Nisan 1939 tarihinde İtalya her bakımdan etki ve denetimi altında tuttuğu Arnavutluk'u işgal etmiştir. Bu durum başta Yunanistan ve Yugoslavya olmak üzere Balkan Antantı ülkelerinin kaygılarını arttırmıştır. Fakat 13 Nisan'da İngiltere ve Fransa'nın, Yunanistan ve Yugoslavya'ya garanti vermeleri bu iki ülkeyi geçici bir süre de olsa rahatlatmıştır²⁸⁸.

Türk Hükümeti, Arnavutluk'un İtalya tarafından işgali üzerine Büyük Devletler karşısında artık tarafsızlık politikasını bırakarak bir ittifak içine girme eğilimi göstermiştir. Bu doğrultuda 19 Ekim 1939'da Ankara'da Türkiye-İngiltere-Fransa Üçlü İttifakı imzalanmıştır. İttifak; Türkiye'ye bir Avrupa Devletinin saldırısı durumunda İngiltere ve Fransa'nın yardımını ve yine bir Avrupa Devletinin Akdeniz bölgesinde, Üçlü İttifak Devletlerinden birine saldırması halinde yardımlaşmalarını öngörmektedir. Türkiye bu Üçlü İttifaka da, Balkan Antantı'nda olduğu gibi bir Sovyet çekincesi koydurmuştur²⁸⁹.

---

²⁸⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.452 ; Pars Tuğlacı, *a.g.e.*, s.133 ; Ali Sarıkoyuncu, *a.g.m.*, s.159.

²⁸⁸ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.452 ; İsmail Soysal, "1934 ve 1954 Balkan Paktları", s.94 ; Şükrü Sina Gürel, "Türk Dış Politikası (1919-1945)", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, s.530.

²⁸⁹ İsmail Soysal, "Balkan Paktı (1934-1941)", s.202-205 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.531.

b-İkinci Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Romanya'nın Alman Kuvvetlerince İşgal Edilmesi

1 Eylül 1939 tarihinde Alman kuvvetlerinin, Polonya'yı işgale girişmesi ile İkinci Dünya Savaşı fiilen başlamıştır²⁹⁰. Türkiye, Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesini büyük bir kaygı ile izlemiş ve kendisine Balkanlar tarafından gelebilecek bir tehdidi önlemek amacı ile Balkan Antantını canlandırma teşebbüsüne girişmiştir²⁹¹.

Bu süreçte Balkan Antantı Daimi Konseyi'nin, 2-4 Şubat 1940 tarihleri arasında Belgrad'da yapmış olduğu toplantısında²⁹², Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu, yaklaşmakta olan Alman tehlikesi karşısında, Balkan Antantına üye ülkelerin Genelkurmayları'nın ortak bir savunma planı hazırlamalarını teklif etmişse de Antantın diğer üyelerinin, Almanya'yı kışkırtacak bir harekette bulunmaktan kaçınmaları sebebiyle konsey toplantısında bu yolda bir karar alınamamıştır²⁹³. Fakat konferansta, üye ülkeler arasında Balkan Antantı'nın süresinin yedi yıl daha uzatılması kararlaştırılmıştır²⁹⁴. (EK-20)

İkinci Dünya Savaşı'nın ilk döneminde Fransa çökünce, 10 Haziran 1940 tarihinde İtalya, Almanya'nın yanında savaşa katılmıştır. 28 Haziran 1940'ta da Sovyetler Birliği, Romanya'ya bir ultimatö verip Besarabya ve Bukovina'yı zorla almıştır. Ancak Bulgaristan bu sırada Romanya'ya saldırmadığı için bu ultimatö, Balkan Antantı bakımından bir sorun teşkil etmemiştir²⁹⁵.

Romanya Krallığı, 30 Ağustos 1940'ta Almanya ve İtalya'nın baskısı üzerine ise Viyana Antlaşmasını imzalamış ve Transilvanya'nın bir bölümünü Macaristan'a bırakmıştır. Romanya, 7 Eylül 1940 tarihli Craiova Antlaşması ile de Güney Dobruca'yı Bulgaristan'a terk etmiştir. Zorla da olsa Romanya'nın bu antlaşmaları

²⁹⁰ Mustafa Aydın, "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945", *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.399.

²⁹¹ Ahmet Şükrü Esmir-Oral Sander, "İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası (1939-1945)", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s.144-145.

²⁹² *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Şubat 1940, s.1; *Cumhuriyet Gazetesi*, 5 Şubat 1940, s.1.

²⁹³ Ahmet Şükrü Esmir-Oral Sander, *a.g.m.*, s.145.

²⁹⁴ *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Şubat 1940, s.1.

²⁹⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.452 ; İsmail Soysal, "1934 ve 1954 Balkan Paktları", s.95.

imzalaması ne Küçük Antant ne de Balkan Antantı için bir yükümlülük ortaya çıkarmamıştır. Bu parçalanma üzerine Romanya Kralı Karol tahttan çekilmiştir. Alman yanlısı yeni yönetim ise, ülkelerinin 1940 Ekimi'nde Alman kuvvetleri tarafından işgalini kabul etmiştir. 23 Kasım 1940'ta Romanya'nın Alman-Japon-İtalyan İttifakına katılmasıyla birlikte Balkan Antantı'nın üç üyesi kalmıştır²⁹⁶.

c-İtalya'nın Yunanistan'a Saldırması ve Türk-Bulgar Ortak Demeci'nin Yayınlanması

28 Ekim 1940 tarihinde İtalya, Balkan Antantı üyesi Yunanistan'a saldırmıştır. Bu taarruz hareketi karşısında ortaya çıkan durum, Balkan Antantı'nın yükümlülükleri açısından oldukça açıktı; "*Antant, Balkanlar dışından gelebilecek bir saldırıyı öngörmüş değildi*". Zaten Yunanistan Başbakanı Metaxas daha 1940 Şubatı'nda Yunanistan'ın Türkiye ile sadece Balkan Antantı çerçevesinde karşılıklı yükümlülükleri bulunduğunu, bunun İtalya'ya karşı bir yükümlülük olmadığını beyan etmişti. Bu süreçte Türk Hükümeti, Bulgaristan'ın fırsattan yararlanarak Yunanistan'a karşı eyleme geçmesini önlemek için Bulgar Hükümetini uyarma gereği duymuş ve 1933 Türk-Yunan Antlaşması ile Balkan Antantı uyarınca, Türkiye'nin gerektiğinde Yunanistan için yükümlülüklerini yerine getireceğini bildirmiştir. Bulgaristan'ın saldırıdan kaçınması üzerine Yunanistan, Trakya'daki kuvvetlerini İtalyan Cephesinde kullanma olanağı bulmuştur. Bu avantaj sayesinde Yunan ordusu, İtalyan kuvvetlerini yenilgiye uğratmakta ve 1940 yılı sonlarına doğru Arnavutluk sınırını aşmakta gecikmemiştir²⁹⁷.

İtalya ile Yunanistan savaş halinde oldukları sırada Almanya tüm Balkanları tehdit altına almış bulunmaktaydı. Almanya'nın Romanya üzerinden güneye inmesinden çekinen Türk Hükümeti, 1941 yılının başında Trakya'da askeri hazırlıklara girişmiş, bu arada İstanbul ve ona yakın kimi illerde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bulgaristan'da ise bu hazırlıkların kendileri için yapıldığı inancı oluşmuştur. Böyle bir durumda, iki ülke arasındaki güveni tazelemek üzere Bulgar

²⁹⁶ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.452 ; İsmail Soysal, "Balkan Paktı (1934-1941)", s.210.

²⁹⁷ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.532 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.452-453 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.210-212.

Hükümeti'nin girişimi ile 17 Şubat 1941'de Ankara'da "Türk-Bulgar Ortak Demeci" yayınlanmıştır. Ortak Demeç, Almanya'nın Türkiye'ye olası bir saldırısında Bulgaristan'ın önyak olmasını engellemesi bakımından Türkiye'yi biraz da olsa rahatlatmıştır²⁹⁸.

Türk-Bulgar Ortak Demeci'nin yayınlanmasından iki hafta sonra, 1 Mart 1941'de Bulgaristan, Alman-Japon-İtalyan İttifakına katılmıştır. 2 Mart 1941 tarihinde de Alman kuvvetleri Sofya'ya girmiştir. Ancak Adolf Hitler, 4 Mart'ta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gönderdiği mesajda Almanya'nın Türkiye'ye saldırmak niyetinde olmadığını ve Alman kuvvetlerinin Türk sınırından 50 km uzakta duracağını bildirmiştir²⁹⁹.

d-Yugoslavya ile Yunanistan'ın Alman Kuvvetlerince İşgali ve Balkan Antantı'nın Önemini Yitirmesi

25 Mart 1941'de Yugoslavya, Almanya ile Viyana'da bir antlaşma yaparak Mihver* Kuvvetlerine katılmak zorunda kalmıştır. Ancak ülkede iki gün sonra darbe olmuş, iktidara gelen Simoviç Hükümeti, Almanya ile ittifaka karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Alman kuvvetleri Yugoslavya'ya savaş açmış ve ülkeyi işgal etmişlerdir. Yugoslavya'nın işgal edilmesinden sonra Alman kuvvetleri, Yunanistan'ı işgale girişmişlerdir. 18 Nisan'da Yugoslav ordusu, 23 Nisan'da da Yunan ordusu Alman güçlerine teslim olmuştur. Alman kuvvetleri, 27 Nisan'da Atina'ya girerken, 20 Mayıs 1941'de de havadan indirdiği kuvvetlerle Girit'i İngilizlerden almışlardır³⁰⁰.

Yugoslavya ve Yunanistan'ın Almanya tarafından işgal edilmesi ile Balkan Antantı tarihe karışmıştır. Balkan Antantı'nın son bulduğu gün olarak Yugoslavya'nın Almanya'ya teslim olduğu gün olan 18 Nisan 1941 tarihinin esas alınabilir. Çünkü Yugoslavya'nın teslim olmasıyla birlikte çok taraflı olan Antantın

²⁹⁸ Ahmet Şükrü Esmer-Oral Sander, *a.g.m.*, s.152 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.631 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.212.

²⁹⁹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.212 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.533 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.453.

* Mihver Kuvvetleri: Almanya, Japonya, İtalya, Romanya, Bulgaristan

³⁰⁰ Ahmet Şükrü Esmer-Oral Sander, *a.g.m.*, s.153 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.453 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.213.

geriye iki üyesi (Türkiye ve Yunanistan) kalmış ve bu durumda da çok taraflı olan Balkan Antantı anlamını yitirmiştir. Zaten Yugoslavya'nın işgalinden beş gün sonra, Balkan Antantı'nın bir diğer üyesi Yunanistan'da işgal edilmiştir³⁰¹.

2-Balkan Antantı'nın Avrupa'daki ve Balkanlar'daki Yansımaları

a-Balkan Antantı'nın Başarısızlıkları

Balkan Antantı kağıt üzerinde, belirli ve zayıf devletlerin saldırısını önleme gibi sınırlı bir amacı olan kolay çözümler bir gruplaşmaydı. Üye ülkeler, büyük devletlere karşı korunması gereken başka sınırlarının da var olduğu gerçeğini ihmal etmişlerdir. Türkiye ise bu gerçeğin farkına vardığı için Balkan Antantı'nın daha kuruluş aşamalarından itibaren Balkan Devletlerinin kendi sınırlarını garanti eden zayıf bir birlik değil, aynı zamanda bu sınırları Avrupa'nın büyük devletlerine karşıda koruyabilecek kuvvetli bir birliğin kurulması istemiştir. Böylece Balkan Antantı Avrupa'da oluşan bloklar arasında bir denge unsuru olabileceği gibi büyük bir devletin saldırısı karşısında kuvvetli bir blokta kurmuş olacaktır. Fakat Büyük Önder Atatürk'ün bu özlemi gerçekleşmemiştir. Balkan Antantı sınırlarını dış tehlikelere karşı koruyacak bir mekanizma kurulamaması bu teşkilatın en zayıf yönü olduğu gibi, İkinci Dünya Savaşına giden süreçte meydana gelen olayların seyrine bakıldığında bu görüşün doğruluğu ortaya çıkmıştır³⁰².

Türkiye ve Yunanistan'ın Balkan Antantına koydurduğu çekinceler ise, Antantın etkinliğini ve sonraki dönemde gelişmesini sınırlandırmıştır. Özellikle Türkiye'nin SSCB için koyduğu çekince; Sovyet Hükümetine, Türkiye'nin Balkan Antantı'ndan doğan yükümlülüklerini kendi isteği doğrultusunda sınırlandırma ve Balkanlar'da söz sahibi olma olanağı verici nitelikte olmuştur³⁰³.

³⁰¹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.453 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.214.

³⁰² Oral Sander, *a.g.e.*, s.11-12 ; Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.460 ; Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası...*, s.101 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.215.

³⁰³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.450.

Birer Balkan Devleti olan Bulgaristan ve Arnavutluk'un Balkan Antantı dışında kalması, Balkan Antantı'nın ismini dahi tartışma konusu yapmış ve etkinliğini azalttığı gibi, “*Bulgaristan ve Arnavutluk'u içine almayan bir anlayışın gerçek bir Balkan Antantı niteliği taşımayacağı*” iddia edilmiştir³⁰⁴.

Balkan Antantı'nın sadece Bulgaristan'dan gelebilecek bir saldırıya karşı yapılmış olması ve bazı çekincelerle kapsamının daha da daraltılması ya da başka bir deyişle içeriden ve dışarıdan gelebilecek tüm saldırılara karşı koyan bir nitelik kazanamaması da, Antant'ın zayıf yönlerinden birisi olmuştur³⁰⁵.

1930-1933 Balkan Konferansları sırasında başlayıp, Balkan Antantı çerçevesinde sürdürülen ekonomik (Ticaret, Bankacılık, Ulaştırma, Ticaret Odaları, Turizm) ve kültürel (özellikle okulların tarih kitaplarında birbirine karşı yersiz bölümlerin kaldırılması girişimi) işbirliği çabalarından, dönemin koşulları ve zorlukları nedeniyle yeterince verim alınamamıştır. Ancak 1935 yılında Posta ve Telekomünikasyon ile 1938'de Turizm Anlaşmalarının yapılması gibi olumlu adımlar da atılmıştır³⁰⁶.

Balkan Antantını Türkiye adına imzalayan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ise, Antantın yok olma nedeni olarak; İtalya'nın 1939 Nisanı'nda Arnavutluk'a anarşi olduğu gerekçesiyle asker çıkarmasına rağmen, Balkan Antantı Daimi Konseyi'nin toplanıp harekete geçmemesi olduğunu iddia etmiştir. Tevfik Rüştü Aras eğer Arnavutluk'un işgali öğrenildiği zaman Konsey toplansaydı ve bir Yugoslav Tümeni, İtalya'nın ilan ettiği gibi aynı maksatla Arnavutluk'a gönderilip, diğer Balkan Antantı üyeleri de sınırlarındaki kuvvetleri arttırsalardı, İtalya'nın Arnavutluk'tan geri çekileceğini böylece hem İtalya'nın Yunanistan'a saldırması imkanının kalmayacağını hem de İkinci Dünya Savaşı'nın Balkanlara sirayet etmesinin önlenmiş olacağı kanaatindeydi³⁰⁷.

³⁰⁴ Oral Sander, *a.g.e.*, s.12 ; Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s.337.

³⁰⁵ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.125.

³⁰⁶ Aynı makale, s.216.

³⁰⁷ Tevfik Rüştü Aras, *Atatürk'ün Dış Politikası*, İstanbul 2003, s.134, 195.

b-Balkan Antantı'nın Başarıları

Zayıf bir teşkilat olmasına rağmen Balkan Antantı'nın siyasi alanda bazı başarıları da söz konusu olmuştur. Dört üye ülke, Avrupa'daki siyasi gelişmeler karşısında genellikle ortak bir tutum takınmışlardır. İtalya'nın 3 Ekim 1935 tarihinde Habeşistan'ı işgale başlaması üzerine; Antant devletleri, Milletler Cemiyeti'nin İtalya'ya karşı aldığı iktisadi zorlama tedbirlerine birlikte katılmışlardır³⁰⁸.

Antant devletleri, 1923 yılında Lozan'da tespit edilen Boğazların statüsünün değiştirilmesi konusunda Montreux Konferansı'nda, Türkiye'nin tezini ve teşebbüsünü desteklemişlerdir. Konferans sonucunda Boğazların statüsünün Türkiye lehine değişmesinde, Antant devletlerinin dayanışma içinde birlikte hareket etmesinin büyük rolü olmuştur³⁰⁹.

İspanya'da 18 Temmuz 1936'da İç Savaş başlayınca, Almanya ve İtalya isyancı General Franco'ya ; Sovyetler Birliği ise Cumhuriyetçi Madrid Hükümetine yardım etmeye başlamıştır. 1937 yazında İtalyan denizaltıları, Madrid Hükümeti'nin bağlantılarını kesmek üzere Akdeniz'de korsanlık eylemlerine girişince, ticaret gemileri için bu güzergahta güvenlik sorunları belirmiştir. Bu soruna karşı devriye önlemlerinin alınması için İngiltere ve Fransa'nın girişimi ile 14 Eylül 1937'de Nyon, 17 Eylül 1937'de ise Cenevre Anlaşmaları yapılırken, Balkan Antantı üyesi dört devlet bu Anlaşmalara birlikte katılmışlardır³¹⁰.

Mustafa Kemal Atatürk, Akdeniz'de yapılan bu işbirliği çabalarına verilen destek için TBMM'nin açılışı vesilesiyle 1 Kasım 1937'de yapmış olduğu konuşmada; *“Barış yolunda nereden bir çağrı geldiyse Türkiye onu ilgiyle karşıladı ve yardımını esirgemedi. İspanya olayları nedeniyle Akdeniz ve Karadeniz’de alınması gereken önlemlere, Cumhuriyet Hükümeti en geniş anlayışla katıldı. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bizi ilgilendiren alanlarda ve bu arada Akdeniz’de*

³⁰⁸ Kadir Gündoğan, *a.g.m.*, s.461; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.496-497; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; İsmail Soysal, “1934 ve 1954 Balkan Paktları”, s.94 ; Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.93.

³⁰⁹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.497 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451 ; Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *a.g.e.*, s.102 ; Hasan Berke Dilan, *a.g.e.*, s.93.

³¹⁰ İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.189-191 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.451.

barış ve dengenin korunması, bizim yakından ve ilgiyle izlediğimiz bir konudur."³¹¹ sözleri Mustafa Kemal Atatürk'ün, "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesi doğrultusundaki kararlı tutumunun en bariz örneklerindendir.

Balkan Antantı, iki Dünya Savaşı arasında Avrupa'da gerçekleştirilen ilk "Bölgesel Savunma Antlaşması" olmuştur. Daha önce yapılan Küçük Antant'ın bölgesel niteliği yoktu. Çünkü Çekoslovakya Orta Avrupa'da, Romanya ve Yugoslavya Balkanlar'daydı. Küçük Antant ile Bulgaristan ve Macaristan'ın revizyonizmine karşı statükonun korunması amaçlanmıştır. 1925 yılında imzalanan Locarno Antlaşması ise bir savunma paketi değil; Almanya'nın batı sınırlarının ve Renn bölgesinin askerlikten arındırılmış durumunun İngiltere, Fransa, Belçika ve İtalya ile birlikte güvence altına alınmasıydı³¹².

Balkan Antantı, Türkiye'nin katılmış olduğu "Çok Taraflı İlk Savunma Antlaşması" olmuştur. Bunu 8 Temmuz 1937 tarihinde Tahran'da Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında Sadabad Sarayı'nda imzalanan Sadabad Paketi izlemiştir³¹³.

Ayrıca Balkan Antantı, kuruluşundan yıkılışına kadar geçen yedi yıllık (1934-1941) süre zarfında Bulgaristan'ın herhangi bir saldırısını ve büyük bir Avrupa Devletine alet olmasını önlediği gibi; özellikle Türkiye'nin Yunanistan'a verdiği güvence karşısında, Bulgaristan, İtalya Yunanistan'a saldırdığı sırada bile yeniden Ege Denizine inme fırsatı ve cesareti bulamamıştır³¹⁴.

³¹¹ Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille): TBMM'de ve CHP Kurultaylarında (1906-1938)*, Yay. Haz: Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Akif Tural, Ankara 2006, s.859.

³¹² Hüner Tuncel, *Atatürkçü Dış Politika*, İstanbul 2008, s.151 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.215 ; İsmail Soysal, "1934 ve 1954 Balkan Paktları", s.92.

³¹³ İsmail Soysal, "Balkan Paketi (1934-1941)", s.216.

³¹⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.453 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.215-216.

II.BÖLÜM

BALKAN PAKTI

A-İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE SONRASINDA AVRUPA İLE BALKANLAR'DAKİ SİYASİ DURUM

1-İkinci Dünya Savaşı (1939-1945)

a-Savaşın Başlaması ve Polonya'nın İşgal Edilmesi

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da 1919 Versailles sistemi ile oluşturulan düzen, savaştan mağlubiyetle ayrılan devletlerin tepkisini çektiği gibi, Avrupa'da meseleleri halletmekten çok onları bir süreliğine erteleyen hatta yeni sıkıntılara sebebiyet veren bir antlaşma olmuştur. Buna bağlı olarak özellikle 1930'lardan itibaren statükocu (antirevizyonist) devletlerle, statükonun değişmesini isteyen revizyonist devletler arasında siyasi, ekonomik ve askeri çekişmeler başlamıştır. Bu devletler arasındaki çatışmalar da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep olmuştur³¹⁵. Savaşın başlamasının görünürdeki sebebi, Almanya'nın Polonya'ya saldırması gibi gözükse de asıl neden; İngiltere ve Almanya arasında, yani Avrupa'nın en büyük denizci ve sömürgeci devleti ile en güçlü kara devleti arasında, dünya siyasetinin yürütülmesi bakımından doğrudan doğruya bir anlaşmaya varılamamış olması ve bu arada Almanya'nın ekonomik ve askeri gücünün Avrupa'daki diğer ülkeleri tehdit etmeye başlamasıdır³¹⁶.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Batılı Devletlerin Almanya'nın yayılcı politikalarına karşı gereken tepkiyi göstermemesi ve 1938 Münih Konferansı'nda Çekoslovakya'yı Almanya'ya bırakmaları üzerine Sovyetler Birliği yöneticilerinde, Batıların, Alman saldırganlığını kendilerine doğru yönelttikleri inancı hakim olmaya başlamıştı. Sovyet yöneticilerinin bu inancı, İngiltere ve Fransa'ya, Alman

³¹⁵ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul 1995, s.595 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.400.

³¹⁶ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.595.

yayılmacılığına karşı birlikte hareket etmeyi teklif etmeleri ve bu teklifin reddedilmesi üzerine pekişmiştir. Böylece Almanya'ya karşı Doğu Avrupa'da kendisini güvence altına almak isteyen Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı başlamadan kısa bir süre önce 23 Ağustos 1939'da Almanya ile bir Saldırmazlık Paktı imzalamıştır³¹⁷.

1 Eylül 1939'da Alman birliklerinin, Polonya'ya taarruz etmesi ve Polonya'ya muhtemel bir Alman saldırısı karşısında güvence vermiş olan İngiltere ile Fransa'nın yükümlülükleri uyarınca 3 Eylül 1939 tarihinde Almanya'ya savaş ilan etmeleri üzerine İkinci Dünya Savaşı fiilen başlamıştır³¹⁸. Alman kuvvetleri ise hızlı bir şekilde ilerleyerek 14 Eylül 1939'da Varşova'yı kuşatmış, 28 Eylül'de ise şehri ele geçirmişlerdir³¹⁹.

Polonya'nın durumu SSCB'yi de harekete geçirmiş ve Sovyet orduları 17 Eylül'de Polonya sınırını aşmışlardır. Bunun üzerine Almanya ile Sovyetler Birliği arasında 28 Eylül 1939 tarihinde Moskova'da yapılan ek bir anlaşma ile Polonya'yı paylaşmışlardır. Anlaşmaya göre Polonya'nın Varşova dahil batısını Almanlar, doğusunu ise Sovyetler Birliği almıştır³²⁰.

b-Almanya'nın Fransa ve İngiltere'ye Saldırması

Almanya, Doğu'da Sovyetler Birliği ile Saldırmazlık Paktı imzaladıktan ve Polonya meselesini hallettikten sonra Fransa üzerine yönelmiştir. Fakat Fransa'ya saldırmadan önce stratejik yönden önemli olan kuzey topraklarını almaya karar vermiş ve 9 Nisan 1940 tarihinde Alman kuvvetleri hem Danimarka'yı hem de Norveç'i işgal etmişlerdir. Böylece Almanya, doğu ve kuzey bölgelerinin güvenliğini sağlamıştı³²¹.

³¹⁷ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.530-531.

³¹⁸ Servet Avşar, "İkinci Dünya Savaşı ve İsmet İnönü'nün Uyguladığı Dış Politika", *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (20-22 Ekim 1997)*, Ankara 1999, s.562 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.399.

³¹⁹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.595.

³²⁰ Aynı eser, s.596 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.409.

³²¹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.596-597 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.366.

Danimarka ve Norveç'in ele geçirilmesinden sonra Alman kuvvetleri, 10 Mayıs 1940'da Fransa üzerinde de mutlak hakimiyet kurmak için harekete geçmişlerdir. Alman orduları dahaki önce işgallerinde olduğu gibi Fransa'yı da kısa bir sürede (14 Haziran'da Paris'i, 20 Haziran'da ülkenin tamamını) işgal etmiştir. İşgalden sonra ülkenin güneyindeki Vicky kentinde, Birinci Dünya Savaşı kahramanlarından Mareşal Philippe Petain yönetiminde Nazi taraftarı kukla bir hükümet kurulmuştur. Almanlar, Fransızlara teslimiyet belgelerini ise kendilerinin Birinci Dünya Savaşı sonrasında teslim alınmasına dair antlaşmanın imzalandığı Compiègne ormanında ve aynı tren vagonunda imzalattırarak, bir anlamda Birinci Dünya Savaşı'nın intikamını almışlardır³²².

10 Haziran 1940 tarihinde İtalya savaşa katıldığını ilan ettiği gibi³²³ aynı gün Fransa ve İngiltere'ye savaş açmıştır³²⁴. Adolf Hitler'in kuvvetleri ise kısa sürede Fransa'yı savaş dışında bıraktıktan sonra, İngiltere'ye yönelmiştir. Fakat İngiltere'nin bir ada devleti olması³²⁵ ve deniz gücü sebebiyle, Almanlar, İngiltere'nin havadan yoğun bir şekilde bombardımana maruz bırakılmasını planlamış ve ülkenin ağır bir tahribata uğratılması durumunda İngilizlerin barışa yanaşacaklarını ümit etmişlerdir. A.Hitler, "Seelöwe (Deniz Aslanı)" adı verilen planı uygulamaya geçmeden önce İngiltere'ye barış teklifinde bulduysa da, teklifine cevap alamamış ve 13 Ağustos 1940 tarihinden itibaren Alman uçakları, İngiltere'yi bombalamaya başlamışlardır. 31 Ekim'e kadar süren bombardımanda İngiltere teslim olmaya yanaşmadığı gibi, Alman Hava Kuvvetleri de ciddi kayıplar vermiştir. Amaçlanan başarının gelmemesi üzerine, Adolf Hitler bombardımandan sonra İngiltere'ye yapılması planlanan çıkarma hareketinden da vazgeçmiştir³²⁶.

³²² Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.410.

³²³ Yuluğ Tekin Kurat, "Elli Yıllık Cumhuriyetin Dış Politikası 1923-1973", *Belleten*, XXXIX, S.154, (Nisan 1975), Ankara 1975, s.272

³²⁴ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.597.

³²⁵ *Aynı eser*, s.598.

³²⁶ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.369.

c-Alman-Sovyet Savaşı ve ABD'nin Savaşa Dahil Olması

Almanlar, Avrupa'da yayılma gösterdikten sonra 22 Haziran 1941'de üç ayrı koldan Sovyetler Birliğine saldırmışlardır. Tarihteki en büyük savaş hareketinde üç milyon askerden oluşan Alman kuvvetleri, beş milyon Sovyet askerini geri çekilmeye zorladığı gibi; aynı yılın Ekim ayında Kırım'a kadar ilerlemiştir. Fakat kış mevsiminin beklenenden erken gelmesi ve Alman ordusundaki lojistik eksiklikler sebebiyle Alman kuvvetlerinin, Moskova'yı ele geçirmek üzere yaptıkları saldırı sonuç vermemiştir. Bu arada Sovyetler Birliği ile İngiltere arasında 12 Temmuz 1941'de bir "Ortak Hareket Anlaşma" imzalanmıştır. Anlaşmaya göre iki devlet, Almanya'ya karşı birbirlerini desteklemeyi, bütün güçleri ile birbirlerine yardım etmeyi ve Almanya ile ayrı ayrı anlaşma yapmamayı taahhüt etmişlerdir³²⁷.

1941 yılı sonunda İkinci Dünya Savaşı'nın kaderini değiştiren bir gelişme olmuştur. Fiilen savaşın içinde yer almamasına rağmen ABD'nin, İngiltere ve Çin'e yaptığı yardımlar Mihver* Kuvvetlerinden Japonya'yı rahatsız etmiş ve ABD'den yaptığı yardımları kesmesini talep etmiştir. ABD'nin geri adım atmaması ve Amerika'daki Japon alacak ve mallarını dondurması üzerine, 7 Aralık 1941 sabahı Japon uçakları ABD'nin Hawaii eyaletindeki Pearl Harbor deniz üssünü ani bir baskınla bombalamışlardır³²⁸.

Pearl Harbor baskını, o güne kadar Müttefik** Devletlerine yakın olmasına rağmen tarafsız bir politika izleyen ABD'nin resmen Müttefik Kuvvetlerinin yanında savaşa katılmasına sebebiyet verdiği gibi³²⁹, bu durum en çok İngiltere'yi sevindirmiştir³³⁰. Tarihler 8 Aralık 1941'i gösterdiğinde Japonya, ABD ve İngiltere'ye savaş ilan ederken; 11 Aralık 1941 tarihinde ise ABD, Almanya ve İtalya birbirlerine savaş açmışlardır. Aynı gün Almanya, İtalya ve Japonya arasında bir pakt yapılmıştır. Pakta göre; bu üç devlet, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerine karşı

³²⁷ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.412 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.602 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.377.

* Mihver Devletleri: Almanya, Japonya, İtalya, Romanya, Bulgaristan

** Müttefik Devletleri: İngiltere, Fransa, SSCB, ABD, Çin

³²⁸ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.381-382 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.412-413.

³²⁹ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.413.

³³⁰ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.382.

kesin zafer kazanıncaya kadar savaşmayı ve bu devletlerle ayrı ayrı mütareke veya barış antlaşması yapmamayı taahhüt etmişlerdir³³¹.

Diğer taraftan Alman saldırıları karşısında kendisini güvence altına almak ve uğradığı zararı en aza indirebilmek amacıyla Sovyet yönetimi, 26 Mayıs 1942'de Londra'da İngiltere ile 11 Temmuz 1942'de ise Washington'da ABD ile birer İttifak Antlaşması imzalamıştır. Özellikle 11 Temmuz 1942 tarihli İttifak Antlaşmasına göre; ABD, Sovyetler Birliği'nin saldırılara karşı kendisini savunmasının, kendi savunması bakımından da önemli olduğunu dikkate alarak SSCB'ye yardımda bulunacaktı. Fakat olağanüstü durumun sona ermesi ile birlikte, Sovyet hükümeti Amerika Birleşik Devletleri'nden aldığı savunma malzemelerinden sağlam kalanlarını geri iade edecekti³³².

Sovyetler Birliği böylece hem İngiltere hem de ABD'nin desteğini sağlamıştır. Bu arada Alman-Rus cephesinde kış mevsiminin gelmesiyle duran savaş, SSCB-ABD İttifak Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre önce Haziran 1942'de, Alman kuvvetlerinin yeniden saldırıya geçmesi ile daha geniş cephelere yayılmıştır. Alman kuvvetleri Stalingrad'ı kuşattıktan sonra Kafkaslara kadar ilerlemişlerse de³³³, Hitler'in alınmasına prestij açısından büyük önem verdiği Stalingrad'ı ele geçirememişleridir. Ruslar, Alman saldırılarını püskürttüğü gibi Ocak 1943'ten itibaren karşı taarruza geçmişler ve 2 Şubat 1943'de 6. Alman Ordusunu esir almışlardır. Ordu komutanı Mareşal Paulus ile 22 generali de teslim olmuştur³³⁴. Stalingrad kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanması savaşın kaderini değiştirdiği gibi, Alman kuvvetleri de Doğu cephesindeki üstünlüklerini yitirmişlerdir³³⁵.

---

³³¹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.607.

³³² Aynı eser, s.603-604.

³³³ Aynı eser, s.605.

³³⁴ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.383.

³³⁵ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.413 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.605.

d-Almanya ve Japonya'nın Teslim Olmaları

1944 yılına gelindiğinde ise Müttefik Kuvvetleri, Mihver Devletlerine karşı hava üstünlüğünü ele geçirmişler ve Fransa'nın iç kesimlerine doğru ilerlemeye başlamışlardır. 9 Ağustos 1944'te ise Paris kurtarılmıştır. Aynı gün General Charles De Gaulle, Petain Hükümeti'nin şimdiye kadar almış olduğu kararları geçersiz ilan edip, kendi hükümetini kurmuştur³³⁶.

Bu dönemde doğuda Sovyetler Birliği, batıdan da diğer Müttefik Kuvvetleri, Berlin'in ele geçirilmesi için bir harekate girişmişlerdir. Müttefik Kuvvetlerinin başarılı olup Berlin'e girmesi üzerine³³⁷, 30 Nisan 1945 tarihinde Adolf Hitler aylardır yaşadığı sığınağında intihar etmiştir. A.Hitler'in vasiyeti üzerine Devlet Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Komutanı, Büyük Amiral Karl Dönitz olmuştur. 2 Mayıs'ta ise Berlin, Müttefik Kuvvetlerine teslim olmuştur. Amiral Dönitz, Almanya'nın idaresini eline alır almaz temel görevinin Almanya'yı Bolşevizm'den kurtarmak olduğunu açıklamış ve bu sebeple Alman kuvvetleri kitleler halinde İngiliz ve Amerikalılara teslim olmayı tercih etmişlerdir. Amiral Dönitz 7 Mayıs 1945 tarihinde temsilcilerini, Müttefik Kuvvetleri Batı Avrupa Başkomutanı General Eisenhower'ın Reims'de bulunan karargahına gönderip, kayıtsız şartsız teslim olduklarını belirten belgeleri imzalatmıştır. Böylece Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sona ermiştir³³⁸.

Uzakdoğu'da ise 9-10 Temmuz 1945 tarihlerinde Tokyo, ABD tarafından havadan bombalanmıştır. Pasifik'te savaş şiddetli bir şekilde devam ederken, 26 Temmuz 1945 tarihinde ABD, İngiltere ve Çin, Japonya'dan teslim olmasını istemiştir. Japonya'nın bu istediği reddetmesi üzerine ABD, Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olmasını sağlamak üzere 6 Ağustos 1945'te Hiroshima'ya, 9 Ağustos'ta ise Nagasaki'ye birer atom bombası atmıştır³³⁹.

³³⁶ Rifat Uçarol, a.g.e., s.609.

³³⁷ Aynı eser, s.611.

³³⁸ Mustafa Aydın, a.g.m., s.414 ; Fahir Armaoğlu, a.g.e., s.402 ; Rifat Uçarol, a.g.e., s.611.

³³⁹ Rifat Uçarol, a.g.e., s.612 ; Mustafa Aydın, a.g.m., s.414 ; Fahir Armaoğlu, a.g.e., s.406.

Japonya bu gelişmeler karşısında artık savaşı sürdüremeyeceğini anlayarak, 10 Ağustos 1945 tarihinde yenilgiyi kabul edip, teslim olacağını Amerika Birleşik Devletlerine bildirmiştir. 2 Eylül 1945’de Japon İmparatoru’nun yetkili kıldığı temsilciler ile Müttefik Kuvvetleri Pasifik Başkomutanı General Mac Arthur arasında, Tokyo Koyu’nda bulunan ABD’nin Missouri Zırhlısı’nda, Japonya’nın kayıtsız şartsız teslim olduğuna ilişkin sözleşme imzalanmıştır. Böylece altı yıl süren ve tahminen 40.000.000 kişinin yaşamını yitirdiği İkinci Dünya Savaşı, Müttefik Devletlerin galibiyetiyle sona ermiştir³⁴⁰.

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte, başta Avrupa olmak üzere milletlerarası sistem esaslı bir şekilde yapısal bir değişikliğe uğramıştır. Birçok yerde siyasi harita yeniden düzenlenirken, iki süper gücün (ABD-SSCB) önderliğinde Doğu ve Batı blokları oluşmuştur³⁴¹.

e-İkinci Dünya Savaşı Döneminde Genel Olarak Türkiye

ea-Savaşın İlk Yıllarında Türkiye

İkinci Dünya Savaşı başlamadan kısa bir süre önce 23 Ağustos 1939’da Sovyetler Birliği ve Nazi Almanya’sı arasında imzalanan “Saldırmazlık Pakti”³⁴², tüm dünyada büyük bir şaşkınlık yarattığı gibi Türkiye’yi de güç durumda bırakmıştır. Türkiye, İngiltere ve Fransa ile görüşmeler yaparken, Sovyetler Birliği’nin de bu devletlerin yanında yer alacağını ummaktaydı. Fakat Sovyetler Birliği’nin Almanya ile anlaşması, Türkiye’yi “Dostluğuna büyük önem verdiği Sovyetler Birliği’nin peşinden mi gitmeli, İngiltere ve Fransa ile birlikte yürümeye devam mı etmeli³⁴³ ya da o zamana kadar olduğu gibi herhangi bir ittifaka

³⁴⁰ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.612-613,616 ; Kamuran Gürün, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939’dan Günümüze Kadar)*, Ankara 1983, s.136 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.406.

³⁴¹ Yusuf Sarıncay, “Türkiye’nin NATO’ya Girişi ve Türk Dış Politikasına Etkileri (1952-1990)”, *Onuncu Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri (20-22 Nisan 2005)*, Ankara 2006, s.46 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.616-617.

³⁴² Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.531.

³⁴³ Haluk Ülman, “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler (1923-1968) I”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, XXIII, No: 3, (Eylül 1968), Ankara 1968, s.258-259.

girmeksizin tarafsızlığını devam mı ettirmeli?” soruları arasında büyük bir tercih ile karşı karşıya bırakmıştır³⁴⁴.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci cumhurbaşkanı İsmet İnönü(1938-1950), ilke olarak Batılı müttefiklerinin yanında yer almayı kabul ve tercih etmekle birlikte, Sovyetler Birliği ile de ilişkileri tamamen koparmak istemediği gibi aksine Sovyetler Birliği ile de bir uzlaşma fırsatı yakalamak niyetindeydi³⁴⁵. Bu doğrultuda Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu(1938-1942) başkanlığındaki bir Türk Heyeti, 25 Eylül 1939'da iki ülke arasında yeni bir ittifak antlaşması yapabilmek amacıyla Moskova'ya gitmiştir. Fakat Sovyetler Birliği lideri Stalin ve Dışişleri Bakanı Molotov böyle bir antlaşmanın bedeli olarak; Türkiye'den Boğazların kendisiyle birlikte ortak savunulmasını ve Sovyetler Birliği'nin Bulgaristan ve Romanya'dan olan toprak talepleri konusunda Türkiye'nin çekimser kalmasını talep etmiştir. Bu istekleri ulusal egemenlik ve bağımsızlık ilkelerine uygun bulmayan Türkiye, ister istemez Sovyetler Birliği'nden ayrılarak, İngiltere ve Fransa ile işbirliğine yönelmiştir³⁴⁶.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra da 19 Ekim 1939 tarihinde Ankara'da Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında Üçlü İttifak Antlaşması imzalamıştır. Böylece Türkiye savaşın başlarında Batı dünyası ile kader birliği yapmaya başlarken, antlaşma şartları gereğince; bir Avrupa Devletinin saldırısı ile başlayan, İngiltere ile Fransa'nın katılacağı bir savaş Akdeniz'e yayılırsa, Türkiye, İngiltere ve Fransa'ya yardım edecekti. Aynı şekilde Türkiye'nin bir Avrupa Devletinin saldırısına uğraması durumunda ise İngiltere ve Fransa, Türkiye'ye yardımda bulunacaklardı³⁴⁷.

Türkiye, iki Müttefik Devlet ile böyle bir ittifak yapmış olmasına rağmen “Üçlü İttifak Antlaşmasına”, antlaşmadan doğan yükümlülükleri sebebiyle

³⁴⁴ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi: 1938-1945*, I, İstanbul 1996, s.259.

³⁴⁵ Aynı eser, s.260.

³⁴⁶ Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.259 ; Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.267-268.

³⁴⁷ Yusuf Sarımay, *a.g.m.*, s.45-46 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.531.

kendisinin Sovyetler Birliği ile savaşa sürüklenmeyeceği konusunda bir çekince de koydurmuřtur³⁴⁸.

Avrupa’da giriştiği seri saldırı ve işgallerin ardından Alman kuvvetleri, 1941 yılının başlarında Balkanlara da yönelmiş ve 2 Mart 1941 tarihinde Sofya’ya girmişlerdir. Fakat Adolf Hitler, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’ye 4 Mart tarihinde göndermiş olduğu mektupta, Almanya olarak Türkiye’ye saldırmak gibi bir niyetlerinin olmadığını ve Alman ordularının Türk sınırından 50 kilometre uzakta duracağını belirtmiřtir³⁴⁹.

Sovyetler Birliğine karşı başlatacağı saldırı hareketi öncesinde Balkanlar’da güvenliği ve Türkiye’nin tarafsızlığını sağlamak arzusunda olan Hitler, Türkiye’ye bir Saldırmazlık Paktı önermiřtir³⁵⁰. İkinci Dünya Savaşı sırasında bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumanın tek yolu olarak savaş dışında kalmayı gören Türk Hükümeti; İngiltere ve Fransa ile olan ittifakına, Batılı müttetikleri ve Sovyetler Birliği’nin hoşnutsuzluğu pahasına da olsa, 18 Haziran 1941’de Almanya ile bir “Saldırmazlık Antlaşması” yapmıřtır³⁵¹.

eb-Mihver ve Müttetik Devletlerin Türkiye’yi Savaşa Dahil Etme Çabaları

Türkiye ile yapılan saldırmazlık antlaşması Berlin’de, Türkiye’nin Almanya’nın yanında savaşa katılması için atılan bir adım olarak görülmüştür. Alman Hükümetine göre; Alman orduları askeri zaferler kazanmaya başladıkça, Türkiye eninde sonunda kendilerinin yanında savaşa katılacaktı. Bu arada Alman ordularının, 22 Haziran 1941’de Sovyetler Birliğine savaş açması ve ilk dönemlerde

³⁴⁸ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.531.

³⁴⁹ İsmail Soysal, “Balkan Paktı (1934-1941)”, s.212 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.533.

³⁵⁰ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.533.

³⁵¹ Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.245 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.533.

Alman kuvvetlerinin zaferleri, İkinci Dünya Savaşı'nın başından beri Sovyetler Birliği ile arasında ihtilaf bulunan Türkiye'de sempati ile karşılanmıştır³⁵².

Ayrıca Alman Hükümeti, Türkiye'nin kendilerinin yanında savaşa katılmasını sağlamak için, Ankara'da Alman propaganda faaliyetlerinin daha etkin kılınması çalışmalarına hız verdiği gibi³⁵³, ellerinde tuttıkları Ege Adalarından bazılarını da Türkiye'ye vermeyi teklif etmişlerdir. Fakat Başbakan Şükrü Saraçoğlu(1942-1946), Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Franz von Papen ile 1942 Ağustosunda yaptığı bir görüşmede; bir Türk olarak SSCB'nin yıkılmasını çok büyük bir arzu ile istediğini ve böyle bir fırsatın bin yılda bir defa ortaya çıkabileceğini ancak başbakanı olarak Türkiye'nin mutlak bir tarafsızlık politikası takip etmesi gerektiğine inandığını belirtmesi, Almanya'nın yaklaşık olarak bir yıldır devam eden Türkiye'yi kendi yanında savaşa çekme politikasının başarısızlığa uğradığının göstergesi olmuştur³⁵⁴.

Savaş tüm hızıyla devam ederken Kuzey Afrika'da Müttefik Kuvvetlerinin başarılar kazanmaları ve SSCB'nin Almanya'ya karşı üstünlük sağlamaya başlaması üzerine İngiliz Başbakanı Winston Churchill, Almanya'ya Balkanlar'dan da saldırılması gerektiği inancıyla, Türkiye'nin de artık savaşa katılması gerektiğini düşünmeye başlamıştır. ABD Başkanı Franklin Roosevelt ve SSCB lideri Josef Stalin'in, Churchill ile aynı düşüncede olduklarını belirtmeleri üzerine, İngiliz Başbakanı³⁵⁵ ile Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 30 Ocak-1 Şubat 1943 tarihlerinde Adana'da Cumhurbaşkanlığı Özel Vagonu'nda görüşmüşlerdir³⁵⁶.

İnönü ve Churchill arasındaki görüşmelere, İngiltere adına, Ankara Büyükelçileri Sir H.Knatchbull Hugessen'in de aralarında bulunduğu bazı İngiliz diplomatlar ve subaylar katılırken; Türkiye'yi temsilen Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu ile Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak(1922-1944) Adana görüşmelerinde yer almıştır. İngiltere Başbakanı

³⁵² Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.599-600.

³⁵³ *Aynı eser*, s.604.

³⁵⁴ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.448-450.

³⁵⁵ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.534 ; Cemil Koçal, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi: 1938-1945*, II, İstanbul 1996, s.142.

³⁵⁶ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.451.

Winston Churchill, Türkiye'nin kısa sürede savaşa katılmasının mümkün olmadığını bildiğinden, öncelikli olarak Türk Ordusu'nun, İngiltere ve ABD tarafından temin edilecek modern askeri malzeme ve silahlar ile donatılmasını; sonrasında da Türkiye'deki hava ve deniz üslerinden yararlanmak suretiyle, Türkiye'nin de kendi saflarında savaşa katılmasını öngören planı Türk Devlet Adamlarına sunmuştur³⁵⁷.

Winston Churchill, Adana görüşmelerinde Türk-Sovyet ilişkilerine de değinerek, olası bir Sovyet saldırısı ihtimaline karşı, Türkiye'nin kendisini koruyabilmesi için en güvenli yolun savaşa kendi yanlarında katılması olduğunu ve savaş sonrasında Türkiye'nin güvenliğinin Birleşmiş Milletler tarafından sağlanacağı garantisini vermiştir³⁵⁸. Churchill, Adana'da bir anlamda Türkiye'nin SSCB'den duyduğu endişeyi gidermeye çalışmışsa da, Türk Hükümeti, SSCB'nin savaş sonrasında emperyalist bir devlet haline gelebileceğini belirttiği gibi³⁵⁹, ayrıca büyük miktarda askeri yardıma ihtiyaç duyduklarını gerekçe göstererek Churchill'e olumsuz yanıt vermiştir³⁶⁰.

Churchill Adana'daki görüşmelerden eli boş dönmüşse de, Türkiye'yi savaşa dahil etme planından vazgeçmemiştir. 4-8 Aralık 1943 tarihleri arasındaki İkinci Kahire Konferansına davet edilen Cumhurbaşkanı İnönü, Churchill ve Roosevelt ile buluşmuş ve kendisine "Balkan Cephesi Projesi" açıklanmıştır. Projeye göre Yunanistan'a çıkarma yapılacak, fakat bu arada Müttefik Kuvvetleri, Türk hava alanlarında üslenecekler ve ülkeye radar şebekesi kuracaklardı. İnönü bu öneriyi prensip olarak kabul etmişse de; hazırlık safhasının nasıl olacağı konusunda Türkiye Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu(1942-1944) ve İngiliz mevkidaşı Anthony Eden arasında sert tartışmalar olmuştur. Dışişleri Bakanı Menemencioğlu'nun direnmesi üzerine, durum telgraf ile Başbakan Şükrü Saraçoğlu ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a bildirilmiş ve onlarında görüşleri alınmıştır. Sonuçta Türk Devlet Adamları savaşa ancak Müttefik Devletlerinin yardımıyla,

³⁵⁷ Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.148-149 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.451.

³⁵⁸ Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.149.

³⁵⁹ Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.452.

³⁶⁰ Emre Kongar, *21.Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul 2006, s.456.

ordusunun donanımı ile eğitiminin tamamlanmasından sonra gireceklerini belirtilmişlerdir. Böylece bu konu bir süreliğine ertelenmiştir³⁶¹.

ec-Savaşın Son Döneminde Türkiye

Kahire'deki Türkiye, İngiltere ve ABD arasındaki görüşmelerden sonra, ön çalışmalarda bulunmak üzere Şubat 1942'de bir İngiliz askeri heyeti Ankara'ya gelmiştir. Fakat heyetin fazla ilgi görmemesi, İngiltere ve ABD de rahatsızlığa sebep olmuş ve iki ülkenin diplomatları Türk Dışişleri Bakanlığı ile sosyal ilişkilerini kesmişlerdir. Bu durum -Türkiye'nin savaşa girmeme konusundaki ısrarı- özellikle Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu'nun tutumundan doğmuştur. Menemencioğlu'na göre Türkiye, Almanya Balkanlar'da olduğu süre boyunca tarafsız kalmalıydı. Çünkü Batı Trakya ve Bulgaristan'daki hava üslerinden kalkacak Alman Hava Kuvvetlerine ait uçaklar, başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin üç büyük şehrini kolaylıkla yerlebir edebilecek donanıma sahiptiler. Türk Dışişleri Bakanı'nın görüşleri Genelkurmay Başkanlığı tarafından da yerinde bulunmuştur³⁶².

Türkiye ile Müttefikler arasındaki ilişkilerini zedeleyen bir diğer önemli olay ise Boğazlardan geçen Alman ticaret gemileri olmuştur. Müttefik Kuvvetleri, 1942 yılında Türk Hükümeti'nden, Boğazlardan geçen Mihver Devletlerine, özellikle Almanya'ya ait ticaret gemilerinin sıkıca aranmasını talep etmiştir. Müttefiklerin bu taleplerini 1943 yılı başlarında yinelemeleri üzerine Dışişleri Bakanı N.Menemencioğlu, Montreux Antlaşmasına göre ticaret gemilerinin Boğazlardan serbestçe geçebileceklerini ve bir aramaya tabi tutulmalarının söz konusu olmadığını belirtmiştir. İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Hugessen 1944 Mayıs'ında, savaş malzemesi ve silah taşıyan beş Alman gemisinin Boğazlardan geçeceğini Türk Hükümetine bildirmişse de, gemilerin aranması konusunda ret yanıtı alması üzerine,

³⁶¹ Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.m.*, s.276 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.462.

³⁶² Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.m.*, s.276 ; Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.164.

doğrudan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye başvurarak Boğazlardan geçen, ticaret gemisi şeklinde kamufle edilmiş Alman savaş gemilerinin varlığından söz etmiştir³⁶³.

Bu arada 1944 Haziranı'nın başında Kassel isimli Alman gemisine, kontrol edilme talebini kabul etmediği için Boğazlardan geçiş izni verilmemiştir. Almanya'nın Ankara Büyükelçisi von Papen, Menemencioğlu'na geminin sadece bir ticaret gemisi olduğu konusunda güvence vermişse de, İngiliz Hükümeti'nin ağır baskıları üzerine gemi aranmıştır. Aramalar sonucunda Kassel isimli geminin, ticaret gemisi şeklinde kamufle edilmiş bir savaş gemisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu gelişme üzerine Türkiye, Alman Hükümetini protesto ettiği gibi, bundan sonra Boğazlardan geçecek tüm Alman gemilerinin sıkıca aranmasına karar vermiştir. Öte yandan Bakanlar Kurulunun, Dışişleri Bakanı N.Menemencioğlu'nun son günlerde izlediği politikayı tasvip etmemesi üzerine, N.Menemencioğlu, 15 Haziran 1944 tarihinde Dışişleri Bakanlığı görevinden istifa etmiştir³⁶⁴.

Menemencioğlu'nun istifası üzerine Başbakan Şükrü Saraçoğlu bir süreliğine Dışişleri Bakanlığı görevini vekaleten üstlendikten sonra 13 Eylül 1944'te Hasan Saka yeni Dışişleri Bakanı olarak görevlendirilmiştir. Almanya'nın Ankara Büyükelçisi von Papen sonraki yıllarda yayınladığı anılarında ise; N.Menemencioğlu'nun Boğazlardan geçen Alman gemilerinde sadece ticari mallar bulunduğu dair kendisinden birkaç defa teminat aldığını, fakat kendisinin vermiş olduğu bu güvencelere Alman Hükümeti'nin uymadığını açıklamıştır. Von Papen anılarında ayrıca Menemencioğlu'nun istifasına Almanya'nın bu tutumunun sebep olduğunu da belirtmiştir³⁶⁵.

Müttefik Kuvvetlerin, Alman orduları karşısında zafer kazanmaya başlamaları üzerine Müttefik Devletleri, Türkiye'den Almanya ve Japonya ile olan diplomatik ilişkilerini kesmesini talep etmişleridir. Gelen yoğun baskılar karşısında Türkiye, 2 Ağustos 1944'te Almanya, 6 Ocak 1945'te ise Japonya ile olan diplomatik ilişkilerini kesmiştir. 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında Sovyetler

³⁶³ Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.246-248.

³⁶⁴ Aynı eser, s.248-250 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.467.

³⁶⁵ Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.251-252 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.468.

Birliği'nin Yalta kentinde düzenlenen Yalta Konferansı'nda alınan; “*Mart ayına kadar Almanya ve Japonya'ya savaş ilan eden devletlerin, San Francisco Konferansına katılabileceği ve Birleşmiş Milletlerin kurucu üyesi olabilecekleri*” yönündeki karar gereğince, Türkiye 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya sembolik olarak savaş ilan etmiřtir³⁶⁶.

Almanya ve Japonya'ya sembolik de olsa savaş ilan etmesinin ardından Türkiye, 1945 Nisanı'nda San Francisco'da toplanarak yeni bir milletlerarası teşkilatın kurulması konusunu görüşecek olan konferansa davet edilmiş ve BM teşkilatı kurucu üyeleri arasında yer almıřtır³⁶⁷.

Jeopolitik ve jeostratejik konumu nedeniyle, hem Müttefik hem de Mihver Devletleri Türkiye'yi savaşa sokabilmek için yoğun çaba harcamışlardır. Fakat Türkiye savaş süresince takip ettiği, “ülkenin bütünlüğünü ve bağımsızlığını hiçbir taviz vermeden muhafaza etmek, maceracı bir politikadan uzak durmak ve büyük devletler arasında bir denge unsuru olarak savaşın dışında kalma” politikası sayesinde İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başarmıştır. Türkiye'nin takip ettiği bu politikada Birinci Dünya Savaşı'nda kazandığı tecrübeler kadar, Sovyetler Birliği'nden duyulan endişe de büyük rol oynamıřtır³⁶⁸.

Türkiye'nin başarılı fakat onu birçok defa zor durumda bırakacak olan bu tarafsız politikasının mimarlığını; Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Dışışleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ve özellikle de İsmet İnönü'nün dış politika alanında en çok güvendiği isimlerin başında gelen Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu* üstlenmiřtir³⁶⁹.

³⁶⁶ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.535 ; Gotthard Jaeschke, “I. ve II.Dünya Savaşları'nda Türkiye'nin Dış Politikası”, Türkçeye Çeviren: Mihin Lugal, *Belleten*, XLI, S.164, (Ekim 1977), Ankara 1977, s.742 ; Cemil Koçak, *a.g.e.*, s.271-273 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.138 ; Edward Weisband, *İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye*, İstanbul 2002, s.289.

³⁶⁷ Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.535-536 ; Emre Kongar, *a.g.e.*, s.456 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.138.

³⁶⁸ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.46 ; Şükrü Sina Gürel, *a.g.m.*, s.531.

* Numan Menemencioğlu, 1937-1942 yılları arasında TC Dışışleri Bakanlığı Genel Sekreterliği, 1942-1944 yılları arasında ise Dışışleri Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. (TC Dışışleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/sayin-numan-menemencioğlu_nun-ozgecmisi.tr.mfa)

³⁶⁹ Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.m.*, s.271-272 ; Edward Weisband, *a.g.e.*, s.19.

2-Balkan Paktı'nın Kurulmasında Doğrudan Etkisi Olan Unsurlar

a-Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'nin Safını Belirlemesi: NATO'ya Üye Olarak Kabul Edilmesi (1952)

aa-NATO'nun Kurulması ve Türkiye'nin Üyelik Çabaları

İkinci Dünya Savaşı'ndan galip olarak ayrılan SSCB, savaş sırasında işgal ettiği topraklardan, savaşın bitmesinin ardından çıkmadığı gibi; Almanya ve Japonya'nın yenilmesi ile birlikte doğusunda ve batısında meydana gelen boşluktan faydalanarak sınırlarını genişletmeye ve sosyalist sistemi yaymaya başlamıştır. Sovyet yayılmacılığına karşı başını ABD'nin çektiği Batılı ülkelerde teşkilatlanarak³⁷⁰, 4 Nisan 1949 tarihinde Washington'da NATO (North Atlantic Treaty Organization)'yu kuran Kuzey Atlantik Antlaşmasını imzalamışlardır³⁷¹. NATO'nun kuruluşunda ABD, İngiltere, Kanada, Fransa, Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Norveç, İtalya, İzlanda ve Belçika olmak üzere toplam oniki ülke yer almıştır³⁷².

NATO'nun kurulması ABD'nin artık uygulamaya koymayı planladığı SSCB'yi durdurma politikasının en önemli adımı olmuştur. Kuzey Atlantik Antlaşması hükümlerine göre, NATO'ya dahil olan ülkeler Kuzey Atlantik bölgesinde milletlerarası barış ve güvenliği devam ettirmeyi, istikrarı ve refahı geliştirmeyi BM Antlaşmasına uygun olarak taahhüt etmişlerdir. Bununla birlikte NATO üyesi ülkeler, içlerinden birine yapılan bir saldırıyı teşkilatın tüm üyelerine yapılmış sayılması konusunda görüş birliğine varmışlardır³⁷³.

³⁷⁰ Yusuf Sarımay, *a.g.m.*, s.46 ; Kamran İnan, *Dış Politika*, İstanbul 1999, s.56-57.

³⁷¹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1987, s.583 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.518 ; Çağrı Erhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.543 ; Kamran İnan, *a.g.e.*, s.57.

³⁷² Yusuf Sarımay, *a.g.m.*, s.46.

³⁷³ Aynı yer.

Batılı ülkelerin, Sovyet tehditlerini karşısında güvenliklerini sağlamak amacıyla teşkilatlanarak NATO'yu kurmaları; BM'nin kurucuları arasında yer almasına rağmen siyasi yalnızlık içerisinde bulunan ve üzerinde Sovyet baskısı ile istekleri bulunan Türkiye'de büyük bir ilgi ile karşılanmıştır³⁷⁴. Bu sebeplerle Türkiye, kurulduğu günden itibaren bu ittifak sisteminin içinde yer alabilmek için girişimlerde bulunmuştur³⁷⁵.

NATO'nun kurulmasının ilk dönemlerinde ABD'nin, Türkiye'nin teşkilata katılmasına itirazı olmamakla birlikte, NATO'nun küçük üyeleri ve İngiltere itirazda bulunmuşlardır. Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika gibi küçük devletler, yoğun bir Sovyet tehdidine maruz kalan Türkiye'nin NATO'ya katılması halinde, NATO'nun sorumluluk alanının genişlemesinden ve SSCB'nin buna sert bir tepki göstererek hemen savaş yolunu seçmesinden çekindikleri için Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmışlardır³⁷⁶. Bu devletlerin itirazları Türkiye'nin üyeliğini bir süreliğine geciktirmiştir³⁷⁷.

Türkiye'nin NATO dışında kalmasından duyulan endişeler giderilmeden, 5 Mayıs 1949'da kurulan Avrupa Konseyine de alınmaması Türkiye'de yeni tepkilere yol açmıştır. Fakat duyulan endişeler uzun sürmemiş ve 8 Ağustos 1949 tarihinde Türkiye, Avrupa Konseyi üyeliğine kabul edilmiştir. Türkiye'nin Avrupa Konseyine üye olması ve böylece "Avrupalı" bir ülke olarak kabul edilmesi, Türk Devlet Adamlarını hem NATO'ya üye olma konusunda cesaretlendirmiş hem de müracaatları için haklı bir zemin hazırlamıştır³⁷⁸.

Bu arada Türkiye'de 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde Demokrat Parti aldığı % 52.6'lık oy oranıyla meclisteki 487 sandalyenin 420'sini kazanmış ve cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılından beri yönetimde olan Cumhuriyet Halk Partisi'nden iktidarı devralmıştır. DP o dönemde genel seçimlerde

³⁷⁴ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.46-47 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.575.

³⁷⁵ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.47.

³⁷⁶ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.519 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.583 ; Haluk Gerger, "Türk Dış Politikası (1946-1980)", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, s.538.

³⁷⁷ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.519.

³⁷⁸ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.47-48 ; Haluk Gerger, *a.g.m.*, s.538.

uygulanmakta olan “çoğunluk sistemi” sebebiyle, % 52’lik oy oranına rağmen meclisteki sandalyelerin % 86’sını kazanmıştır. 22 Mayıs günü toplanan yeni dönem TBMM, Refik Koraltan’ı Meclis Başkanlığına, Celal Bayar’ı Cumhurbaşkanlığına seçerken, Adnan Menderes ise Başbakan olarak kabineyi kurmakla görevlendirilmiştir³⁷⁹.

Demokrat Parti’nin 1950’de seçim kampanyasındaki en önemli sloganlardan biri “*Türkiye’nin diplomatik yalnızlıktan kurtarılması ile NATO’ya girmesi*” olmuş³⁸⁰ ve Cumhuriyet Halk Partisini, ülkeyi “Batılı demokratik cepheye” sokmamakla eleştirmişlerdir. Fakat DP iktidara geldikten sonra genellikle CHP’nin dış politikasını benimsemiş ve aynı çizgide devam ettirmiştir. Ancak DP yönetiminin özellikle ekonomik politikaları açısından Batıya daha yakın bir özellik taşıması, Türkiye’nin Batıya bağlanma çizgisine daha belirli ve zorunlu bir istikamet vermiştir³⁸¹.

Demokrat Parti, Türkiye’nin NATO’ya kabul edilmesini hem dış politika ve güvenlik açısından; hem de iç politika da demokratikleşme yönünden önemli görmüştür. Bu nedenlerle Cumhurbaşkanı Celal Bayar, ülkenin NATO’ya katılımı sağlamak için inisiyatifi bizzat eline almıştır³⁸².

ab-Türkiye’nin Kore Savaşına Asker Göndermesi ve NATO Üyeliğine Kabul Edilmesi

Türkiye’nin NATO üyeliği için milletlerarası arenada kararlı olduğu bir dönemde, 25 Haziran 1950 tarihi itibarıyla Moskova güdümlü Kuzey Kore’nin Güney Kore’ye saldırması üzerine, yaklaşık üç yıl sürecek olan Kore Savaşı patlak vermiştir³⁸³. DP yönetimi savaşın başlamasını ve Kore’ye asker gönderilmesini,

³⁷⁹ Emre Kongar, *a.g.e.*, s. 321-322, 148 ; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları 1944-1973: DP’nin Altın Yılları 1950-1954*, Ankara 1990, s.31.

³⁸⁰ Oral Sander, *a.g.e.*, s.84.

³⁸¹ Yusuf Sarınoy, *a.g.m.*, s.48 ; Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.m.*, s.283.

³⁸² Yusuf Sarınoy, *a.g.m.*, s.48.

³⁸³ Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara 1997, s.288 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.519.

NATO'ya girebilmek için büyük bir fırsat olarak görmüş³⁸⁴ ve 25 Temmuz 1950'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nun çağrısına uyarak, BM Komutanlığı'nın emrine³⁸⁵ bir zırhlı tugay (4500 kişi) göndermeyi kararlaştırmıştır³⁸⁶. (EK-21 ve 22)

Türk askerlerinin 18 Ekim 1950'de Pusan Limanı'ndan Güney Kore'ye ayak basmalarından itibaren³⁸⁷, göstermiş oldukları kahramanlık ve mücadele azmi önemini bir kez daha (EK-23) ispat etmiş³⁸⁸ ve Türkiye'nin NATO üyeliğine yapılan itirazları büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır³⁸⁹.

Savaşın ilerleyen safhalarında Kore'ye gönderilen Türk askerlerinin sayısı 6000'in üzerine çıkarken, Türk Tugayı'nın Güney Kore'ye ayak basmasından, 27 Temmuz 1953 tarihinde Kore Savaşını durduran ateşkes antlaşmasının imzalanmasına kadar geçen sürede Türk askerlerinin 721'i şehit olmuş, 672'si yaralanmış ve Türkiye'ye dönmüştür. 1475 yaralı askerin tedavileri ise Kore'de tamamlanmıştır³⁹⁰.

Kore Savaşı, bölgesel savaşların hiç de ihmal dışı olmadığını göstermiş ve NATO ülkelerini özellikle de ABD'yi Sovyetler Birliği karşısında daha etkili tedbirler almaya yöneltmiştir. Sovyetler Birliğine karşı set çekme ve çıkabilecek muhtemel bir savaşta askeri üslere ihtiyaç duyulması sebebiyle, iki blok arasında sınır devleti konumunda olan Türkiye'nin Batı'nın gözünde stratejik açıdan önemi artmıştır. Sonuçta ABD, Türkiye'nin NATO'ya alınmasını, liderliğini yaptığı Batı bloğunun menfaatleri açısından gerekli görerek, diğer NATO üyelerine 15 Mayıs 1951'de Türkiye ve Yunanistan'ın ittifaka tam üye olarak alınmalarını resmen teklif etmiştir³⁹¹. NATO Bakanlar Konseyi'nin 15-20 Eylül 1951 tarihleri arasında

³⁸⁴ Yusuf Sarımay, *a.g.m.*, s.48 ; Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s.545.

³⁸⁵ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584 ; *Hürriyet Gazetesi*, 26 Temmuz 1950, s.1 ; Necip Torumtay, *Orgeneral Torumtay'ın Anıları*, İstanbul 1994, s.35.

³⁸⁶ Necip Torumtay, *a.g.e.*, s.35 ; *Hürriyet Gazetesi*, 26 Temmuz 1950, s.1 ; *Hürriyet Gazetesi*, 27 Temmuz 1950, s.1.

³⁸⁷ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584.

³⁸⁸ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.520 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584 ; *Hürriyet Gazetesi*, 8 Kasım 1950, s.1.

³⁸⁹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584.

³⁹⁰ Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s.546-547.

³⁹¹ Yusuf Sarımay, *a.g.m.*, s.49 ; Çağrı Erhan, *a.g.m.*, s.548.

Ottawa’da yapılan toplantısında ise iki ülkenin NATO’ya alınmalarına oybirliği ile karar verilmiştir³⁹².

Bunun üzerine 17 Ekim 1951’de Londra’da Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya katılımını sağlayacak bir protokol imzalanmıştır. 24-28 Kasım 1951 tarihleri arasında Roma’da toplanan NATO Bakanlar Konseyi, parlamentoların Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya davet edilmesi hakkındaki kararlarını onaylamıştır³⁹³. 18 Şubat 1952 tarihinde ise TBMM’de, Türkiye’nin Kuzey Atlantik Antlaşmasına kabul edilmesine dair kanun tasarısının oy birliği ile kabul edilmesiyle birlikte, Türkiye resmen NATO üyesi olmuştur³⁹⁴.(EK-24)

Türkiye’nin Sovyet tehdidine karşı, Batı savunma sistemi içinde güvenliğini sağlama politikası, NATO’ya girmesi ile hedefine ulaşmıştır. Türkiye, NATO’ya kabul edildikten sonra çoğu Birinci Dünya Savaşı’ndan kalma silahlarla donatılmış ve hareket kabiliyeti sınırlı olan Türk ordusunun, modernizasyonu için gerekli askeri ve iktisadi yardımları da almıştır. ABD ve NATO tarafından ittifak çerçevesinde sağlanan bu yardımlar, Türkiye’nin askeri gücünü arttırmışsa da, ülkeyi milli savunma konularında dışa bağımlı hale getirmiştir. Türkiye, milli savunma konusunda dışa bağılı olmasının sakıncasını ise özellikle Kıbrıs Barış Harekatı (1974) sonrasında ABD’nin kendisine uyguladığı silah ambargosu üzerine açıkça görmüştür³⁹⁵.

³⁹² Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.49 ; Yuluğ Tekin Kurat, *a.g.m.*, s.283 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584.

³⁹³ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.584-585.

³⁹⁴ *Ulus Gazetesi*, 19 Şubat 1952, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Şubat 1952, s.1.

³⁹⁵ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.49-50.

b-İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Yugoslavya

İkinci Dünya Savaşı, 1 Eylül 1939'da patlak verdiği için sonra Yugoslavya tarafsızlığını ilan etmiştir. Fakat Almanya'nın siyasi baskıları üzerine Yugoslavya, 25 Mart 1941'de Viyana'da imzalanan bir antlaşma ile Mihver Kuvvetlerine katılmak zorunda bırakılmış ve 18 Nisan 1941'de de Yugoslav ordusu, Alman kuvvetlerine teslim olmuştur³⁹⁶.

Ülkelerinin Alman işgaline uğraması üzerine; 1941 Haziranında yasadışı Yugoslavya Komünist Partisi'nin yönetimi altında ve Josip Tito'nun önderliğindeki Partizanlar, bir direniş hareketına girişmişlerdir. Kasım 1943'te Ulusal Kurtuluş Konseyi Tito'nun başkanlığında geçici Yugoslavya hükümetini kurarken; 20 Ekim 1944'te SSCB ordusu, başkent Belgrad'a girmiş ve Tito'nun Partizan kuvvetleriyle birlikte ülkeyi Alman güçlerinden kurtarmıştır. Yugoslavya'nın işgalden kurtulması üzerine ülkedeki Kurucu Meclis, 20 Kasım 1945'de Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Bu tarihten sonra Yugoslavya, SSCB'nin kendileri için çizdiği yolu takip etmeye başladığı gibi, ülkede 31 Ocak 1946 tarihinde "1936 SSCB Anayasasını" model alan bir anayasa kabul edilmiştir³⁹⁷.

Her ne kadar bağımsızlıklarını ilan etmelerinde Sovyetler Birliği'nin büyük payı olmuşsa da Yugoslavya lideri Mareşal Josip Tito, ülkesinin SSCB'nin uydusu olmasına karşı çıkmıştır³⁹⁸. Tito'nun komünist blok içindeki gevşek tutumu³⁹⁹ ve Yugoslav Komünist Partisi'nin 1948 Haziranı'nda Polonya'da yapılan Kominform* toplantısına katılmaması⁴⁰⁰ gibi sebepler yüzünden Yugoslavya, 28 Haziran 1948

³⁹⁶ Ahmet Şükrü Esmer-Oral Sander, *a.g.m.*, s.153 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, İstanbul 1993, s.162.

³⁹⁷ *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, İstanbul 1993, s.163.

³⁹⁸ İsmail Soysal, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları II (1945-1990)*, Ankara 1991, s.471 ; İsmail Soysal, "1934 ve 1954 Balkan Paklıları", s.97.

³⁹⁹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.97.

* Kominform (Komünist Enformasyon Bürosu) 1947'de Polonya'nın Wilcza Gora kentinde SSCB, Bulgaristan, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Romanya, Yugoslavya, Fransa ve İtalya Komünist Partilerinin katılımıyla kurulmuştur. Amacı tüm Avrupa'da parti faaliyetlerini eşgüdümlü hale getirmek olan Kominform, SSCB tarafından 17 Nisan 1956'da dağıtılmıştır. (Funda Keskin, "Komintern ve Kominform", *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: B. Oran, I, İstanbul 2004, s.500.)

⁴⁰⁰ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471.

tarihinde Kominform'dan çıkartılmıştır⁴⁰¹. Yugoslavya, Kominform'dan çıkarıldıktan sonra Sovyet lideri Stalin'in her türlü tehdidine göğüs germek zorunda kaldığı gibi, Doğu Avrupa'daki komünist rejime sahip diğer ülkelerde Moskova'nın emriyle Yugoslavya ile ilişkilerini kesmişler ve onu tecrit etmişlerdir⁴⁰².

Amerikan Hükümeti, Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılması fırsatını değerlendirmekte gecikmemiş ve onunla ticari ilişkilerini arttırmaya başladığı gibi, 20 Ekim 1949'da BM Güvenlik Kurulu'nda Yugoslavya'nın üyeliğini desteklemiştir. 1950 yılında ise Amerikan Kongresi, Yugoslavya'ya 38 milyon dolarlık bir yardımda bulunmuştur⁴⁰³.

Bu dönemde ABD, Sovyetler Birliği ile ilişkileri çok gergin olan Yugoslavya'nın durumu üzerinde önemle durmakta ve bu ülkenin güvenliğini sağlayacak bir formül aramaktaydı. Washington yönetimi bunun için en uygun yol olarak Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında bir Balkan Paktı kurulmasını gerektiği inancıyla Türk ve Yunan Hükümetlerini, Yugoslavya ile yakınlaşmaya teşvik etmiştir⁴⁰⁴.

Balkanlar'da güven ortamının sağlanması için Mareşal Tito da, NATO üyesi olan Türkiye ve Yunanistan'a yaklaşmakta yarar görmüştür. Türk Hükümeti de Yugoslavya'nın, Moskova yönetiminin etki bölgesinden çıkmasını Balkanlar'daki güç dengesi ve kendi güvenliği bakımından yararlı gördüğü için Mareşal Tito'nun girişimini olumlu karşılamıştır⁴⁰⁵.

İki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi adına; 5 Ocak 1950 tarihinde Ankara'da Türk ve Yugoslav Hükümetleri arasında bir ticaret antlaşması imzalanırken; 7 Ağustos 1952 tarihinde İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay ve Türk gazetecileri, Yugoslavya'ya gitmiş ve bir ay sonrada Belgrad, Zagreb ve Üsküp Halk Komiteleri

⁴⁰¹ İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.97 ; Türkkaya Ataöv, *Amerika, NATO ve Türkiye*, İstanbul 2006, s.226 ; *Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, İstanbul 1993, s.164 ; Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.273.

⁴⁰² Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.273.

⁴⁰³ Türkkaya Ataöv, *a.g.e.*, s.226.

⁴⁰⁴ Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, "İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965)", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s.237.

⁴⁰⁵ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.97.

Başkanları, Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Türk Heyeti'nin Ağustos 1952'de yapmış olduğu gezi dolayısıyla, Mareşal Tito vermiş olduğu; “*İlişkiler öyle bir noktaya gelmiştir ki, sadece siyasi ve ekonomik değil aynı zamanda askeri işbirliği de düşünülmelidir.*” beyanatı ile de bir anlamda Balkanlar'da oluşturulması muhtemel bir askeri ittifaka katılabileceklerinin sinyallerini vermiştir. Tito'nun bu beyanatından sonra ayrıca, iki ülkenin Genelkurmay Başkanlığı temsilcileri 17-20 Şubat 1953 tarihleri arasında Ankara'da ortak toplantılar düzenlemişlerdir⁴⁰⁶.

c-İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Yunanistan

İkinci Dünya Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra savaş Balkanlara da sıçramakta gecikmemiş ve Yunanistan, 1940 Ekimi'nde önce İtalya'nın, 1941 Nisanı'nda ise Almanya'nın işgaline uğramıştır. İşgaller karşısında Yunan halkı dört yıl boyunca, büyük fedakarlıklarda bulunarak önemli bir direniş hareketi gerçekleştirmişse de savaş sona erdiği zaman ülke büyük bir ekonomik yıkımla karşı karşıya kalmıştır⁴⁰⁷.

Bu arada Yunanistan'da savaş sırasında faşizme karşı ortak olarak direniş gösteren siyasal güçler, ülkenin düşman işgalinden kurtulmasının ardından iktidar mücadelesine girişince, ülkede 1946 yılında iç savaş çıkmıştır. Hükümet kuvvetleri ve dağdaki asiler arasındaki iç savaşın başlamasından bir yıl sonra, İngiltere tarafından desteklenen düzenli ordunun, asiler karşısında yetersiz olduğunun görülmesi üzerine, İngiliz Hükümeti, 1947 Şubatı'nda Yunanistan'a artık daha fazla yardım edemeyeceğini ve Yunanistan'daki birliklerini ülkeden geri çekeceğini açıklamıştır⁴⁰⁸.

İngiltere'nin açıklaması Yunan Hükümetini çaresiz bir durumda bırakırken; Yunanistan'da özellikle kırsal bölgelerde egemen olan komünist kuvvetlerinin,

⁴⁰⁶ Türkkaya Ataöv, *a.g.e.*, s.226 ; Nazır Şentürk, *İstanbul Valileri*, İstanbul 2008, s.115 ; Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, Ankara 2001, s.51.

⁴⁰⁷ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.285 ; Mustafa Aydın, *a.g.m.*, s.429,439-440 ; Melek Fırat, “Yunanistan'la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.577.

⁴⁰⁸ Melek Fırat, *a.g.m.*, s.581, 584.

ülkeyi tamamen ele geçirme ihtimali belirlemiştir. Fakat bu sırada ABD Hükümeti devreye girmiş ve Truman Doktrini'nin ilan edilmesinin ardından, komünizm tehlikesine karşı Yunanistan'a yardımda bulunulacağını açıklamıştır. ABD'den gelen askeri ve ekonomik yardımlar ile Yugoslavya lideri Mareşal Tito'nun da güney komşusu olan Yunanistan ile ilişkilerini düzeltmek amacıyla Yunanistan'daki komünist kuvvetlerine Yugoslavya'dan giden yardımı kestirmesi sayesinde, 1949 Ekimi'nde General Aleksandros Papagos liderliğindeki hükümet güçleri, komünist gerillalar karşısında üstünlük sağlayarak ülkedeki iç savaşa son vermişlerdir⁴⁰⁹. İç savaşın sona ermesinin ardından Yunanistan bu sefer de siyasal istikrarsızlık içine girmiş ve ülkede 1952 yılına kadar, Liberal ve Sosyal Demokratların üstünlüğü altında on üç ayrı hükümet kurulmuştur⁴¹⁰.

16 Kasım 1952 tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonraki dördüncü genel seçim yapılmıştır. Daha önce yapılmış olan 1946, 1950 ve 1951 seçimlerinde ne S.Venizelos ne Plastiras ne de General Papagos (1946 seçimine katılmamıştır) tek başına iktidar olabilecek oyu alamamıştır. 16 Kasım 1952 tarihindeki seçimde, ABD'nin siyasi isteği üzerine değiştirilen nispi temsil yerine, çoğunluk seçim sistemi sayesinde, General Papagos'un sağ eğilimli Yunan Birliği Partisi % 49'luk oy oranı ile parlamentodaki sandalyelerin % 82'sini kazanmıştır. Böylece Fransa'daki General Charles De Gaulle gibi, Yunanistan'da birleştirici ve milli bir kahraman olarak tanınan General Papagos, 1952 Kasımı'nda ezici bir çoğunlukla iktidara gelmiştir. Bu dönem ise Papagos'un 1955 yılında ölümüne kadar devam etmiştir⁴¹¹.

İç savaş döneminde ve sonrasında Yunanistan'da, ekonomik ve siyasi alanlarda yaşanan ABD'ye bağımlılık, dış politika alanında daha da belirgin bir hal almış ve bir anlamda Yunan dış politikası, ABD'nin yörüngesine girmiştir. 1949'da NATO'nun kurulmasından sonra ise Yunanistan, askeri güvenliğini bu teşkilat içinde sağlama düşüncesi ile NATO üyesi olma çabası içine girmiştir. Bu amaç uğruna hem

⁴⁰⁹ Melek Fırat, *a.g.m.*, s.584 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471.

⁴¹⁰ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İstanbul 2002, s.256-257.

⁴¹¹ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.302-303 ; Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, İstanbul 1997, s.180 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.257.

Yunanistan hem de komşusu Türkiye, Kore Savaşına asker gönderdikleri gibi; topraklarında Amerika Birleşik Devletlerine askeri üslerde vermişlerdir⁴¹².

İki komşu ülkenin nihai çabaları sonucunda, 1951 Eylülünde Kanada'nın başkenti Ottawa'da yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantısında, Türkiye ve Yunanistan'ın, NATO'ya üye olarak alınmalarına karar verilmiştir. Türkiye ve Yunanistan'ın da katılımıyla birlikte NATO'nun üye sayısı 14'e yükselirken, Kuzey Atlantik Antlaşması'nın metni, ittifaka üye devletlerin silahlı bir saldırı karşısında, birbirlerine yardımda yükümlü oldukları coğrafi alan içine Türkiye ve Yunanistan'ı da alacak şekilde genişlemiştir⁴¹³.

B-BALKAN PAKTI (28 Şubat 1953)

1-Balkan Paktı'nın İmzalanması

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Balkanlar'daki mutlak Sovyet hakimiyeti, Türkiye ve komşusu Yunanistan'da endişeye sebep olmuştur. Öte yandan Türkiye'nin NATO'ya girmesi Sovyetler Birliği'nde tepki ile karşılanmıştır. Moskova yönetimi, 13 Kasım 1951 tarihinde Türk Hükümetine gönderdiği bir notada, doğrudan doğruya kendilerine karşı yapılmış olan bu ittifaka Türkiye'nin katılmasının Türk-Sovyet ilişkilerine ciddi zararlar vereceğini bildirmiştir⁴¹⁴.

SSCB'nin Türkiye'ye karşı takınmış olduğu tutum ve Balkanlar'daki nüfuzu, Türkiye'yi kendi güvenliğini sağlamak amacıyla, bölgesel bir savunma sistemi kurmaya teşvik etmiştir. Oluşturulması düşünülen savunma sistemi için en uygun adaylar ise; komşusu Yunanistan ve Sovyet yönetimi ile ihtilaf içinde olan Mareşal Tito'nun Yugoslavya'sı olmuştur⁴¹⁵.

⁴¹² Melek Fırat, *a.g.m.*, s.587.

⁴¹³ Yusuf Sarıay, *a.g.m.*, s.49.

⁴¹⁴ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.585 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.521.

⁴¹⁵ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.585.

Moskova yönetimi ile ilişkileri bozulduktan ve Komiform'dan çıkarıldıktan sonra Yugoslavya, sadece savaş sonrası ekonomisinin sorunları ile uğraşmak zorunda kalmamış aynı zamanda güvenlik endişesi de duymaya başlamıştır. ABD, Yugoslavya'nın içinde bulunduğu durumdan yararlanarak ülkeye önce ekonomik, sonra da askeri yardım göndermeye başlamıştır. Washington yönetiminde böylece 1952'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya üye olmasından sonra, Yugoslavya'yı da kendi safına çekmek suretiyle SSCB'yi güneyden çevreleyebileceği fikri oluşmuştur⁴¹⁶.

Fakat Mareşal Tito liderliğindeki Sosyalist Yugoslavya'nın,-rejimi sebebiyle-NATO'ya girmesi söz konusu olmayacağına göre akıllara tek çare olarak; NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan ile Yugoslavya arasında bölgesel bir savunma paktı yapmak suretiyle, Yugoslavya'nın Batı savunma sistemi içine alınması planı gelmiştir⁴¹⁷.

Balkan Paktı'nda yer alması düşünülen bir diğer ülke olan Yunanistan da ise, 1949 yılı itibariyle ülkedeki iç savaş son bulmuştu⁴¹⁸. İç savaş sırasında ülkedeki Yunan çetelerine yataklık yapması, azınlıklar ve Ege Denizine çıkmak istemesi gibi sebepler yüzünden; Yunanistan'ın, kuzey komşu olan Bulgaristan ile arası bozuktur. Diğer taraftan olası bir savaş durumunda SSCB Hava Kuvvetleri tarafından desteklenecek bir Arnavutluk'da, Yunanistan için ayrı bir tehlike kaynağıydı. Bu sebeplerle Yunan Hükümeti, komşuları Bulgaristan ve Arnavutluk karşısında güvenliklerini sağlamak adına Türkiye ve Yunanistan ile işbirliği yapılması taraftarı olmuşlardır⁴¹⁹.

Bu arada NATO'nun güney kanadını oluşturan İtalya, Yunanistan ve Türkiye arasındaki bağda bir kopukluk bulunmaktaydı. Eğer Yugoslavya'yı da içine

---

⁴¹⁶ Melek Fırat, *a.g.m.*, s.588.

⁴¹⁷ Aynı yer.

⁴¹⁸ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471.

⁴¹⁹ Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.586 ; Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara 1969, s.86.

alabilecek bir düzen oluşturulabilirse bu kopukluk ortadan kaldırılabilirdi. Balkan Paktının ortaya çıkışında bu düşüncenin de şüphesiz rolü vardır⁴²⁰.

Fakat Balkan Paktının kurulmasındaki en önemli sebebi, Paktı oluşturan devletlerin, Doğu ve Batı Blokları arasındaki Soğuk Savaş mücadelesinden etkilenmiş olmaları oluşturmıştır. Yoksa normal şartlarda Mareşal Tito'nun Komünist rejimi ile Demokratik Türkiye Cumhuriyeti ve General Papagos yönetimindeki Kralcı Yunanistan'ın birbirlerine bu kadar sempati duyması başka türlü açıklanamaz. Ayrıca bu üç Balkan ülkesinde hakim olan, Sovyetler Birliği'nin kendilerini kontrol altına alma düşüncesi, Pakt'ın kurulması için gerekli olan süreci hızlandırmıştır⁴²¹.

Dış politikada yaşanan bu gelişmeler üzerine, Yugoslavya'nın Sovyetler Birliği nüfuzundan iyice uzaklaştırılıp, Türkiye ve Yunanistan gibi iki NATO üyesi ülkenin yanında yer almasını sağlamak üzere ABD tarafından öngörülen yakınlaşma planı çerçevesinde⁴²² üç Balkan ülkesi arasında 1952 yılında görüşmeler başlamıştır. Görüşmeler neticesinde 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da, resmi adı "Türkiye Cumhuriyeti, Yunan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması (Ankara Antlaşması)" olan Balkan Paktı imzalanmıştır⁴²³. (EK-25 ve 26)

---

⁴²⁰ Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353.

⁴²¹ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.53.

⁴²² Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.307.

⁴²³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471, 475 ; Melek Fırat, *a.g.m.*, s.589 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353 ; Aptülâhat Akşin, *a.g.e.*, s.273 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.522 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1 ; *Hürriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1 ; *Ulus Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1.

2-Balkan Paktı'nın Metni

TÜRKİYE CUMHURİYETİ, YUNAN KRALLIĞI VE YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ ARASINDA DOSTLUK VE İŞBİRLİĞİ ANTLAŞMASI (ANKARA ANTLAŞMASI) / (BALKAN PAKTI)

(Ankara, 28 Şubat 1953)

İmzacı Taraflar,

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında açıklanan ilkelere inançlarını yineleyerek,
Bütün ulusların barış içinde yaşamasına ve uluslararası barışın sürdürülmesine çalışmaya kararlı olarak,

Aralarındaki dostça ilişkileri güçlendirmek özlemi ile,

Ulusların özgürlük ve bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü dışarıdan yöneltilecek her kuvvete karşı savunmaya kararlı olarak,

Savunma örgütlerini dışarıdan gelecek her türlü saldırıya karşı daha etkili kılmak için çabalarını birleştirmeye ve ortak çıkarlarını ilgilendiren sorunlarda, özellikle savunmalarını ilgilendiren sorunlarda danışma ve işbirliği yapmaya kararlı olarak,

Bu antlaşmayı imzalamayı imzalamaya karar vermişlerdir ve

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Fuat Köprülü'yu;

Yunan (Elen) Kralı, Dışişleri Bakanı Ekselans Stefanos Stefanopulos'u;

Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Koca Popoviç'i, bu antlaşmayı imzalamaya yetkili kılmışlardır.

Bu yetkili temsilciler, yöntemine uygun olduğu görülen yetki belgelerini sunduktan sonra aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır;

1-İmzacı Devletler, aralarında sürekli biçimde işbirliği yapılmasını sağlamak amacıyla, ortak çıkarlarını ilgilendiren bütün sorunlar üzerinde danışmalarda bulunacaklardır. İmzacı Devletlerin Dışişleri Bakanları, milletlerarası siyasal durumu incelemek ve bu antlaşmanın amaçlarına uygun düşecek gerekli

kararları almak üzere, düzenli bir biçimde yılda bir defa ve gerekli görülürse, daha sık olarak, konferans düzenleyerek toplanacaklardır.

2-İmzacı Devletler, kendi bölgelerinde barış ve güvenliğin korunması için ortak çabalarını sürdürmek ve kendilerine karşı kışkırtılmış bir saldırı olursa, gerekli savunma önlemleri de kapsam içine girmek üzere, güvenliklerini ilgilendiren sorunları birlikte incelemeyi sürdürmek kararındadırlar.

3-İmzacı Devletlerin Genelkurmayları, uyumlu kararların alınabilmesi için aralarında anlaşarak saptayacakları savunma sorunlarına ilişkin önerileri hükümetlerine sunmak üzere işbirliği yapmayı sürdürecektir.

4-İmzacı Devletler ekonomik, teknik ve kültürel alanlardaki işbirliğini geliştireceklerdir. Gerektiğinde ekonomik, teknik ve kültürel sorunların çözümü için uygun görülen anlaşmalar yapacak ve örgütler kuracaklardır.

5-İmzacı Devletler, aralarında çıkabilecek her uyuşmazlığı, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında belirlenmiş bulunan barışçı yollardan, anlayış ve dostluk ruhu içinde çözmeyi ve birbirlerinin iç işlerine herhangi bir biçimde karışmaktan kaçınmayı yükümlenirler.

6-İmzacı Devletler, içlerinden birine karşı yöneltilen ya da onun çıkarlarına zarar verebilecek nitelikte olan bir ittifak yapmaktan ya da bir harekete katılmaktan kaçınacaklardır.

7-İmzacı Taraflardan her biri, kendisi ile üçüncü bir devlet ya da devletler arasında bugün yürürlükte bulunan milletlerarası yükümlülüklerin hiçbirinin, bu antlaşmanın hükümleri ile çelişmediğini beyan eder ve ileride bu antlaşmaya aykırı olabilecek herhangi bir milletlerarası yükümlülük üstlenmeyeceklerini kabul ederler.

8-Bu antlaşma, Türkiye ve Yunanistan'ın, 4 Nisan 1949 tarihli Kuzey Atlantik Paketi'nden (NATO) doğan hak ve yükümlülüklerini hiçbir biçimde etkilemez ve etkilediği biçiminde yorumlanamaz.

9-Antlaşmanın yürürlüğe girişinden sonra, antlaşmanın amaçlarının gerçekleşmesi için katılmaları yararlı görülen her devlet, İmzacı Devletlerin (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya) onayı ile aynı koşullara ve aynı haklara sahip olmak üzere, bu antlaşmaya katılabileceklerdi. Katılacak her devlet, katılma belgesinin sunulması ile Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında imzalanan “Dostluk ve İşbirliği Antlaşmasının” taraflarından biri olacaktır.

10- Fransızca metni geçerli sayılacak bu antlaşma, İmzacı Devletlerin her biri tarafından onaylanacak ve onay belgeleri Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına sunulacak ve en son onay belgesinin sunulduğu gün yürürlüğe girecektir. Bu antlaşmanın yürürlüğe girmesini izleyen beş yılın sonunda, İmzacı Devletlerden her biri, diğer İmzacı Devletlerin hükümetlerine, bir yıl öncesinden gönderilecek bir bildirim ile bu antlaşmaya taraf olmaktan çıkabileceklerdir.

Ankara’da 28 Şubat 1953 tarihinde, üç örnek olarak düzenlenmiş ve İmzacı Taraflara birer örnek verilmiştir.

Fuat Köprülü
Koca Popoviç
Stefanos Stefanopulos⁴²⁴

3-Balkan Paktı’nın İçeriği

BM Antlaşmasının 51.Maddesine göre imzalanan, on maddelik⁴²⁵ Ankara Antlaşması aynı zamanda Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında “Üçlü İttifak” yolunda atılan ilk adım olmuştur. Nitekim antlaşmanın giriş kısmında savunma konularında danışmalar ve işbirliği yapılması gerektiği belirtilmiş ve bu konu 1., 2. ve 3. Maddelerde ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Ayrıca Dışişleri

⁴²⁴ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.475-477 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1,6 ; *Aynı Tarihi*, 1-28 Şubat 1953, S.231, s.286-288 ; *Ulus Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.4 ; *Son Posta Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.7 ; *Milliyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1,7.

⁴²⁵ Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353 ; Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.239 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.587.

Bakanlarının bu amaç doğrultusunda yılda en az bir defa toplantı yapmaları ve ülkelerin Genelkurmayları arasında işbirliği yapılması da öngörülmüştür⁴²⁶.

Sosyal-ekonomik ve kültürel yönlerden de yakın işbirliğinin teşvik edildiği Ankara Antlaşması'nın 6.Maddesine göre taraflar, birbirlerinin aleyhine olan veya çıkarlarına aykırı düşecek hiçbir harekete katılmamayı taahhüt etmişlerdir⁴²⁷.

8.Maddede ise antlaşma dolayısıyla, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO içerisindeki sorunluluklarının etkilenmeyeceği belirtilmiştir⁴²⁸.

Antlaşmanın 9.Maddesine, Paktın katılıma açık olduğu hükmü konulmuştur. Bu madde, ileride kendilerini SSCB himayesinden kurtaracakları ümit edilen Balkan Devletlerine, özellikle de Bulgaristan ile Arnavutluk'a bir davet ve bu devletlerin Pakta gösterebilecekleri tepkiyi biraz olsun yumuşatabilmek için politik bir manevra olarak yorumlanmıştır⁴²⁹.

10.Maddede, antlaşmanın yürürlüğe giriş yöntemi açıklanmıştır. Bu maddede antlaşmanın süresi kesin olarak saptanmamış olmakla birlikte, beş yıldan önce son verilemeyeceği belirtilmiştir. Fakat Ankara Antlaşması'nın süresi, daha sonra imzalanan Bled Antlaşması'nın süresine (20 yıl) bağlı tutulmuştur⁴³⁰.

Balkan Paktı (Ankara Antlaşması), askeri zorunlulukların bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve askeri bir temel üzerine oturmuş olmasına rağmen askeri bir ittifak sayılamaz; üç ülke Genelkurmayları arasında işbirliği için görüşmeler öngörülmüştür. Bunun nedeni ise; NATO üyeleri sıfatıyla Türkiye ve Yunanistan'ın durumlarının, NATO üyesi olmayan Yugoslavya'nın durumu ile bağdaştırmak gerekmiş fakat bunun için hukuki bir imkan bulunamamıştır. Bu yüzden ilk olarak

⁴²⁶ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.471 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353 ; Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.307 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.99.

⁴²⁷ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.307 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.587.

⁴²⁸ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.54 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.99.

⁴²⁹ Oral Sander, *a.g.e.*, s.101.

⁴³⁰ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.472.

bir ‘‘Dostluk ve İşbirliği Antlaşması’’ imzalanarak askeri örgütün kurulması ileri bir tarihe bırakılmıştır⁴³¹.

Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında 28 Şubat 1953 günü Ankara’da imzalanan ‘‘Dostluk ve İşbirliği Antlaşması’’, Yunan ve Yugoslav parlamentolarında 23 Mart 1953’de⁴³²; TBMM’de ise 18 Mayıs 1953 tarihinde oybirliği ile onaylanmıştır⁴³³.

4-Balkan Paktı Daimi Sekreterliği’nin Kurulması

Dostluk ve İşbirliği Antlaşması sonrasında üç ülkenin Dışışleri Bakanları, 7-11 Temmuz 1953 tarihleri arasında Atina’da toplanmış ve Balkan Paktı’nın ilk Dışışleri Bakanları toplantısını düzenlenmişlerdir. Paktın gelişmesinde önemli bir aşama olan bu konferansta, diğer Balkan ülkeleriyle işbirliği yapılması ve ortak savunmanın güçlendirilmesi konularında önemli kararlar alınmıştır⁴³⁴.

Dışışleri Bakanları toplantısında ayrıca; görevi Dışışleri Bakanları Konferansını hazırlamak ve aynı zamanda üç ülke arasındaki siyasi-kültürel işbirliği çerçevesine giren her meseleyi incelemek ve hükümetlerin dikkatine sunmak olan bir ‘‘Daimi Sekreterlik’’ kurulması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Daimi Sekreterliğin, her üç ülkenin yüksek rütbeli birer diplomatik temsilcisi ile daimi bir bürodan oluşmasına karar verilmiştir⁴³⁵.

7 Kasım 1953 tarihinde Belgrad’da imzalanan ek bir antlaşma ile de Balkan Paktı Daimi Sekreterliği kurulmuştur⁴³⁶. Böylece Balkan Paktı’nın yönetim mekanizması da kurulmuş ve tam bir pakt haline gelmiştir. Daimi Sekreterliğin kurulması teklifi Yugoslavya’dan geldiği gibi; Yugoslav Hükümeti’nin, Paktın askeri

⁴³¹ Oral Sander, *a.g.e.*, s.100.

⁴³² Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.238.

⁴³³ *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Mayıs 1953, s.1.

⁴³⁴ Oral Sander, *a.g.e.*, s.104 ; Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.239.

⁴³⁵ Oral Sander, *a.g.e.*, s.105.

⁴³⁶ *Milliyet Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.1.

işbirliğinin dışında da faaliyet alanı olması gerektiği inancının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁴³⁷.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE YUNANİSTAN KRALLIĞI VE YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ ARASINDA ANKARA'DA 28 ŞUBAT 1953 GÜNÜ İMZALANAN DOSTLUK VE İŞBİRLİĞİ ANTLAŞMASINA EK ANTLAŞMA / (Belgrad, 7 Kasım 1953)

1- 28 Şubat 1953 günü Ankara'da imzalanan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın amaçlarını en etkin biçimde geliştirmek ve her alanda işbirliğini sürdürmek ve geliştirmek için Ankara Antlaşmasını imzalayan ülkeler arasında bir Daimi Sekreterlik kurulmuştur.

2- Daimi Sekreterliğin görevleri şunlardır:

a) Ankara Antlaşması'nın 1.maddesinde öngörülen Dışişleri Bakanları Konferansını hazırlamak,

b) Ankara Antlaşması üyesi ülkeler arasında siyasal, askeri, kültürel, ekonomik ve teknik işbirliği çerçevesine giren tüm sorunları incelemek ve bunlar üzerinde hükümetlerin ilgisini çekmek,

c) Ankara Antlaşması üyesi hükümetlere önerilerde bulunmak üzere, sözleşmeler ve antlaşmalar imzalanması ve çeşitli sorunlar üzerinde ortak bir politika güdülmesi gibi konularda kapsam içine girerek, Ankara Antlaşması'nın amaçlarının gerçekleşmesi için gerekli önlemleri incelemek ve araştırmak,

d) Ankara Antlaşması'nın 4.maddesinde açıklanan amaçların gerçekleşmesi için, durum gerektiriyorsa, belirli zamanlarda konferanslar toplanmasını, sürekli ve geçici komisyonlar ve başka organlar kurulmasını adı geçen antlaşma üyesi hükümetlere önermek.

---

⁴³⁷ Oral Sander, *a.g.e.*, s.105.

3- Daimi Sekreterlik:

a) Ankara Antlaşmasına üye ülkelerden her birinin Büyükelçi ya da Ortaelçi düzeyinde birer siyasal temsilcisinden ve gerekli ise, her biri için birer yardımcısından oluşan bir Sekreterlik Komitesi ile

b) Sekreterliğin teknik yürütme organı olmak üzere bir Sürekli Bürodan oluşur.

4- Daimi Sekreterlik Komitesi, kararlarını ancak tüm üyelerinin ya da bunların yardımcılarının katılması ve oybirliği ile alır.

5- Daimi Sekreterlik Komitesinin Başkanı, belirli bir süre için Sekreterliğin ülkesinde çalışmalarını yürüttüğü devletin temsilcisidir.

6- Daimi Sekreterliğin merkezi, Dışişleri Bakanları Konferansı'nın sıra ile toplanacağı ülkede bulunacaktır⁴³⁸.

7 Kasım 1953 tarihinde Balkan Paktı Daimi Sekreterliğini kuran antlaşmayı; Türkiye adına Belgrad Büyükelçisi Agah Aksel, Yunanistan adına Belgrad Büyükelçisi Spiro Kapentanides imzalarken, Yugoslavya adına ise Dışişleri Bakanı Koca Popoviç'in imzası bulunmuştur⁴³⁹.

⁴³⁸ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.478-479 ; *Milliyet Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.7.

⁴³⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.1 ; *Akşam Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.2 ; *Milliyet Gazetesi*, 8 Kasım 1953, s.1.

5-Balkan Paktı'nın Türk ve Dış Kamuoyundaki Yankıları

a-Türk Kamuoyunda Balkan Paktı

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Balkan Paktı'nın imza merasimi sonrasında yaptığı konuşmada; 28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın, BM Anayasası prensiplerine ve barış idealine sonuna kadar bağlı üç Balkan Devleti arasındaki mevcut işbirliği zihniyetinin ve samimi dostluğunun ürünü olduğu kadar, bağımsızlıklarının korunmasında kesin olarak kararlı olan üç Balkan milletinin realist görüşlerinin sonucu olduğunu belirtmiştir. 1950-1956 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı görevini üstlenen Fuat Köprülü, konuşmasının sonunda ise; antlaşmanın hazırlanmasında büyük çabaları olan Yunan ve Yugoslav mevkidaşları ile aynı ortamda bulunmaktan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir⁴⁴⁰.

Balkan Paktı'nın imzalanması vesilesiyle, Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı Nadir Nadi, "Üçlü Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" başlıklı yazısında paktın önemini; bu antlaşmanın imzalanması ile birlikte tarihte ilk defa marksist-sosyalist bir devletin, Sovyet Rusya'nın emir ve himayesi dışında, tamamiyle kendi milli iradesine dayanarak hür milletler topluluğu ile resmen işbirliğine giriştiği sözleriyle ifade etmiştir. N.Nadi yazısının devamında; Kremlin baskısından kurtulmak uğruna gösterdiği takdire değer gayretlerden dolayı Yugoslavya lideri Mareşal Tito'dan övgüyle bahsettiği gibi; Tito'nun bu tavrının milletlerarası ilişkilerde her şeyden önce milli bağımsızlık prensibine bağlanmak gerektiğinin açıkça ilanı olduğunu dile getirmiştir⁴⁴¹.

Aynı gün, Ulus Gazetesi'nde yayınlanan yazısında Ahmet Şükrü Esmer ise; gerek 1934 tarihli Balkan Antantı'nın, gerek 28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın, Türk-Yunan dostluğu üzerine kurulduğunu belirtmekle beraber, Yugoslavya'nın da geçmişte yapılan Balkan Antantı sebebiyle bu iki devletin yabancıısı olmadığını ve her üç devletinde son yıllar içinde karşılaştıkları

⁴⁴⁰ *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.6.

⁴⁴¹ Nadir Nadi, "Üçlü Dostluk ve İşbirliği Antlaşması", *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.1.

tehlikeler nedeniyle, bu üç devlet arasındaki işbirliğinin; tarihin, coğrafyanın ve stratejinin dikte ettiği bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir⁴⁴².

Son Posta Gazetesi'nden Selim Ragıp Emeç ise 1 Mart 1953 tarihli yazısında; Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Dostluk Antlaşması'nın, emperyalist ve saldırgan kuvvetler karşısında, milli istikballerini muhafaza etme kararında olan bu üç Balkan Devletinin güçlerini bir araya getirmeleri olduğunu ve bu bakımdan tamamen savunma amacı güttüğünü belirtmiştir. S.R.Emeç, Balkan Paktı'nın savunma amacı taşıdığını belirtmekle beraber, Ankara Antlaşması'nın ilk şekliyle kalmasının söz konusu olmadığını, ilerleyen dönemde bunun birde askeri yönünün olacağını ifade etmiştir⁴⁴³.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 2 Mart 1953 tarihli nüshasında yayınlanan "Müdafaa Zincirinde Yeni Bir Bakla" isimli başmakalede ise; yapılan dostluk ve işbirliği antlaşmasının üç Balkan Devletini bir savunma ittifakı içinde birleştirmiş olmakla beraber, Kuzey Buz Denizi'nden Kafkasya'ya kadar uzanan Atlantik Paktı (NATO) savunma zincirine yeni bir bakla daha ilave ettiği belirtilmiştir. Makalenin devamında ise; Paktın, SSCB'nin uydu ülkeleri konumunda olan Macaristan, Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk ile çevrelenmiş olan Yugoslavya'yı bu yalnızlığından kurtardığı gibi aynı zamanda güvenliğini de sağladığı vurgulanmıştır⁴⁴⁴.

1971-1972 yılları arasında Başbakanlığı yapmış olan Nihat Erim ise, Ulus Gazetesi'ndeki köşesinde; Balkan Paktı'nın tam anlamıyla bir ittifak anlaşması sayılmayacağını, çünkü ittifak antlaşmalarında karşılıklı olarak savaşa girme ve her türlü yardımda bulunma taahhütleri bulunduğunu ifade etmiştir. Nihat Erim, Balkan Paktı'nın bir ittifak antlaşması niteliği taşımadığını belirtmesine rağmen; Komünist bir idare altında bulunan Yugoslavya ile demokratik toplumda yer alan Türkiye ve Yunanistan'ın ortak bir noktada buluşmasının ise başlı başına dikkat çekecek bir

⁴⁴² Ahmet Şükrü Esmer, "Üçlü Antlaşma", *Ulus Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.3.

⁴⁴³ Selim Ragıp Emeç, "Üçlü Pakt", *Son Posta Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1.

⁴⁴⁴ "Müdafaa Zincirinde Yeni Bir Bakla", *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.1,3.

gelişme olduğunu ve dönemin şartları içinde küçümsenemeyecek bir kazanç olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁵.

Bir diğer Ulus Gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın ise; Sovyetler Birliğini eleştirdiği 2 Mart 1953 tarihli makalesinde, Balkan Paktı'nın imzalanması sonrasında, Bolşevik istilasını altında hürriyetten ve insan haklarından mahrum bir halde yaşayan Balkan milletlerinin, hemen yanibaşlarında bulunan hür ve mesut bir durumda yaşayan milletleri gördükçe, Moskova yönetimine olan kızgınlıklarının katlanarak artacağı öngörüsünde bulunmuştur⁴⁴⁶.

Demokrat Parti milletvekili ve Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, 24 Şubat 1954 tarihinde TBMM'de Menderes Hükümeti'nin ilk dört yıldaki dış politikasını ana hatlarıyla özetlerken; 28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın, Balkanlar'da barışın ve güvenliğin sağlanması açısından önemli bir faktör olduğunu ve Demokrat Parti Hükümeti'nin bu antlaşma ile NATO arasında organik bir bağ kurulacağı ümidini taşıdığını belirtmiştir⁴⁴⁷.

b-Dış Kamuoyunda Balkan Paktı

Paktın imzalandığı gün; Amerikan, İngiliz ve Fransız Dışişleri Bakanlıkları'ndan yapılan açıklamalarda, dostluk ve işbirliği antlaşmasının büyük bir memnuniyetle karşılandığı belirtilirken⁴⁴⁸; diğer taraftan Kremlin'den gelen talimat ile Moskova, Sofya, Budapeşte, Bükreş ve Prag radyoları Balkan Paktı aleyhinde şiddetli bir propaganda kampanyasına başlamışlardır. Bu radyolar yayınlarında, Balkan Paktı'nın iddia edildiği gibi, barışı koruması için değil tam aksine komşularını tehdit etmek için yapılmış bir Taarruz Paktı olduğunu ileri sürmüşlerdir⁴⁴⁹.

⁴⁴⁵ Nihat Erim, "Yeni Andlaşma", *Ulus Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.2.

⁴⁴⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, "İmzalanan Misak", *Ulus Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.1.

⁴⁴⁷ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.54-55.

⁴⁴⁸ *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.6 ; *Milliyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.7.

⁴⁴⁹ *Son Posta Gazetesi*, 4 Mart 1953, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Mart 1953, s.7.

5 Mart 1953 tarihinde Sofya Radyosu'nda yapılan bir yayında ise, Ankara Antlaşması'nın askeri bir antlaşma olduğu ve bunun antlaşmanın üçüncü maddesinde açıkça görülebileceği belirtilirken; Türk, Yunan ve Yugoslav Hükümetleri arasında bir takım sorunlar olmakla beraber, üç devletin savaşa hazırlık noktasında mutabık oldukları iddia edilmiştir⁴⁵⁰.

Bir başyazısını Balkan Paktına ayıran New York Times Gazetesi'nde; Balkan Paketi'nin, bir sosyalist ülkeyi Batı savunma sistemine bağlamakla kalmayıp, aynı zamanda Demir Perde arkasında yaşayan diğer komşu ülkeleri de, demokratik devletler safına katılmaya teşvik edici bir hareket olduğu övgüsüne yer verilmiştir⁴⁵¹.

İngiliz basınının önde gelen gazetelerinden Times, 28 Şubat 1953 tarihli nüshasında Balkan Paketi için; Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Ankara'da imzalanacak olan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması bir yıldan beri devam eden yoğun bir diplomasi faaliyetinin mükafatı olduğunu belirtildikten sonra; her ne kadar antlaşmanın bir maddesinde, başka devletlerinde pakta katılabilecekleri belirtiliyorsa da mantıken Bulgaristan, Romanya ve Arnavutluk'un Demir Perde'den kurtulmak için bir teşebbüste bulunma ihtimalleri pek zayıf olduğu vurgulanmıştır. Bununla beraber, Demir Perde dışında kalmayı, sadece Pakette imzası bulunan üç Balkan Devleti'nin başarabildiği belirtilmiştir⁴⁵².

Bir diğer İngiliz gazetesi Observer'da ise, antlaşmanın askeri yönüne değinilerek; Ankara Antlaşması'nda askeri maddeler ve kayıtların olmamasına rağmen, bu yoldaki temasların çok ileri bir safhada olduğunun sezildiğini belirttiği gibi; antlaşmanın en önemli ve göze çarpan özelliklerinden birisinin de Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti'nin birbirlerinin iç işlerine karışmamayı taahhüt ettikleri olduğu haberine yer verilmiştir⁴⁵³.

⁴⁵⁰ *Son Posta Gazetesi*, 6 Mart 1953, s.3

⁴⁵¹ *Milliyet Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.7.

⁴⁵² *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1,6.

⁴⁵³ *Milliyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.7 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.6.

Belgrad'da bulunan Bulgar Mültecileri Birliği Başkanı İvan Monov, kendisine Balkan Paktı'nın Bulgaristan'daki yankıları hakkında fikri soran Yougopress Ajansına verdiği beyanatta; Türk, Yunan ve Yugoslav Hükümetleri'nin aldığı ortak kararlar sonucunda oluşturulan Balkan Paktı'nın, zulüm altında bulunan Bulgar halkının büyük çoğunluğu tarafından ilgiyle takip edildiği ifade etmiştir. Beyanatının devamında Bulgar yöneticilerini eleştiren Monov; Bulgar diktatörlerin, vatandaşlarının Balkanlar'da meydana gelen siyasi gelişmeleri habersiz kalmalarını sağlamak için, Balkan Paktı hakkında tarafsız yayınlarda bulunan yabancı ülke radyolarını dinlemelerinin yasakladıklarını belirtmiştir⁴⁵⁴.

Balkan Paktını memnuniyetle karşılayan ülkelerden birisi olan Fransa'nın, en büyük gazetelerinden Le Monde, bir başmakalesini Pakt için ayırırken; Ankara'da imzalanan Balkan Paktı'nın şimdilik askeri bir antlaşmadan ziyade; siyasi, iktisadi ve kültürel maddeleri içeren bir dostluk paktı olduğu haberine yer verilmiştir. Fakat Paris merkezli gazetede, Balkan Paktı'nın kısa süreli ve sadece kağıt üzerinde kalmış bir Pakt olarak da iddia edilemeyeceği; çünkü bu oluşumda yer alan üç devletinde, kendilerinin sebebiyet vermediği bir saldırı ile karşılaşmaları durumunda birbirlerine yardımda bulunmayı taahhüt ettikleri ifade edilmiştir⁴⁵⁵.

Japonya'da yayın yapan Tokyo Evening News Gazetesi'nde ise Balkan Paktı'nın imzalanması sonrasında yayınlanan bir makalede, Paktın, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bölgede meydana gelen ön önemli olay olduğu ileri sürülürken; ayrıca Güney Avrupa'da SSCB'ye karşı bir çember meydana getirdiğini belirtilmiştir. Japon gazetesi ayrıca, Balkan Paktı'nın kurulmaması ve Yunanistan ile Yugoslavya'nın da Sovyetler Birliği himayesine girmesi durumunda, Türkiye'nin de bir nevi dünya siyasetinden kopacağı öngörüsünde bulunmuştur⁴⁵⁶.

⁴⁵⁴ *Son Posta Gazetesi*, 4 Mart 1953, s.7 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 4 Mart 1953, s.7.

⁴⁵⁵ *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.6.

⁴⁵⁶ *Milliyet Gazetesi*, 7 Mart 1953, s.3.

6-Balkan İttifakı (Bled Antlaşması) / (9 Ağustos 1954)

a-Bled Antlaşması'nın İmzalanması

28 Şubat 1953 tarihli Ankara Antlaşması'nın tam anlamıyla bağlayıcı bir ittifak haline getirilebilmesi için Türk Hükümeti, antlaşmanın imzalandığı 1953 Şubatı'ndan, 1954 yılı Ağustosuna kadar yoğun bir şekilde diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur. Türk Hükümeti, o dönemde Yunanistan'ın, "Kıbrıs'ın kendilerine terk edilmesi" konusunda İngiliz Hükümeti nezdinde girişimlerde bulunmasına rağmen, bütün gücüyle Balkan İttifakı'nın oluşturulmasına odaklanmıştır⁴⁵⁷.

Bu arada Yugoslavya Devlet Başkanı Mareşal Tito'nun, 1954 Nisanı'nda Ankara, Haziranı'nda ise Atina ziyaretleri sonrasında⁴⁵⁸, üç Balkan Devleti arasında yapılacak İttifak Antlaşması'nın ön tasarısını hazırlamak üzere Atina'da üçlü bir komisyon toplanmıştır. Komisyonun çalışmaları sırasında iki önemli noktada görüş ayrılığı belirmiştir. Bunlardan birincisi, Türkiye ve Yunanistan'ın doğrudan doğruya kendilerine yapılan bir saldırı yüzünden değil de, NATO içindeki yükümlülükleri yüzünden bir savaşa sürüklenmeleri halinde Yugoslavya'nın durumu; ikincisi ise Yugoslavya'nın bir saldırıya uğraması halinde bu devletin savunması konusunda Türkiye ve Yunanistan'ın tutumlarının ne olacağıydı. Yugoslavya, ikinci ihtimalin meydana gelmesi halinde, kendisine Türkiye ve Yunanistan tarafından yardım yapılmasını talep ederken, Türkiye ve Yunanistan NATO üyesi oldukları için, bu ittifakta öngörülenden daha geniş yükümlülükler altına girmekten kaçınmışlardır⁴⁵⁹.

Komisyon tarafından hazırlanan ön tasarının, 17 Temmuz 1954'te toplanacak olan üç ülkenin Dışişleri Bakanları toplantısında gözden geçirilmesi gerekmektedir. Fakat Atina'da yapılmış olan komisyon toplantısında görüş ayrılıklarının giderilmemesi sebebiyle, Türkiye 14 Temmuz 1954 tarihinde, bu toplantının ileri bir tarihe ertelenmesini talep etmiştir. Türk Hükümeti ayrıca, Üçlü İttifak

⁴⁵⁷ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.307-308.

⁴⁵⁸ Oral Sander, *a.g.e.*, s.107 ; Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.241.

⁴⁵⁹ Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.241.

Antlaşması'nın imzalanmadan önce, tasarı metnini diğer NATO üyelerine bildirilmesinin, kendilerinin de NATO üyesi olmaları sebebiyle bir nezaket kuralı olduğunu ve bu yüzden Dışişleri Bakanları arasındaki toplantının önceden tespit edilen zamanda yapılmasının mümkün olamayacağını ittifakın diğer üyelerine (Yugoslavya ve Yunanistan) bildirmiştir⁴⁶⁰.

29 Temmuz 1954 tarihinde NATO üyesi Türk ve Yunan Hükümetleri, Üçlü İttifak metnini, NATO Konseyine getirmişlerdir. Hazırlanan metinde, aynı gün NATO Konseyi tarafından onaylanmıştır⁴⁶¹. Bu gelişmelerin ardından Balkan Paketi (Ankara Antlaşması), 9 Ağustos 1954 tarihinde Yugoslavya'nın Bled şehrinde Yugoslavya, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan ikinci bir antlaşma ile ittifaka dönüştürülmüştür⁴⁶².

b-Bled Antlaşması'nın Metni

TÜRKİYE CUMHURİYETİ, YUNANİSTAN KRALLIĞI VE YUGOSLAVYA FEDERATİF HALK CUMHURİYETİ ARASINDA İTTİFAK, SİYASAL İŞBİRLİĞİ VE KARŞILIKLI YARDIM ANTLAŞMASI (BLED ANTLAŞMASI / ÜÇLÜ İTTİFAK)

(Bled, 9 Ağustos 1954)

İmzacı Taraflar, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda açıklanan ilkelere bağlılıklarını ve barışın korunması, güvenliğin sağlanması ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi için çabalarını birleştirip çalışmak isteklerini bir kez daha yineleyerek,

Birleşmiş Milletler Antlaşması'ndaki ilkelere ve hükümlere uygun biçimde toprak bütünlüklerini ve siyasal bağımsızlıklarını en etkin biçimde sağlamaya kararlı olarak,

⁴⁶⁰ Mehmet Gönlübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.242.

⁴⁶¹ Aynı yer ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.109.

⁴⁶² Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, 523 ; *Milliyet Gazetesi*, 9 Ağustos 1954, s.1 ; *Akşam Gazetesi*, 9 Ağustos 1954, s.1 ; Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.54 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.587.

28 Şubat 1953'te Ankara'da imzalanan ve büyük etkinliği ortaya çıkan, Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'nın koyduğu dostluk ve işbirliği temellerini genişletmek özlemiyle, böyle bir ittifakın gerçekleşmesi gereğine inanarak,

Öte yandan, bir ittifak antlaşması imzalayarak, aralarında toplu güvenli düzenini kurmanın yalnız kendi güvenlik ve bağımsızlıkları bakımından çok etkin bir öge oluşturmakla kalmayıp, hakça ve hak gözetir bir barış kurulması ülküsüne bağlı bulunan başka ülkelere ve özellikle bunlardan kendi bölgelerinde bulunanlara yararı dokunacağını bilerek,

Bu antlaşmayı yapmaya karar vermişlerdir, bu amaçla;

Türkiye Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Fuat Köprülü'yü

Yunan (Elen) Kralı, Dışişleri Bakanı Ekselans Stefanos Stefanopulos'u

Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Ekselans Koca Popoviç'i tam yetkili olarak atamışlardır.

Bu yetkili temsilciler, yetki belgelerini sunduktan ve bunların yöntemine uygun olduğunu gördükten sonra aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır;

1- İmzacı Devletler, içine girebilecekleri tüm milletlerarası uyuşmazlıkları, BM Antlaşması hükümlerine uygun olarak, barışçı yollardan çözmeyi ve milletlerarası ilişkilerinde BM Antlaşması'nın amaçlarıyla bağdaşmayacak herhangi bir biçimde tehdit ya da kuvvete başvurmaktan kaçınmayı yükümlenirler.

2- İmzacı Devletler, içlerinden birine ya da bir kaçına karşı, ülkelerinin herhangi bir yerine yönelik olarak girişilecek her silahlı saldırıyı tüm İmzacı Taraflara yöneltmiş bir saldırı saymak ve dolayısıyla, BM Antlaşması'nın 51.Maddesinde tanınan tek başına ya da ortak meşru savunma hakkını kullanarak, silahlı kuvvet kullanımı da kapsam içine girmek üzere, etkin bir savunma için gerekli görecekları tüm önlemleri birlikte kararlaştırarak almak ve saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara gecikmeksizin tek başına ve ortaklaşa yardım etmek konusunda anlaşmışlardır.

3- Bu antlaşmanın amaçlarının sürekli ve etkin bir biçimde gerçekleşmesini sağlamak üzere, İmzacı Taraflar, savunma kuvvetinin sürdürülmesi ve güçlendirilmesi için birbirlerine yardım etmeye yükümlenirler.

4- Bu antlaşmanın etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak üzere şunlar kararlaştırılmıştır:

a) Bir Daimi Konsey kurulmuş olup bu İmzacı Tarafların Dışişleri Bakanları ile durumun gereklerine ve incelenecek konuların niteliğine göre, katılmaları gerekecek olan İmzacı Taraflar Hükümetlerinin diğer mensuplarından oluşacaktır.

Daimi Konsey düzenli biçimde yılda iki kez toplanacaktır. Tüm İmzacı Taraflar Hükümetlerince gerekli görülen durumlarda ayrıca toplantılar yapılabilecektir.

Daimi Konsey, toplantı içinde bulunduğu zamanlarda, görevlerini, saptanacak bir yöntemle göre, Ankara Antlaşması Daimi Sekreterliği aracılığı ile yerine getirecektir.

Ankara Antlaşması'nın 1.Maddesinde öngörülen Dışişleri Bakanları Konferansı'nın yerine Daimi Konsey geçmiştir.

Daimi Konseyin temel konulardaki kararları oybirliği ile alınacaktır.

b) İmzacı Tarafların Genelkurmayları, Ankara Antlaşması'nın 2. ve 3.Maddelerinin uygulanması için giriştikleri ortak çalışmaları, bu antlaşmanın hükümleri göz önünde bulundurarak sürdürecektir.

5- Antlaşmanın 2. Maddesinde öngörülen durum ortaya çıkarsa, İmzacı Devletler arasında hemen danışmalara girişilecek ve Sürekli Konsey, böyle bir duruma karşı koymak için sözkonusu 2.Madde gereğince alınmış bulunacak önlemleri tamamlayıcı ortak önlemleri saptamak üzere gecikmeksizin toplanacaktır.

6- Milletlerarası durumun tehlikeli biçimde bozulması, özellikle bu bozulma İmzacı Devletlerin bölgesindeki güvenliği doğrudan doğruya ya da dolaylı biçimde etkileyebilmesine neden olabilecek bölgelerde ortaya çıkması üzerine, İmzacı Taraflar durumu incelemek ve tutumlarını belirlemek üzere danışmalarda bulunacaklardır.

İmzacı Devletler kendilerinden başka bir ülkeye yapılacak silahlı bir saldırının, yayılıp aralarından birinin ya da birkaçının güvenlik ve bütünlüğünü doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak tehdit edilebileceğinin bilinci içinde aşağıdaki noktalarda anlaşmışlardır:

İmzacı Devletlerden biri ya da birkaçının, bu antlaşmanın imzalandığı günde karşılıklı yardım yükümlülüğü ile bağlı bulunduğu bir ülkeye karşı silahlı bir saldırı olursa , İmzacı Devletler kendi bölgelerinde böylece doğan duruma karşı koymak için, BM'nin amaçlarına uygun olarak, alınması gereken önlemler konusunda danışmalarda bulunacaklardır.

7- İmzacı Taraflar, karşılaşmış bulunacakları silahlı saldırıdan ve almış olacakları meşru savunma önlemlerinde hemen "BM Güvenlik Konseyine" bilgi verecekler ve bu önlemleri Güvenlik Konseyi, BM Antlaşması'nın 51.Maddesinde yollama yapılan önlemleri edimli biçimde yürürlüğe koyunca, sona erdirecekleridir.

Bunun gibi, İmzacı Devletlerin Hükümetleri, BM Genel Kurulu'nun savaş durumunun başlaması üzerine, devletlere düşen görevlere ilişkin olarak kabul ettiği 378 (V) A sayılı ve 17 Kasım 1950 tarihli kararda öngörülen açıklamayı hemen yapıp bu karara uygun biçimde hareket edeceklerdir.

8- İmzacı Taraflar, aralarında birbirine karşı yönelik herhangi bir birleşmeye katılmamak ve bu antlaşmanın hükümleriyle bağdaşmayacak herhangi bir yükümlülüğe girişmemek konusundaki kararlarını yinelerler.

9- Bu antlaşmanın hükümleri, İmzacı Taraflar için BM Antlaşması'ndan doğan hak ve yükümlülükleri etkilemez ve herhangi bir biçimde, etkilediği yolunda yorumlanamaz.

10- Bu antlaşma, Türkiye ve Yunanistan'ın Kuzey Atlantik Paketi'nden (NATO) doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemez ve herhangi bir biçimde etkilediği yolunda yorumlanamaz.

11- İmzacı Devletler arasında 28 Şubat 1953 tarihinde Ankara'da imzalanmış bulunan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması, bu antlaşmanın hükümleriyle değiştirilmediği ölçüde, yürürlükte kalacaktır.

12- 28 Şubat 1953 tarihli Dostluk ve İşbirliğin Antlaşması'nın 9. Maddesi hükümleri, aynı koşullar içinde bu antlaşmaya uygulanacaktır.

13- Bu antlaşma 20 yıllık bir süre için imzalanmıştır. İmzacı Devletlerden hiçbiri sona erdiği günden bir yıl önce sona erdirme kararı bildirmemişse, antlaşmanın süresi kendiliğinden uzama yoluyla, bir yıl için uzayacak ve taraflardan birisince böyle bir bildirim yapılmasına değin, aynı biçimde yürürlüğünü sürdürecektir.

14- Bu antlaşma, İmzacı Taraflarca kendi anayasaları kurallarına göre onaylanacak ve sonuncu onay belgesinin sunulduğu günden başlayarak yürürlüğe girecektir. Onay belgeleri, Yunanistan Krallığı Dışişleri Bakanlığına sunulacaktır. Antlaşma, Birleşmiş Milletler'de kütüğe geçirilecektir.

Bu antlaşma birbirinin aynısı üç örnek olarak Fransızca kaleme alınmış ve İmzacı Taraflardan her birine bir örnek sunulmuştur.

Fuat Köprülü – Koca Popoviç – Stefanos Stefanopoulos⁴⁶³

⁴⁶³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.481-485 ; Mehmet Gönübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.242-243 ; *Ayın Tarihi*, 1-31 Ağustos 1954, S.249, s.85-88 ; Melek Fırat, *a.g.m.*, s.590-591.

c-Bled Antlaşması'nın İçeriği

On dört maddeden oluşan, “İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması”, klasik bir askeri ittifaktır⁴⁶⁴.

İttifak antlaşmasına göre; bu ülkelerden birine veya birkaçına, ülkelerinin herhangi bir yerinde meydana gelebilecek silahlı bir saldırının, bütün imzacı taraflara yöneltilmiş sayılabileceği hükmü getirildiği gibi, ayrıca üç ülkenin Dışişleri Bakanları'ndan oluşan bir “Daimi Konsey” de kurulacaktı⁴⁶⁵.

20 yıllık bir süre için imzalanan⁴⁶⁶ Bled Antlaşması (Balkan İttifakı), Ankara Antlaşmasını (Balkan Paktı) ortadan kaldırmamıştır. Ankara Antlaşması'nın hükümleri, Bled'de değişikliğe uğratılmadığı ölçüde yürürlükte kalmıştır. Sadece Ankara Antlaşması'nın 1.Maddesinde kurulan “Dışişleri Bakanları Konseyi”, Bled Antlaşması'nda 4.Madde ile “Daimi Konsey” durumuna getirilmiştir⁴⁶⁷.

6.Madde de ise; milletlerarası ve özellikle kendi bölgelerindeki durum tehlikeli biçimde bozulursa, İmzacı Tarafların (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya) danışma içine girmeleri, ayrıca bir yardımlaşma paketi ile taraflardan bir ya da birkaçının, müttefiklerinden birinin saldırıya uğraması durumunda, bölgelerinde (Balkanlar) alınması yararlı önlemler için danışmalar yapmaları öngörülmüştür. Antlaşmanın 7.Maddesine göre, tarafların bir saldırı durumunda BM ile bağlantı içinde kalmaları; 8.Maddesinde birbirlerine karşı bir ittifaka ya da yükümlülüğe girmemeleri; 10.Madde de ise antlaşmanın Türkiye ve Yunanistan'ın NATO ile olan ilişkilerini etkilemeyeceği belirtilmiştir⁴⁶⁸.

Fakat akıllara Balkan Paktı üyesi ülkelerden birinin, Sovyetler Birliği'nin ya da Balkanlar'daki müttefiklerinden birisinin saldırısına uğraması durumunda ABD'nin ve NATO'nun tutumu ne olacaktı sorusu gelmekteydi, NATO bu iki

⁴⁶⁴ Oral Sander, *a.g.e.*, s.109.

⁴⁶⁵ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523 ; Kamuran Gürün, *a.g.e.*, s.353 ; Rifat Uçarol, *a.g.e.*, s.587.

⁴⁶⁶ Yuluğ Kurat Tekin, *a.g.m.*, s.289 ; Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.308 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523.

⁴⁶⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.472.

⁴⁶⁸ Aynı eser, s.472-473.

üyesini saldırıya uğramış sayarak onların yardımına koşacak mıydı? Bu konuda tereddütler olmakla birlikte sonuçta Washington yönetiminin yorumu ve inisiyatifi geçerli olacaktı ancak ABD, iki müttefikinin (Türkiye ve Yunanistan) Balkan Paktına katılmasını iyi karşıladığına göre, olası kimi riskleri almış olması muhtemeldi⁴⁶⁹.

Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında 9 Ağustos 1954'te imzalanan "İttifak, Siyasal İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması (Bled Antlaşması)", TBMM tarafından 16 Şubat 1955 tarihinde onaylanmıştır⁴⁷⁰.

Üç Balkan Devleti aralarındaki işbirliğini yalnızca askeri planda bırakmamak için⁴⁷¹ Bled Antlaşması'ndan kısa bir süre sonra, Balkan İttifakı Daimi Konseyi'nin 28 Şubat-2 Mart 1955 tarihleri arasında Ankara'da yaptığı birinci toplantısının sonunda "Balkan Danışma Meclisi'nin" kurulmasına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Her üç ülkenin parlamentolarından seçilen yirmişer temsilcinin oluşturacağı bu meclisin görevi; Balkan Paktı Devletleri'nin ortak menfaatlerini korumak ve her alanda işbirliğini geliştirmeye yardım edecek tüm olanakların araştırılması olurken, ayrıca "Daimi Konseye" tavsiye ve tekliflerde bulunabilecekti⁴⁷². Bu anlaşma, 30 Eylül 1955 tarihinde yürürlüğe girmişse de, Balkan Paktı'nın o dönemde varoluş nedenini yitirmesi sonucu uygulamaya konulamamıştır⁴⁷³.

⁴⁶⁹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473 ; Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.308.

⁴⁷⁰ *Akşam Gazetesi*, 17 Şubat 1955, s.2 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Şubat 1955, s.1,7.

⁴⁷¹ Oral Sander, *a.g.e.*, s.111.

⁴⁷² *Milliyet Gazetesi*, 28 Şubat 1955, s.1 ; *Milliyet Gazetesi*, 3 Mart 1955, s.1 ; *Milliyet Gazetesi*, 4 Mart 1955, s.1, 7 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1955, s.1 ; *Cumhuriyet Gazetesi*, 3 Mart 1955, s.1 ; Melek Fırat, *a.g.m.*, s.591.

⁴⁷³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473.

C-BALKAN PAKTI'NIN ÇÖKÜŞÜ VE SONUÇLARI

1-Balkan Paktı'nın Çöküş Nedenleri

a-Stalin'in Ölümü Sonrasında SSCB Dış Politikası'nda Görülen Yumuşama ve Yugoslavya'nın Tarafsızlık Politikasını Benimsemesi

Balkan Paktı ve İttifakı'nın, NATO'nun sağ kanadını özellikle de Balkanlar bölgesini güçlendirmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Fakat Pakt, sağlam temellere oturtulmamış olması sebebiyle kısa sürede önemini yitirmiştir⁴⁷⁴. Balkan Paktı'nın kısa sürede önemini yitirmesinin ve önemli bir başarı gösterememesinin başlıca iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi⁴⁷⁵, Sovyetler Birliği lideri Stalin'in 5 Mart 1953'te ölümünden sonra Sovyet dış politikasındaki yumuşama⁴⁷⁶ ve yeni Sovyet liderleri Kruşçev ve Bulganin'in bu yumuşama havası yaratma girişimi içinde Yugoslavya'ya özel bir önem vermeye başlamalarıdır⁴⁷⁷.

Yeni Sovyet liderlerine göre, Stalin'in Yugoslavya politikası kendilerine hiçbir yarar sağlamadığı gibi Yugoslavya'yı da Batı ile işbirliğine itmştir. Eğer bu duruma engel olunmazsa Yugoslavya'nın tamamiyle Batı Bloğu savunma teşkilatları içine girme ihtimali yüksekti. Akdeniz'deki Amerikan Altıncı Filosu tarafından desteklenecek böyle bir ittifak, Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki güney kanadı ve uydu ülkelerini de dahil olmak üzere, endüstri ve petrol merkezlerini tehdit edebilirdi. Bu yüzden Moskova yönetimi; Belgrad, Ankara ve Atina Hükümetlerine karşı bir barış hareketine girişmiştir. Bu durumun Türkiye üzerindeki ilk faydası ise;

⁴⁷⁴ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523.

⁴⁷⁵ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.274.

⁴⁷⁶ Oral Sander, *a.g.e.*, s.102 ; Gotthard Jaeschke, *a.g.m.*, s.742 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.98 ; Mehmet Gönlübol - Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.247 ; Melek Fırat, *a.g.m.*, s.591.

⁴⁷⁷ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.98.

Sovyet Hükümeti'nin 30 Mayıs 1953 tarihinde Türk Hükümetine verdiği ve Türkiye'den hiçbir toprak talebinin olmadığını belirten notası olmuştur⁴⁷⁸.

Balkan Paktı ve İttifakı'nın yapılmasından sonra güney sınırlarının çevrelendiğini düşünen SSCB liderleri Başbakan Bulganin ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Birinci Sekreteri Kruşçev, Yugoslavya'nın Batı'yla daha fazla yakınlaşmasını önlemek ve onlar ile ilişkilerini düzeltmek amacıyla, 1955 Haziranı'nda Belgrad'ı ziyaret etmişlerdir⁴⁷⁹. Sovyet Devlet Adamlarını, Belgrad Havalimanında bizzat Mareşal Tito karşılamıştır. Kruşçev'in havalimanında söylemiş olduğu; *“Yugoslavya'nın yedi yıl önce komünist aileden ihraç edilmesi yanlıştı. Meydana gelmiş olaylardan dolayı bütün samimiyetimizle özür diliyoruz.”* sözleriyle Tito'ya üzünlüğünü belirtirken⁴⁸⁰, ziyaret sonunda yayınlanan bildirimde ise, iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi isteği vurgulanmıştır⁴⁸¹.

Kendileri için muhtemel bir Sovyet tehlikesi ortadan kalktıktan sonra, Mareşal Josip Tito, 1955 yılı sonlarında yaptığı bir konuşmada; Balkan Paktı'nın, hem kendileri hem de müttefikleri olan Türkiye ve Yunanistan'ın dış tehditlere maruz kaldığı bir zamanda kurulduğunu ancak artık bu tehlikenin kalktığını ve Balkan Paktı'nın askeri alanda işlevini tamamladığını belirtmiştir. Tito'nun bu sözleri⁴⁸² bir anlamda artık Balkan Paktı'nın kendileri için pek fazla geçerliliği kalmadığının ifadesi olmuştur.

Mareşal Tito, Sovyetler Birliği'nin kendilerine karşı takındığı yumuşak, ılımlı tutum üzerine, dünya siyasetindeki “iki kutuplu” yapıdan bağımsız, tarafsız ve bağlantısız (nötralist) bir politika gütmek, hatta böyle bir harekete liderlik etmek yolunu seçmiştir⁴⁸³. Kısa bir süre sonra da Yugoslavya, Hindistan ve Mısır ile birlikte bağlantısız devletlerin liderlerinden biri haline gelmiştir⁴⁸⁴. Mareşal Tito,

⁴⁷⁸ Oral Sander, *a.g.e.*, s.102-103.

⁴⁷⁹ Melek Fırat, *a.g.m.*, s.591 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.113 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.98 ; Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523.

⁴⁸⁰ Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.56-57.

⁴⁸¹ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473.

⁴⁸² Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.57.

⁴⁸³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473 ; Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.55-56.

⁴⁸⁴ Mehmet Gönlübol - Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.248-249.

Sovyet sorunlarındaki tecrübe ve bilgisi ile, Sovyet-Yugoslav yakınlaşmasının çok uzun sürmeyeceğini ve tamamiyle Sovyetler Birliğine bağlanmanın gelecekte yaratacağı sorunları bildiği için böyle bir dış politika izleme yolunu seçmiştir⁴⁸⁵. Yugoslavya'nın, izlediği bu siyaset Balkan Paktına son vermemiştir. Fakat onu bir anlamda rafa kaldırarak, işlemez duruma getirmiştir⁴⁸⁶.

1955 yılında Balkan Paktı Daimi Komitesi'nde, Türkiye'yi temsil etmiş olan Büyükelçi Aptülahat Akşin, Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçisi Vuciniç ile yeni Sovyet politikası hakkında yaptığı konuşmada, Yugoslav Büyükelçinin kendisine söylediği; SSCB, Stalin'in politikaları yüzünden diğer ülkelerin kendilerine karşı savunma amacıyla birleştiğini ve cephe aldığını görmüştür. İki kutuplu dünyada büyük bir silahlanma başlamış, bu da Sovyet halkının yaşam seviyesini yükseltme yolundaki çabalarını güçleştirmiştir. Bunun için Sovyetler'in yumuşama politikası samimidir. Fakat Batı dünyası, Sovyetler Birliğine karşı anlayış göstermezse Sovyetlerin birçok mahrumiyet pahasına da olsa silahlanma yarışında Batıdan geri kalmayacağı muhakkaktır. Batılılar böyle bir yarışta Sovyetler Birliği kadar dayanıklı olamazlar. Çünkü onların hayat standartları yüksektir, bunun indirilmesine razı olmazlar, sözleri Yugoslavya'nın SSCB'nin ılımlı politikaları karşısında, inandırıldığının göstergesi olmuştur. Böylece Sovyetler Birliği'nin, Balkan Paktını pasif hale getirmek için gösterdiği çaba sonuç vermeye başlamış ve Yugoslavya ile ilişkilerini düzeltmiştir⁴⁸⁷.

b-Kıbrıs Meselesi ve 6-7 Eylül Olayları Nedeniyle, Türk-Yunan İlişkileri'nin Bozulması

Balkan Antantı'ndan sonra Balkanlar'da istikrarı sağlamak adına yapılan ikinci girişim olan Balkan Paktı'nın, önemini yitirmesindeki ikinci sebep; Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs Meselesi yüzünden ortaya çıkan gerginlik ve 6-7 Eylül 1955 olayları olmuştur. Bu olaylar sonucunda Türk-Yunan ilişkileri sarsılmış ve

⁴⁸⁵ Oral Sander, *a.g.e.*, s.114.

⁴⁸⁶ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.474.

⁴⁸⁷ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.275.

Balkanlar'da işbirliğini engelleyici bir durum yaratmıştır⁴⁸⁸. Fakat 1954 yılının sonundan itibaren Türk-Yunan ilişkilerinin Kıbrıs sorunu yüzünden bozulması, Balkan Paktına belki de en büyük darbeyi indiren gelişme olmuştur⁴⁸⁹.

Türk-Yunan ilişkilerindeki gerginlik, Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu resmen benimsemesi ve onu milletlerarası bir dava haline getirmesi ile başlamıştır. Yunan Hükümeti, Bled Antlaşması'nın imzalanmasından bir hafta sonra 16 Ağustos 1954 tarihinde, Kıbrıs'ta Self Determinasyon* hakkı için Birleşmiş Milletlere müracaat etmiştir. Böylece Yunanistan bir yandan Türkiye ile ittifak yaparken, diğer taraftan da müttefiki aleyhinde BM'ye şikayette bulunmuştur. Yunanistan'ın bu tutumu karşısında Türk Hükümeti tam anlamıyla hazırlıksız yakalanmış ve çaresiz kalmıştır. Fakat Yunanistan'da iktidarda bulunan Papagos Hükümeti daha da ileri giderek, İngiltere'den Kıbrıs'ın en geç 22 Ağustos 1954 tarihine kadar kendilerine devredilmesini talep etmiştir. Başlı başına bu olaylar bile Balkan Paktı'nın ne derecede zayıf bir temele oturduğunu göstermiştir⁴⁹⁰.

Kıbrıs Meselesi, Aralık 1954'te BM Genel Kurulu'nun önüne gelmiştir. Fakat yapılan oylama sonucunda, sorunun "şimdilik" görüşülmemesine karar verilmiştir. Yunanistan, BM Genel Kurulu'ndan kendisi aleyhine çıkan bu karar karşısında, Balkan Paktına karşı soğuk bir tavır takınmış ve Türk-Yunan ilişkilerinde sorunlar çıkmaya başlamıştır. Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu yeniden alevlendirmesi, Türk kamuoyunda büyük tepkilere yol açmış ve bu tepki 6-7 Eylül 1955 olaylarındaki şiddet gösterilerine kadar varmıştır. İki komşu ülke arasındaki bu gerginlikler sadece Balkan Paktını değil, NATO içindeki işbirliğini de olumsuz etkilemiştir⁴⁹¹.

Daimi Konsey'in 1955 yılındaki ikinci toplantısının Atina'da yapılması gerekirken Yunan Dışişleri Bakanı Teodakis, 23 Aralık 1955 tarihinde basına verdiği demeçte, 6-7 Eylül 1955'te İstanbul ve İzmir'de meydana gelen olayların hasarı

⁴⁸⁸ Aptülahat Akşin, *a.g.e.*, s.274-275 ; İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.474 ; Hüseyin Bağcı, *a.g.e.*, s.55.

⁴⁸⁹ Oral Sander, *a.g.e.*, s.115.

* Self Determinasyon, bir halkın dış müdahale olmaksızın kendi devletini kurma ve seçtiği hükümeti iş başına getirebilme hakkıdır. (*AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, XIII, İstanbul 2004, s.188)

⁴⁹⁰ Murat Hatipoğlu, *a.g.e.*, s.308-309 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.115 ; Türkkaya Ataöv, *a.g.e.*, s.227.

⁴⁹¹ Oral Sander, *a.g.e.*, s.115-116.

karşılıncaya kadar, Türkiye ile Balkan Paktı çerçevesinde işbirliği yapmalarının mümkün olmadığını açıklamış ve bu görüşünü 24 Ocak 1956'da tekrarlamıştır. Yugoslavya, Daimi Konsey toplantısının yapılması konusunda çaba sarf ettiği gibi Yunanistan'dan tazminat konusunda daha hassas davranmasını istemiştir. Yugoslavya Devlet Başkanı Tito, Belgrad'daki Türk ve Yunan Büyükelçileri ile konuşarak gelecek Daimi Konsey toplantısının Belgrad'da yapılmasını karara bağlatmışsa da konsey toplantısı yapılamamıştır⁴⁹².

Böylece henüz 3 Nisan 1955 tarihinde yürürlüğe giren Balkan Paktı, birkaç ay sonra işlevini yitirmiş ve tarihe karışmıştır. Ayrıca Bled Antlaşması ile kurulan Daimi Konsey, Ankara'da yaptığı ilk toplantıdan sonra bir daha toplanmadığı ve sekreterlik çalışamaz duruma geldiği gibi, "Balkan Danışma Meclisi" de hiçbir zaman bir araya gelememiştir⁴⁹³.

Ankara ve Bled Antlaşmaları'nın kağıt üzerinde kalan 20 yıllık süreleri, 3 Nisan 1975'te resmen sona ermiştir. Gerçi 20 yılın sonunda herhangi bir imzacı devletin antlaşmaya son verdiğini bildirmemiş olması, antlaşmanın 13.Maddeye göre birer yıllık sürelerle kendiliğinden yürürlüğünü sürdürdüğü izlenimini vermişse de, devletler hukukunda "kullanımdan düşme (desuetude)" diye bilinen kavram gereğince, Balkan Paktı'nın tarihe karıştığı söylenebilir⁴⁹⁴.

2-Balkan Paktı'nın Sonuçları

a-Yunanistan Açısından Balkan Paktı

Balkan Paktı, Yunanistan için Bulgaristan üzerinde büyük bir baskı aracı olmuştur. Paktın imzalanmasından sonra Bulgaristan, Yunanistan'a karşı olan sert tutumunu terk etmiş ve iki ülke arasında 1953 yılı sonunda ticaret, haberleşme ve sınır anlaşmaları yapılmıştır. Yunanistan ayrıca bir diğer Balkan ülkesi Romanya ile

⁴⁹² Melek Fırat, *a.g.m.*, s.591 ; Oral Sander, *a.g.e.*, s.119-120.

⁴⁹³ İsmail Soysal, *a.g.e.*, s.473-474.

⁴⁹⁴ *Aynı eser*, s.474 ; İsmail Soysal, *a.g.m.*, s.99.

de 1956 Ağustosunda diplomatik ilişkiler kurmuştur. Romanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda verdiği zarar nedeniyle, Yunanistan'a altı milyon dolar savaş tazminatı ödemeyi kabul etmesiyle birlikte iki ülke arasındaki ilişkileri zedeleyen önemli bir sorunda ortadan kalkmıştır⁴⁹⁵.

Yunanistan, bir yandan Balkanlar'daki komşuları Bulgaristan ve Romanya ile ilişkilerini düzeltirken, diğer taraftan da Kıbrıs Meselesi'nin milletlerarası bir sorun olarak belirmesinden sonra, Türkiye'yi dışarıda bırakacak şekilde Yugoslavya ile ikili ilişkilerini kuvvetlendirme yoluna gitmiştir. Bu yakınlaşmada Yunanistan, Balkan Paktı'nın işlevini yitirmesiyle ortaya çıkan durumda Türkiye'ye karşı Yugoslavya'yı yanına çekmek ve dış politikasının en önemli ögesi haline gelmiş olan Kıbrıs için destek sağlamayı amaçlamıştır. Yunanistan bu konuda amacına ulaşmış ve henüz 1956 yılında Kıbrıs'taki "Self Determinasyon" ilkesini Yugoslavya'ya kabul ettirmiştir. Yunanistan'ın Balkan Paktı'nın imzalanmasından sonraki süreçte, Balkan ülkeleri ile olan ilişkilerini düzeltmesine ve geliştirmesine bakarak, Yunanistan'ın Paktı bu ülkelere karşı bir anlamda koz olarak kullandığı söylenebilir⁴⁹⁶.

b-Yugoslavya Açısından Balkan Paktı

Yugoslavya için Balkan Paktı, o dönemde sorunlar yaşadığı İtalya'ya karşı bir denge unsuru olduğu kadar, SSCB ve onun uydusu olan Balkan ülkelerine karşı da önemli bir güç olmuştur. Yugoslavya da, Yunanistan gibi Balkan Paktı'nın imzalanmasından sonra Balkanlı komşuları ile ilişkilerini geliştirmek için uygun bir ortam bulmuş ve 12 Aralık 1953 tarihinde Arnavutluk ile, arasındaki sınır olaylarına engel olmak için alınacak tedbirleri öngören bir anlaşma imzalamıştır. 26 Aralık 1953 tarihinde ise Yugoslavya ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin

⁴⁹⁵ Oral Sander, *a.g.e.*, s.122-123.

⁴⁹⁶ Aynı yer ; Mehmet Gönlübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.249.

normalleştirilmesi adına, iki ülke arasında demiryolu nakliyatını düzenleyen bir anlaşma imzalanmıştır⁴⁹⁷.

Balkan Paktı ile Balkanlar'daki gerginliğin azalması ve Yugoslavya ile İtalya arasındaki Triyeste sorununun çözümlenmesi, Yugoslav dış politikasını çıkmazdan kurtarmıştır. Fakat çıkmazdan kurtulduktan sonra Yugoslav dış politikası yeni bir yön almış ve Balkan Paktına sırt çevirmiştir⁴⁹⁸.

Sovyet liderleri Kruşçev ve Bulganin'in 1955 yılında Belgrad'a yaptıkları ziyaretten kısa bir süre önce Başbakan Adnan Menderes, 4-9 Mayıs 1955 tarihleri arasında Yugoslavya'ya resmi bir ziyarette bulunmuştur. Dönemin Yugoslavya Federal İcra Konseyi İkinci Başkanı E.Kardeli'nin Balkan Paktı için Adnan Menderes'e söylediği; *“Balkan Paktı, dünya barışı ufuklarının fazla karanlık görüldüğü bir zamanda meydana gelmiştir. O zamandan beri dünyada birçok şey değişmiş ve daimi barış ihtimalleri günümüzde artık daha fazla yer etmeye başlamıştır. Bununla beraber Balkan Paktı hiçbir şekilde değerini kaybetmemiştir.”* sözleri, Yugoslavya'nın bir yandan SSCB'nin uzattığı eli sıkıkmaya hazırlanırken, bir yandan da Balkan Paktı'nın önemini kaybetmediğini söyleyerek, Paktı Sovyetlere karşı aynı zamanda bir koz olarak kullanmak istediğinin göstergesi olmuştur⁴⁹⁹. Gerçekten de Yugoslavya, Balkan Paktını bir anlamda kendisi SSCB tehdidinden korumak için kullanmış ve bu politikasında da başarılı olmuştur.

c-Türkiye Açısından Balkan Paktı

Balkan Paktı, Türkiye'ye müttefikleri Yunanistan ve Yugoslavya gibi somut yararlar sağlamamıştır. Yunanistan ve Yugoslavya, Balkan Paktı'nın imzalanması sonrasında gerek komşularıyla gerek birbirleriyle ilişkilerini belli bir düzene sokmuşken; Türkiye, Paktın başarısızlığını Yunanistan ve Yugoslavya'ya yüklemiş ve adeta Balkanlı müttefiklerine küserek kendisini Balkanlar'da etkin bir dış politika izlemekten alıkoymuştur. Türkiye, 1955 yılının ilk aylarından itibaren ağırlığını

⁴⁹⁷ Oral Sander, *a.g.e.*, s.123-124.

⁴⁹⁸ Aynı eser, s.124.

⁴⁹⁹ Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.523-524.

Balkanlar'dan, Orta Doğu'ya çevirmiş ve Irak, İran, Pakistan ile ilişkilerini kuvvetlendirmeye çalışmıştır⁵⁰⁰.

Fakat Ankara Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra 30 Mayıs 1953 tarihinde Sovyetler Birliği'nin, Türkiye'ye vermiş olduğu bir nota, iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi sürecinin başlangıcı olmuştur. 30 Mayıs 1953 tarihli nota ile SSCB, artık Türkiye'den hiçbir toprak talepleri olmadığını bildirmiştir. Sovyetler dış politikasında görülen bu gelişme üzerine, Türk Hükümeti 18 Temmuz 1953'te verdiği karşılık notasında, Sovyetler Birliği'nin toprak taleplerinden vazgeçmesini memnuniyetle karşıladığını ve iyi komşuluk ilişkilerinin kurulmasını içtenlikle istediğini belirtmiştir⁵⁰¹. Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı tutumunun değiştirmesi sebebiyle, yaşanan gelişmelere bakıldığında Balkan Paketi'nin Türkiye'ye hiçbir yararının olmadığını söylemek doğru olmaz.

---

⁵⁰⁰ Oral Sander, *a.g.e.*, s.124-125.

⁵⁰¹ Mehmet Gönlübol-Haluk Ülman, *a.g.m.*, s.244 ; Kamuran Gürün, *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara 1991, s.310-311 ; Erel Tellal, "SSCB'yle İlişkiler", *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: B.Oran, I, İstanbul 2004, s.511-513.

SONUÇ

1923 yılında bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunun ilk yıllarında ikili antlaşmalar vasıtasıyla Balkanlar'daki komşuları ile ilişkilerini düzenleme çabası içindeyken; 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin ardından gelen 1930'lu yıllarda ise çok taraflı güvenlik antlaşmaları imzalamak suretiyle, özellikle de İtalya ve Bulgaristan'a karşı Balkanlar'da güvenliğini sağlama amacı gütmüştür.

Türkiye'nin gerek Balkan Konferansları, gerek 1933'te yaptığı ikili dostluk antlaşmaları vasıtasıyla oluşmasında büyük payı olduğu Balkan Antantı 9 Şubat 1934'te Atina'da imzalanmışsa da; maddelerinin içeriği itibariyle sadece Balkanlar'dan gelecek bir saldırı halinde üye ülkelerin işbirliği yapmasını öngörmüş olması, Antantın zayıf yönü olmuştur. Nitekim bu zayıflık İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Almanya'nın, Türkiye haricindeki diğer üç üye ülkeyi işgal etmesi ile ortaya çıkmıştır.

Zayıf ve eksik yönleri olmakla birlikte Balkan Antantı'nın, milletlerarası arenada Türkiye'ye en büyük yararı ise; Antant ülkelerinin, 1936 Montreux Boğazlar Konferansı'nda Türkiye'nin tezine destek vermeleri sonucu, 1923 yılından itibaren Milletler Cemiyeti denetimindeki Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nın tamamen Türkiye'nin denetimine bırakılması olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün çizdiği tarafsızlık ve Mihver-Müttefik Kuvvetleri arasında denge politikası sayesinde savaşın dışında kalmayı başaran Türkiye, 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasında yer almıştır. BM üyeliğine rağmen, maruz kaldığı SSCB tehdidini bertaraf edebilmek amacıyla NATO savunma sistemi içinde yerini alan Türkiye, Balkanlar'da güvenliği temin edebilmek amacıyla ise komşusu Yunanistan ve Kominform'dan çıkarılmış olan Yugoslavya ile 1953 yılında Balkan Paktını oluşturmuştur.

Balkan Paktı, 1954 yılında imzalanan ikinci bir antlaşma ile askeri ittifak halini almasına rağmen, Pakt üyelerinin dış politikalarındaki ani değişimler ve çatışmalar sebebiyle bir yıl gibi kısa bir sürede önemini yitirmiştir. Balkan Antantı ve Paktı'nın kuruluşları arasında yaklaşık yirmi yıl gibi dış politika alanında uzun sayılabilecek bir süre bulunmasına rağmen; aynı durum Balkan Antantı için söz konusu olmamış ve Antant üyeleri, müttefiklerinin varlıklarına azami ölçüde dikkat etmişlerdir. Ayrıca Balkan Antantına hiçbir büyük devlet hamilik yapmamışken, Balkan Paktı'nın oluşumunda Amerika Birleşik Devletleri'nin desteği inkar edilemeyecek bir gerçektir. Bu yönleriyle bakıldığında Balkan Antantı'nın daha sağlam temelli bir savunma sistemi olduğu söylenebilir.

Özellikle XIX.yüzyıldan itibaren dünyanın en buhranlı ve bunalımlı bölgelerinden olan Balkanlar'da, Balkan Antantı ve Balkan Paktı gibi oluşumlar dünya barışı için geçici de olsa çözüm olarak düşünülebilir. Her ne kadar hem Balkan Antantı, hem de Balkan Paktı beklentilere tam olarak cevap verememiş ve kısa sürede geçerliliğini kaybetmiş olmalarına rağmen; Avrupa'nın barut fıçısı olarak nitelendirilen Balkanlar'da da devletler arasında işbirliği yapılabileceği ve ortak savunma sistemleri kurulabileceğinin ispatı olmuşlardır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Akşin, Aptülahaat, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Ankara 1991.
- Aras, Tevfik Rüştü, *Atatürk'ün Dış Politikası*, İstanbul 2003.
- Arı, Kemal, *Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi*, Ankara 1997.
- Armaoğlu, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, I-II, İstanbul 2007.
- Ataöv, Türkkaya, *Amerika, NATO ve Türkiye*, İstanbul 2006.
- Atatürk'ün Milli Dış Politikası: (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, II, (Kültür Bakanlığı Yayınları) , Ankara 1992.
- Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını*, (Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1993.
- Bağcı, Hüseyin, *Türk Dış Politikası'nda 1950'li Yıllar*, Ankara 2001.
- Bayur, Yusuf Hikmet, *Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti*, Ankara 1973.
- Brown, L. Carl (Derleyen), *İmparatorluk Mirası: Balkanlar'da ve Ortadoğu'da Osmanlı Damgası*, Çeviren: Gül Çağalı Güven, İstanbul 2003.
- Castellan, Georges, *Balkanlar'ın Tarihi: 14.-20. Yüzyıl*, Çeviren: Ayşegül Yaraman Başbuğu, İstanbul 1993.
- Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, İstanbul 1997.
- Çoker, Fahri (Hazırlayan), *Türk Parlamento Tarihi: TBMM-IV.Dönem (1931-1935)*, I, Ankara 1996.
- Dilan, Hasan Berke, *Türkiye'nin Dış Politikası 1923-1939*, İstanbul 1998.
- Gönlübol, Mehmet - Sar, Cem, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Ankara 1990.
- Güneş, Şükran - Alp, Ali Hikmet, *Cumhuriyetin İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934)*, Ankara 1974.
- Gürün, Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)*, Ankara 1983.
- Gürün, Kamuran, *Savaşın Dünya ve Türkiye*, Ankara 1986.
- Gürün, Kamuran, *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*, Ankara 1991.
- Hacıoğlu, Doğan, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Harbine Girişi: 29 Ekim 1914*, İstanbul 2003.
- Hatipoğlu, Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara 1997.

İnalçık, Halil - Quataert, Donald (Editörler), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600*, Türkçeye Çeviren: Halil Berktaş, I, İstanbul 2000.

İnan, Kamran, *Dış Politika*, İstanbul 1999.

İzzetbegoviç, Aliya, *Tarihe Tanıklığım*, İstanbul 2003.

İsmet İnönü Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler 1933-1938, (TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları), Ankara 2003.

Koçak, Cemil, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi: 1938-1945*, I, İstanbul 1996.

Koçak, Cemil, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi: 1938-1945*, II, İstanbul 1996.

Kongar, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye: 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul 2006.

Mançev, Kristyo, *İstoria na Balkanskite Narodi 1918-1945 (Balkan Halklarının Tarihi 1918-1945)*, İzdatelska Kışta Paradigma (Paradigma Yayınevi), Sofia 2000.

Montreux Boğazlar Konferansı: Tutanaklar, Belgeler, Çevirenler: Seha L. Meray-Osman Olcay, Ankara 1976.

Montreux Sözleşmesi, (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları), İstanbul 1995.

Renouvin, Pierre, *Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye 1914-1918*, İstanbul 2004.

Sander, Oral, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara 1969.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İstanbul 2002.

Sevim, Ali – Öztoprak, İzzet – Tural, Akif (Yayına Hazırlayanlar), *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Bugünkü Dille): TBMM'de ve CHP Kurultaylarında (1906-1938)*, Ankara 2006.

Sloane, William M., *Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar*, Çeviren: Sibel Özbudun, İstanbul 2008.

Sonyel, Salahi, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, I, Ankara 1995.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I (1920-1945)*, Ankara 1989.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları II (1945-1990)*, Ankara 1991.

Şentürk, Nazır, *İstanbul Valileri*, İstanbul 2008.

Şimşir, Bilal N., *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri: Büyükelçilik Anıları (1985-1988)*, Ankara 2001.

Tarihte Türk-Rumen İlişkileri, (Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları), Ankara 2006.

TBMM Gizli Celse Zabıtları: 2 Mart 1339(1923)-25 Teşrinievvel 1934, IV, İstanbul 1985.

Toker, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973: DP'nin Altın Yılları 1950-1954*, Ankara 1990.

Torumtay, Necip, *Orgeneral Torumtay'ın Anıları*, İstanbul 1994.

Tuğlacı, Pars, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*, İstanbul 1984.

Tuncer, Hüner, *Atatürkçü Dış Politika*, İstanbul 2008.

Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi III: Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, Ankara 1996.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih*, İstanbul 1987.

Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul 1995.

Ülger, İrfan Kaya, *Yugoslavya Neden Parçalandı? : Balkan Dramının Perde Arkası*, Ankara 2003.

Ülman, Haluk, *Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol ve Savaş*, Ankara 2002.

Weisband, Edward, *İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye*, İstanbul 2002.

Yelaviç, Barbara, *İstoria na Balkanite XX.vek (20.Yüzyılda Balkan Tarihi)*, Tom 2 (Cilt II), İzdatelska Kışta AMAT-AH (AMAT-AH Yayınevi), Sofia 2003.

Yücel, Yaşar, *Muhteşem Türk Kanuni İle 46 Yıl*, Ankara 1991.

MAKALELER

Afetinan, Ayşe, "Balkan Antantı (1934)", *Bellekten*, XXXII, S.126, (Nisan 1968'den Ayırbaşım), Ankara 1968, s.285-291.

Alp, İlker, "Atatürk'ün Devlet Adamlığı ve Geleceği Öngörüsü", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, X, S.2, Edirne 2008, s.1-25.

Akşin, Sina-Fırat, Melek, "İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar", *Balkanlar*, İstanbul 1993, s.97-125.

Ateş, Toktamış, "Geçmişte ve Günümüzde Balkanlar", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XXXIV, S.1-4, İstanbul 1986, s.81-104.

Avşar, Servet, "İkinci Dünya Savaşı ve İsmet İnönü'nün Uyguladığı Dış Politika", *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (20-22 Ekim 1997)*, Ankara 1999, s.557-575.

Aydın, Mustafa, "İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945", *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.399-478.

"Balkan Misakı Hakkında Tan'ın Mütaleaları", *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Şubat 1934, s.3.

Balkaya, İhsan Sabri, “Basınımıza Yansıdığı Şekliyle Balkan Antantı Sürecinde Türkiye ve Bulgaristan”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX, S.60, Ankara 2004, s.759-783.

Barlas, Dilek, “Atatürk Döneminde Türkiye’nin Balkan Politikası”, *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası -Makaleler-*, Yayına Hazırlayan: Berna Türkdoğan, Ankara 2000, s.275-280.

Barlas, Dilek, “İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Türkiye’nin Balkanlar ve Avrupa’daki İşbirliği Arayışları”, *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (23-25 Ekim 1995)*, Ankara 1996, s.262-266.

Başdoğan, Ferhat, “Romanya ve Türk-Rumen İlişkileri”, *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl: 26, S.87 (Eylül 1992), Ankara 1992, s.27-37.

Başdoğan, Ferhat, “Türk-Bulgar İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Beklenen Gelişmeler”, *Stratejik Etütler Bülteni*, Yıl: 24, S.85 (Ağustos 1990), Ankara 1990, s.77-96.

Beydilli, Kemal, “Balkanlar’da Dönüm Noktası 93 Bozgunu ve Sonrası”, *Berlin Antlaşması’ndan Günümüze Balkanlar*, Derleyen: Mustafa Bereketli, İstanbul 1999, s.25-34.

Beydilli, Kemal, “Küçük Kaynarca’dan Yıkılışa”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, I, İstanbul 1999, s.65-135.

Emeç, Selim Ragıp, “Üçlü Pakt”, *Son Posta Gazetesi*, 1 Mart 1953, s.1,7.

Eraslan, Cezmi, “Türk Basınında Balkan Paktı Değerlendirmeleri”, *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri 29-31 Mayıs 1995 (Ayrı Basım)*, İstanbul 1996, s.63-69.

Erhan, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.522-575.

Erim, Nihat, “Yeni Andlaşma”, *Ulus Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.1-2.

Esmer, Ahmet Şükrü - Sander, Oral, “İkinci Dünya Savaşında Türk Dış Politikası (1939-1945)”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s.137-189.

Esmer, Ahmet Şükrü, “Üçlü Antlaşma”, *Ulus Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.3.

Fırat, Melek, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.576-614.

Gerger, Haluk, “Türk Dış Politikası (1946-1980)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, s.537-550.

Gönlübol, Mehmet - Sar, Cem, “1919-1938 Yılları Arasında Türk Dış Politikası”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s. 3-135.

Gönlübol, Mehmet – Ülman, Haluk, “İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965), *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, I (1919-1973), Ankara 1996, s.191-487.

Gündoğan, Kadir, “Balkan Antantı ve Türk Dış Siyaseti Açısından Değerlendirilmesi”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (22-24 Ekim 2003)*, Ankara 2005, s.453-463.

Güner, Zekai, “Atatürk Dönemi Balkanlar Politikası ve Balkan Antantı“, *Atatürk 4.Uluslararası Kongresi (Bildiriler: 25-29 Ekim 1999)*, I, Ankara 2000, s.343-353.

Gürel, Şükrü Sina, “Türk Dış Politikası (1919-1945)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, s.520-536.

Gürkan, İhsan, “Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye”, *Balkanlar*, İstanbul 1993, s.259-274.

Hakov, Cengiz, “İki Dünya Savaşı Arası Döneminde Bulgaristan-Türkiye Siyasi-Diplomatik İlişkileri (1919-1938)”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (Bildiriler Kitabı): 11-13 Mayıs 2005 Osmangazi Üniversitesi*, Eskişehir 2005, s.153-156.

Jaeschke, Gotthard, “I. ve II.Dünya Savaşları’nda Türkiye’nin Dış Politikası”, Türkçeye Çeviren: Mihin Lugal, *Bellekten*, XLI, S.164 (Ekim 1977), Ankara 1977, s.733-743.

Karpat, Kemal H., “Balkanlar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, V, İstanbul 1992, s.25-32.

Kasalak, Kadir, “Atatürk Dönemi Türk-Romen İlişkileri”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (22-24 Ekim 2003)*, Ankara 2005, s.509-517.

Keskin, Funda, “Komintern ve Kominform”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.500.

Koskosoğlu, Feridun, “İkinci Dünya Savaşı Öncesi Bir Dostluk Köprüsü: Türkiye (Balkan Antantı-Sadabad Paktı)”, *Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (20-22 Ekim 1997)*, Ankara 1999, 541-547.

Kurat, Yuluğ Tekin, “Elli Yıllık Cumhuriyetin Dış Politikası 1923-1973”, *Bellekten*, XXXIX, S.154 (Nisan 1975), Ankara 1975, s.265-306.

Mesut, Zeki “Balkan Konferansının Bilançosu”, *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 24 Teşrinievvel 1930, s.1.

Mousset, Albert, “Birazda Başkalarının Gözü ile Balkan Misakı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Şubat 1934, s.1-2.

“Müdafaa Zincirinde Yeni Bir Bakla”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.1,3.

Nadi, Nadir, “Üçlü Dostluk ve İşbirliği Antlaşması”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 28 Şubat 1953, s.1,3.

Nadi, Yunus, “Balkan Misakı’nın İmzalanmasından Sonra”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Şubat 1934, s.1.

Nadi, Yunus, “Balkan Misakı’nın Tasdikinden Sonra”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 9 Mart 1934, s.1.

Oran, Baskın, “Revizyonizm ve Statükoculuk”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, I, İstanbul 2004, s.46.

Öztürk, Osman Metin, “İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde (1919-1939) Stratejik Açıdan Türkiye”, *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri I (23-25 Ekim 1995)*, Ankara 1996, s.329-340.

Peeva, Kalina, “Balkanlar’daki Siyasi Durumun Değişimi ve Bulgaristan ve Türkiye Dış Politikalarının Yakınlaşması (1935-1937)”, *Uluslararası Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu (Bildiriler Kitabı): 11-13 Mayıs 2005 Osmangazi Üniversitesi*, Eskişehir 2005, s.313-316.

Petrov, Lüdmil, “XX.Yüzyılın Otuzlu Yıllarında Bulgaristan ve Türkiye (Siyasi İlişkiler)”, *XX.Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*, Ankara 2005, s.161-168.

Sadık, Necmeddin, “Balkan Misakı”, *Akşam Gazetesi*, 11 Şubat 1934, s.1-2.

Sarıkoyuncu, Ali, “Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938)”, *XX.Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Bulgar Askeri-Siyasi İlişkileri*, Ankara 2005, s.143-160.

Sarınay, Yusuf, “Türkiye’nin NATO’ya Girişi ve Türk Dış Politikasına Etkileri (1952-1990)”, *Onuncu Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri (20-22 Nisan 2005)*, Ankara 2006, s.45-55.

Soysal, İsmail, “Balkan Paktı (1934-1941)”, *(Yusuf Hikmet Bayur Armağanı 1985’ten Ayırbaşım)*, Ankara 1985, s.125-226.

Soysal, İsmail, “1934 ve 1954 Balkan Paktları”, *Berlin Antlaşması’ndan Günümüze Balkanlar*, Derleyen: Mustafa Bereketli, İstanbul 1999, s.91-100.

Tellal, Erel, “SSCB’yle İlişkiler”, *Türk Dış Politikası 1919-1980*, Editör: Baskın Oran, I, İstanbul 2004, s.499-521.

Ülman, Haluk, “Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler (1923-1968) I”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXIII, No: 3 (Eylül 1968), Ankara 1968, s.241-273.

Ünal, Sevim, “Atatürk’ün Balkanlar’daki Barışçıl Politikası”, (*IX.Türk Tarih Kongresi’nden Ayırılım*), Ankara 1989, s.1985-1998.

Yalçın, Hüseyin Cahit, “İmzalanan Misak”, *Ulus Gazetesi*, 2 Mart 1953, s.1,3.

SÜRELİ YAYINLAR

1) GAZETELER

Akşam Gazetesi, 20 Teşrinievvel 1931.

Akşam Gazetesi, 27 Teşrinievvel 1931.

Akşam Gazetesi, 2 Teşrinisani 1933.

Akşam Gazetesi, 12 Teşrinisani 1933.

Akşam Gazetesi, 5 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 10 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 11 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 12 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 14 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 16 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 25 Şubat 1934.

Akşam Gazetesi, 7 Mart 1934.

Akşam Gazetesi, 8 Kasım 1953.

Akşam Gazetesi, 9 Ağustos 1954.

Akşam Gazetesi, 17 Şubat 1955.

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Teşrinievvel 1930.

Cumhuriyet Gazetesi, 21 Teşrinievvel 1931.

Cumhuriyet Gazetesi, 27 Teşrinievvel 1931.

Cumhuriyet Gazetesi, 15 Temmuz 1932.

Cumhuriyet Gazetesi, 19 Temmuz 1932.

Cumhuriyet Gazetesi, 17 Teşrinievvel 1932.

Cumhuriyet Gazetesi, 22 Teşrinievvel 1932.

Cumhuriyet Gazetesi, 5 Şubat 1934.

Cumhuriyet Gazetesi, 10 Şubat 1934.

Cumhuriyet Gazetesi, 11 Şubat 1934.

Cumhuriyet Gazetesi, 12 Şubat 1934.

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Şubat 1934.

Cumhuriyet Gazetesi, 26 Şubat 1934.

- Cumhuriyet Gazetesi*, 2 Mart 1934.
Cumhuriyet Gazetesi, 7 Mart 1934.
Cumhuriyet Gazetesi, 9 Mart 1934.
Cumhuriyet Gazetesi, 17 Mart 1934.
Cumhuriyet Gazetesi, 14 Mayıs 1935.
Cumhuriyet Gazetesi, 20 Şubat 1939.
Cumhuriyet Gazetesi, 2 Şubat 1940.
Cumhuriyet Gazetesi, 3 Şubat 1940.
Cumhuriyet Gazetesi, 5 Şubat 1940.
Cumhuriyet Gazetesi, 19 Şubat 1952.
Cumhuriyet Gazetesi, 28 Şubat 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 1 Mart 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 2 Mart 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 4 Mart 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 19 Mayıs 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 8 Kasım 1953.
Cumhuriyet Gazetesi, 17 Şubat 1955.
Cumhuriyet Gazetesi, 28 Şubat 1955.
Cumhuriyet Gazetesi, 3 Mart 1955.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 3 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 7 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 14 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 18 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 24 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 28 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 31 Teşrinievvel 1930.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 20 Teşrinievvel 1931.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 21 Teşrinievvel 1931.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 26 Teşrinievvel 1931.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 27 Teşrinievvel 1931.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 23 Teşrinievvel 1932.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 12 Eylül 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 15 Eylül 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 21 Eylül 1933.

- Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, 23 Eylül 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 18 Birinci Teşrin 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 6 İkinci Teşrin 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 12 İkinci Teşrin 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 28 İkinci Teşrin 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 11 İkinci Teşrin 1933.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 5 Şubat 1934.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 10 Şubat 1934.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 13 Şubat 1934.
Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 3 Nisan 1934.
Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 1950.
Hürriyet Gazetesi, 27 Temmuz 1950.
Hürriyet Gazetesi, 8 Kasım 1950.
Hürriyet Gazetesi, 1 Mart 1953.
Milliyet Gazetesi, 28 Şubat 1953.
Milliyet Gazetesi, 1 Mart 1953.
Milliyet Gazetesi, 2 Mart 1953.
Milliyet Gazetesi, 7 Mart 1953.
Milliyet Gazetesi, 8 Kasım 1953.
Milliyet Gazetesi, 9 Ağustos 1954.
Milliyet Gazetesi, 28 Şubat 1955.
Milliyet Gazetesi, 3 Mart 1955.
Milliyet Gazetesi, 4 Mart 1955.
Son Posta Gazetesi, 7 Temmuz 1932.
Son Posta Gazetesi, 19 Temmuz 1932.
Son Posta Gazetesi, 1 Mart 1953.
Son Posta Gazetesi, 4 Mart 1953.
Son Posta Gazetesi, 6 Mart 1953.
Ulus Gazetesi, 19 Şubat 1952.
Ulus Gazetesi, 28 Şubat 1953.
Ulus Gazetesi, 1 Mart 1953.
Ulus Gazetesi, 2 Mart 1953.

2) DERGİLER

Ayın Tarihi, 15 İkinci Teşrin – 31 Birinci Kanun 1933, S.1.

Ayın Tarihi, 1-31 İkinci Kanun 1934, S.2.

Ayın Tarihi, 1-28 Şubat 1934, S.3.

Ayın Tarihi, 1-31 Mart 1934, S.4.

Ayın Tarihi, 1-31 Mayıs 1934, S.6.

Ayın Tarihi, 1-28 Şubat 1953, S.231.

Ayın Tarihi, 1-31 Ağustos 1954, S.249.

DİZİN

A

ABD (Amerika Birleşik Devletleri), 13, 72, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 95, 98, 99, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 109, 128, 129, 139.

Abdülhak Şinasi Bey, 35, 37, 38.

Adana, 93, 94.

Adnan Menderes, 100, 136.

Adolf Hitler, 14, 70, 79, 86, 88, 89, 92.

Adrianopolis, 6.

Adriyatik Denizi, 1, 2, 3, 31.

Afganistan, 83.

Afrika, 15, 68, 93.

Agah Aksel, 116.

Ahmet Mithat Bey, 38.

Ahmet Şükrü Bey, 59, 60.

Ahmet Şükrü Esmer, 117.

Ahmet Zogo, 25.

Akdeniz, 1, 2, 3, 17, 30, 31, 73, 76, 82, 91, 130.

Akil Muhtar Bey, 38.

Akkerman Antlaşması, 8.

Akşam Gazetesi, 59.

Aleksander Stambulinski, 22.

Aleksander Papanastasiu, 32, 33, 34, 38, 54.

Aleksandros Papagos (General), 106, 109.

Alexander (I.), 27.

Ali Muzaffer Bey, 38.

Almanya, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 54, 70, 72, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 103, 105, 138.

Alp Dağları, 2.

Amiral Souchon, 17, 18.

Anadolu, 4, 6, 9, 20.

Anadolu Ajansı, 64, 67.

Andrei Liapcev, 22.

Angriff Gazetesi, 70.

Ankara, 20, 21, 22, 25, 26, 35, 37, 40, 42, 45, 46, 68, 71, 76, 79, 91, 93, 95, 96, 104, 105, 109, 110, 112, 114, 115, 120, 121, 122, 124, 129, 132, 134.

Ankara Savaşı, 6.

Anthony Eden, 94.

Aptülahat Akşin, 21, 132.

Ardahan, 9.

Arnavutluk, 2, 3, 7, 10, 19, 24, 25, 26, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 47, 52, 53, 54, 57, 65, 66, 68, 69, 70, 76, 78, 81, 108, 113, 118, 120, 135.

Asım Gündüz, 73.

Asparuh, 5.

Asya, 4, 68.

Atina, 32, 33, 35, 36, 47, 48, 50, 58, 79, 114, 122, 133, 138.

Avrupa Konseyi, 99.

Avusturya, 3, 4, 13, 14, 16, 23.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 8, 10, 12, 13, 16, 17, 22, 26, 27.

Ayastefanos Antlaşması, 9, 10.

B

Balkan Antantı, 12, 26, 29, 30, 32, 38, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 117, 132, 138, 139.

Balkan Paktı, 33, 84, 98, 104, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139.

Balkan Sıradağları, 2.

Balkanlar, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 20, 22, 30, 32, 35, 36, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 53, 55, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 71, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 92, 93, 94, 104, 105, 107, 119, 121, 128, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 138, 139.

Balkhan Dağları, 1.

Baki Bey, 38.

Banat, 23.

Batı Roma İmparatorluğu, 5.

Batı Trakya, 22, 31, 40, 58, 95.

Batum, 9.

Belçika, 83, 98, 99.

Belgrad, 7, 12, 36, 44, 47, 77, 103, 104, 114, 115, 116, 121, 131, 134, 136.

Berlin, 74, 89, 92.

Berlin Antlaşması, 10.

Berlin Kongresi, 9.

Beserabya, 23.
Beyaz Rusya, 25.
Birinci Balkan Savaşı, 10.
Birinci Dünya Savaşı, 4, 12, 13, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 31, 42, 45, 57, 62, 67, 70, 84, 86, 97, 102.
Birleşmiş Milletler (BM), 94, 97, 99, 126, 127, 128, 133, 138.
Birleşmiş Milletler Antlaşması, 98, 110, 111, 112, 123, 124, 126, 127.
Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (Konseyi), 101, 104, 126.
Birleşmiş Milletler Komutanlığı, 101.
Bizans İmparatorluğu, 5, 6, 7.
Bled, 123, 128.
Bled Antlaşması, 113, 122, 123, 128, 129, 133, 134.
Bogolioub Jevtich, 44, 48, 49, 66.
Boğdan, 7.
Bosna, 7.
Bosna-Hersek, 9, 10.
Breslau, 17.
Briand-Kellogg Paktı, 15, 63.
Budapeşte, 119.
Bukovina, 23, 77.
Bulganin, 130, 131, 136.
Bulgar Krallığı, 6.
Bulgaristan, 2, 3, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 83, 91, 95, 108, 113, 118, 120, 121, 134, 135, 138.
Bükreş, 33, 36, 37, 46, 57, 63, 71, 119.
Bükreş Antlaşması, 10.
Büyük İskender, 4.

C

Celal Bayar, 100.
Cemal Hüsnü (Taray), 29.
Cenevre, 14, 32, 56, 70, 82.
Cevat Abbas Bey, 38.
Charles De Gaulle (General), 89, 106.
Correspondance Politique et Diplomatique Gazetesi, 70.
Craiova Antlaşması, 77.
Cumhurbaşkanlığı Orkestrası, 37.
Cumhuriyet Gazetesi, 59, 117, 118.
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 36, 62, 99, 100.

Ç

Çaldaris, 40, 52, 58, 64.
Çanakkale, 12, 17.
Çanakkale Boğazı, 6, 17, 72, 138.
Çankov, 22.
Çekoslovakya, 14, 16, 83, 84.
Çiftçi Partisi, 22.
Çin, 28, 87, 89.

D

Dalmaçya, 5, 7.
Danimarka, 85, 86, 98, 99.
De Madariaga, 28.
Demetre Maksimos, 40, 45, 46, 48, 49, 56, 65.
Demokrat Parti (DP), 99, 100, 119.
Dinar Sıradağları, 2.
Dobruca, 3, 57.
Doğu Anadolu, 9.
Doğu Bayezid, 9.
Doğu Roma İmparatorluğu, 5, 7.
Doğu Trakya, 11.
Dolmabahçe Sarayı, 34.
Drava Nehri, 3.
Drina Nehri, 3.
Duca, 32.

E

Edirne, 6, 8, 10, 22, 61.
Edirne Antlaşması, 8.
Eflak, 7.
Ege Denizi, 1, 3, 31, 40, 47, 57, 58, 70, 83, 108.
Eisenhower (General), 89.
E.Kardeli, 136.
Enver Paşa, 16.
Epoka Gazetesi, 67.

F

Fahrettin Kerim Gökay, 104.
Fahri Korutürk, 73.
Fatih Sultan Mehmed, 7.
Fazıl Ahmet Bey, 38.
Ferrero (General), 24.
Fethi Okyar, 73.
Filip (II), 4.
Fiume Limanı, 2.

Franklin Roosevelt, 93, 94.
Franco (General), 82.
Fransa, 8, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 23, 46, 69, 70, 73, 76, 77, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 91, 92, 98, 106, 121.
Franz Ferdinand, 12, 26.
Franz von Papen, 93, 96.
Fuat Köprülü, 110, 112, 117, 119, 124, 127.
Fevzi Çakmak (Mareşal), 93, 94.

G

Galiçya, 17.
Gavrilo Princip, 12, 26.
Gelibolu, 6.
Girit, 79.
Goeben, 17.
Gotlar, 4, 5.
Güney Dobruca, 22, 23, 31, 77.
Güney Kore, 100, 101.

H

Habeşistan, 72, 82.
Hamdullah Suphi (Tanrıöver), 46.
Hasan Bey (Saka), 33, 35, 37, 38, 96.
Hawaii, 87.
Hazar Denizi, 1.
Hırvat Köylü Partisi, 27.
Hindistan, 131.
Hiroşhima, 89.
H. Knatbull Hugessen, 93, 95.
Hollanda, 98, 99.
Hüseyin Cahit Yalçın, 119.
Hüseyin Ragıp Bey, 32.

I

Istranca, 11.
Irak, 83, 137.

İ

İbrahim Fazıl, 38.
İlliryalılar, 4.
İkinci Balkan Savaşı, 10.
İkinci Dünya Savaşı, 24, 77, 80, 81, 83, 84, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 97, 98, 103, 105, 106, 107, 121, 135, 138.
İkinci Kosova Savaşı, 7.
İngiltere, 8, 12, 14, 15, 18, 28, 46, 69, 73, 76, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 99, 105, 133.

İoannis Katakuzenos, 6.
İran, 34, 83, 137.
İsmail Kemal, 24.
İsmet Paşa (İnönü), 20, 23, 25, 40, 42, 58, 60, 74, 75, 79, 91, 92, 93, 96, 97, 138.
İspanya, 28, 82.
İstanbul, 5, 6, 7, 10, 11, 16, 18, 33, 34, 35, 38, 78, 95, 104, 133.
İstanbul Boğazı, 72, 138.
İtalya, 12, 15, 17, 24, 25, 30, 31, 42, 46, 47, 54, 55, 57, 58, 64, 67, 68, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 86, 87, 98, 105, 108, 135, 136, 138.
İttihat ve Terakki, 16.
İvan Monov, 121.
İzlanda, 98.
İzmir, 18, 22, 43, 133.

J

Japonya, 15, 28, 72, 73, 87, 89, 90, 96.

K

Kafkasya (Kafkaslar), 88, 118.
Kahire, 94, 95.
Kanada, 98, 107.
Kanuni Sultan Süleyman, 7.
Kara Yorgi, 8.
Karadağ, 7, 9, 10, 27.
Karadeniz, 1, 2, 3, 4, 5, 9, 31, 82.
Karantul Gazetesi, 67.
Karayorgiyeviç Hanedanı, 26, 27.
Karl Dönitz (Amiral), 89.
Karol (II), 24.
Karpatlar, 2.
Kars, 9.
Katimerini Gazetesi, 64.
Keşan, 11.
Kıbrıs, 122, 132, 133, 135.
Kıbrıs Barış Harekatı, 102.
Koca Popoviç, 110, 112, 116, 124, 127.
Kominform, 103, 104, 138.
Kondilis (General), 20.
Konstantinopolis, 5.
Kore Savaşı, 100, 101, 107.
Kosova Meydan Muharebesi, 6.
Köseivanov, 75.
Köylü Partisi, 23, 24.
Kremlin, 117, 119.
Kruşev, 130, 131, 136.
Kumanlar, 5.

Kupa Nehri, 1.
Kuzey Buz Denizi, 118.
Kuzey Kore, 100.
Küçük Antant, 46, 55, 69, 78, 83.

L

La Bulgarie Gazetesi, 63.
Latinler, 5.
Lavoro Fascista Gazetesi, 68.
Le Monde Gazetesi, 121.
Liberal Parti, 24.
Liman von Sanders (General), 16.
Limni Adası, 73.
Litvinof, 53.
Locarno Antlaşması, 83.
Lojacano, 15.
Londra, 26, 46, 50, 51, 73, 88, 102.
Lozan, 19, 72, 82.
Lozan Barış Antlaşması, 19, 22, 23, 72, 75.
Lüdmil Petrov, 64.
Lüksemburg, 98.

M

Mac Arthur (General), 90.
Macaristan, 3, 7, 14, 16, 23, 47, 77, 83, 118.
Makedonya, 10, 30, 31, 70.
Makedonya Krallığı, 4.
Manchester Guardian Gazetesi, 46, 66.
Mançurya, 15.
M.Ciceo Pop, 37.
Mehmet Asım, 60.
Meriç Nehri, 3.
Mesta-Karasu Nehri, 3.
Metaxas, 64, 75, 78.
Mısır, 8, 131.
Michael Paleologos (VIII), 5.
Midilli, 17.
Milletler Cemiyeti (MC), 14, 27, 28, 29, 39, 48, 56, 62, 63, 67, 72, 73, 82, 138.
Milliyet Gazetesi, 59.
Miloş Obronoviç, 8.
Mir Gazetesi, 63.
Missouri Zırhlısı, 90.
Mohaç Meydan Muharebesi, 7.
Molotov, 91.
Mondros Ateşkes Antlaşması (Mütarekesi), 13, 18, 19.
Montreux, 73.

Montreux Boğazlar Konferansı, 72, 82, 138.
Montreux Boğazlar Sözleşmesi, 73.
Morava Nehri, 3.
Moskova, 85, 87, 91, 100, 104, 107, 108, 119, 130.
Murad (I), 6.
Murad (II), 7.
Mussolini, 15, 25, 30, 68.
Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), 15, 18, 19, 22, 25, 26, 28, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 55, 62, 65, 82, 83.

N

Nadir Nadi, 117.
Nagasaki, 89.
NATO, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 109, 111, 113, 118, 119, 122, 123, 127, 128, 130, 133, 138.
Navarin Limanı, 8.
Nazım İzzet Bey, 38.
Necmeddin Sadık (Sadak), 59, 73.
Neuilly Antlaşması, 13, 22, 23, 31, 45, 57, 58, 72, 75.
New York Times Gazetesi, 120.
Niğbolu Muharebesi, 6.
Nihat Erim, 118.
Nikola Muşanov, 42, 57, 63.
Nikola Pasiç, 26.
Nikolas Titulescu, 42, 43, 49, 71.
Norveç, 85, 86, 98, 99.
Numan Menemenciğlu, 68, 73, 93, 94, 95, 96, 97.

O

Observer Gazetesi, 120.
Odessa, 18.
Orta Avrupa, 2, 3, 46, 83.
Ortodoks, 7.
Osmanlı Devleti, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 28.
Ostragotlar, 5.
Ottawa, 102, 107.

P

Pakistan, 137.
Pangalos (General), 20.
Paris, 46, 68, 73, 86, 89, 121.
Paris Barış Konferansı, 13.
Paulus (Mareşal), 88.

Pearl Harbor, 87.
 Peçenekliler, 1, 5.
 Peter (I), 27.
 Philippe Petain (Mareşal), 86.
 Plastiras, 106.
 Plevne, 63.
 Politika Gazetesi, 65.
 Polonya, 14, 77, 84, 85, 103.
 Portekiz, 98.
 Prag, 119.
 Proiya Gazetesi, 65.
 Prusya, 24.
 Pusan Limanı, 101.

R

Refik Koraltan, 100.
 Reims, 89.
 Reşat Nuri Bey, 35.
 Reşit Saffet, 33, 38.
 Rethondes Ateşkes Antlaşması, 13.
 Rodoplar, 2.
 Roma, 4, 25, 46, 73, 74, 102.
 Roma İmparatorluğu, 4.
 Romanya, 2, 9, 10, 14, 22, 23, 24, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 67, 69, 71, 73, 77, 78, 79, 83, 91, 118, 120, 134, 135.
 Rus Çarlığı, 8.
 Rusya, 3, 8, 9, 12, 13, 16, 17, 18, 23, 117.
 Ruşen Eşref Ünaydın, 26, 33, 35, 37, 38.

S

Sadabad Paktı, 83.
 Sadabad Sarayı, 83.
 Sadri Etem, 60.
 Sadullah Güney, 73.
 Saint-Germain Antlaşması, 13.
 Sait Halim Paşa, 16.
 Sakellaropulos, 68.
 Samsun, 18.
 San Francisco, 97.
 Saraybosna, 12, 26.
 Sava Nehri, 1, 3.
 Selanik, 33, 38, 39, 75.
 Selim Ragıp Emeç, 118.
 Semendirek Adası, 73.
 Sevr Antlaşması, 14.
 Sırp Radikal Partisi, 27.
 Sırbistan, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 16, 26.
 Sırp-Hırvat-Sloven Devleti, 14.

Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı, 26, 27.
 Simeon Radev, 23.
 Sivastopol, 18.
 Slav(lar), 5, 6, 9, 26, 32.
 Sofya, 36, 42, 75, 79, 92, 119, 120.
 Sofya Ateşkes Antlaşması, 13.
 Son Posta Gazetesi, 61, 118.
 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyetler Birliği), 15, 19, 29, 53, 57, 69, 73, 77, 82, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 97, 101, 103, 104, 107, 109, 119, 121, 128, 130, 131, 132, 137.
 Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP), 131.
 Spiru Kapentanides, 116.
 SSCB, 29, 53, 54, 55, 57, 70, 80, 85, 88, 90, 93, 94, 98, 99, 103, 107, 108, 113, 118, 121, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138.
 Stalingrad, 88.
 Stampa Gazetesi, 66.
 Stefanos Stefanopulos, 110, 112, 124, 127.
 Stepan Radiç, 27.
 Struma-Karasu Nehri, 3.
 Suad Davaz, 73.
 Süleyman Paşa, 6.

Ş

Şükrü Saraçoğlu, 77, 91, 93, 94, 96, 97.

T

Tahir Lütfi Bey, 25.
 Tahir Mithat Bey, 38.
 Tahran, 83.
 Temps Gazetesi, 69.
 Teodakis, 133.
 Tevfik Rüştü (Aras), 28, 32, 40, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 53, 54, 61, 62, 65, 66, 73, 74, 75, 81.
 Times Gazetesi, 70.
 Timur, 6.
 Tiran, 25, 26.
 Todor Markov, 22, 23.
 Tokyo, 89.
 Tokyo Evening News Gazetesi, 121.
 Tokyo Koyu, 90.
 Trabzon, 35, 38.
 Trakya, 2, 4, 6, 58, 61, 75, 78.
 Transilvanya, 23, 77.
 Trianon Antlaşması, 14.

Truman Doktrini, 106.
Tuna Nehri, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9.
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 28, 29, 33, 35, 37, 38, 41, 43, 45, 52, 55, 61, 62, 82, 100, 102, 114, 119, 129.
Türkiye Cumhuriyeti, 19, 28, 35, 43, 45, 53, 68, 72, 73, 77, 91, 109, 110, 112, 114, 117, 120, 129, 138.

U

Ulus Gazetesi, 117, 118, 119.
Universul Gazetesi, 67.

V

Vardar Nehri, 3.
Varna Savaşı, 7.
Varşova, 85.
Vasfi Raşit Bey, 34.
Venizelos, 20, 21, 32, 54, 55, 58, 64, 65, 106.
Verailles Antlaşması, 13, 14, 28.
Veysel Adil Bey, 37.
Veysel Bey, 38.
Vicky, 86.
Villa Giusti Ateşkes Antlaşması, 13.
Viyana, 79, 103.
Viyana Antlaşması, 77.
Volga, 5.
Völkischer Beobachter Gazetesi, 61.
Vuciniç, 132.

W

Washington, 88, 98, 104, 108, 129.
Wilhelm Wied, 24.
Winston Churchill, 93, 94.

Y

Yalta, 97.
Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), 33, 37.
Yavuz, 17.
Yıldırım Bayezid, 6.
Yugoslavya, 2, 16, 19, 22, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 64, 66, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 83, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 128, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 138.

Yugoslavya Federatif (Federal) Halk Cumhuriyeti, 103, 109, 110, 112, 114, 120, 124, 129.

Yunan Birliği Partisi, 106.

Yunanistan, 2, 5, 8, 9, 10, 13, 14, 19, 20, 22, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 64, 68, 69, 71, 73, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 83, 94, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138.

Yunus Nadi, 36, 59, 62.

Z

Zeki Mesut Bey, 33, 34, 37, 38.
Zora Gazetesi, 41.

EK-1

TASNİF DIŐIT.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

GENSEK : 2800-107369-09/İletişim D.Medya Ő.Talep İnc.ve Değ.Ks.

02 Aralık 2009

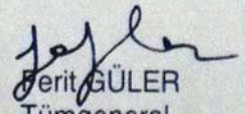
KONU : Yüksek Lisans Tezi.

804 23152

SALİH İŐIK'A

İLGİ : Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Salih İŐIK'ın 16 Ekim 2009 tarihli yazısı.

1. İlgili ile, "Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye" konulu yüksek lisans tezine kaynak temin etmek amacıyla Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesinden yararlanma talebinde bulunulmuştur.
2. Aşağıda belirtilen temas noktası ile kurulacak koordine sonucu Harp Akademileri Komutanlığının belirlediği çalışma kurallarına uyulması ve tezin tamamlanmasını müteakip bir nüshasının teslim edilmesi kaydıyla söz konusu talebin uygun bulunduğunu ve anılan çalışmanın 01 Şubat 2010 tarihine kadar yapılabileceğini bilgilerinize sunarım.

Ferit GÜLER
Tümgeneral
Genel SekreterTEMAS NOKTASI :
Dilek PAMUKÇUOĞLU
Sivil Memur
Tel : 0.212.284 80 65/1032

EK-2**T.C.
DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI
İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ**

30.09.2010

Sayın Salih İŐIK
Bıldırcm Sokak
Can BaŐer Apt. No:11 Daire :7
Basın Sitesi / Bahçelievler
İSTANBUL

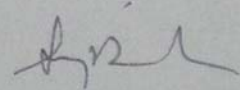
İlgi: 20.09.2010 tarihli dilekçeniz.

İlgide kayıtlı dilekçenizde ilettiğiniz talebiniz Őifahi olarak Dışişleri Bakanlığına iletilmiŐ olup, Bakanlık arŐivinde araştırma imkanının olmadığı öğrenilmiŐtir.

Diğer taraftan araŐtırmanız için Ortadoğu Balkan İncelemeleri Vakfı'nın kütüphanesinden faydalanabileceğiniz akla gelmektedir.

Temasınız için anılan kuruluşun adres ve telefon bilgileri aşağıda kayıtlıdır.

Saygılarımla bilginize sunarım.

Sunay DİZDAR
Daire Başkanı

Ortadoğu Balkan İncelemeli Vakfı (OBİV)
Salacak Mahallesi
Kasap Veli Sokak No:10
Üsküdar / İSTANBUL
Tel: 0216 553 41 58
Faks: 0216 310 82 42

Hakimiyeti Milliye

No. 3339: On birinci sayı. SALI 28 TEŞRİNİEVVEL 1930 Her yerde 5 kuruş.

Misafirimiz M. Venizelos Ankara'da.

MUHTEREM MİSAFİRLER PEK SAMİMİ SURETTE İSTİKBAL EDİLDİLER.

M. VENİZELOS'U REİSİCÜMHUR Hz. KABUL ETTİLER.

Yunan Başvekilii M. Venizelos Cenapları ve refikası, refakatinde Hariciye Nazırı M. Mihalakopolos ile refikası ve Yunan Hariciye Nezareti erkânı, mihmandarları ve Atina Sefirimiz Enis Bey olduğu halde dün saat 9 buçukta

İSMET P. M. VENİZELOS ve İKİ TARAFTA TÜRK ve YUNAN HİRCİ VEKİLLERİ ÇANKAYADA.

M. VENİZELOS ve REFİKASI BAŞVEKİLİMİZLE BİRLİKTE SELAM DURAN ASKERİN ÖNÜNDEN GEÇERKEN.

Gündelik.
MİSAFİRLERİMİZ.

Ankara şehri dündenberi dost ve komşu Yunan Devletinin Başvekilini ve Hariciye Nazırını misafir etmekle mesuttur. Bir zamanlar öyle zannolunuyordu, ki Türk ve Yunan milletleri bir daha barışmamak üzere birbirlerine darız ve düşmandılar. Sel

BAŞVEKİLİMİZİN NUTKU.

İSMET P. DÜN GECE VERDİĞİ ZİYAFETTE PEK KIYMETLİ BİR NUTUK SÖYLEDİ

Dün akşam saat 20,30 da Başvekilimiz İsmet Paşanın refikaları

M. VENİZELOS'UN DÜN GECEKİ NUTKU.

YUNAN BAŞVEKİLİNİN İSMET PAŞANIN NUTKUNA ÇOK SAMİMİ CEVABI.

İsmet Paşanın bu nutku iradylemiştir. İsmet Paşa cevapla bu nutku iradylemiştir. İsmet Paşa cevapla bu nutku iradylemiştir. İsmet Paşa cevapla bu nutku iradylemiştir.

Politika.

İSMAIL HAKKI B.

İsmail Hakkı Beyin "İsmail Hakkı Bey profesörün, ilim tanımak için şüphesiz mehermetli, cömert Türk milletinin istediği onu kurtarıcıdır."

Hakimiyeti Milliyet

No 3111. On birinci sene.

CUMA 31 TEŞRİNİEVVEL 1930

Her yerde 3 kuruş.

Yunanistan'la Dostluk, Uzlaşma ve Bitaraflık Muahedesi İmzalandı.

Gündelik.

SULH POLİTİKASI.

Birkaç gündüberi iki dost devletin Başvekilleri hükümet merkezimize şeref vermektedirler. Bu münasebetle Ankara, Avrupa diplomasisinin nazarlama hedefi olmuştur. Bir zamanlar devlet ricali bir hükümet merkezinde toplantıya başbaşa konuştukları zaman böyle bir hâdisenin itihazı bir ittifak muahedesi yapılmıştı.

Zaman itibarıyla henüz bu devletin pek uzakta değil. Fakat nihayet itibarlı dünya o kadar değişmiştir ki, şimdiki içtimaların saltanat başka bir gaye istihfaz ettiği kimi kasıldık edemez. İşte Ankaradaki mülakatlar da sulhu gaye istihfaz eden bu mülakatlar arasında idi.

Yakın zamanlara kadar Türk-Yunan dostluğunu ham bir layal tahakkül edenler çoktu. Fakat Türkiye'nin ve Yunanistan'ın nazırı bu iki kârlarında İsmet Pa. ve Venizelos gibi iki realist devlet adamı bulmuşlardır. Bu iki devlet adamı Lomax'ın bağlayan temaslardan sonra iki memleketin mukarrefetini temin için her türlü teşebbüsü alırdıktan geri kalmadılar. Uzun süren bu mülakatların nihai, çıkışı (Devamı 3 üncü sayfa)

Cumhuriyet Bayramı.

MİLLET EN BÜYÜK BAYRAMINI EMSALSİZ TEZAHURATLA ŞELENİRDİ.

Türk milletinin en büyük bayramı, üçüncü gün her yehir ve kasabada heyecanlı ve valur tezahürlerle nazı edildi. Güneşliyürda kl. 7 yajını bitiren cumhuru-

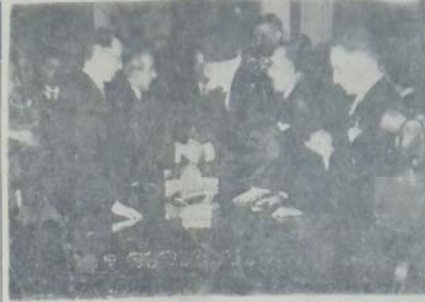

Reisicumhur Hz. resmî geçit emsasında.

Garî Hz. halıda Macar Bayvekilli Kont Bethlen ile görüşürken.

riyet milletinin gütünde ve vâhînde hâkînde, bütün millet, kendi mevcudiyet ve haysiyetinin ihbâlî muhafazası olan (Devamı 6 inci sayfa)

Muahedenin imzasından iki Bayvekilli birbirini tebrik ediyor.

Kont Bethlen dün İstanbul'a gitti.

MUHTEREM MİSAFİRİMİZ PEK SAMİMİ TEŞVİ EDİLDİ.

Şehrimizde misafir bulunan Macar Bayvekilli Kont Bethlen Cenapları dün akşam saat altıda hususî bir trenle Ankaradan İstanbul'a hareket etmiş. Bayvekilli Cenaplarına Peşte Seferimiz Behiş Bey, Macar Seferi M. Tahî ile sevecî refakate emektedir.

Bayvekilli Cenaplarının teşvîlerinde ista siyonda Bayvekilli İsmet Pa. M. Reîsî Kâzım Paşa, Hariciye ve Maliye Vekilleri, Meclis reîsî unânî Hasan ve İzzet mebusu Vâsî Beyleric, Yunan Bayvekilli M. Venizelos, Yunan Hariciye Nazırı M. Mihalakopolos ile şehrimizde bulunan diğer birçok emetî devlet seferleri hazır bulunmuşlardır.

Bayvekilli Cenaplarını ista siyonda bir polis müfrezesi selamlamıştır.

Reisicumhur Hz. namına Macar Bayvekillini Kâhîlî unânî Tefvîk ve sırvayır Rüşhî Beyler teşvî emmiştir.

Kont Cenapları Karaköyden otomobile Bursa'ya ve oradan Müdanya'ya tahrik İstanbul'a gideceklerdir. Kont Cenaplarına Bursa seyahatlerinde ve Bayvekilli İsmet Pa. namına Hariciye birinci dâire Müdürü Umurîsî orta Elçî Esat Bey refakate emektedir.

Tren hareket ederken Kont Cenaplarını (Devamı 3 üncü sayfa)

Politika.

BALIKESİRLİ MAKYAVEL.

Balikesirde "İstiklal" diye bir muhalîl gazete çıkıyor. Başmuharriri bir avukat ve muhalîl firkanın idare heyeti arasındadır.

Eski arkadaşımız Karesî mebusu Süreyya Bey Balikesir hareketlerinde teşvik, müritlik, hacetlik, hocalık gördüğü için bu adamlarla kavgayı giriyor. Buna avukat, başmuharrir ve Serbest Fırka idare heyeti arasının bir cevabı var. İşte ruhlu noktaları:

1 — İttihabî kasanmak için her hareket doğrudur.

2 — Maksat karşı tarafa kötülemektir. Sakın fikir, görüşün münakaşasına girmeyin; 3 — te tarruz ediniz.

3 — Maliye için rakamlar söylememeli; buyuma istaltan, suntilimâlden bahsedip arada kalınmalıdır.

4 — Haklı hükûmet için bir şikâyet duyulmuş mu, no tab (Devamı 2. inci sayfa).

RÜYK MİLLET MECLİSİNİ İÇTİMAA DAVET.

D. M. M. teyrimininin 1 inci cumartesi günü 14 te açıklanmıştır. Anzî kırmızı teyrimleri rica olmuştur.

Ruzaime: Reisicumhur Hareketinin nazı ve rıyasat dıvan ve emelmenler itihabı.

Bayrak Garî'nin önünde kalbunan. İstiklalimize gâherken hava kuvvetlerinin de bu memnune muahedesi şerhîni itihab ediyor. A şerh, çekilen yapılmış yaparı bir her bu gâh, avat, muahedesi adamları avat ve türk milletinin ve şiddetini bir itihabî teklî ediyor.

Garî'nin ziyasatındaki ziyafetinin nazı; Sağdan — Yunan Hariciye Nazırı M. Mihalakopolos, Vâsî B., Kâzım Pa. M. Mihalakopolos, Amerika Büyük Elçisi, Garî Hz., so kâhî Leğîlî Bekîlî, Garî Hararetinin İktidârî M. Venizelos, M. Venizelos, Alîr H., Macar Bayvekilli Kont Bethlen, İsmet Paşanın refakati.

İLAN

20
 TEŞRİNİEVVEL
 SALI
 1931

Hakimiyeti Milliye

AROVE
 Senelik 17 Lira
 6 aylık 9 „
 3 aylık 5 „

No 3885: ON İKİNCİ SENE.

ÖĞLEDEN SONRA ÇIKAR.

HER VERDE 5 KURUŞ

Gündelik.

Recep Beyin Konferansı

C. H. Fırkası Umumi Kâtibi Recep Bey, İstanbul Darülfünunu konferans salonunda fırka programını ızzah yolundaki musahabeyle, fırka ve politika hayatında mahrumiyetini çektiğimiz bir fikriyat havası açmış oluyor. C. H. Fırkası her şeyden önce bir inkılap müessesesidir ve durmaksızın, iyiden daha iyiyeye doğru giden bir dinamik tekmül hattı takip eder. Bu itibarla, sayrı, daima, sağdan sola doğru ve bugün gaye bildiği hedefleri, yarın arkasında bırakır.

Esasen bir inkılap fırcasının başka türlü olması mümkün müdür? Birer dommuş kalıp haline girmiş teşekküllerin, — bir vakitler temsil veya terveh ettikleri fikirler ne kadar ileri olursa olsun— inkılapçılık vasfıyla hiç bir münasebetleri yoktur. Onun içindir ki, bugünkü günde, meselâ Almanya'da, Sosyal Demokrat fırkası, sağ cereyanların önüne geçmiş görünen Hitler çilliğinin yanında köhne bir irtica müessesesidir.

Siyasi fırkaların, ileri ve geri, inkılapçı ve mürtceci sıfatlarını yalnız benimsedikleri veya "inkılap" ettikleri emel ve içtihatların nevi ve mahiyetinde değil aynı zamanda — ve belki en ziyade — onların bünyesini hareketlendiren mekanizmanın zembereğinde aramalıdır. C. H. Fırkasının bünyesini tetkik ettiğimiz zaman, görürüz ki, bu hâlis inkılap çocuğu, kendisini mütemadiyen ileriye doğru iten bir merkezî enerji ile hareketlidir.

Muası Avrupa cemiyetlerinin bünyelerini sarımsakta olan bugünkü siyasi fırkaların çoğu on dokuzuncu asır büro intellektüellerinin, hayattan ve onun realitelerinden uzak olarak masa başında ıycaat ettikleri fikir sistemlerini temsil eder. Bunun için, yalnız bunun için değil midir ki, bunların hiç biri...

İsmet Paşa Hazretleri Yarın Geliyor.

İsmet Paşa İstanbul'da karşılayanlar arasında.

İsmet Paşa Seyrüsemai ritiminde çıkıyor.

İsmet Pş. Hz. Yarın Geliyor.

BAŞVEKİLİMİZ MERASİMLE İSTIKBAL EDİLECEK.

Başvekil Hazretleri yarın sabahki trenle şehrimize gelecektir. İsmet Paşayr İstasyonun içinde teşrifata dahil olan zevat silindirdi şapka ve jaket atay ile karşılayacaklardır.

Halk, istasyonun dışındaki meydanın iki tarafında toplanarak Başvekillerini selamlıyacaktır. Başvekil Hz. bu akşam İstanbuldan hareket edecektir.

Yeni Torpidoların İselümü.

İstanbul, 20 (Telefon) — Yeni gelen Kocatepe ve Adatepe multiplerimiz bu sabaha karşı Halice girmişlerdir. Gemilerimiz tersane önüne yanaşmışlardır. Haliçte 29 teşrinievvelde yapılacak deniz resmi geçiti için hazırlıklar yapacaklardır.

İkinci Balkan Konferansı Bugün Dolmabahçede Açıldı.

İsmet Pş. Hazretlerinin Beyanattı.

İstanbul, 20 (H. M.) — İkinci Balkan Konferansı bu sabah saat on buğukta Dolmabahçe Sarayında merasım salonunda Hasan Bey tarafından açılmıştır. Konferansa bütün delegeler girmiş bulunuyorlardı. İsmet Paşa ve Tevfik Rüşü Bey aminiye ayrılan yerde yer aldılar. Şehrimizde bulunan nebuslar da hazırda.

Amerikan, Fransız, İngiliz, Japon, Rus, İyran ve Macar Seftirleriyle Balkan Devletlerinin Seftirleri de vardı.

Hasan Bey, riyaset mevkiine alktırlarla geçti. Soluna Ruşen Efret Bey oturdu. Alfabe sırasıyla, Arnavot, Bulgar, Yunan, Romen, Türk ve Yugoslavya murahhasları yer aldılar. Müteakiben Balkan marşı çalındı, ayakta dinlendi.

Hasan Bey celseyi açtı ve Fransızca olarak nutkunu okudu, asıy selamladı, konferansın küşadı için sarayın tıbusinden dolayı konferans namına teşekkür etti ve alktırlandı.

Hasan Bey nutkunda; Balkan milletleri arasındaki tesadüdü İbarum İndan bahsetti ve nutuk...

edildi. Balkan marşı çalınarak 12 de küşat celsesine nihayet verildi.

Konferans saat üçte Yıldız sarayında toplanacaktır.

İstanbul, 20 (A.A.) — İkinci Balkan konferansı umumi kütüplüğünde:

Balkan konferansı meclisi bugün öğleden sonra Yıldız sarayında saat 14 te toplanmıştır. Meclis yarın akdedecek olan küşat celsesinde ilk olarak Hasan Beyin vür alması başdehu Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin bir nutuk ıycaat eylesmesini bu nutuktan sonra Riyaset divanının istihabını ve müteakiben telrik telgraflarının okunmasını kararaştırmıştır. Bundan sonra komisyonlara riyaset edec-k olan zevatın intihapları yapılmıştır:

1 — Teşriyat komisyonu Reis: Hasan Bey (Türkiye).

2 — Siyasi mukarenet komisyonu reisi M. Stefan Cocio Pop (Romanya) Vekil M. Tella.

3 — Halkî mukarenet komisyonu Reisi...

M. Litvinof.

EGE SOYVET HARİCİYE KOMİSERİNİ GETİRECEK.

İstanbul, 20 (Telefon) — Hariciye Vekilimiz Tevfik Rüşü Bey'e iadei ziyaret edecek olan Rus Hariciye Komiseri M. Litvinof için Ege vapuru tahsis edilmiştir. Ege vapuru bu ayın 22 sinde İstanbuldan Odesaya hareket edecektir. Aynı vapurla Hariciye Vekâleti kalemi mahsus müdürü Kemal Aziz Bey de Odesaya gidecektir. Kemal Aziz B. avdette M. Litvinof'a refakat edecektir.

Ege ayın 25 inde Odesadan hareket ederek 26 sında buraya muvasalat edecektir. M. Litvinof aynı günde Ankaraya hareket edecektir.

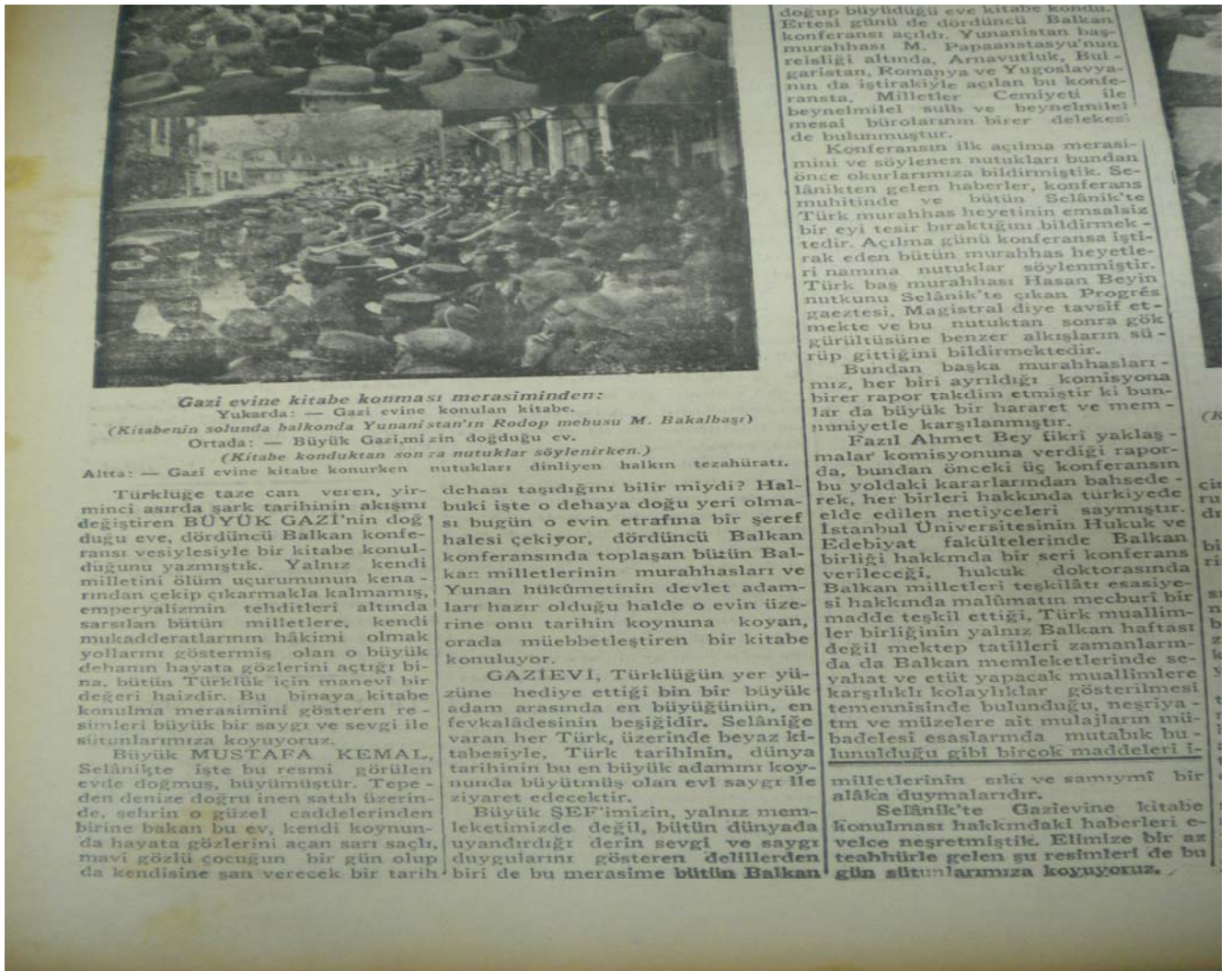
Buğday Stoku.

İstanbul, 20 (Telefon) — Dünyaya buğday stoğu bakımında hazırlanan istatistiklere nazaran Eylül 1931 deki dünyaya buğday stoğu 500 milyon Buassa (her Buassa 56 kilo)dur. Birkaç sene zarfındaki vaziyet tetkiki edilirse her se...

EK-7A ve 7B : Hakimiyeti Millie Gazetesi, 11 İkinci Teşrin 1933

Selânik'te Gazievi.

Büyük Şefin Doğduğu Ev, Dördüncü Balkan Konferansının Toplanması Vesilesiyle Açılmış, Selânik'te Büyük Samiyemi Tezahürler Yapılmıştır

Dördüncü

Türk Murahhas He Eyi Tesirler Bıralarını

Bu ayın ilk günleri, Selânik'te Türk klüğe ve Balkan birliği için çok değerli tezahürlerle çerçelendi. Cümhuriyetin onuncu dönümü bayramlarından çıkarılarak, Balkan birliği Türk dördüncü Balkan konferansında bulunmak üzere çıkmıştı.

Gazi evine kitabe konması merasiminden:
Yukarda: — Gazi evine konulan kitabe.
(Kitabenin solunda balkonda Yunanistan'ın Rodop mebusu M. Bakalbaş)
Ortada: — Büyük Gazî'mizin doğduğu ev.
(Kitabe konduktan sonra nutuklar söylenirken.)
Alta: — Gazi evine kitabe konurken nutukları dinleyen halkın tezahüratı.

Türklüğe taze can veren, yirminci asırda şark tarihinin akışını değiştiren BÜYÜK GAZİ'nin doğduğu eve, dördüncü Balkan konferans vesilesiyle bir kitabe konulduğunu yazmıştık. Yalnız kendi milletini ölüm uçurumunun kenarından çekip çıkarmakla kalmamış, emperyalizmin tehditleri altında sarsılan bütün milletlere, kendi mukadderatlarının hâkimi olmak yollarını göstermiş olan o büyük dehanın hayata gözlerini açtığı bina, bütün Türklük için manevi bir değer haizdir. Bu binaya kitabe konulma merasimini gösteren resimleri büyük bir saygı ve sevgi ile sütunlarımızı koyuyoruz.

Büyük MUSTAFA KEMAL, Selânik'te işte bu resmi görülen evde doğmuş, büyümüştür. Tepeden denize doğru inen satih üzerinde, sehrin o güzel caddelerinden birine bakan bu ev, kendi koynunda hayata gözlerini açan sarı saçlı, mavi gözlü cocuğun bir gün olup da kendisine san verecek bir tarih

dehası taşıdığını bilir miydi? Halbuki işte o dehaya doğu yeri olması bugün o evin etrafına bir şeref halesi çekiyor, dördüncü Balkan konferansında toplaşan bütün Balkan milletlerinin murahhasları ve Yunan hükümetinin devlet adamları hazır olduğu halde o evin üzerine onu tarihin koynuna koyan, orada müebbetleştiren bir kitabe konuluyor.

GAZİEVİ, Türklüğün yer yüzüne hediye ettiği bin bir büyük adam arasında en büyüğünün, en fevkalâdesinin beşiğidir. Selâniğe varan her Türk, üzerinde beyaz kitabesiyle, Türk tarihinin, dünya tarihinin bu en büyük adamını koynunda büyütmiş olan evi saygı ile ziyaret edecektir.

Büyük ŞEF'imizin, yalnız memleketimizde değil, bütün dünyada uyandırdığı derin sevgi ve saygı duygularını gösteren delillerden biri de bu merasime bütün Balkan

doğup büyüdüğü eve kitabe konuldu. Ertesi günü de dördüncü Balkan konferansı açıldı. Yunanistan başmuraşhası M. Papanastasyu'nun reisliği altında, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya'nın da iştirakiyle açılan bu konferansta, Milletler Cemiyeti ile beynelmînel sulh ve beynelmînel mesal bürolarının birer delegesi de bulunmuştur.

Konferansın ilk açılma merasimini ve söylenen nutukları bundan önce okurlarımıza bildirmiştik. Selânikten gelen haberler, konferans muhitinde ve bütün Selânik'te Türk murahhas heyetinin emsalsiz bir eyi tesir bıraktığını bildirmektedir. Açılma günü konferansa iştirak eden bütün murahhas heyetleri namına nutuklar söylenmiştir. Türk başmuraşhası Hasan Beyin nutkunu Selânik'te çıkan Progrés gazetesi, Magistral diye tavsif etmekte ve bu nutuktan sonra gök gürültüsüne benzer alkışların sürüp gittiğini bildirmektedir.

Bundan başka murahhaslarımız, her biri ayrıldığı komisyona birer rapor taktim etmiştir ki bunlar da büyük bir hararet ve memnuniyetle karşılanmıştır.

Fazıl Ahmet Bey fikri yaklaşmalar komisyonuna verdiği raporunda, bundan önceki üç konferansın bu yoldaki kararlarından bahsederek, her bireri hakkında türkiyede elde edilen neticeleri saymıştır. İstanbul Üniversitesinin Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde Balkan birliği hakkında bir seri konferans verileceği, hukuk doktorasında Balkan milletleri teşkilâtı esasıyla hakkında malûmatın mecburi bir madde teşkil ettiği, Türk muallimler birliğinin yalnız Balkan haftası değil mektep tatilleri zamanlarında da Balkan memleketlerinde seyahat ve etüt yapacak muallimlere karşılıklı kolaylıklar gösterilmesi temennisinde bulunduğunu, neşriyatın ve müzelerle ait mulazımların mübadelesi esaslarında mutabık bulunulduğu gibi birçok maddeleri i-

milletlerinin sıkı ve samiyemi bir alâka duymalarıdır.

Selânik'te Gazievine kitabe konulması hakkındaki haberleri evelce neşretmiştik. Elimize bir az teahhürle gelen bu resimleri de bu gün sütunlarımızı koyuyoruz.

12
EYLÜL
SALI
1933

Hakimiyeti Milliye

No. 4364 14 ÜNCÜ SENE. Her yerle (5) kuruş Adres değiştirmek 50 kuruş

Muhterem Yunan Başvekili ve Nazırları Ankara'da Halkın Çok Samimî Tezahürleriyle Karşılanan Misafirlerimiz Gazi Hz. Tarafından Kabul Olundular ve İki Saat Görüştüler.

Başvekil Hz. Misafirlerimiz Şerefine Bir Ziyafet Verdiler. Bunda Samimî Nutuklar Söylendi.

Büyük Gazi; "Elen Devlet Ricaliyile Samimî Mülakatlarda Bulundum, Çok Memnun Mütehasis Oldum. Mülakatlarımızın İki Millet İçin Çok Hayırlı Netiyeceler Vereceğine Şüphe Yoktur., Dediler;

Yunan Başvekili M. Çaldıris, İsmet Paş. Huzretlerinin refikasıyle tanışırken. Misafirlerimize Başvekil Huzretlerinin yanında; Sağdan -- M. Maksimos, İsmet Paş, M. Çaldıris ve N. Pezmaoğlu.

Muhterem misafirlerimiz dün güzel bir şey, lakat sulha inan! şehrimize ilk günlerini geçirdiler. mak büsbütün güzel bir şeydir. Bugünün bütün hatıralarında, Kanaatımızı tekrar edelim: tek en yüksek hisseyi, bu hatıraların mil milletler, saadetlerinin ancak hakıyketen yüksek samimiyetine bizim, iki kamsu. milletin tutmuş ayırmalarını istiyoruz.

kâni ve gazeteciler istasyonun içi- ni ve dışını doldurmuş bulunuyor- lardı. Asker ve polis müfrezeleri selam resmine hazır bulunuyordu.

Gazi Hz.

15
EYLÜL
CUMA
1933

Hakimiyeti Milliye

no. 4367 14 ÜNCÜ SENE.

Her yerde (5) kuruş

Adres değiştirmek 50 kuruş

Gündelik

Eser Tamamlanmıştır.

Yunanistan'ın muhterem Hükümet Reisiyle Başvekilimizi, ve iki memleketin harici siyasetini idare eden M. Maksimos ve Tefik Rüstü Beyi selamlarız: Büyük sulh eseri dün Ankara'da tamamlanmıştır. Senelerdenberi Atina ve Ankara'da bu eser için çalışan büyük küçük herkese, her iki milletin derin teşekkürünü bildirme kistimiz. Dünya sulh ve emniyete susamıştır. 14 Eylül Ankara misakı ise bir emniyet ve sulh vesikasından ibaret.

1923 te Türk ve Yunan halk ve fikir adamlarının barışıklığı bile inanılmaz bir hayal idi. Mavi - beyaz ve kırmızı - beyaz, 1933 ün sonbahar rüzgârı altında, bir tek bayrak gibi dalgalanmaktadır. Kim sulhu seviyorsa, iki milletin bugünkü sevincini bizim kadar benimseyecektir.

Misakın ruhu, Yunan ve Türk milletlerinin sulha olan imyanında hulâsa olunabilir. Milletlerin bahtiyarlığı için sulh hem en iyi vasıta, hem en iyi tedbirdir. Bütün umumi tarih, harp tecrübesinin iflâsını ispat eden bir ders olarak telakki olunabilir. Biz dünya coğrafyasının hissemiz olan parçasında daimi sulh nisamını kuruyoruz. Coğrafyanın bu parçası, aklı selim'in beşiği ve kaynağıdır.

En büyük hakikat, insanlar için hayatta ve insanlık için sulhtadır. Bütün kargaşalığa rağmen, eski ve yeni dünya milletlerinin bir sulh beynelmileline doğru yürüdüğüne iytikat ediyoruz. Gündelik kavgalar ve ihtiraslar bunu ne kadar nakzeder görünse de, akıl ancak bu yolda karar kırıyor.

Yunanlılar ve biz, milletler için en esaslı ihtiyaç ve en yüksek hak olan emniyetin müdafaasında birleşiyoruz. 14 Eylül misakı, yalnız iki millete mahsus bir imtiyaz değil, herkese verilmiş iyi bir imkândır. Bundan başka biz, büyükharptan sonaki beynelmilel sulh misaklarının altına imzamızı atarken, ne kadar samimi olduğumuzu ispat ediyoruz: Birçok kimselerin, Milletler Cemiyetinin kendisine ve müesseselerine karşı iytimat rsmına savastığı bu zamanda, Yunan ve Türk milletlerinin tezahürü ne kadar manalı olduğunu izah etmeğe lüzum ktedir. Eğer Milletler Cemiyetine ve müesseselerine bağlanmış in her millet, bu bağlılığımızı bizim milletlerimiz gibi teyit eder- 20 inci asra ancak lâyık olan mefkûre tahakkuk etmiş demek-

Milletlerimizin reis ve müdürlerini tekrar selamlarız. Onlar, ideal adamları bir şeye inanırlarsa, o, bütün dünyanın inanacağı bir şey de olsa, kolaylıkla imkânlaştırılacağını gösterir. Kucaklaşmış olan Türk ve Yunan milletleri, Milletler Cemiyeti

Türk - Yunan Misakı imzalandı.

Yeni Misak, iki Millet Hayatında Sarsılmaz Kardeşliğin Temelini Atıyor.

MISAKIN TERCÜMESİNİ VE RESMÎ TEBLİĞİ YAZIYORUZ.

İki Hariciye Vekilinin Beraber Matbuata Beyanâtı.

Türk - Yunan misakını hazırlayanlar. (Milletler Cemiyeti)

Hakimiyeti Milliye

21 EYLÜL PERŞEMBE 1933
No. 4373 44 ÜÇÜNCÜ YIL
Her yerde (5) kuruş Adres değiştirmek 50 kuruş

Başvekil Hazretleri Sofya'da.

Bulgar Ricali ile Görüşmeler Başladı. Bugün de Müzakerelere Devam Olunacaktır.

M. Muşanof, İsmet Paş. Hz. nin Şerefine Bir Ziyafet Verdi. Ziyafette Söylenen Nutukları Yazıyoruz.

Sofya, 20 (A.A.) — Bulgar ajansı bildiriyor: Türk Vekillerinin muvazafasına istisaren bütlin Sofya şehri Türk ve Bulgar bayraklarıyla donatılmıştır. Aynı bir halde bütlini erkenden istasyonun etrafında ve Türk safaretine gitmek için misafirlerin geçeceği yolların iki tarafını doldurmuştu. İstasyonda da donatılmıştır. İstasyonda Başvekil M. Muşanof ile zevcesi, Sobanya reisi M. Malinof ile zevcesi, bütlin hükümet erkânı, Kırım baş mübeyyinci Dranlar ile Seravyeri Kaymakam Panof, Sobanya divan azası, birçok meluslar, Bulgaristan'ın Ankara sefiri M. Antanof, İtalya'nın ve Yunanistan'ın Sofya sefirleri, Hariciye nezareti umumî müdürü Raroff ile nezareti erkânı, Türkiye safaret erkânı, bütlin nezaretlerinin umumî kâtipleri, polis müdürü, Sofya askeri komandanı, Türk — Bulgar cemiyeti Reisi M. Sitoyanof, birçok cemiyetlerin başı ve Bulgar ve ecebül matbuat mümessilleri hazır bulunuyorlardı.

Hususî tren tam saat on birde istasyona girmiştir. Trenden ilk önce Başvekil İsmet Paşa ve müteakiben İsmet Paşanın ve Tevfik Rüştü Beyin zevceleri sonra Tevfik Rüştü Bey ve diğer zevat inmişlerdir.

Türk vekilleri Başvekil M. Muşanof ile diğer safat ve Sofya Belediye Reisi tarafından hararetle karşılanılmışlardır. Mme. Mouchanof İsmet Paşanın ve Tevfik Rüştü Beyin zevcelerine bir buket vermiştir. Başvekil M. Mouchanof ile Bulgaristan'ın Ankara sefiri Türk vekillerine ikamet edecekleri Türk safaretine kadar refakat etmişlerdir.

Sofya, 20 (A.A.) — Başvekil İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Bey Sofya'da M. Muşanof ve Bulgar nazırları istasyon salonunda kısa bir görüşmeden sonra otomobillerine binerek Türk Elçiliğine gitmişlerdir.

Başvekil İsmet Paşa Hazretleriyle Hariciye Vekili Tevfik Rüştü ve C. H. Fırkası Kâtibi umumî Recep Beyler burada bulundukları müddette Türk elçiliğinde ikamet edeceklerdir.

Türk beyetine dahil diğer zevat da Bulgaristan'a oteline inmişlerdir.

M. Muşanof'un Beyanatı.
Sofya, 20 (Anadolü Ajanstanı) — Anadolü Ajansı bildiriyor: Başvekil M. Muşanof bugün öğleden sonra Bulgar gazetecilerine şu beyanatta bulunmuştur.

— İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Beyin görüşmelerde yarın doluz buçuktan on bir kadar Hariciye Nezaretinde devam edecektir.

— Müddetlik yalnız aynı görüşmelerimiz ki, Türk Yunan misakı hakkında yazılan haber tezviratinden uzaklaşarak, gerçek durumunu göstermektedir.

M. Muşanof'un Nutku.
Sofya, 20 (A.A.) — Bulgar ajansı bildiriyor: Başvekil M. Muşanof İsmet Paşa Hazretlerinin söylemlerine verdiği ziyafetin sonuna doğru aşağıdaki nutku irat etmiştir.

— Başvekil Hazretleri, Zati İhtiyaclarını mümtaz ve fakir...

Yeni Kontenjan Kararnamesi.

Kontenjan Kararnamesi Yeni Zeyil Kararnamesi Reiscümhur Hazretlerinin Tastikine Arzedildi.

14855 numaralı kontenjan kararnamesine zeyil kararnamesi ve İsmet Paşanın hariciye nazırları kabul edilecek Reiscümhur Hazretlerinin yukarıda tasdiklerine arz edildiği görülmüştür. İsmet Paşanın zeyil kararnamesi tasdik edilmiştir.

Anak 20 sayılı kararnameden sonra yapılacak maddeler hariciye nazırlarından hazretleri tarafından tasdik edilmiştir.

14855 numaralı kararnameye zeyildir.

Maddes 1 — 13857 numaralı kararnamenin 12 inci maddesinde yazılı hal, kılın, tülük, gül yap, palamut ve kütan, kezre, travess, maslen kömürü maddelerine ek olarak zeyil maddeler ve 1500 anası veya ondan zevki arzalar maddeleri ile yeni maddelerinin istisna ile muhtabil kontenjan listelerinde yazılı eşyanın kontenjan kaydiyle mukayyet edilmesi mecliste itih hakları 13374 numaralı kararnamenin 10 üncü maddesinde tasdik edilmiş ve 20 ağustos 1933 tarihinden itibaren 14 ay müddetinde muhtab tutulmuş ve bu maddelerin harici muhtabilinde yapılacak itihalatın harici tarifini takip eden altı ay müddet sonunda teslimatı. İsmet Paşa kararnamesi tasdik edilmiştir.

Maddes 2 — Türkiye ile Rusya arasında mal mübadelesinde muhtab miktarı muhtabil itihalat ve itihalat vaziyetlerinin tasdik ve idare için tedbirler almaya ve Rus-Sovyet Cumhuriyeti itihalatı hakkında her türlü muhtab ve Rus Sovyet İttihatçileri arasında ve Rusya ile muhtab ve her türlü muhtab ve itihalatın itihalat Vekilleri tasdik edilmiştir.

Maddes 4 — Müğla hariciye nazırlarının yerine İstanbul, İzmir, Antalya, Mardin, Samson, Trabzon, Konya, Milis, Sülke, Çanakkale, Bandırma, İzmit, Kars, Edirne, Edirne, İğdir, Ardahan, Artvin, Erzurum şehirlerinde mahallin en yüksek mülliyet amirinin veya varsa (Soru 2 inci sayfa)

Gazi Hz. İran Hariciye Nazırını Kabul Etti.

İstanbul, 20 (A.A.) — Reiscümhur Hz. bugün Dolmabahçe'de İran Hariciye Nazır Kâzimi Han'la İlyan Büyük Elçisi Şehit Han Hazretlerini kabul buyurmuş ve kendileriyle bir buçuk saat kadar görüşmüşlerdir.

M. Herriot ilk Konferansını Verdi.

CUMHURİYETİMİZİN ON YILLIK BİR TABLOSU.

M. Herriot Ankara'da ilk konferansını verdi.

Sıhhat ve Dahiliye Vekilleri Geliyorlar.

İstanbul, 20 (Telefon) — Başvekil Vekili Sıhhat ve İçtimal Muavenet Vekili Dr. Refik Bey Ankara'ya hareket etmiştir.

İstanbul, 20 (Telefon) — Dahiliye Vekili Sükrü Kaya Bey bu akşamki trenle Ankara'ya hareket etmiştir.

Atina'da Candan Bir Karşılama.

TÜRK — YUNAN MISAKI VE SAMİMİ TEZAHÜRLER.

Azina, 20 (A.A.) — Atina Ajansı bildiriyor: Başvekil M. Caldaris, Atina'da muhtab bir surette karşılandı.

Şehrin başlıca yolları Türk ve Yunan bayraklarıyla, resmi daireler ve umumî meydanlar bayraklar ve geçerek tribünlerle donatılmıştır.

Muhtabiyet meydanına toplanmış olan büyük bir kalabalık M. Caldaris'i karşıladı.

Bulgar Nazırları Hariciye Nezaretine Girdi.

Bulgar nazırları Hariciye Nezaretine girdi. Hariciye Nazaretine girdi. Hariciye Nazaretine girdi. Hariciye Nazaretine girdi. Hariciye Nazaretine girdi.

Vichy, 20 (A.A.) — M. Herriot'un Beyanatı.

Vichy, 20 (A.A.) — M. Herriot'un beyanatı. Vichy, 20 (A.A.) — M. Herriot'un beyanatı. Vichy, 20 (A.A.) — M. Herriot'un beyanatı.

23

EYLÜL
CUMARTESİ
1933

Hakimiyeti Milliye

No. 4375 14 ÜNCÜ SENE.

Her yerde (5) kuruş

Adres değiştirmek 50 kuruş

Sofya Görüşmeleri Dost Bir Hava İçinde Bitti.

1929 da imzalanan Muahede Beş Sene Uzatıldı.

Bulgar Başvekili Diyor ki: "Dostluğumuz ve Anlaşmamız Bir Kere Yeniden Teyit Olunmuştur. Bunlar Her İki Memleketin Nefine Olarak Devam Edecek ve Ne Balkan Sulhunun Ne de Avrupa Menfaatlerinin Zararına Olmıyacaktır. Buna Mukabil Daima İyileşmekte Olan Balkan Devletleri Arasındaki Sebetlere Sağlam Bir Esas Olmaya Yarayacaktır."

Solys, 22 (A.A.) — Anadolu ajansı tarafından mahaberi bildiriyor.

Başvekil İsmet Paşa, Hz. ve Hariciye Vekili Tefrik Rüşü B. ile Bulgar hükümet ricali arasında dostane bir hava içinde cereyan eden müzakereler neticelenmiş gibidir. Mevcut muahedelerin temdidi de derpis edilmiştir. Bu husustaki resmi tebliğin neşri bekleniyor.

Bulgar halkı Türk murahhas beyeti için büyük dostluk tezahüratı yapmakta devam ediyor.

Başvekil Hazretlerinin Bulgar Gazetecilerine Söyledikleri.

Solys, 22 (A.A.) — Başvekil İsmet Paşa Bulgar matbuat temsilcilerine muhtelif beyanatta bulunmuştur:

— Türk milleti, Bulgar milletine karşı samiyemi muhabbet ve dostluk hisleri beslemektedir. Bulgar milletinin de Türk milleti hakkında aynı hissiyatla mütehasis olduğunu ümit ederim.

Onuncu Yıla Hazırlık.

PROGRAMLAR ÇİZİLMİŞ; PİYESLER, ŞİRLER, KONFERANSLAR VE MUSİKİ PARÇALARI HAZIRLANMIŞTIR.

Cumhuriyetin onuncu yılını bünyesinde bayramın mana ve ehemmiyetine layık bir canlılıkla kutulamak için büyüklerin büyük bir ehemmiyetle yaptığı, münevverlerin tam bir tehalükle iştirak ettiği ve hal-ı hazır büyük bir alaka ile takip ettiği hazırlıklar bitmiş sayılabilir.

Kutulama işinde seyahatleri, toplantı ve konuşmaları kolaylaştırmak ve nizamlı yapmak için lazım gelen bütün tedbirler alınmış, bütün talimatnameler tesbit edilmiştir.

Bayram günlerinde radyoda, meydanlar ve salonlarda verilecek konferanslar, okunacak şiirler, Çalınacak parçalar hazırlanmış ve tevzilerine başlanmıştır.

Bayram günü her günkü hacimlerinin birkaç misli çıkacak olan gazetelere ve söz alacak hatiplere fikir vermek üzere dağıtılacak rehber kitapların basılması da bitmek üzere.

Cumhuriyet Halk Fırkasının bütün köylere bayram hediyesi olmak üzere göndermeyi kararlaştırdığı bayraklar resmi geçit alaylarının önderini süsleyecek olan fırka bayrakları da hazırlanmıştır.

Cumhuriyetin on yıl içinde yaptığı eserler, o kadar çok bakı-

Maliye Vekilinin Gözü Eyileşti.

VEKİL BEYİN GÖZÜNDEKİ SARGILAR KALDIRILDI.

Abdühalik Bey.

Maliye Vekili Mustafa Aptühalik Beyin Viyana'da sol gözüne ameliyat yapıldığını ve ameliyatın muvaffakiyetle neticelendiğini evelce yazmıştık. Dün Viyana'dan memnuniyetle alınan malümete göre Vekil Beyin gözündeki sargılar kaldırılmış ve gözleri tamamen iyileşmiştir.

Ankara Gücü Müsameresi.

İYMALATI HARBİYELER

18
BİRİNCİ TEŞRİN
ÇARŞAMBA
1933

Hakimiyeti Milliye

No. 4400 14 ÜNCÜ SENE.

Her yerde (5) kuruş

Adres değiştirmek 50 kuruş

Türk — Romen dostluk muahedesi imzalanırken

Gündelik

DÜNKÜ İMZA.

Dün Ankara'da Romanya ile Romanya arasında dostluk ve ademi tecavüz, adil tesviye, uzlaşma hakem muahedesi imza edildi. Bu muahede, hiç bir zaman te dürtüst olmaktan uzaklaşmış olan münasebetlerimizin bir vesiyekada tekrar edilmiş ibaret olmakla beraber, iki feket münasebetlerinin tezatımı tebarüz ettiren her hâdîhususî bir kıymeti olduğunu ylemek lâzım gelir.

imza olunan vesiyekanın t ettiği Romanya — Türki- stüğünün manasıdır, M. Ti- a geçen aşkâmkî nutkunda bir cümle içinde toplamıştır: *sour nous seuls.*

yük Romanya devlet adamı- nara'da bulunmasından, iki in geniş sulh davalarının 'te- in istifade edilmiştir. Bal- emniyetini hedef edinen her iki Karadeniz komşusunun ve millî müesseselerinde lü yardım ve kolaylığı bula- şımdı, daha fazla emin ola- rız.

ük dünya davası, parça siyasi ve iktisadî men- eraberliği çerçevesi içi- ebilen mntakalarda hal- tr. Balkanlar, harp teh- barometresinin asırlar- daima büyük üstün- andığı mntaka idi. Sıma- ta tutulmuş gibi, beymel- tîlatların tohumu Balkan- rızık ve balanz havasında si muhafaza ederdi. Urmu- linin en büyük âfetlerinden i büyükharp faciasının da- ara bulutu Balkan ufukla- rının etmiştir. Balkanlar mnda sulh, kendi dar sa- nde mahpus kalacak bir- çil, milletlerin mefkûresi- sonraz devrinde almış stikameti gösteren bir ni-

Romanya ile Dostluk ve Ademi Tecavüz Muahedesi Dün Merasimle imzalandı.

M. Titulescu Samimi Surette Uğurlandı

Türkiye — Romanya dostluk, ademi tecavüz, hakem ve uzlaşma muahede- si dün saat 16 buçukta Hariciye Vekâle- tinde kütüphane salonunda Hariciye Ve- kâli Tevfik Rüşü Beyle Romanya Ha- ricîye Nazırı M. Titulescu arasında imzalanmıştır.

Muahedeyi evvelâ Romanya Ha- ricîye Nazırı M. Titulescu ve onu takiben Tevfik Rüşü Bey imzalamışlardır. İki memleket münasebatında açılan bu ye- ni ve mesut devreden dolayı iki fekil bihâsini samimî bir surette tebrik et- mişlerdir.

Bu acada misafirlere ve hazırlan- şampanya ikram edilmiştir.

Muahedenin imza morasiminde iki taraf murahhas heyetleri ile Romanya sefiri, Bâkrez elçisi Hamdullah Süp- hi Bey, Hariciye Vekâleti erkânı ve muahab memsâsilleri hazır bulunmuş- lar.

Muahedenin Metni.

İmzalanmış Türkiye — Romanya dostluk, ademi tecavüz, hakem ve uzlaş- ma muahedesinin metni şudur:
Türkiye Reiscühuru ve Haqmet- li Romanya Kralı, umumi sulhun id-

mesine aynı derecede mehur olarak:

İki memleket arasında çıkabilecek ihtilâfların mustihane tarzı tesviyesini hasırlamak suretiyle sulhun idamesinde müttekabil bir itimat ikriyle Türkiye ile Romanyanın teşriki mesal emeleri lüzumuna kanî kullunarak,

İki devletin de, husptan sarfimasız olunnasına mütedâir 27 ağustos 1928 ta rihtli Paris mısakını ve mütevacizi ta- rif eden 3 ve 4 temmuz 1933 tarihli mu- kaveleleri lüma evvîn vâkıfını nazarı dikkete alarak, Türkiye ile Romanya a- rasında mevcut olan ve kendileri için istihsâl haklarını iki memleketin müq- terek menasatları namına kuvvettendir- me arzusu ile hareket ederek, araların- da bu dostluk, ademi tecavüz, ha- kem ve uzlaşma muahedesini aکتme- ne karar vermişler ve bu hususta:

Türkiye Reiscühuru: Türkiye Haricîye Vekili ve İsmir Mebusu Tevfik Rüşü Beyi,

Haqmetli Romanya Kralı: Roman- ya Haricîye Nazırı M. Titulescu'yu mu- rahhar tayin eylemişlerdir.

Meskûr murahharlar, usulü daire- (Sınu 3 üncü sayftada)

Reiscühur Hz. Dün Fransa Avusturya ve Meksika Sefirlerini Kabul Etiler.

Yeni Fransa Büyük Elçisi Çankaya'da.

Reiscühur Hz. dün Çankayadaki köşklerinde yeni Fransız büyük elçisi M. Kamperer Cenaplarını kabul buyurmuşlardır. Elçi itimatnamesini takdim ederek aşağıdaki nutku iyrat etmiştir:

— Reiscühur Harret- leri:
Fransa'yı nezdî devlet- lerinde temsil mehur e- didiğinden Fransa Re'i- cühuru Harretlerinin be- ni büyük elçi sıfatıyla tay- in buyurdıklarını muta- zaman imaktupları söz- takdim etmekle şeref ka- zanırım.

Aynı zamanda Fransa Reiscühurunun selefim- in memuriyetine nihayet- verdiğini bildiren mektu- bunu da takdim ediyorum. Bana tahvil edilen yüksek memuriyet mesleğimin en aziz dileklerinden birini tatmin ettiğî için beni çok cümhuriyetin onuncu yıl dönümü bayramına müsâ- dif olmasını pek mesut bir âlîmet addedim.

Fransa her türlü şekki şüpheden âri muhabbet hisleriyle bu teside kendili-

ve anlayış üzerine istinat edegelmis ola- nüsterek hatıraları Zati devletlerine ha- trırlatmak için bir fırsattır. Milletlet- mis, bu gün her zamankinden fas- lınu ülküyü takip etmektelediler.

Yeni Avusturya Elçisi Çankaya'da.

Fransa, azil devlet adamlarından l- olan M. Briandın teşebbüsü ile sulh- runda senelerden beri mücadele ede- miş ve sulhu temin için sonsuz fe- kârlıklarda bulunmuş

Fransa Türkiye'nin de- i devletlerinin senu- e kuvvetli teşebbüsleri- resinde en mesut da- eğilîkleri tahakkuk- iridikten sonra aynı y- akıp etmekte olduğunu- skıllara hayret veren- ikkileri sayesinde e- ittiğî nüfus ve kuvv- ulhun himetine hoyu- aldığını sevinçle müsa- de etmektedir. Yepyeni- Türkiye gözlemlerini ö- Je meydana çıkarmış- r. İlayı haricilere dâğı- bu istiba Zati devleti- ninin Balkanlarda yeni- yuşma ve istikrar yar- mak için sarfınına e-

İki Meksika Elçisi Çankaya'da.

ğinden iştirak ediyor. Memleketiniğ ha- dükleri son mesasini şikâleri ile tenn- yatının ve büyük ans milletleriniğ si-

bulmuş bulunuyor.

Onuncu Yılı Kutulamada Bir Güzel Yenilik Daha.

CÜMHURİYET BAYRAMINDA GÖĞSÜMÜZÜ VE EVİMİZİ FIRKANIN ROZETİ VE BAYRAĞI İLE SÜSLİYECEĞİZ.

Hayat Anıklopedisi 49

Cumhuriyet

İSTANBUL - CAGALOGLU... Pazartesi 5 Şubat 1934

İstisna şerhinden Tahin helvasını Yâhu Hacı Bekir

Balkan Misakı dün akşam Belgratta parafe edildi

İmza merasiminin bu hafta zarfında Atınada yapılması da kararlaştırıldı

Belgrat 4 (A.A.) — Anadolu A. Hava... Balkan Misakı... İmza merasimi...

Reisicumhur Hz. Dün akşam Kayseriyi tefrif buyurdular

Yaşat 4 (A.A.) — Tâhîrî Bâ... Kayseri'de...

Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik B. istifa etti

Fuat Bey Maliye Vekili oldu, Nafia Vekâletine de Nevzat Beyin getirileceği söyleniyor

Mustafa Abdülhalik B. — Nevzat Bey... İktisat Vekâleti...

Bir tebliğ neşredildi

Belgrat 4 (A.A.) — Anad... Bir tebliğ neşredildi...

Büyük Hâmit 83 yaşında

Büyük Hâmit 83 yaşında... Bugün Fevziyatı Lisesinde...

Arabistanda yeni hadiseler

Arabistanda yeni hadiseler... Bedir kazası 20 deve yükü...

Sabri Çolakof Ef. bir ay hapse mahkûm oldu

Sabri Çolakof Ef. bir ay hapse mahkûm oldu... Petrol imzalı mektuptan çıkan dava bitti...

Celâl B. bugün geliyor

Celâl B. bugün geliyor... İktisat Vekili dün Bursadan...

İktisat Vekili dün Bursadan Gemliğe gitti, kasabannın iktisadi ihtiyaçları etrafında tetkikat yaptı

İktisat Vekili dün Bursadan Gemliğe gitti... Telefon ücretleri...

Telefon ücretleri

Telefon ücretleri... Ankara'da tetkikat yapan heyet icap ederse İstanbul'a gelecek...

Tramvay ücretleri

Tramvay ücretleri... Tarife komisyonu hararetili müzakerelerden sonra...

5
ŞUBAT
PAZARTESİ
1934

Hakimiyeti Milliyet

Telefon
Idare 1064
Yazı İşleri 1062
Başmuharrir 1063

No. 4505 15 İNCİ SENE.

Her yerde (5) kuruş

Adres değiştirmek 50 kuruş.

Gündelik.

Din ve Siyaset.

Vatandaş ve cemiyet hayatının mühim unsurlarından biri olan din işleri karşısında her inkılabın bir vaziyet olması tabiidir. Milletlerin tarihinde din çok defa siyasete alet yapılmıştır. Gene o tarihte bile daima ispat etmiştir ki, dinin siyasete alet yapılmasından ne din, ne de siyaset hiç bir suretle istifade edememiştir. Onun için doğrudan doğruya hayat ve hakikatten ilham alan büyük inkılaplar, dine karşı alacakları vaziyet mevzu bahis olunca eski hatalara düşmekten çekinmişler, ve din ile siyaset ve devlet işlerini birbirinden ayırmağı lüzumlu görmüşlerdir. Lâyiklik vicdan serbestliğinin ve netice itibarıyla dini duygulara karşı gösterilen hürmetin de en büyük ifadesidir.

Bazı inkılaplar, kendi ülkülerinin tahakkuku uğrunda, din kuvvetinden de istifade etmek arzusuyla eski yolda çabalaııp dururlar. Din ile siyasetin karşılıklı münasebetleri göz önünde tutulunca bu yolun herhalde ne inkılap umdelerinin yerleşmesine, ne de dini duyguların kuvvetlenmesine kolay kolay hizmet edemeyeceği anlaşılır. Dinden istifade etmek isteyen bir inkılap, ona dünya işlerinde bir mevki ve rol sahibi yapacak bir müessesese mahiyet ve kuvvetini vermek mecburiyetindedir. O vakit dünya işleri hakkında vatandaşlar arasında çıkabilecek ihtilaflar dini sahaya da geçebilir. Halbuki, inkılapların asıl kuvvet ve muvaffakiyetleri vatandaşların damadılmasında değil, devlet hayatına ait olan ana meselelerde bir düşünce ile hareket etmelerindedir.

Siyaset ile dinin, birbirinin işlerine karışmak isteyen bu kavga vaziyetini en ziyade bugünkü Hitler Almanyasında görüyoruz. Garp'tir ki, Avrupa'nın en ileri memleketlerinden biri olan Almanya

Gazi Hz. Kayseri'de.

Büyük Gazi, Dün Akşam Kayseri'de Pek Coşkun Tezahürlerle Karşılandı.

Yozgat'ta Gençliğin Sevgi Sesi.

Yozgat, 3 (H. M.) — Gazi Hazretleri bugün, saat 16.30 da Yozgat'ta teşrif ettiler ve halkın coşkun ve misilsiz tezahürleriyle karşılandılar. Enbüyüğü koyunda misafir eden Yozgat tarihi bir gün yaşadı. Geceyi vali konağında geçiren Büyük Reis seferlerine tertip edilen büyük fener alayını seyretmekle kalmadı, halkın arasına karışarak Yozgatlıların sevinç ve saadetlerini bir kat daha arttırmışlardır.

İlk tedrisat müfettişi Osman Turgut Gül Bekir Bey Gazi Hazretlerine hitaben coşkun ve heyecanlı bir nutuk irat etmiş ve demiştir ki:

—Büyük Kurtarıcı, biz sizi ne zaman danberi özleyorduk. Hoşgeldiniz. Ana yurdun küçüklerinin ve büyüklerinin sevgi dolu kucakları sana her vakit açıktır. Yeni aralarında gören, bağrılarına basan mütehassir Yozgatlılar bugün bayramlarının en büyüğünü, en heyecanlısını, en coşkununu yaşıyorlar. Sen karşımıza dışardan bütün güçlüklerle emsalsiz dehanla güneş gibi kuvvetli iradenle ve yılmaz azminle karşı koydun, elbirliğimizi kurdun, basta kültürümüzü dirilttin, yabancı dilin ayrık kökü gibi kapladığı dilimize can verdin, dil birliğini kurdun.

Gazi! Ne mutlu Türk milletine ki senin gibi yapan, yaratan, ve yaratan bir oğlu var. Gazi! Sen milletimizin iligine öz, sararan benzine kan verdin. İstikadın kara boyundurduğu altında aldığı o nurlu yaralarına merhem oldun; büyük milletinin asil ruhunu batunleştirdin. Türkü istiklal ve hürriyetin remzi olan cumhuriyete kavuşturdun. Şerefimizi, ünümüzü, varlığımızı yalnız ve yalnız sana borçluymuz. Yaşa Gazi! Sen Türk milletinin bahadırısın. Yolların uğurlu olsun!

Osman Turgut Beyin pek çok alkışları...

Balkan Misakına Sah Çekildi.

Bu Hafta Zarfında Bu Vesikaya İmza Konma Merasimi Atina'da Yapılacak ve Misak Ondan Sonra Neşredilecektir.

Belgrad, 4 (A.A.) — Anadolu Ajansının Balkan hususi muhabirini bildiriyor:

Bu akşam saat 19.30 da Yugoslavya namına Hariciye Nazırı M. Yevtiç, Yunanistan namına Hariciye Nazırı M. Maksimos, Romanya namına Hariciye Nazırı M. Tütulesko, Türkiye namına Hariciye Vekilimiz Tevfik Rüştü Bey, Yugoslavya Hariciye Nezaretinde, metni üzerinde tamamen mutabık kaldıkları Balkan misakını parafettiler.

Belgrad, 4 (A.A.) — Anadolu Ajansının Balkan hususi muhabirini bildiriyor:

Yugoslavya, Romanya, Yunanistan, Türkiye Hariciye Nazırları bu akşam Belgrad'ta âtidedeki resmi tebliği neşretmişlerdir.

Dört Hariciye Nazırı, bugün, 4 şubat 1934 da Yugoslavya Kralı Hariciye Nezaretinde toplanarak Balkan itilâfı misakının kati metnini parafettiler.

Dört Hariciye Nazırı, bu vesikaya imza koyma resminin, bu hafta zarfında Atina'da yapılmasına karar vermişlerdir.

Balkan itilâfı misakının metni Atina'da imza edildikten sonra neşredilecektir.

Misak parafet edilmeden evvel gelen haberler şunlardır:

Dört Nazırın Toplantıları.

Belgrad, 4 (A.A.) — Avala ajansı bildiriyor; M. Yevtiç, M. Tütulesko, Tevfik Rüştü Bey ve M. Maksimos bu sabah saat 11 de toplanmışlar ve saat 15 e kadar görüşmüşlerdir. Saat 13 de nazırlar, Başvekâlet dairesine gitmişler ve orada Başvekil M. Uzunoviç tarafından kabul edilmişlerdir. Saat 11 buçukta da dört nazır, refakatlerinde bulunan zevat Romanya sefairehanesinde bir öğle ziyafetinde hazır bulunacaklardır. Konferansa öğleden sonra devam edebilecek tir.

Belgrad, 4 (A.A.) — Avala ajansı bildiriyor: Dört hariciye nazırı arasındaki konferans dün saat 17 de başlamış ve 19.30 da bitmiştir.

Balkan misakı ahkâmının yarım kati olarak tespit edilmesi beklenmektedir. Müzakereler esnasında dört hariciye nazırı arasında Balkan devletlerini âkânda eden muhtelif meseleler hususunda fikir birliği mevcut olduğu tezahür etmiştir. Yugoslavya siyasi mebaifili Balkan misakı için Bulgaristan ve Arnavutluğun da yakında itihakını temin edebilecek bir formül bulunacağına kanidir.

Saraydaki Ziyafet.

Belgrad, 4 (A.A.) — Avala ajansı bildiriyor: (Soru 5. inci sayftada)

İhbarından coşan ve tajan emsalsiz heyecanı içinde şehrimizde dokuz saat kaldıktan sonra maiyetlerinde bulunan zevat ile birlikte bu sabah saat 1.30 da Yerköy'e hareket buyurmuşlardır.

Kayseri Bekliyor.

Kayseri, 4 (A.A.) — Gazi Hazretlerinin Kayseri'yi teşrif buyuracakları haberi kayserililer arasında sevinç ve heyecan uyandırmıştır. Kayseri şimdiden coşkun teberrüt içinde çlıyanıyor. İstasyon caddesi halk ile dolu. Şehir baştan başa donatılmıştır. Dün geceden itibaren şehirde tenizat yapılmış, halk sabahlara kadar kurtarıcımsı kucaklamak için istasyonda beklemiştir.

Reisicumhur Hazretlerinin Kayseri'ye hangi saatte teşrif buyuracakları hakkında...

Türkiye'nin Yeni Malive

Balkan itilafı Dün Atina'da imzalandı.

Dört Hariciye Nazırı, Öğleyn Yunan Devleti Erkânı ve Elçiler Önünde Misaka İmzalarını Koydular.

Hariciye Vekilimiz Atina'da: Tefik Rüştü B. M. Çaldaris'le M. Maksimos arasında. Foto: P. Corcosakis

Atina, 9 (A.A.) — Balkan itilafı misakı bugün saat 12.40 ta Atina akademisinde Türkiye namına Hariciye Vekili Tefik Rüştü Bey, Yugoslavya namına M. Yevtiç, Romanya namına M. İtulesko, ve Yunanistan namına Hariciye Nazırı M. Maksimos tarafından imzalanmıştır. İmza merasiminde M. Çaldarisle Yunan hükümeti erkânı, elçiler, yerli ve yabancı matbuat müessesileri de hazır bulunmuştur.

M. Dumerk Kabine Teşkil Etti.

10
ŞUBAT
CUMARTESİ
1934

Hakimiyeti Milliyet

Telefon
İdare 1064
Yaz İşleri 1062
Başmuharrir 1063

No. 4510 15 İNÇİ SENE.

Her yerde (5) kuruş

Adres değiştirmek 50 kuruş.

Gündelik.

Leh Politikası.

Lehistan'ın son günlerde Almanya ile uzlaşması ve on senelik bir ademi tecavüz itilafı akdetmesi onun dış politikası üzerine dik kat gözlerini çevirtmiştir. Lehistan ile Almanya arasındaki hudut ve ekalliyet davaları Avrupa'nın en çetin ihtilâflarından birini teşkil etmekte ve birçok siyasi komünizyonlar bu mühim ihtilâfa dayanmakta idi. Şimdi ihtilâfın on sene müddetle yatıştırılmış olması Avrupa siyasetinde bir sarsıntı husule getirmiş ve Leh politikasının yeni tekâmül esyri hakkında bir takım düşünceler ve iddialara yol açmıştır.

Lehistan hem hudutları ve hem de nüfus itibariyle harp sonunda doğan yeni devletler arasında bir hususiyet arz etmektedir. Lehistan bir millet ve devlet olarak hudutlarının vaziyetinden daima müteessir olagelemiştir. Onu ne Rusya'dan, ne de Almanya'dan kati olarak ayıran tabii hudutlar yoktur, ve her üç millete de has olan çabuk çoğalma ve yayılma kudreti bu hudutları siyasi hâkimiyetin nevine göre ileri veya geri alabilir. Bunun için Lehistan kuvvetli komşularına karşı daima müttefik aramak mecburiyetinde kalmıştır. Fakat bu ittifakların onu ebedi olarak siyaset edemediği de tarihte hazin misalleri ile görülmüştür. Lehistan'ın bugün birinde yapılaşmasına Osmanlı imparatorluğundan maada diğer devletler ses çıkarılmamışlardır.

Lehistan nüfusunun kalabalık olması itibariyle kendini büyük devletler arasında görmek arzusu...

Halkevinde intihaplar.

ANKARA HALKEVİNİN BÜTÜN ŞUBELERİ ŞİMDİYE KADARKİ ÇALIŞMALARININ HESABINI VERDİ VE YENİ KOMİTELER SEÇİLDİ.

Dün Halkevi en kalabalık ve heyecanlı günlerinden birini yaşadı. Kafalarında inkılâbın ve dava'nın nurunu taşıyan bu aydınlık ve kendinden emin gençlik, Halkevinin geniş salonlarında dün, yeryer ve küme küme toplanarak Ankara Halkevinin senelik kongresini yaptı. Şubelerin yeni komiteleri seçildi. Bir senelik enerjinin ve mahalline sarfedilen emeklerin hesabını verdi.

Bu gençlik kuvvetinden emin olunabilir. Bu gençlik kuvvetini ateşini ve hızmı Mustafa Kemal'den alan, inkılâbın dinamizminde bütünleşmiş, ileri hamlede sınırsız ve tezatlı olarak durmadan ilerleyen bir varlıktır.

Her genç, dün orada, Halkevi bütünlüğü içinde kendisine verilen sade fakat büyük vaziyefi yapmış olmaktan memnun ve ileriki yıllar için, daha kuvvetle yapaçağından emin görünüyordu. Bu sevinç ve emniyet kendi şahsi kuvvetlerinden ziyade, bir bütün'e mensup olmalarından, Mustafa Kemal'in adını taşıyan bir inkılâbın emrinde çalışmalarından ileri geliyor.

Yedi şubenin azaları, hepsi, dün Halkevinde toplanmış bulunuyorlardı. Her şube kendisine ayrılan salonda kongresini yaptı. Komitelerin mesai raporları okundu, önerilerinde görüşüldü ve yeni çalışmalar için dilekler, fikirler ortaya atıldı sonra yeni komite azalıklarının intihabı yapıldı. Komitelerden...

Azalar: Evver Behnan, Hüseyin N. Hıncal, Hüsnü Özkay, İzzet Ulu, İbrahim Retel.

Neşriyat ve kütüphane komitesi: Nağit Hakkı Beyin reisliğinde toplandı.

Azalar: İhsan, Cevdet Nasuhî, Mevlî Sadrettin, Münir Mazhar, Nebîl Beyler.

Temsil Komitesi: İbnîyîlik Ahmet Nuri Beyin reisliğinde toplandı.

Azalar: Naciye Halil Hanım, Servet Şefik, Ali Rıza, Galip Rifat, Nürbet Beyler.

Güzel Sanatlar Komitesi: Sami Beyin reisliğinde toplandı. Azalar: Faruk Nusret, Sabit, Refik Hüsnü Beyler.

Müze ve Sergi Komitesi: Hâmit Zübeyr Beyin reisliğinde toplandı.

Azalar: Hâmit Zübeyr, Remzi Uğur Sabit Beyler.

Köyculük Komitesi: Giresun mebusası Münir Beyin reisliğinde toplandı.

Azalar: Kerim Ömer, Naci, İsmet Yar, Nusret Kemal, Adnan Beyler.

İçtimai Yardım Komitesi: Cebelibereket mebusası Naci Paşanın reisliğinde toplandı.

Azalar: Perihan Naci Hanım, D. Gıyâ, Hilmi Malik, İhsan, Ali Rıza Beyler.

Halk Dershaneleri Komitesi: Hüseyin Aynî Beyin reisliğinde toplandı. Azalar: İzzet Hanım, Sabit Hüsnü, Mevlî, evvâcı Arruman N. Hüseyin Aynî Beyler.

Spor Komitesi: Cemal Beyin reisliğinde toplandı.

at
pedisi
çikti

Cumhuriyet

Hayat
Ansiklopedisi
Büyük bir kütüphaneyi bir
arada evinize getiren en
faydalı eserdir. Her evde bir
tane bulunmak lazımdır

Onuncu sene: No. 3510

ISTANBUL — CAGALOĞLU

Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu: İstanbul, No. 246
Telefon: Başmuharir: 22366, Tahrir müdürü: 22326, İdare müdürü: 22365, Matbaa: 20472

Pazarlesi 12 Şubat 1934

ali
nda

Ali Bey'e
Büyük seyahat
merkezine
memleketin
iktisadiya-
ret ola-
r. İstih-
nefeyeleri
ek lazım
dusuyor.
lan dev-
misiyet
y ola-
ceğimizin
emleket
rüne -
yatıfesi
r. Bu -
tu veç-
iz olur
gü vâ-
milli
afına
ta var-
eder-
di o -

olur
zarbi
an -
i iş-
da-
i ik-
lesi
ve
tte-
ze-
bir-
len
ler
bu
tar

Balkan misakının metni

Balkan misakı bizde henüz matbuata tevdi edilemedi. Anlaşılan misakın telgrafla Ankaraya tebliğile otacı tercümesinin vakit almasından ileri gelmiştir. Misakı Yunan gazeteleri neşretmiş olduklarından biz onlardan tercüme suretile dercediyoruz:

Haşmetmeap Romanya Kralı Hazretleri.

Haşmetmeap Yugoslavya Kralı Hazretleri.

Türkiye Reiscumhuri Hazretleri.

Yunanistan Reiscumhuri Hazretleri.

Balkanlarda sulhu takviye etmek arzusu ve Briand-Kellogg misakındaki itilaf ve vifak zihniyetinden ve Milletler Cemiyetinin bu yoldaki kararlarından müphem olarak ve mevcut taahhütlere riayet olunmasını temine ve Balkanlarda Statu quo'nun idamesine kat'iyen özüm bulunarak Balkan anlaşma misakını akte karar verdiler ve bu maksatla:

Haşmetmeap Romanya Kralı Hazretleri Hariciye Nazırı M. Nikola Titulesko Cenaplarını.

Haşmetmeap Yugoslavya Kralı Hazretleri Hariciye Nazırı Bogolioumb Yevtitch Cenaplarını.

Türkiye Reiscumhuri Hazretleri Hariciye Vekili Tefrik Rüştü Beye fendiye.

Yunan Reiscumhuri Hazretleri Hariciye Nazırı Demetre Maximos Cenaplarını.

Murahas tayin ettiler. Bu murahaslar usul ve erkârına mutabık görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra âtidedeki esasatı kararlaştırdılar:

Madde 1 — Romanya, Yugoslavya, Türkiye ve Yunanistan bütün Balkan hudutlarının tamamîyetini mütekeşhilen taahhüt ederler.

Madde 2 — Âli âkit taraflar şekil ve sureti bu misakta tayin edilen menfaatlerine halel getirecek vaziyetlerde alınacak tedbirler hakkında aralarında anlaşmak mecburiyetini deruhde ederler.

Gene bunlar bu misakı imzalamış olan herhangi bir Balkan devleti aleyhinde, daha evvel mütekeşhilen yekdiğere haber vermeksizin, hiçbir

siyasi harekette bulunmamayı ve diğer imza sahibi devletlerin muvafakati olmaksızın hiçbir Balkan devleti aleyhine herhangi bir siyasi taahhüt altına girmek mecburiyetini kabul ederler.

Madde 3 — Bu misak âli âkitler tarafından imzasını müteakip mer'iyete gireceği gibi ona dahil olmak isteyen her Balkan devletinin imzasına açık tutulacak ve bu iltihak keyfiyeti imza sahibi aza tarafından hüsnü niyetle tetkike mevzu itihaz olunarak diğer imza sahibi devletler tarafından muvafakatlerinin tebliği üzere derhal müteber olacaktır.

Yukarıki hususatin tesbiti maksadile isimleri yazılı murahaslar itilafı meyi imza etmişlerdir.

Birer nüshası âli âkitlerden her birinde kalmak üzere dört nüsha üzerine ve 9 şubat 1934 tarihinde Atınada tanzim edilmiştir.

(İmzalar:)

Nicolas Titulesco
Bogolioumb Yevtitch
Dr. Tefrik Rüştü
Demetre Maximos

Gümrük tarifesi ve sanayiciler Sanayicilerin dünki kongresi hararetli oldu

Tarife ile alâkadar dilekler tesbit edildi ve Birleştirmenin Ankaraya gitmesi kararlaştırıldı

Kongrede idare heyeti raporu okunurken

Milli Sanayi Birliğinin senelik kongresi dün sabah dokuz buçukta toplanmıştır.

Dört saat devam eden bu hararetli içtimada memleketin birçok

tanınmış fabrikatörleri Sanayi müdürü Refik Bulunmuşlardır.

Kongre reisliğine İsmail (Mabudi üçüncü a)

Tevfik Rüştü B. ile M. Tituleskonun Atınada söyledikleri mühim nutuklar Bulgar gazeteleri

Adliye yangını sucluları mahkeme

EK-19 : Cumhuriyet Gazetesi, 7 Mart 1934

Hayat Ansiklopedisi 51 İnci cüzü çıktı

Cumhuriyet

İSTANBUL — CAĞALOĞLU
Onuncu sene: No. 3533 Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu: İstanbul, No. 248 Çarşamba 7 Mart 1934
Telefon: Bağmuharrir ve evi: 24290, Tahrir heyeti: 24298, İdare ve matbaa: Kısımle Matbaacılık ve Neşriyat Şirketi, 24299

Hayat Ansiklopedisi Büyük bir kütüphaneyi arada evinize getiren faydalı eserdir. Her evde tane bulunmak lazımdır.

iskân ve imar kısı yapmalıyız

6 mart (Bağmuharririnden) — İki Osmanlı İmparatorluğunun ayrılan yerlerde kalan ırklarımızın bütün dilleklere bir etnaya intikal edebilmektedir. İkiyinin nüfus siyasetine at- ecburiyetinde bulunduğu e- ise malumdur. Haricîten mem- gelen muhacirlerin iskânı çok dikkat ve himmet isti- r. Ercümle bu uğurda bir- rlikler ihtiyar etmek lazım çe darlığı içinde bu işe ü- ylıkla yürüyebileceği bir lüzumuna kani bulunuyo- beri bütün bir kanaatle ta- düjüncüye göre bu işin müessir çaresi bir iskân ve vücade getirmektedir. İzah

elecek muhacirlerin is- nize iş edindiğimiz za- makat için bütçeye ko- stlarla masraflar ihtiyar eya konulan para ekseriya karılıyacak bir miktar etile bazan gelen muha- faaliyete geçecek veç- derini temin edemiyoruz. him nokta memleketi- burasına yerleştirilecek al müstahil vaziyete . Bu devlet için mü- lar muhacir için de ha- v. O kadar ki muhacir l vaziyete geçecek tam olmak nimeli muka- an küllüfleri, hatta se- etmeği tercih eder di- lte iskân ve imar ban- nın sarufu bir neti- a çıkarıyor.

Balkan misakı dün Mecliste müzakere ve kabul edildi

Tevfik Rüştü ve Recep B. ler bu münasebetle mühim beyanatta bulundular

Hariciye Vekili «misak, âkitlerinin he nüz iştirak etmiyen Balkan komşula- rıyla dostane münasebetlerinin idamesini bir bakıma göre teshil etmiştir, Bul- garistanla iyi komşulukta devam et mek başlıca emelimizdir» dedi.

Tevfik Rüştü Bey

Ankara 6 (Telefonla) — Büyük Millet Meclisi saat 15,5 ta Esat Beyin riyesetinde toplandı. Ruznamede Türk- Yunan misakı, Türkiye - Yugoslavya, Türkiye - Romanya dostluk bitaraf-

Hariciye Vekilinin beyanatu

Ankara 6 — Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey bugün Meclis- te Balkan misakile diğer muha- deler müzakere olunurken şu be- yanatta bulunmuştur:

«— Arkadaşlarım, bugün iyi bir tesadüfle tetkik ve tasvibinize hep birden arzulanan ve üzerinde söz söylemek için buraya geldiğim mu- ahedelerin adedi beştir. Bunlar Türkiye - Yunanistan samimi ve kalbi anlaşma muahedesi ve Tür- kiye - Yugoslavya, Türkiye - Ro- manya dostluk muahedeleri ve bu meyanda ötedenberi mevcut olup bu defa temdit edilen Türkiye - Macaristan dostluk ve bitaraflık muahedesi ve nihayet Balkan an- laşma misakıdır.

Yüksek tasvibinize arzulanan Balkan misakı bu mntakada öte- denberi takip ettiğimiz sulh, em-

rasında bir kardeşlik devrinin aç- ılma vesikasıdır.

Bu sulh vesikasının, mahiyeti i- tibarile ve onu yapanların zihniye- tine hâkim olan maksat itibarile de hiçbir devletin aleyhine müte- vevcih olmasına imkân yoktu ve mevcut ve mer'i olan karşılıklı ta- ahhütlerimiz hududu dahilinde yapılabilir ve böyle olmuştur. Bütün âkitlerin mütেকaddim mu- ahedeleri tamamen mahfuz kal- mıştır. Âkitlerden hudusunu ka- etmemekle beraber faraza her hangi birinin bir Balkanlı veya Bal- kan haricinde her hangi bir dev- lete karşı tecavüzü halinde di- ğer âkitlerin bu mütevacizle münasebetinde misakı mütevaciz hak- kında mevcut olmanın düşüyor. Balkanların bütün Balkan millet- lerine hep beraber ait olması ve tek tek birer birer membat ad-

Reşit Galip Beyin ölümü

Cenaze dün büyü merasimle kaldırıldı

Ankaradan gelen doktorlar merhumun son d- larında Türk tarihinden bahsettiğini söylü-

Ankara 6 (A. A.) — Aydın mebusu ve sa- bık Maarif Ve- kili doktor Re- şit Galip Beyin cenazesi bugün saat 12 de Nü- mune hastane- sinden kaldırıl- mış ve Hacıbay- ram camisinde namaz kıldık- tan sonra Cebeci mezarlığında mer- hum Necati Be- yin kabri yanı- na defnedilmiş- tir.

Cenaze me- rasiminde, Rei- sicumhur Hz. na mına Umumi kâ- tipleri Ruşen Eş- ref ve Bayyaver- leri Celâl Bey- ler, B. M. M. Re- isi Kâzım ve Bay- vekil İsmet Paşa- lar Hazeratile, Vekiller, C. H. Fr- kası Umumi kâtiibi Recep Bey, meb- usalar, T. D. T. Cemiyeti ve Türk Ta- rihî Tetkik cemiyeti azaları, bü-

Reşit Galip, bütün hayatını geçirdiği verdiği kitapları arasında ebedi uyku- (Bu resim ölümünden yarım saat

mum Vekâletler e- ve Irak sefaretleri- lar, Halkvî asala- (Mahabî beş-

disin

Her dil bir hamle ile fikir ve san'at
tasarımındaki boşluğu dolduran

İNANÇ

Şubat sayısı

Yayın san'atından ilkiniğin
ifadesidir.

Cumhuriyet

Onaltıncı yıl sayı: 5648

İSTANBUL — CAĞALOĞLU

Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu: İstanbul No. 246
Telefon: Başmüdürlük: 22040, Taltir: 24200, İkinci ve matbaa kutusu: 24200 - 24200

Cumartesi 3 Şubat 1940

Ankara'da imal olunan

Yayla makarnaları

Birlik Türkiye'nin en
beli kazanan ve tatlı
makarnasıdır.

Adres: Yayla makar-
na İstasyonu
Ankara - Hacıpaşa
Telefonu: 2075

Balkan Antantı 7 Sene Temdid Edildi

Dört Balkan Nazırının ziyafet ve toplantıları Prens Pol bir ziyafet verdi

Balkan Konseyi azaları toplantı halinde

Konsey toplanırken

Balkan devletinin mü-

HARİÇTEKİ AKİSLER

Konseyin ilk kararları

Birliğin her zamankinden çok daha kuvvetli bulunduğu görülmüştür

Bulgaristanın da birliğe girmemekle beraber
Balkan sulhu için Antant devletleriyle beraber
çalışacağı anlaşılmıştır

Belgrad, 2 (Sıretü mahsusada giden arkadaşımız Nadir Nedi telefonla bildiriyor) — Balkan konseyi bugün açıldı ve iki işleme geçti. Toplantılardan alınan ilk imzalar çok müstaidir. Birliğin her zamankinden daha kuvvetli bulunduğu görülmüş ve Antantın 7 sene daha temdidine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Gafenkönun natku

Konseyin bu işlemlerinde reis M. Gafenko, bu akşamki ziyafette, Antant devletlerinin Avrupa ittifakı karşısındaki sarah vaziyetlerini ve birbirlerini irah eden mülahazaları izah etmiştir.

öyleymiş ki bunun netici işleme devretmişlerdir.

Antantın temdidine dair

Bu işlemlerle Antantın her zaman devamlı kalmasına dair verilen kararın dahil devletlerinden biri çekilmek beklentisi den haberi vermedikçe Antantın yeniden yapıldığı için işlemler olacaktır. Bu devletlerin bir çekilmek arzusu göstermemektedir. Antant (Sıretü)

Balkan Matbuatı

Gazeteciler dün Belgrad- da muhtelif dostluk içtimaları yaptılar

Belgrad, 2 (Hoson muhabiriminden, telefonla) — Balkan Antantı konseyinin toplantısını takip etmek üzere buraya gelen Türk gazetecileri bu sabah saat 11 de Yugoslavya Başvekâleti Matbuat Umum Müdürlüğünü ziyaret etmişlerdir. Matbuat Umum Müdürü Mişević, dost müttefik memleketler gazetecilerini pek hoşgörüyle karşılamak üzere bu zeminde kabul etmişlerdir. Bilhazire saat 1 de Cokery kulübünde bir toplantı yapıldı.

Uzakşarkta yeni ve

Amerika, Japonya ambargo tatbik

Âyan Hariciye Encümeni Reisi P hükümetin nokta nazarma t

Vatandaş 2 (A.s.) — Japonlar kar-
şı ambargoya tabii imkânlar vermiş-
lik kararını kabul edilmemesi üzerine Po-
litika hükümeti nokta nazarma t

Çarşamba
26
Temmuz 1950
Sene 3 - No. 809
Fiatı 10 kuruş.

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessisi: SEDAT SIMAVI

La Familia

Dünyanın en büyük patripli, elişi ve modeli mecmuası
100 sahife 100 kuruş. No. 358 ÇIKTI

Kore'ye silâhlı kuvvetler gönderiyoruz

Dün Ankara'da Bayar'ın riyasetinde toplanan Bakanlar Kurulu, Birleşmiş Milletler emrine 4500 mevcutlu bir savaş birliği verilmesine karar verdi

Ankara dün fevkalâde heyecanlı günlerinden birini daha yaşadı

Bakanlar Kurulunun toplantısı iki saat sürdü, halk, Başbakanlık binası önünde içtiman sorununa kadar bekliyerek kararın mahiyetini merak ve sabırsızlıkla öğrenmek istedi

Belim Sarper de dün gece Washington'a hareket etti

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine çekilen telgraf

Türk hükümeti, Birleşmiş Milletler Paktından doğan taahhüllerine sadık olduğunu bildirdi

Ankara 25 (A.A.) - Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Lie tarafından Kore'ye silâhlı yardım yapılması hususunda Birleşmiş Milletler üyesi devletlere telgrafla müzakerat edildiği malumdur.

Genel Sekreter burada, hükümetimize de aynı meslede bir telgraf göndermiştir. Bu müzakerat bugün Cumhurbaşkanının riyasetinde toplanan Bakanlar Kurulunda tetkik edilmiş ve bu konuda itihaz edilen karara tevfikle mutabık olarak geçen evvelki telgraf Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderilmiştir.

"Birleşmiş Milletler Paktından doğan taahhüllerine ve Güvenlik Konseyinin sararına uyacağı ve bu ile Türkiye Cumhuriyeti hükümeti, Kore hakkunda yardım talebini müteazaman 15 temmuz 1950 tarihli telgrafını bu zihniyet içinde ve itina ile tetkik etmiştir.

Cumhuriyet hükümeti bu tetkik neticesinde mezkûr kararları düşünmüş, gerekli şartları içinde umumî hürriyetimizde müessir ve fîlî bir şekilde ikrar mevkisine vazir-üktelî olarak ve ehemmiyeti müddet olarak, Kore'de hizmet etmek üzere 4500 mevcutlu silâhlı bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletler emrine vermeye karar vermiştir."

Profesör Fırat Köprüllü
Türkiye Dışişleri Bakanı

Amerikalı Ayan dün Ankara'dan geldikten sonra Yurtiçi hava meydanında kendisini karşılayanlar arasında

(Foto: H.A.)

Amerikalı Ayan aza Ankarada neler görüş

Mr. Cain, Kore'ye asker göndermemizin bütün düşünceyi de prestijimizi artıracağını söylüyor

"Amerika, kendisine yardım edenlere yardım edecektir, re harbi bir Amerikan harbi değil, Birleşmiş Milletler harbi"

(Devamı 56. 4. 58. 1. de)

Valiliği

Truman Kongreden muazzam Meçhul

Perşembe
27
Temmuz 1950
Sayı 5 - No. 810
Fiat 10 kuruktur.

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Müessesî: SEDAT SİMAVİ

PAZILANMAZ - GÜYÜMLÜĞÜ
PAL TRAFİKAÇILARI

BİR HARİKADIR

Kore'ye bir zırhlı tugay göndereceğiz

Bayar'ın da iştirakiyle dün toplanan Askeri Şura Kore'ye asker sevki işini müzakere etti

Karar alınırken muhalefetin fikri sorulmayışını C. H. P. milletvekilleri doğru bulmuyorlar

N. Erim Meclise danışmadan dışarıya asker yollamanın anayasa hükümlerine aykırı olduğunu yazıyor

Ankara 26 (Arkadaşımız Emin Karakuyun'un) - Askeri Şura bugün öğleden evvel, sonra olmak üzere iki oturum toplantısı yapmış, bu toplantılarda Kore'ye gönderilecek 4500 askerini sevki işini müzakere etmiştir. Toplantılara Cumhurbaşkanı Celal Bayar da iştirak etmiştir.

Mevcut kaynaklardan öğrendiğimize göre Askeri Şura bu husustaki kararını bugünlerde vermiş ve pek yakın bir zamanda 4500 askerini bir zırhlı tugay halinde oraya sevkine başlanacaktır.

Kararı müjdesi sebebiyle bir laahı tugayın salihiyetli kaynaklar tarafından toplandı. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü biraz rahatsız olduğundan bugün Çankaya'daki Hariciye Köprüsünden dışarı çıkmamıştır. Fuat Köprülü dün gece Bakanlar Kurulu toplantısına müzakere edilmiş. Gazeteciler tarafından yapılan müzakereye Bakanın çok meşgul olduğu, bildirilmiştir.

Kararın halk arasındaki tesirleri Karar halk arasında geniş bir tesir yaratmıştır. Muhalefet partileri muhtemelen hükümetin bu kararını alıp almadığıyla beraber bir temasa bulunmuş olduğundan ve bu (Devamı Sa. 4; Sü. 1 de)

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın da iştirakiyle tarihi bir toplantı yaparak Kore'ye asker sevkine karar veren Bakanlar Kurulunun bir halinde iken alınmış bir resmi (Foto: Hürriyet)

Meçhul denizaltı Yalova - Çınarcık arasında ve Tekirdağ'da da görüldü

Denizaltıyı araştıran filo birliklerinin askeri deniz uçaklarımız da iltihak ettiler

Taşlıman'da bulunan serseri bir mayın hemen imha edildi

Dün akşam Tekirdağ vilâyetinden gelmiş alkali maddelerden oluşan bir teğmenin, Tekirdağ açıklarında bir denizaltı görüldüğü haberi verilmiştir. Yapılan tahminlere göre, Tekirdağla Marmara arasında, sevreden bir yelkenli mürettebatının uzaaktan gördüğü meçhul bir teğmenin kendilerine yaklaştığını gördükten sonra kaçmışlardır. Bunun bir denizaltı gemisi olduğu (Devamı Sa. 4; Sü. 4 te)

İmrozda fe... bir deniz kazası oldu... Bir sandal battı... işi bozulup... İmroz 25 (A.A.) - Pazar mevlânide deniz

EK-23 : Hürriyet Gazetesi, 8 Kasım 1950

Çarşamba
8
Kasım 1950
Sayı 1 No 914
Fiyat 10 Kurus

Hürriyet

GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Dr. BEHMET FERİDUN
**KADIN
HASTALIKLARI**

Arkadaşımız Hikmet Feridun Es Taegu'dan bildiriyor **Kore'de Türk süngüsü parladı**

Komünist çeteleri kahramanlarımızdan bir heyulâ gibi korkmağa başladılar

Türk süngüsünden yıılan çeteciler, geceleri zehirli hançer kullanıyorlar

İnani itikatlarına göre bıçak ve süngü ile öldürüldükleri takdirde cehenneme gideceklerini zanneden çetecilerin maneviyatları çok bozulmuş ve perişan bir hale gelmiştir

Kore'de Mehmetçik Mac Arthur kadar meşhur oldu

Şüphelik

Askeri birliklerimize karşı saldırılar, yeni bir kamuşağı saldırı dalgası da görülmektedir. Yalnız askerî hareketleri de değil, sivil hareketleri de gözlemlenmektedir. Na- asırı sokulmuş, komünistlerin ve bunları destekleyenlerin birer vahşi vahşilik ve vahşilikle ta insanın bu arada gelmiyor. Yine unuttu- ki, asırı muhafaza- tası ve irtica ile- . Asırı, sığınık ise- .

Dinsiz komünistlere karşı savaşan Müslüman ve Hristiyan birlikler aynı çah altında ibadet ediyorlar

Taegu — Kore cephesinde bulunan arkadaşımız Hikmet Feridun Es bildiriyor:

Bir haftadanberi kuzeyden can sıkıcı haberler gelmesine rağmen, Taegu'daki bütün askerlerin safere karşı büyük bir inanı var. Bizim arslanlar, çete muharebelerinden âdetâ usandıklarını ve hakiki savaşlara girmek istediklerini söylüyorlar. Ama çete harbi deyin de geçmeyin. Baitalima usullerinin inceklerine ve gerilla harplerine alışık bu komünist çeteleri, geceleri tükler gibi sessiz sedasız Taegu'nun civarında faaliyet gösteriyor ve sükûnete kavuşmağa susmuş halka büyük bir korku saçıyor-

Bizim birliğimize verilen ilk vazife bu çeteleri temizelemek olmuştur. Devriyelerimiz Taegu'nun varoşlarında ekse-

riya geceleri bu çeteleri ani baskınlarla püküldürerek birçok esirler alıyor. Türk askerlerinin dünyaya meşhur savaş kabiliyetleri "olmaz, 1 "olur", haline getirmişti diyebiliriz. Çok kısa süren bir talim devresinden sonra, birliğimize mensup bütün subay ve erler civarı kara-karş öğrendiler. O kadar ki, Taegu'nun civarında Yongju'da bazı birlikle- rin gezinti yeri haline geldi.

Türk süngüsü

Birliğimizin aldığı esirlerin söylediklerine göre, kızıl Türk süngüsünden dehşetli korkmağa başlamışlar. Son bir hafta içerisinde Taegu civarında kızıl çetelerinin hemen hepı ya teslim olmağa ve yahut birliğimizin devriyeleri tarafından harp dışı edilmeğe mecbur kıldılar.

(Devamı Sa. 8, S. 4 de)

Arkadaşımız Hikmet Feridun Es, Taegu'daki karargâhta Savaş Birliğinin Komutan General Tahsin Yazıcı ve Kurmayı ile harâkât haritası üzerinde takip ediyor. (Foto: Hürriyet - SEMHA FS)

Askeri Birliğimiz Güney Kore'de kızıl çetecilerle savaşıyorlar

Şimal cephesinde harbe iştirâk ettiğine dair bir haber gelmedi. İngiliz ve Amerikan kuvvetleri şimalde karşı taarruz geçtiler

İnün bir hava muharebesi oldu, dört Rus uçacağına isabetler kaydedildi, Koreye yeni kuvvetler geldi

Ankara 7 (Teflis) — Anka merika'nın. Sesi radyosuna aktı- . Bu Anka dünkü haberler bildiren- incedir bu haber, başlatıldı ki- de. "Amerika'nın Sesi radyosunun" için bir alkâ de karıştırmış, İngiliz, asırı harâkât, Kuzey Kore'den, sığınıkli birliğimize, sonra dağıtık çetelere, çete süngüsüne, giriyor bu takım dağın, kamusal birliklerin teminatta, alı amalyesine, inkâr arzı edildi- . Binasıylek Amerika'nın Sesi rad- yosunun verdi; bildirilen habere- . İğayimün muharebelerine filen in- leşk etmiş, 225 ad ve bir- .

11 Kasım Cumartesi Gününden itibaren neşre başlıyor

Hürriyet'in Kalem ve Objektifinden **Adım, Adım**

Kore'de Mehmetçik'i takip ediyoruz

Kore'de savaşmakta olan askerî birliğimizin harâkâtını takip etmek üzere Kore'ye giden arkadaşımız Hikmet Feridun Es ve Semha Feridun Es, kahraman askerlerimize ait çok enteresan fotoğraflar ve rapor- tajlar gönderdiler. Bütün Türk milletinin büyük bir alkâ ve merakla beklediği bu çok çeşitli resimler, raporlar ve askerî birliğimizden ane, bula, alle-

11 Kasım Cumartesi Gününden itibaren neşre başlıyor

EK-24 : Ulus Gazetesi, 19 Şubat 1952

K.A.L.İ
19
ŞUBAT 1952
No 1097

C. H. P. Ulus Müessesesi
Özdemir Çökten - Ankara
Yayıncı: Ulus - Ankara
Ulus Müessesesi Sanatçı
2000
Fiyatı Her Perde
50 Kurş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Ulus'un abone şartları

Memleket içi		Memleket dışı	
12 aylık	45.- Kur	12 aylık	60.- Kur
6 -	25.- -	6 -	40.- -
3 -	15.- -	3 -	25.- -

B. Millet Meclisi kanun tasarısını tastik etti

Kuzey Atlantik Paktına resmen girdik

Barutçu, muhalefetin görüşünü açıkladı

C.H.P. bu vesikayı memnunlukla karşılamaktadır

Türkiye, Pakta sulh unsuru olarak giriyor

İçin dünki oturumunda Faik Ahmet Barutçu'nun konuşmasından; imeti de bu yoldaki gayretlerin ve millî bir politikanın vasil ol.

doğu bir merhale olarak tehlikelere karşı siyasî yeni bir teminatın mu. kavalesini hazırlamağa muvaffak ol. duklarından dolayı tebrik ederiz.

H. P. Meclis Grubu Başkan V. Kili, Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu C. H. P. Meclis Grubu adına şu konuşmayı yaptı:

Muhterem arkadaşlar, Ku-

zey Atlantik Paktı'na Türkiye'nin ilibakını tebit eden vesikayı memnuniyetle kabul ediyoruz (Brava sesleri).

Tasdikimle emsal bu vesikadan dolayı tebrik ederiz.

(Sesli 1. Sesli 6. Sığırda)

KUZEY ATLANTİK PAKTININ ÜYELERİ

- MÜHTEMEL ÜYELERİ
- MÜMKÜN ÜYELER
- SOYETLER BİRLİĞİ
- KOMÜNİST HAKİMİYETİ ALTINDAKİ SAHA
- BİR AKDENİZ İTTİFAKININ MÜMKÜN ÜYELERİ
- BİR AKDENİZ İTTİFAKININ BAŞLIÇA ÜSLEİ

MARSHALL PLANI MEMLEKETLERİ

- AUSTURYA
- BELÇİKA
- DANİMARKA
- FRANSA
- YUNANİSTAN
- İZLANDA
- İTALYA
- LÜKSEMBURG
- HOLLANDA
- NORVEÇ
- PORTEKİZ
- İSVİÇRE
- İSPANYA
- TÜRKİYE
- İNGİLTERE
- BATI ALMANYA

Amerikan Kongresi tesiri miracat hüvusu tarafından basırınmış olan boyu... O tırlıkta Yugoslavya beşir pek desletler arasında bulundığı gibi Türkiye ile Yunanistan da Pakta beşir alınmamışlardır.

Lizbon'da ilk defa dün temsil edildik

Kuzey Atlantik Paktı Bakan yardımcılar dün toplandı

Lizbon, 18 (A.F.) — Türkiye ile Yunanistan burada toplanmış olan Kuzey Atlantik Paktı Bakan Yardımcıları Komitesinde ilk defa temsil edilmişlerdir. Türkiye'yi bugünün toplantısında orta elçi Nurettin Yargın, Yunanistan'ın başbakanı...

Meclis'te görüşmelerin tafsilâtı

Pakta girişimize dair tasarı 404 oyla kabul edildi

C. H. P. liler lehte oy verdiler, Cezmi Türk tasarısı...

Meclis'te dünki oturumun da tasarı hakkındaki görüşmeleri takibederlerken Barutçu'nun Burçak'a cevabı meselelerimizde

İngilizce Plakası
Galatasaray Eczanesi
Sabaha kadar açıktır.

Cumhuriyet

VARLIK
Her hafta Atatürk Anma Haftası
Her hafta Atatürk Anma Haftası
Her hafta Atatürk Anma Haftası

28 inci yıl sayı : 10.268
KURUCUSU: YUNUS NAKİP
Pazar 1 Mart 1953

Üçlü Andlaşma Ankarada İmzalandı

Türk - Yunan - Yugoslav işbirliği andlaşmasının metni neşrolundu

İmza törenini müteakıb yapılan basın konferansı çok alâka çekici oldu

Yunan Dış İşleri Bakanının bir suale cevabı: «Bu pakt, eski Balkan Paktından bambaşkadır. Mevzii degildir. Şimdiki çok daha genişdir. Savunma bakımından da eskisine nazaran çok daha sariftir»

Türk - Yunan - Yugoslav dostluk ve işbirliği andlaşman dña Dış İşleri Bakanları tarafından imzalanıyor

Yunan Dış İşleri Bakanları bu sabah bula geliyorlar

İkt, hürriyada iyi rşulandı

İstanbul - Ankara yolu kardan kapandı

Üç Bakana sorulan sualler

Andlaşman imzama müteakıb yapılan basın konferansının tafsilleri

Milli tesanüd eephesi

Dükkü teahhüdünde bir kumandanın rasyon teşkil idfakına karar bağlandı

İki lezbele öğrenildi ile bir müessesin ve bir insanın evindeki aramalarda Sadi Nuri'nin satıp menfelin kitapları ve bazı broşürler ele geçti

Tahranda büyük karışıklık

Dış İsmi İsmet İnönü'nün Paal Kapılı müessesinde oturması

Meclis, dün yeni bütçeyi ekseriyetle kabul etti

Köylü Partisi lehte, Halk Partililer, Kemal Türkoğlu dahil, aleyhte oy kullandılar

Başbakanın Meclisteki dünkü nutku

Nurcular Cemiyeti azası 4 kişinin evinde aramalar yapıldı

İki lezbele öğrenildi ile bir müessesin ve bir insanın evindeki aramalarda Sadi Nuri'nin satıp menfelin kitapları ve bazı broşürler ele geçti

Verem Savaş Derr Kongresinde hâdi

PAZAR
1
MART 1953
No 5 - No. 1748
Kağıt 10 kuruşluk

Hürriyet

Müşahid M. Çarşambaolu Sahibi
Talep: İstanbul - Hürriyet
Telokulları: 2402-2403

DEVLET MÜSTAKİL SİYASİ GAZETİ

Müessesesi: SEDAT SEMAVİ

Abonelikler için yazışmalar
Bu gazete 17 de araba 1 kuruş
Diyarbakır'a 6 kuruş

PASLANMAZ OYULMUŞ
PAL
TRAŞIÇIĞINDAN
ŞAŞMAVİN ...
HER GÜNDE 25 000
KİŞİ BU BUÇAKLA
TRAŞ OLUYOR

...za marasiminde ... (Ö) ... (sağda soldan sağa): Yunan Hariciye Vekili Stefanopoulos, Türkiye Hariciye Vekili Kopa Popovic dostane bir şekilde ol ... (Foto: Hürriyet)

Türkiye-Yunanistan-Yugoslavya arasında Dostluk ve işbirliği paktı dün Ankara'da törenle imzalandı

Bu mesut neticeden duydukları memnuniyeti belirten üç devlet Hariciye Vekilleri, anlaşmanın müstakil diğer devletlerin iştirakine de açık bulunduğunu söylediler

Ankara, 26 (Telefonla) — Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasındaki dostluk ve işbirliği anlaşması, Türkiye namına Hariciye Vekili Fıat Köprülü, Yunanistan namına Hariciye Vekili Stefanopoulos, Yugoslavya namına da Hariciye Vekili Popovic tarafından bugün saat 11 i 5 gibi Çankaya'daki Mevlânâ Köşkünde merasimle imzalanmıştır.

Anlaşmanın metni

Anlaşma bir maddede 10 maddede mühtevirdir. Maddelerde her üç devlet, Birleşmiş Milletler prensiplerine olan bağlılıklarını belirttikten sonra, aralarında mevcut dostluğu tahvile etmek ve haripen gelecek bir tehavine karşı kuvvetli bulunmak maksadıyla gayretlerini birleştirmek ve bilhassa müdafaaı alkalandıran meselelerde işbirliği yaparak sulh ve emniyetin korunması için 10 maddeden mütevekkil bu anlaşmayı imzalandıklarını açıklamaktadırlar.

Maddelerin mühim tarafları

Birinci maddede her üç devletin müstakemle menfaetlerini alkalandıran her meslede işbirliği yapmayı kabul edecek. Dışişleri Vekillerinin müstakem bir şekilde toplantılarına ifade edilmektedir.

İkinci maddede her üç devlet kendi müntazatlarındaki emniyetin korunması ve bir tehavitin vukuu halinde müstakem savunma tedbirlerini birlikte almak kararında olduklarını belirtmektedirler.

Yine buna mevazi olarak, İmsa mahilli milletlerin G. Kurmaylarının müstakem savunma meselelerini görüşmekte işbirliği yapacakları da üçüncü maddede beyan edilmiştir.

Dördüncü, beşinci maddeler, üç devlet arasında

Tel-Aviv'i terkeden Rus elçilik memurları İzmir'de
İzmir'in başşehri Tel-Aviv'deki elçilik binasına yapılan bombah saldırıya dolayısıyla siyasal refahsızlık kesilmesi üzerine memleketi terk eden 54 kişiden mütevekkil Rus elçilik heyeti mensuplarının ... gün İsmir'den geçtiklerini haber vermiştir. Resim fotoğraflar almamıza k için türlü benzetiler yapan Hariciyecilerini gösteriyor. Yuvarlak içindeki zıt şahıs Elçi Yeryhor'dur. (Foto: Hürriyet)

Şah - Musaddık anlaşmazlığı vahim safha

Halk Şah'ın gitmemesi için

Musaddık elebinde

isi 1953 yılı kabul etti

...yhte rey kullandı

Berleşmiş Milletler Konferansı ... Bu münasebetle üç devlet Fıat Köprülü, Stefanopoulos, Popovic ... Anlaşma Berleşmiş Milletler Konferansı ... Bu münasebetle üç devlet Fıat Köprülü, Stefanopoulos, Popovic ...

Cinnah türbe ve camini bir Türk mimar yapacak

İnsaat işi Mimar Ali Vasfi Egeli'ye verildi

Karagözü 26 (ANKA) — Kuvaat hükümeti, Kaid-i İsmail Muhammed Ali Cinnah'ın kabir ve caminin inşaatı için 30 bin ruplülük bir yardım ... da bulunmuştur. Her iki işbirlikçi inşaat işi Türk mimarlarından Ali Vasfi Egeli'ye verilmiştir. Kabir ve cami planları için poligraflar devreye alınmıştır.

Faruk'un pulları da satılacak

London, 26 (A.A.) — Önemli bir ... ve gün, şahıs Kral Faruk'un pul koleksiyonunu London'da David ... satılacaktır. (Foto: Hürriyet)